

సరిలునన సృక్తగణము.

సా ౧ ఖీ ౧౦ ౧ గ్న ము .

బ్రాహ్మచర్యమునుగూర్చి యోచించునపుడు బ్రాహ్మసమాజముయొక్క సాంఘిక దృక్పథముగూడ విచారించుట ముఖ్యపత్రము. అన్యులసంబంధము లేకుండ నొక్కొక్క విచారణ చేయుటకు గా నేకాంతమున నమృతమునుగమము మే బ్రాహ్మచర్యముని భావింపఁ దగినది. మనుష్యునియొక్క సకలవ్యాపారములను సన్మార్గమునఁ జెట్టి యాతనిస్వస్థి కావ్యములను, సమస్త సంబంధభాంధనములను సంస్కరించి యున్న తత్త్వవిధిని దెచ్చునది బ్రాహ్మచర్యము. తత్త్వవిధియందే బ్రాహ్మసమాజమునందు సంఘనిర్మాణవిధియును నొకయుత్తమమైనయాదర్శ మేర్పడినది. “న స్త్రీ స్వాతంత్ర్య మ్హతి” యనెడు వాక్యము పరిమళపరిమళముగాఁ గైకొనఁబడి దుష్టసంస్కారము లగుననేక భేదములచే తాత్పర్యముగఁ జీల్చియున్న మన దేశమునందు యాదర్శము జనబాహుళ్యమునకు గట్టిక పొయియై బహుళహములగుఁ గారణభూత మయ్యెను. అందువలన సాయాచర్యము గుఱించి యొకరింక యింకొక ముచ్చటించుట యపరిమితము గాదు. దేవునిగుఱించియు, దేవునకును మానవులకును గలసంబంధమును గూర్చియు బ్రాహ్మసమాజములకుఁ గలమధి పొయియునులను బట్టియే యాదర్శముగూడ నిర్ణయింపఁబడినది. జగత్సత యగు నేకేశ్వరునియందలివిశ్వాసము ననుసరించి కులజాతివర్ణభేదములు లేక మానవులందఱుఁక కుటుంబమునకుఁ జెందినవా రనువిశ్వాసముగూడ సమాజముగా నుత్పన్నమైనది.

దేవుఁడు మనకుఁ దండ్రి యగుటచే, మనుష్యులందఱుఁక సంతానము గదా! ఆహేతువులన స్త్రీలును బురుషులును బరస్పరసోదరీసోదరభావమును గలిగి వర్ధిల్లవలసిన వా రగుచున్నారు. కులదేశవర్ణభేదములనుబట్టి పుట్టుకతోడనే యొక రెక్కువ యనియు, నొకరు తక్కువ యనియు నిరూపించుటకు వీలుపడదు. బుద్ధివికాసమునందును, పాండిత్యవిశేషమునందును, భాగ్యగరిమయందును, అధికారప్రాప్తియందును మనుష్యుల కొందఱులలో నేరీతి వ్యత్యాసము లున్నను, నొక్కయొక్క కుటుంబమునఁ జేరిన వా రగుటచే నెల్లరును సమానై పురుషులమగుదురు. బన్ధుస్థితివైన యట్టియాధిక్యము గాని

న్యూనత గాని యుండవలె నని యభిలషించుట మన కందఱకుఁ బరమజనుఁ డగుభగవంతునియొడల నపరాధమును గావించుట గాని వేఱు గాదు. అత్యంతనిందాపాత్ర మైన యిట్టిభేదములను బాటించుటకు బ్రాహ్మసమాజము సన్నతంపదు. ఏమానవునకుఁ గాని యేసంఘమునకుఁ గాని స్వతస్సిద్ధ మైనయాధిక్యము గల దని బ్రాహ్మసమాజ మెంచఁజాలదు. ఒకమనుష్యునకును మఱియొకమనుష్యునకును, నొకశాఖకును మఱియొక శాఖకును సకారణముగాఁ బెరుగుచున్న భేదభావములను బోనడచి సర్వసౌభ్రాత్రమును స్థాపించుటయే బ్రాహ్మసమాజముయొక్కసాంఘికాదర్శము. మనుజులకు గురువులుగా నుపకరించునిమిత్త మై యుద్దేశింపఁబడినయేప్రత్యేకజాతియు భూతలమున భగవంతునిచే సృష్టించఁబడినట్లు బ్రాహ్మసమాజము విశ్వసింపదు. ఎల్లమానవులకును మతప్రకృతి నిసర్గ మగుటచే నీతిజ్ఞానములందువలెనే యాయధ్యాత్మికవిషయమునందును మనుజు లందఱును నిగంతరాభివృద్ధిఁ బొందఁగలరు. ప్రకృతమునఁ గాననయ్యెడుస్థితి భేదములకు నాయాసంఘస్థులజన్మవిశేషము కారణము గాక, శతాబ్దములనుండి కారణాంతరములచే వారనుభవించుచు వచ్చిన యధిక మైనపాపబల్య మనుటకు సందేహము లేదు. ఆక్రమము లైననిబంధనములును, శాసనములును నిట్టివిపరీతతారతమ్యములకు మూలహేతువులై యుండెను. ఆయక్రమములను గాని, యాభేదములను గాని యంతరింపఁజేయక యింకను సాగనిచ్చుట గాని, జోక్యము కలిగించుకొనక తటస్థముగా నుండుట గాని మహాపాతకముగా బ్రాహ్మసమాజము భావించును. పంచముఁ డైనను, బ్రాహ్మణుఁ డైనను, హిందు వయినను, మహమ్మదీయుఁ డైనను, నల్లచిచ్చము గలయాఫ్రికాదేశస్థుఁ డైనను, తెల్లచిచ్చము గలవిరోపాదేశస్థుఁ డైనను బ్రాహ్మసమాజికునకు భ్రాతయై. సకల మానవులను సహృదయులుగా భావింపలేకపోయినచో భగవంతుని “తండ్రీ” యని పిలుచుటకు మనకు యోగ్యత లే దని చెప్పవచ్చును.

హిందూదేశములోఁ గల ద్వేషములు మిక్కుటముగా నుంటున్నచే మనుజు లందఱు సోదరు లనియు సమాను లనియు నొక్క వక్కాణించుట మిక్కిలి యావశ్యక మయ్యెను. జాత్యుపజాతులుగాను, శాఖోపశాఖలుగాను, మనదేశమునందు సంఘమంతయు నానా విధములుగా విడిపడియున్నది. తేనియతుట్టియలోనిగడులవలె వేఱువేఱుగా నున్న హిందూమహాసంఘములోనిచిన్నిచిన్ని తెగలలోఁ బరస్పరభోజనబాంధవ్యములు నిషేధింపఁబడినవి. భోజనాదులమాట యటుండ నూరక సమీపించి పలుకరించి, యాదరించు

టయుఁ బ్రతిపేధింపఁబడిన పలు తెగలును మనదేశమునఁ గలశ్రీ. కటకటా! యస్వభావికములై యమానుషములై యనర్థదాయకములైన యీమానవకల్పితభేదజాలముచే మనుష్యమాత్మలలో నెల్ల డెల్లగ నల్లకొనవలసినయనురాగవల్లరి మెల్లమెల్లగా శోషిల్లుచున్నది. అక్కతమైన నీశ్వరగర్భ మగునీమానవభ్రాతృత్వమును సర్వవిధముల నీసాధారణమత సమాజమునందుఁ బోషింపఁ బ్రయత్నించుట పగమకర్తవ్యము.

పశ్చిమదేశస్థులలోను నుద్యోగభాగ్యాదితారతమ్యముల ననుసరించి గొప్పవారనియుఁ గొలఁదివారనియు భేదములు గల వనియు, నొకనికిని మఱియొకనికిని భేదము లేకుండఁ జేయుట దుస్సాగ్య మనియుఁ గొందఱుబుద్ధిమంతు లొకయుక్తినిఁ జెప్పదురు. మనుజులలోఁ బరస్పరాంతరము లుండఁ పని యెవ్వారును నొడువఁజాలరు. కాని యట్టి తారతమ్యములు తరతరాంతములవఱకు నంతు లేక నడచుచుండవలె నని గాని, యవి మానవు లొండొరులలో నుండవలసిన స్నేహపాశమును ద్రొంచి ద్వేషానూయలను ముట్టించి పెంచెడుకులభేదములుగా మాటలె నని గాని బుద్ధిమంతుఁ డెవ్వఁడును గోర నేరఁడు. పాశ్చాత్యులలో వర్గభేదములును, నిమ్నోన్నతభావములును బ్రబలియున్నచో నపుడు వాసిగ్ధితియు శోచనీయమే యగును గాని శ్లాఘనీయము గాదు. అయినను వారిలో నున్న భేదములు మనదేశమునందలికులభేదములవలె దురతిక్రమములును శాశ్వతములు నయిన భేదములు గా వని మనము గ్రహింపవలయును. అచ్చటివిభాగములు యోగ్యతనుబట్టియు విద్యాసంపదనుబట్టియు నేర్పడినవి గాని పుట్టుకతోడనే నిర్ణయింపఁబడినవి గావు. భూపతనమైనతోడనే యొకఁడు సమ్మనార్హుఁడో గాఁడో యాతని కులగౌరవమునుబట్టి నిర్ణయింపఁబడుచున్నది. ఇతరదేశములందును మనదేశములందును వర్తించుచున్న భేదములలోఁ గలవిశేష మిచ్చటనే యున్నది. స్వప్రయత్నములకముగా నున్నతిని బూజ్యతను గాంచుటకు మనదేశపుస్థితిగతు లవకాశ మియ్యవు. కడమజాతీయుఁ డెంతటిగుణవంతుఁ డైనను, నెంతటివిద్యానంతుఁ డైనను గౌరవపాత్రుఁడుగా నెంచఁబడఁడు. ఉత్తమజాతీయుఁ డెంతటియధముఁ డైనను, మూఢుఁ డైనను, గౌరవార్హుఁడుగా నెన్నఁబడును. గుణాధికుఁ డైనవాఁడు, జ్ఞానాధికుఁ డైనవాఁడు సంఘములో నెట్టిగౌరవపదవి యైనను బొందుటకు పాశ్చాత్యులలో సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము గలదు. పాదరక్షలను గుట్టికొని జీవనముచేసినపేదవానితనయుఁడు తనగుణజ్ఞానాతిశయప్రభావముచే రాజ్యచక్రమును దిగ్విషెడుసమాఖ్యఁడో మతబోధఁ జేసెడు

నానాగ్రంథాః సై సకలజన్మవృత్తాన్తై శేషాంగుట తేనగమ్యైనయభ్యంతరములు నాదేశములందు లేవు. అధిమగ్ధములలో బట్టి యుల్లిమగౌరవమును సాధించినపుడు నారేణ్యాలు, కడుషీమణు లాపత్రిత్యులలో వేనవేలు గలరు. ఇత మనదేశమునందలి కులభేదములలో, యెన్నఁదో యేకాగ్రముననో యుద్భవించిననై కాలక్రిమమున స్థిరపడి సంఘమునం దిప్పటికిని తిటవుగా నాటుకొనియున్నవి. అనేకతత్త్వాములకిందట నేర్పడినయానిబంధనములకు గానులై కోట్లకోలఁదిప్రజలు సకలమానవపామాన్యము లగు స్వామ్యములకుఁ గూడ వెలియైనవారై యనంతములైనయిడుమలఁ గుడుచుచున్నారు. ఆనిగ్బంధముల గోరంత నతినిరంచినను ఘోరిపాపముగాఁ బరిగణింపఁ బడుచున్నది. ఇట్టి యన్యాయములు పశ్చిమైవ మతమువేరిట జరగుచుండుట మతీంతసంతాపకరము గదా! సకలాభివృద్ధికి భంగము నాపాదించుచుఁ జరకాలమునుండి మనభరతఖండము నావేశించి యున్నయావగ్గజైవమృశికాదము హత మగునంతఃకృతు కడునక యుద్ధము సలుపుటకై బాగ్మతసమాజము సంసిద్ధమై యున్నది. ఎట్టియాటంకములు తటస్థించినను వెనుకంజ వేయక, యెద్దియోతీరున సమాధానము చేసికొన వేగించడక స్వభావరక్షణములను, వ్యాయవిరుద్ధములును, నీశ్వరోద్దేశప్రతికూలములు నైనయాభేదభావము లంతరించు దనుక నీసమరము సాగించుటకు బాగ్మతసమాజములు కృతప్రతిజ్ఞలై యున్నారు.

సంఘమునందలియెల్లరును సమాను లనియెడునీయాచార్యముమూలముననే బాగ్మత సమాజముపై ననేకులకు ననూయత పొడముటకు హేతువు గలిగినది. జాతిభేదము లను నిరసించినందునఁ బూర్వగౌరవరాయణు లగుహిందువులు బాగ్మతసమాజముమీఁద ద్వేషము వహించిరి. ఈకులభేదములను నిరంపకపోయినచో హిందూసంఘ మొకవేళ బాగ్మతసమాజముయొక్క యేకేశ్వరవాదమును, నేకేశ్వరోపాసనమును వహించియుండును. కాని సర్వాన్ధరాంతరమైన యీకులభేదమహిరుహమును గూడఁజేరుతో నూడఁబెలుకుట బాగ్మతసమాజము తనముఖ్యగర్వములలో నొక్కటిగాఁ జేసికొనియున్నది. ఒకపైవునఁ బూర్వదానరూలను గోపొద్గీరులను జేసియు, మఱియొకప్రక్కను వంశపరంపరగా దీర్ఘకాలమునుండి కొందఁ జనుభవించుచున్నయధికారగౌరవములకు భంగము నాపాదించియు, చిట్లు పలువురకు ననిష్టము గలిగింపఁబరిపచ్చినను నోర్చి తన యుద్దిష్టగర్వ మైనమానవభాగ్యవ్యవస్థను మార్చియు బాగ్మతమతము కడునక నిలువఁజెట్టుచున్నది. నిమ్నుజాతులుగా నెందఁబడెడుషంధమాదులయొక్క సమర్థరణము బాగ్మత

సమాజముయొక్క మహత్కార్యములలో నొకటి. బహుళత్వానుబంధముగా నిష్పాతి పాతకును కూర్మము లగు సాంఘికశాసనములబట్టి నిర్దయతోఁ జూడబడుచున్న యాయత్త్యజాతులవారికి బాహ్యసమాజ మభయహస్తమిచ్చి కాచుచున్నది. ఈహీనజాతులకు సాహాయ్యము చేయఁగల్గుట తనమహాభాగ్యముగా బాహ్యసమాజము భావించును.

సకలమానవులను సమాను లనియెడునీయుత్తమధర్మమును స్త్రీలపక్షమునను వర్తింపజేసి బాహ్యసమాజము జనప్రితికి మఱిత దూరమయ్యెను. హిందువులు నాగరికాంగ్రిగణ్యులై జ్ఞానాధికులై యుండినప్రాచీనకాలమునందు హిందూస్త్రీలును నున్నతదశయందుండి సమస్తకళల నభ్యసించుచు సంఘమునకు వన్నెయు వానియుఁ దెచ్చి రనుట కనేకనిదర్శనములు గలవు. కాని కడచినకొన్నివందలసంవత్సరములనుండి హిందూభామినులయనస్థ యతిహీనమై శోచనీయముగా నున్న దనుటకు సంశయము లేదు. స్త్రీవిద్య యొకగొప్పదోషముగా నెన్నబడెడుదుర్గతి తలఁగించినది. భర్తలకు విధేయురాలై గృహమును నిద్దుటకుఁ దప్ప తక్కినయేషనులకును గొఱగానినారుగా వనిత లేన్నబడుచున్నారు. పరులఁ జూడనీక తెగలములుగునఁ బదిలముగా నుండఁబడుచున్నారు. ఈశ్వరునిచే దయాపూర్వకముగ నొసంగఁబడినచక్కని నెలుతురునందుఁ దిరుగాడుటకు వారికి నవకాశములేదు. నిగ్గులనాయువును గీల్చుటకు వారికి వీలు లేదు. బుద్ధిని వికసింపజేసికొనుటకుఁ గాని, శరీరాశోభ్యమును గాపాడుకొనుటకుఁ గాని యవకాశమే లేకయుండ నీక వారియధ్యాత్మికస్థితిని గూర్చి యోజించునా ర్హెవురు? ఇవ్వధమున జ్ఞానవిషయమునను శారీరవిషయమునను ఆత్మవిషయమునను మనదేశపు నుదతులయొక్కయనస్థ యత్యంతచాగరమై భారతీయుల కెల్లగకు మిగుల లజ్జాకరముగా నున్న దనుటకు సందియములేదు. పురుషులయొక్కప్రయోజనమునిమిత్తమును సౌఖ్యమునిమిత్తమును స్త్రీలు సృజింపఁబడినట్లు తలంపఁబడుచున్నారు. పవిత్రగ్రంథములుగాఁ బరిగణింపఁబడు భారతాదిగ్రంథములయందలి సనితలనుగూర్చి వర్ణనము లక్కడక్కడ నతిహేయములుగా నుండును. అనేకభాగములయందు వారు కామైకప్రధానలుగాను, విశ్వాసాన్వీతులుగాను నభివర్ణింపఁబడిరి. తిండియో, భర్తయో, కుమారుఁడో శ్రద్ధదీసికొనినో, జెడిపోయెడుచంచలమతులుగా స్త్రీలు వర్ణింపఁబడిరి.

మానవస్వభావమునుగూర్చి తనకుఁ గలయున్నతభావమున కనుగుణముగా బాహ్యసమాజము ప్రసంగముననే స్త్రీపురుషులకు స్వాతంత్ర్యము సమానముగా నుండవలె

నని నియమించియుండెను. ఆ మొట్టమొదటియేర్పాటు ననుసరించి సంఘమునందలిసర్వ విషయములను సవరించుచున్నది. స్త్రీలకు మిక్కిలివేదవాకిరములుగా నుండెడు నెల్ల దురాచారములను మెల్ల మెల్లగా నిర్మూలముచేయుటకు బ్రహ్మసమాజము దృఢప్రయత్నములను జేయుచున్నది. అతిఘోరమైన ఘోషాపద్ధతినఁ దొలగించి పరమేశ్వరునిచేఁ బ్రసాదించఁబడిన స్వచ్ఛమైనవాయువును నూయరశ్మిని వ్యేచ్ఛగా ననుభవించుచు విద్యాలాభమును బొందుట కవకాశ మిచ్చుటయే గాక, విద్యలలో నెల్ల వగ్గిగణ్యమై, యీశ్వరసద్భావమును బ్రకటించెడుబ్రహ్మవిద్యను గూడఁ బడయుటకు సదుపాయము చేయుచున్నది. సంఘమునం దిట్టిస్వాతంత్ర్యమును పతులకు నొసంగఁ బూనుకొనుటచే బ్రాహ్మసమాజము ప్రజలయొక్కయాదరమును బోగొట్టుకొనెను. స్త్రీల నుద్ధరించెడువారని బ్రాహ్మసమాజములను గొందఱు తొకకాలమునందుఁ బరిహసించియుండిరి. ఆహాస్యము చేసినవా రిప్పుడు బ్రాహ్మసమాజ మొనరించినమహోపకారమును గుఱించి ప్రస్తుతించుచున్నారు. యుగయుగములనుండి యంధకారమునఁ దడవులాడుచున్నవారికి బ్రాహ్మసమాజము నూర్యకాంతియొక్కసౌఖ్యమును జవిచూపిన దని చెప్పనచ్చును.

ఇదీతీరున గృహసంబంధము లైనవిషయములందును సంఘసంబంధము లైనకార్యములందును సాధ్యమయినంతవఱకు ధర్మన్యాయానుసారముగా బ్రవర్తించుటకు బ్రాహ్మసమాజము గడంగుచున్నది. యీశ్వరసమ్మతము లైనయిట్టిసకలసంస్కారములను గావించి గృహమును భూతలస్వర్గముగా మార్చుట బ్రాహ్మసమాజముయొక్కయాశయము. ఎవ్వరో కొందఱు జ్ఞానులకు మాత్రమే సాధ్య మగుమతము బ్రాహ్మమతము గాదు. ప్రశాంతములగుపర్ణశాలలో మాత్రమే యనుష్ఠేయ మగుమతము బ్రాహ్మమతము గాదు. సంఘమునం దుండుసమస్త జనులు నవలంబించి యానందింపఁదగుమతము బ్రాహ్మమతము. సకలాభీష్టప్రదాయకుఁ డగుసర్వేశ్వరునియనుగ్రహమునలన భారతమహాసంఘమును ధర్మానుగుణముగను, న్యాయానుసారముగను, ప్రేమానుకూలముగను బునర్నిర్మాణము చేయుట బ్రాహ్మసమాజముయొక్క ముఖ్యాభిలాష.

తొమ్మిదవ పరీక్షణము.

ఉపసంహారము.

కడచినపరీక్షణములయందు బ్రాహ్మసమాజముయొక్క ప్రగతిని నిర్ధారణములను విశదపఱచియున్నారము. అసిద్ధాంతము లొకవేళఁ జేరినను నూతనములుగాఁ దోఁపక పోనచ్చును. బ్రాహ్మసమాజమునలె నుత్తమాదర్శములు గలిగియుండినభక్త-రేఖ్యులచే నట్టిసద్దర్శములు పూర్వకాలమునందు సయితము ప్రకటింపఁబడియుండవచ్చును. అయినను నానావిధకష్టజాలములు చుట్టుచుట్టివను పనుదీయక యుద్ధారము వైనయాధర్మ సమదాయమును సంఘటింపఁజేయునందుఁ బ్రవేశపెట్టుటకు బ్రాహ్మసమాజము చేసినప్రబల ప్రయత్నములు హిందూదేశచారిత్రమునందే గాక ప్రాపంచికమతచరిత్రమునందును బ్రశంసాపాత్రములై ప్రకాశింపఁగల ననుటకు సంశయము లేదు. ఈశ్వరానుగ్రహమున బ్రాహ్మసమాజముయొక్క మనోరథము సిద్ధింపఁగని లోకము నంతయుఁ గలనగపఱచుచున్నయొకమహాసమస్య పరిష్కరింపఁబడఁగలదు. అమోఘమగుప్రత్యేకప్రమాణ గ్రంథము లేక, అమోఘవచనం డగు భవిష్యద్వక్త లేక, యొక స్వసాధారణమత సమాజమును స్థాపించుట యసాధ్య మని దాదాపుగా సకలజనులయొక్క యభిప్రాయమై యుండెను. అయినను సర్వోత్కృష్ట మైనయామతస్వభావమును నెఱింగినవారు లేక పోలేదు. మేటికవీశ్వరులు తమయన్తర్గళకవితాలహరియం దట్టియున్నతమతభావములను బ్రవహింపఁజేసియున్నారు. భావిదర్శులయొక్క హృదయాకాశమునం దీయాదర్శము విద్యుల్లతవలె మెరిసియున్నది. తత్వవిచారు లీయుత్కృష్టాదర్శమును దమభావ ప్రపంచమునందు దర్శించియున్నారు. అయినను నయ్యది సమస్తజనులకును హృదయ సంతృప్తినిఁ గలిగించునట్టియు సమస్తమానవులచే ననుష్ఠేయ మగునట్టియు మతముగా మాత్రము పకరింపఁజాల దని బుద్ధిమంతులయొక్కయు భక్తులయొక్కయు నభిప్రాయమై యుండెను. పూర్వమతచారిత్రములనుబట్టి చూచితే మేని యిట్టియనుమానమునకుఁ గావలసినంతయవకాశము గలదు. లోకమునందలిమతములయొక్క చరిత్రములను బఠి

క్షీందితిమేని ప్రతిమతమున బాగ్నింధమున బ్రూతాంతరంగమునుండి వెలువడిడు జలప్రసాదమునలె మిక్కిలి నిర్మలమై కాలక్రిమమున బహువిధబాహిమాత్వస్వములతోడను మాధాచారములతోడను గలసి కలుషిత మయినట్లు మనము గ్రహింపఁ గలము. పరిస్థితిమై సాధారణమై యాధ్యాత్మిక మైననుతము మనదేశములో మిగుల నభోగిని జేయుచున్నది. సమ్రాజ్యధారణము మనదేశములో సాధ్య మగునా యను సంజేహమును గూడఁ జూడమందునంతటిగుడ్డిని పొందినది. ప్రతిమారాధనము ప్రబలమైనది. ఆచార్యుల సంఖ్యకులు గలరు. ప్రమాణగ్రంథములు పెక్కు లున్నవి. తులబాతిమాత్యములకు మితి లేదు. బౌద్ధముగానంతరమున నీయనగ్గము లన్నియు మనమతమునందు మూలాంగములుగాఁ బ్రవేశించియున్నవి. ఎందఱో మతాచార్యులు భక్తచర్యలు మనదేశమునందు జన్మించినను వా రిప్రతిబంధకములను నతిక్రమింపఁ జాలరైరి. కోట్లకొలది దేవతలను గలిగి యనేకబాహ్యుపబాతులుగాను, శాఖోపశాఖలుగాను భిన్నభిన్నమై యున్న యీధనతగుండమునందు సకలమానవులను సమాన జనపండుగు నేకేశ్వరునియొక్క యధ్యాత్మికోపాసనమును స్థాపింపఁ బూనుకొనుట బాహ్యసమాజముపట్టిన నతిసాహసకార్యముగా నెంచెను. ఎన్నియిక్కట్టెలు తటస్థించినను సుక్ష్మక ప్రతిఘటించి నిలిచి “దేవుఁ డొక్కఁడు; మానవకోటి యొక్కటి” యనుధర్మమును బాహ్యసమాజము లోకమునకుఁ బ్రకటించుచున్నది. ఎఱుఱు సగుణ్దేశములో విగ్రహారాధన మాత్రక మని వాదించినను, నింకెందఱు కపటవాదులు సేత్యాభాసములచేఁ బ్రతిమారాధనమును సమర్థింపఁ బూనినను, బాహ్యసమాజము కనంతయైనను జలంపక యావాదములనెల్ల ఖండించుచు నట్టి యారాధన మనావశ్యక మనియు వాత్మానందభంగకర మనియుఁ జూటుటయే గాక ప్రతిమారాధనముతో నెట్టిసంబంధము నైనను గల్గియుండుట గాని ప్రతిమారాధనముగా భాసింపఁదగినయెట్టిదిన్న మైనను చాలచుట గాని తగ దని ఘంటాపథముగా నెల్లఁపించుచున్నది. స్వకీయజీవనమునందే గాక గృహసంబంధములైనట్టియు సంఘ సంబంధములైనట్టియు సర్వకార్యములయందును బాహ్యసమాజము విగ్రహారాధనమును వివర్ణింపఁబెను. పుట్టినదాని మరణప్రత్యంత మరే డనఁతుఁడును నద్వితీయుఁడును పరబ్రహ్మమునే యాశ్రయార్థముగా యథాగ్గముగా నుపాసింపవలయును. అతని నొక్కనినే నేపింపవలయును. బాహ్యసమాజముయొక్క యుపదేశములనలన

சென்னை, 21 சூன், 2017, அஞ்சல்.

బ్రాహ్మధర్మసారము.

-(10):-

శ్లో॥ సువిశాల మిదంవిశ్వం పవిత్రం బ్రహ్మమందిరమ్
చేతస్సు నిర్మలంతీర్థం సత్యం శాస్త్రీ మనశ్శరీరమ్
విశ్వాసో ధర్మమూలంహి పీఠిః పరమసాధనమ్
స్వాధ్యనాశస్తు వై రాగ్యం బ్రాహ్మైశ్వర్యేవం ప్రకీర్త్యతే.

[సువిశాల మైనయీవిశ్వము పవిత్రమైనబ్రహ్మమందిరము. నిర్మలమైనచిత్తమే
పుణ్యక్షేత్రము. సత్యమే నాశము జెందునిశాస్త్రము. విశ్వాసమే మతమునకు మూలము.
పేరుయొక్కేష్టమైనసాధనము. స్వాధ్యనాశమే వైరాగ్యము. బ్రాహ్మలచే నిట్లు
చెప్పబడుచున్నది.]

అంకితము

సీ. ప్రవిమలవేదాంత ప్రకృతిశాస్త్రంబులఁ

బరియించి పటంబుఁ బడసె నెవఁడు

ప్రజలలోఁబరిశుద్ధి ప్రబలంబుగాఁగఁ బ్ర

సంగంబు లూహు సలిపె నెవఁడు

సంఘసంస్కారంబు సాధంపుఁ డంచును

సకలజనాభిక్షఁ జూపె నెవఁడు

స్వాదరణంబుచే శాస్త్రహృదయాజ్ఞాభ్యు

దయకారణం డయి తనరె నెవఁడు

దేశరాజ్యాస్వయదీపకుండై పెద

బాపయ్య యనుపేరఁ బరగె నెవఁడు.

అన్మదీయహితుండై గాక యఖిలలోక

హితుఁడు నయి గుఱోపేతుండై యెసగె నెవఁడు

అట్టివినుతిచారిత్రుని కలఘముటికి

సంకిత మొసర్తు మత్కృతి నధికభక్తి.

విజ్ఞప్తి

మతప్రపంచమునం దిపు దోకనూతనభావ ముదయించినది. సత్యజీవనుందర స్వరూపుఁ డైసెయిశ్వరుఁ డొక్కఁడే గలఁ డనియు, నట్టియే కేశ్వరునియపాసనయే మోక్షపొందిక కి రాజమార్గ మనియు సకలజనులును గ్రహించుచున్నారు. మతమహా సముద్రములో నుద్భవించినయీనవీనభావతరంగమువలన సర్వమతస్థులలోను, సర్వదేశ ములలోను నూతనోద్యమములు ప్రారంభమైనవి. క్రైస్తవమతస్థులలో యూనిటేరి యనుమతమును, ఆస్తికమతమును నంకురించినవి. మహమ్మదీయమతానలంబులలో బాహై మతము బయలుదేరినది. హిందువులలో బ్రాహ్మమతము ప్రభవించినది. యూని టేరియనుమతము ఐరోపా, అమెరికా మున్నగుక్రైస్తవదేశములలో నెల్ల మెల్లమెల్లగా నల్లుకొనుచున్నది. బాహైమతము పారసీకదేశములోఁ బ్రారంభమై మహమ్మదీయులఁ గలసకలప్రదేశములలోఁ గ్రమగ్రమముగాఁ బ్రాకుచున్నది. బ్రాహ్మమతము భరత ఖండమునం దంతట వ్యాపించుచున్నది.

మనయాంధ్రదేశములో బ్రాహ్మమతము ప్రవేశించి ముప్పదిసంవత్సరములఁ గడచినవి. బ్రాహ్మమతధర్మములే తమధర్మములుగాఁ గలయనేకప్రార్థనసమాజములు మన తెలుఁగుదేశమునందుఁ బుట్టినవి. కీర్తికేశులయిన శ్రీమన్నవ బుచ్చయపంతులు, గారిచేఁ బూర్వము సంపాదించబడుచుండిన హిందూజనసంస్కృతీపత్రికయు, శ్రీరాఘవహద్దరు కందుకూరి వీరేశలింగమపంతులుగారిచే నడపఁబడుచుండిన వివేకవర్ధని, సత్యవాసిని మొదలైనపత్రికలును బ్రాహ్మమతాభిప్రాయములను తెలుఁగుదేశస్థులలో వ్యాపింపఁజేయుటకు విశేషముగాఁ దోడ్పడియుండెను. బ్రాహ్మధర్మాంతర్గతము లగుప్రత్యేకవిషయములనుగూర్చి కొంతకొంతజ్ఞానమును బడయుటకు జనుల కప్పుడప్పు డుపన్యాసాదులవలన నవకాశములు గల్గుచువచ్చినను, సమస్తధర్మములను సమగ్రముగాఁ దెలిసికొనాటకు నేవిధమైనయాధారమును లేదయ్యెను. గతించినతొమ్మిదిపదిసంవత్సర ములనుండి బ్రాహ్మమతమునుగుఱించి సంపూర్ణముగాఁ దెలిసికొనవలె నని యాంధ్రముహా బలులలో నొకప్రబలమైనయాకాంక్ష యుద్భవించినది. అప్పుడప్పుడు బ్రాహ్మసమాజ

మునుగూర్చి యే దైవయుపన్యాసమును వినఁ దటస్థించినవారు తద్ధర్మములను బూర్తిగాఁ బ్రతిఘటించుకొని మేలేనిఁ దమకు దయచేయు మని సామాజికములఁ గోరఁ దొడంగిరి. బుద్ధ యందును, భాషాపరిచయమునందును, లోకానుభవమునందును నాకంటె నధికులైనవారెవ్వరయినఁ దద్గ్రంథము లేనిలోపమును దీర్చెద రేమో యవి నేను జాలకాల మెదురు చూచియుంటిని. కాని యెంతవఱకు వేచియున్నను గార్యము లేదయ్యెను. ఇటు లుండ మిత్రులు గొందఁ టీగ్రంథరచనమునకు నన్ను బూనుకొను మని హెచ్చరింపసాగిరి. నాయనసమర్థత నెఱిగించి నన్ను మన్నింపుఁ డని నాహితులకు విన్నవించితిని. వినను నూరకుండక పలుమాటలు నన్నీకార్యభారమును వహింపు మని వారు ప్రేరేపించి యుండుటచేతను, పుస్తక మెద్దియు లేకపోవుటకంటె నెద్దియో యొకటి యుండుట కొంతవఱకుఁ బ్రయోజనకరముగా నుండు ననుతలంపుతోడను నే నీపుస్తకమును వ్రాయ నారంభించి ముగించినాడను. ధర్మములను సృష్టికరించుటలో నేమి, భాషారూపమున వానిని బ్రదర్శించుటలో నేమి, నే ననేకలోపముల నిందుఁ గావించియుండవచ్చును. నాశక్తిలేమిచేఁ గర్తవ్యయాదోషములను మాన్యమైనబ్రాహ్మమతమున కారోపింపక యను భవజ్ఞుల నడిగియో, తద్విషయముల విపులముగాఁ జర్చించునద్గ్రంథములఁ జదివియో తమ యనుమానముల నివారించుకొనఁ జదువరులు పార్థికులు.

ఈగ్రంథమును జాలవఱకు శ్రీహేమచంద్రసర్కారుగారిచే వ్రాయఁబడిన “బ్రాహ్మసమాజమత” మను పుస్తకమునుబట్టియే రచించితిని. అందుచే వారికి మున్ముందు నాహృదయపూర్వకవందనముల నర్పించుచున్నాను. పండితశివనాథశాస్త్రి గారును, శ్రీసీతానాథశర్మభూషణుడుగారును, జానురైటుదొరగారును వ్రాసినగ్రంథములుగూడ నాకుఁ గొన్నియంశములలో సాహాయ్యము చేసియుండుటచే వారికిని నేను నాకృతజ్ఞతను వెల్లడింపవలసియున్నది. మానవసేవాపత్రికాధిపతులై నాపేమాస్పదులగు మిత్రులై నాయీగ్రంథరచనమునకు ముఖ్యకారకులుగా నుండిన శ్రీనాథము కృష్ణారావుగారికిని, తదితరమహ్మదుల కెల్లరకును నాయభివందనముల పొసంగుచున్నాడను.

బౌద్ధసమాజసంగ్రహచరిత్రము.

అతిపాపివైనకాలమునందీ యిచ్చణినియును హిందూమతమును సంస్కరించుటకై యనేకప్రయత్నములు జరిగినట్లు తన్మతవారిశ్రమరిలనములన మహోధకముకాగలగు, దానాపుగాఁ బ్రతియుగమునందును నామాకాలములయందు జనులచే నవలంబింపఁబడు మతమునందలిబోధములను రూపుమాపుటకుఁ బ్రయత్నించు కృషిసలిపియున్నాడు. ఇట్లు సంఘమువారు బయటనేతీవప్రతిసంస్కారగోచర్యమునును బ్రజలహృదయసీమలయందు సత్యస్వరూపుఁ డగుపరబ్రహ్మము మొక్కయఁగ్రాస్మికోపాసనను నేలకొల్పుటనే పుణ్యానందేశముగాఁ గలిగియుండెను. ఉపనిషత్కాలపుబుద్ధివ్యవహారమునందీ నేటివఱకును దరతరమువరకును మనభగవత్ఖండమునందలి దౌర్జన్యముకాగలగునందు నెవ్వఁగో యొకమహాపురుషుఁ డుద్భవించి భక్తిరాహిత్యముచేతను, కర్మబలశక్తియుచేతను లోకానికిరాధనముచేతను జైతిపోతుండ హిందూమతమును సంక్షోభియున్నాఁడు. హిందూమతమునుగూర్చి కఠిమమైనచరిత్ర శేషిచే నామహామతసంస్కర్తలనామము లన్నియు మనకుఁ దెలియనియ్యెను. అయినను నాసంస్కారసంతతిగోఁ జేరినమహానుభావులగు గౌతమబుద్ధుఁడు, నానకు, కనీరు, నుకారము, వైతన్యలయొక్కపరిగ్రహముల నిఁటఁ దేర్చినినఁ జూచును. ధన్యచారకులగు నాపురుషుల రీత్యులచే నత్యంత సామగ్ధ్యముతో సాగింపఁబడినయమ్మహాప్రయత్నమునే వర్తమానభరత్సంఘమునందు బౌద్ధసమాజము నలుపుచున్నది. తన్మతస్థాపకుఁ డగు రాజారామమోహనరాయలు వారును హిందూస్థానమునకు నిరుపనూనప్రశ్నాతీనిఁ దచ్చిన యాబుద్ధిపత్తిముల యొక్కయు భక్తాగ్రేసరులయొక్కయు సరియైన సంతతివాండవటకు సంశయము లేదు.

భరితఖండమునందీపు డొకనూతనయుగ మారంభమయినది. హిందూజీవచరిత్రమునందీయుగమున కద్వితీయమైనపాపముఖ్యము గలగు. పశ్చిమతమునందువలె ముందెన్నడును మనజాతీయజీవనమునందలిసకలశాఖలలోను నిట్టిశ్రేష్ఠములైనమార్పులు జరిగియుండలేదు. భారతజాతియొక్క రాజకీయసాంఘికపరిశ్రామికావిచ్ఛేదములయందును నిపు డొకమహత్తరమైనపరివర్తనము కలుగుచున్నది. ఇంత యేల? సకలప్రపంచము

నమను మనోహరముగా నుండు నచ్చుతనాటక రాజ మొకటి హిందూదేశరంగప్రదేశము నందుఁ బ్రసక్తింపఁబడుచున్నది. దూరదూరముగాఁ జాలకాలమునుండి ప్రవహించు చుండినమహావాహినులం బోలుప్రాచీనహిందూత్వవాగరికతలు చెందును మహిందూదేశమునందుఁ గలిసికొనినవి. ఈయుధయనాగరికతలసమ్మేళనమునలన భాషామాననకోటిచే ననుసరణీయం బగు నొక శ్రేష్ఠమై, సంపూర్ణమైనయు తమనాగరికత యుదయింపనున్నది. నిత్యుడై, నిరాకారుడై, నిఖిలప్రజాపితరుడైన యేకేశ్వరునియుపాసనచే ప్రధానముగాఁ గలిగినట్టియు, జాతివర్ణాదిభేదము లేక సమస్త దేశస్థులను సమస్త వర్ణస్థులను సమ్మేళనముచేయు సమర్థమైనట్టియునొక సాధారణమతాదర్శమును బ్రాహ్మసమాజప్రతిస్థాపకుడగు రామమోహనరాయలవారికి దయామయుఁ డగుభగవంతుఁ డుపదేశించియుండెను.

లోకమునందలియెల్లముఖ్యమతస్థులచే నాత్మాభివృద్ధినిమిత్రమై యనుసరింపఁబడు నానావిధసాధనవిధానములను నెఱిగినవాఁ డగుటచే నుదారమై విశ్వజనీన మైన యీమహామతమును బ్రకటింపుటకై రామమోహనుఁడు భగవంతునిచే నుద్దేశింపఁబడెనోయనుతలం పెల్లవారికిఁగలగూకమానదు. ఒకయుత్తమహిందూకుటుంబమునందుఁ బుట్టిపెరిగినవాఁ డగుటచే, రామమోహనుఁడు హిందూమతసంబంధము లైన నిఖిలగ్రంథములను సకలాధ్యాత్మికసాధనకలాపములను జక్కగా నెఱిగియుండెను. విశేషవయస్సు రాకముననే యాతఁడు మహమ్మదీయమతము గుఱించినగ్రంథసముదాయమును జదివెను. భాషాంతరములమూలమునఁ గాక మూలమునందే తైబిలువేదగ్రంథమును జనువ నెంచి హీబ్రూగ్రీకుభాషలను బఠించి, తద్గ్రంథమును శ్రద్ధతోఁ బఠింపించి, క్రైస్తవమతమునుగూర్చి యధార్థజ్ఞానమును సంపాదించెను. ఉదారములైన తనమతాభిప్రాయకారణముచే గృహమునుండి తొడిగిచే నెడలనడపఁబడినవాడై యుత్తరహిందూస్థానమునందుఁ గొంతకాలము సంచరించి, హిమాలయపర్వతమున కావల నున్నతిబెత్తుదేశమున కరిగి, బాధమతజ్ఞానమును బడసెను. నానాప్రదేశములయందుఁ జరించి, మోక్షభాషల నేర్చి, హిందూమహమ్మదీయాదిపంచమహామతములయొక్కప్రమాణగ్రంథముల శోధించి సేర్వముతసారముగాఁ దా గ్రహించినమతరాజమును భరతఖండమునందే గాక యావత్ప్రపంచమునందును వ్యాపింపఁజేయ నెంచి యాతఁడు తననలుబడనయేట 1814 వ సంవత్సరమునఁ గలకత్తానగరమునఁ బ్రవేశించి స్థిరనివాస మేర్పఱచుకొనెను. ఈమహాత్మ్య

సాఫల్యార్థమై యామహానియుఁడు తనయావద్భాగ్యమును, యాపత్కాలమును, యానిచ్చుకీని వినియోగించెను.

మృగుమగురసంభాషణములద్వారమునఁ దనన్నేహితకోటికిని, లిఖితోపన్యాసములమూలమున మానవకోటికిని దనసందేశము నెఱిగించుచు నామహాపురుషుఁడు పదునాల్గుసంవత్సరములు తనయుద్యమమును ఫలింపఁజేయుటకై పాటుపడెను. హిందువు లేమి కైస్తవు లేమి సామాన్యజను లేవరును నాధీమంతునియంతరంగమును గ్రహింప లేక తీర్చియుగా నతనిని నిందింపసాగిరి. ఆయామతావలంబులప్రమాణగ్రంథములందలి వాక్యములనే చూపి హిందువులను క్రైస్తవులను వాదములలో నిరుత్తరులను జేయుటకై యతఁడు ప్రయత్నించెను.

నిరాకారుడై, నిత్యుడైన యేకేశ్వరునియుపాసననే హిందూప్రాచీనప్రమాణగ్రంథములు విధించుచున్న వని తనహిందూప్రతిపక్షుల కితఁడు ప్రమాణవాక్యములఁ గనఁబఱచెను. ఈశ్వరపితృత్వము, మానవభాగితృత్వము ముఖ్యముగాఁ గలపరిశుద్ధాస్తికమతమునే జీససు బోధించె నని క్రైస్తవుల కతఁడు స్పష్టముగాఁ దెలియఁజేసెను. “దేవుఁ డొక్కఁడు, మానవకోటి యొక్కటి” యనెడును త్తమధర్మము నుపదేశించెడు సాధారణాస్తికమతమును స్థాపించునిమిత్తమై యతఁ డిట్లు పూర్వాచారపరాయణులగు హిందూక్రైస్తవమతస్థులతో ననన్యసహాయుడై పోరాడవలసినవాడయ్యెను. తుట్టతొడను రామమోహనుఁడు జాతిమతవిక్షిప్తి లేకుండ నెల్లవారును నేకముగా నుపాసించు నుద్దేశముతో నొకసమాజము నేర్పఱిచి తన్నిమిత్తమై కలకత్తానగరమున కుత్తరభాగమున నొకగృహము నద్దెనుఁ దీసికొనెను. పిదప రెండుసంవత్సరముల కతఁడు గొందఱుమిత్రుల సహాయముతో బ్రాహ్మసమాజముకొలుపు కలకత్తాపురముయొక్కమధ్యభాగమునం దొకసామాన్యమందిరమును నిర్మించెను. అది యిప్పటికిని ఆదిబ్రాహ్మసమాజ మనుషేరంబరగుచున్నది.

జాతిమతాదిభేదము లేక గొందఱు జీసదనమునందు వారవారమును నేకేశ్వరోపాసననిమిత్తమై చేరుచుండిరి. ఉపనిషత్తులనుండి కొన్నిశ్లోకములను జదువుటయు, గొన్ని కీర్తనలను బాడుటయు, రామమోహనవిరచితములగు మతోపన్యాసములను బఠించుటయు నప్పటియీశ్వరోపాసనయై యుండెను. బహిరంగముగా నిట్టియపాసనలను జరిపుటకుఁ బూర్వము కొంతకాలము సామాజికులందఱు మంగిరమునను వెనుకభాగమున నున్న

మొక్కటిగాని గూటి వేదాధ్యయనము చేయించుచుండును. వేదపఠనమునకు భాగ్యములము మాత్రమే యధికారముండుటచే నాయుపాసనకు భాగ్యములేతరులు పోవుటకు పనియింపబడుచుండును.

శైవవాదంతో నుండిన యామత సమాజమును రామచంద్రవిద్యావాగీశున కొప్పు గించి 1830 సంవత్సరము ఆగష్టు నెలలో రామమోహను డింగ్లాండు దేశమునకుం బయన మయ్యెను. దేశాభిమానగురందరుండును బోపకారపారిణిండునై పరిస్థితిజెందిన యామహనీయుఁ డా దేశమునందు 1833 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరు 27 వ తేదీని పరమపదమునొందెను. తన్ను స్థాపించి, పోషించుచుండిన రామమోహనుండు కలకత్తానగరమును నడచినదాదిగా భాగ్యసమాజము క్రమక్రమముగా నాల్లెలదొడంగెను. రామమోహనునియందలి గౌరవాతిశయముచే నంగుఁ బ్రవేశించిన యనేక సామాజికులకుఁ డింగ్లాండు దేశమునకుఁ జనినప్పటినుండియు సమాజమును గుఱించి చింతింప మానిరి. కాని పగమశిక్షాని యగు నారామచంద్రవిద్యావాగీశుఁ డొక్కరుండు మాత్రము సమాజమును దృఢియింపఁ డయ్యెను. గట్టికట్టుల గలవాఁడయి యేదేడ్ల పుత్రు నతఁడు కాలము మించునడ దిననినము వాచురిరమున కరిగి, రామమోహనుఁ డుపశేషించినవిధమున నుపాధన నడపుచుండెను. భూతయనముచేయఁ బడిన యనసానదశయంగు సయితము తనభర్తకు మరల పోయియులు చేకూరు నేమో యని ప్రేరాణతో నతనిముఖముచే చూచుచు వేచియుండెను భాగ్య పుగిది, నావిద్యావాగీశుండు చేయివిడువక సమాజమును గనిపెట్టికొనియుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడు పాసన వాతఁ డొంటిమై జగపటలపిననాఁ డగుచుండెను. ఇటు లుండ నతఁడు తా నెన్నడు నెదురుచూచి యెఱుంగనిరిక్కునుండి యాకస్మికముగా సాయమున బొందెను. రామమోహనునిన్నే హితుండును సహాయుండు నైన ద్వారకనాథతాకర యొక్క ప్రధమపుత్రుండు 1838 వ సంవత్సరమున భాగ్యసమాజమును గూర్చి శ్రద్ధ దీపికొన నాగంఠించెను. తనభాగ్యమునందు దేవేంద్రనాథుండు రామమోహనుని జూచియుండెను. రామమోహనుండును సతనియం దెక్కువమక్కున గనఁబఱచెను తాఁ బూనినకార్యభంగమును తనమరణానంతరము నెఱియింపకు నేవేంద్రనాథుండు 'సమర్థుండు గాఁగలఁ డని రామమోహనుఁ డప్పుడె తిలంచినట్లు గొందఱు నుడువుదురు' కాని చాలకాలమువఱకు దేవేంద్రనాథునియం దేవ్విషయమతానురంగమును పంపింపలేదు.

భవనంశులగు పలువురి ఓడ్డలను లే దేవేంద్రనాథుడును మెట్టమెడిట నుహనై భవ ముతో నిచ్చమై నిర్మించెను. కాని యకస్థాపుగా నొకశిష్యుని నాశనియెడిమఱు నొకమహత్తర మైనమార్పు పొడమెను. మఱి మాసన్నమై యున్నతనకితామహిని గంగాతీరమీన నుంచి యాశ్చశానవాటికయందుఁ గాచియున్న సమయమునం దతని కొకయశదృశమైన నూతనభావోదయము కలిగెను. అపు డాతఁ డీశ్వరసందర్శనమును బొంది యనిర్వాచ్యమైనపరమానందము ననుభవించెను. అంతట నతని కీదౌ హిక్షాశ్వ ర్యము లెల్ల మిక్కిలిస్వల్పములుగాఁ దోచెను. నాటినుండియు నాశనిజీవితప్రసా హము మఱియొకనూతనమార్గమునఁ బోసాగెను. అనేకవాసరము లతఁడు తదేకధ్యాన మునందుఁ గడపెను. దేవుఁ డద్వితీయుఁ డనియు, నిందియాగోచరుఁ డనియు ప్రతి మారాధన మెన్నటికిని భగవదారాధనము గానేర దనియు, నతఁడు గ్రహించెను. ఆసమయమున రామమోహనుఁ డతనిస్మరణమునకు వచ్చెను. బ్రాహ్మసమాజమును గుఱించి విచారింపఁజొచ్చెను. రామచంద్రసిగ్ధ్యావాగీశులవారికి వర్తమానమందెను. వెంటనే దేవేంద్రనాథుఁ డీపంశితవ ర్ణ్యునిగ్ధ నుచునిశ్చల నేర్వ నాంభించి, యాస్తి కమతబోధకము లగుగ్రంథములపఠనమును న్యాపింపఁజేయుఁ తలంపుతో, దత్వబోధనీసభ యనుపేర నొకసమాజమును స్థాపించెను.

ప్రప్రగమమున నీసమాజమునందు దేవేంద్రనాథుఁడు నాతనిసోదరానిబంధువులై సభ్యులుగా నుండిరి గాని త్వగలో నది యన్యులను గూడ నాకర్షింపఁదొడంగెను. ఆసంఘమునకు విద్యావాగీశులవా రాచార్యులుగా నేమింపఁబడిరి. 1840 సంవత్సరమున నాసమాజముయొక్క పరిధమనార్ధికోశసనము విశేషవైభవముతో జరిపఁబడెను. బ్రాహ్మసమాజము మిక్కిలిదీనదశయేం దుండినయిత్ర గుణమునఁ దత్వబోధనీస్థాపన మొంత యు దానికిఁ బోత్సహదాయకమయ్యెను. తత్వబోధనీసభాసదు లీ బ్రాహ్మసమాజ మును నిర్దిష్టజేయ నెంచి తాము ప్రత్యేకముగా జగభ్రమమన్నయుపాసన మను మాను కొని బ్రాహ్మసమాజోపాసనయందుఁ జేర నిశ్చయించుకొనిరి.

ఇట్లు యశావనులయంతాహహోత్సాహములచే బ్రాహ్మసమాజము పునర్జీవము నొందెను. తదాదిగా బ్రాహ్మసమాజమునందు వారల నూతనకాగ్నోత్సాహ మంకురిం చెను. వృద్ధాచార్యుఁ డగు నావిద్యావాగీశునియొక్క పట్టుదల నేటికిఁ గలిపించినది. విద్యావాగీశుఁడే శ్రద్ధతీసికొనియుండకపోయినచో రామమోహనునిచే నాటఁబడిన బ్రాహ్మసమాజబీజము మొలకెత్తక యంతరించియుండును.

ధీమంతుఁ డగు దేవేంద్రినాథుఁడు బ్రాహ్మసమాజాంకురమును దగినవిధమున దోహదముచేయఁ దొడంగెను. తనసామగ్ధ్యాతిశయముచే నతఁ డనేకయోషనులను సమాజమునందుఁ జేర్చెను. నిరంతరపరిశ్రమపరాయణుఁ డగుటచే నతఁడు సమాజాభివృద్ధికై యనేకోపాయముల నరచు నారంభించెను.

దేవేంద్రినాథుఁడు సమాజమునందుఁ జేరకపూర్వము శ్రద్ధతో నుపాసనకొఱకు సమాజమునకు వచ్చువారిసంఖ్య మిక్కిలితక్కువగా నుండెను. కేవలవిరోధమునిమిత్తము కొందఱును, వేదమంత్రోపకరము వినుకుతూపాలమునఁ గొందఱును, భగవత్కీర్తనముల నాలకింపఁ గొందఱును, నిట్లు నానావిధములైనయొద్దేశములతో జనులు బ్రాహ్మసమాజోపాసనలకుఁ జనుచుండిరి. నిర్ణీతమైనయొకయుద్దేశము గాని నిశ్చితమైనయొకయభిప్రాయము గాని యుండెవ్వరికిని లేదయ్యెను. వేదపఠనము నాకర్షించుట కనర్హులైనట్లు లెంచి బ్రాహ్మణేశ్వరులు దమసమాజమునందుఁ జేర్చికొనక జాతిమతాదిభేదములు లేక యెల్లవారును సమాజోపాసనలయందుఁ జేరవచ్చు నని తత్సమాజపుదానపత్రమునందుఁ జేయఁబడిననిబంధన ముల్లంఘింపఁబడెను. ప్రతిమారాధనమును, అవతారములను గూర్చిన సిద్ధాంతములు నిరాశంకముగా సామాజికవేదముండి తఱచు బోధింపఁబడుచుండెను. సమాజమునందుఁ దాఁ బ్రవేశించినతోడనే దేవేంద్రినాథుఁ డీలోపములఁ ధీర్వసమకల్పెను.

దేవేంద్రినాథునియొక్కప్రాబల్యమునలనను, బోత్సాహమువలనను, నాసమాజము సంపూర్ణముగాఁ బరిశుద్ధాస్తికమతసమాజ మయ్యెను. ఉపాసనకై యెందఱో తన్మందిరమునందు సమావేశమగుచుండినను, వారందఱ నైక్యముచే సెడుసమానధర్మము లెవ్వయు లేకుండెను. సకలేశ్వరహిందువులలెనె గృహమునందు నీసామాజికులు విగ్రహారాధకులుగ నే యుండిరి. ఏకేశ్వరునియందు నమృతముంచి, యతని నొక్కనినే యాత్మపూర్వకముగను, యథార్థముగను, నుపాసించెడునొకసంఘమునుగా బ్రాహ్మసమాజమును జేయ నెంచి దేవేంద్రినాథుఁ డొకప్రతిజ్ఞాపత్రమును దయారుచేసెను.

విగ్రహారాధనావిసర్జనమును, వేదాంతానుసారముగా బ్రహ్మోపాసనయు, పుణ్యానుష్ఠానమును బ్రతిసామాజికుఁడును బ్రతిపాలింపవలసిననియమములుగా నందుఁ బేర్కొనఁబడెను. 1843న నత్సరము డిశెంబరుమాసమునందుఁ దానే మొట్టమొదట నాపత్రికను సంతకముచేసి తీసికొని విద్యానాగేశులవారిచే బ్రాహ్మసమాజమునందుఁ జేర్చికొనఁబడిన వాడై దేవేంద్రినాథుఁడు శత్రుత్విజ్ఞాపిత్రీకాన్వీకరమునందు నితఁ సామాజికులకే

మాగ్గమును జూపెను. అతఁ డనలంబించినయీనూతనపద్ధతి బ్రాహ్మసమాజచరిత్రములో నశ్వంతప్రధానమయినది. అతఁడు తొక్కినతొలివ ననుసరించి యిరునదిమందిసామాజికులు సంతకములుచేసి పత్రిజ్ఞులను గైకొనిరి. బ్రాహ్మసంఘములయొక్కనీజ మిట్లు హిందూస్థానేత్రేత్రమునందు మొట్టమొదట నాటబడినది. 1847 సంవత్సరము నచ్చు సరికి బ్రాహ్మమతస్థలసంఖ్య యేడునందలయరువదియే డయ్యెను.

స్వప్రముగా నెవ్వరును జెప్పకపోయినను, బ్రాహ్మమత ముపనిషత్తుల నాధారము చేసికొనియుండిన ట్లింతవఱకు భావింపబడుచుండెను. తనకైగిస్త నపరితీతక్షులవాదములను బైబిలునందలిప్రమాణములమూలముననే ఖండింపఁగఁడంగినట్లు రామమోహనుఁడు తనహిందూప్రతిపక్షులతో వాదించవలసివచ్చినపుడు హిందువులప్రమాణగ్రంథము లగు నుపనిషత్తులలో నుండి ప్రమాణవాక్యములను గనఁబఱచుచుండెను. హిందూమతస్థల ప్రమాణగ్రంథము లెవ్వియు విగ్రహారాధనము నంగీకరింప వని స్వదేశస్థులకుఁ దెలుపు నిమిత్తమై యుపనిషత్తులఁ గొన్నిటి నాతఁడు సంస్కృతమునందుఁ బ్రచురించుటయే గాక ఆంగ్లసంగభాషలలోఁగూడ వానిని రచించి ప్రచురించి స్వదేశవాసులకే గాక పరదేశీయులకుఁ గూడ నందలిరహస్యము లెల్లఁ దేటతెల్ల మగునట్లు చేసెను. ఇట్లు జేయుటచే బ్రాహ్మమతమున కుపనిషత్తు లాధారము లని రామమోహనునియనుగాములు తలంచిరి. తొలుత వేదాంతమే బ్రాహ్మమతముగా భావింపబడెను. మూకీభావ మర్థాంగీకారముగాఁ బరిగణింపబడుటచే వేదములయొక్కప్రామాణ్యత గూడ సమ్మతింపఁ బడినట్లుగనే యెన్నఁబడెను. ఆందువలన బ్రాహ్మమతము నొకపెఱుమతముగా నెంచుటకు జనుల కింతగాఁ గారణము కనఁబడదయ్యెను. ఇత్తరుణమునందు నుత్తమహిందూకుటుంబమునకుఁ జెందిన యొకబాలిఁడు కైగిస్త వమతమునందుఁ జేరఁ దట్టినఁచెను. అపుడు హిందూజనసంఘమునందుఁ కైగిస్త వులయొడఁ గలిగినమహాద్వేషము బ్రాహ్మసమాజమునకుఁ గొంతపోతొవ్వుహము నొసంగెను. తనబ్రాహ్మమతానురాగమునకు నుపనిషత్తులు మొట్టమొదట నంతఁగాఁ దోవ్వడినవి గాకపోయినను దేవేంద్రినాథుఁ డుపనిషత్తులయొడ నధికవిశ్వాసము గల్గియుండెను. అంతియే గాక సంహిత లాదిగాఁ గలయితర ప్రమాణగ్రంథములెల్ల నిరాకరించినను, నుపనిషత్తులనుమాత్రము బ్రాహ్మమతమునకు నాధారములుగా నంగీకరింపవలె నని యతఁ డుద్దేశము కనఁబఱచెడువాఁడు. కాని, యిక్కాలమునందు నాయుపనిషత్తులనుగూడ నమోఘప్రమాణములుగా సమ్మతింపని

యునజనులు గొందఱు సమాజమునందు బయలు దేరి. బాక్రిహక్కు సమాజమునందే గోషయమై వాచప్రతివాదము లనేక సంవత్సరములు నడచెను. మహర్షి దేవేంద్రినాథుఁడు దీనిని గుఱించి బాగరూకతతో నాలోచించి చతుర్వేదములను బఠించుటకై నల్వరువండుతలను వారణాసికిఁ బంపెను. ప్రసిద్ధులగు వేదవిద్వాంసులతో నీమహద్విషయమునుగూర్చి చర్చించుటకై యతడుగూడ స్వయముగాఁ గాశీపురమున కరిగెను. తుట్టతొడ కీయాలోచన మంతయు నాతనిమనస్సున కనుకూలముగాఁ బరిణమింపలేదు. నిష్పాక్షికవిచారణమీద వేదములు గాని యుపనిషత్తులు గాని యమోఘప్రమాణములుగా నంగీకరింపఁదగనివిగాఁ దేలుచుచే దన కంతయునిష్ఠయుగాను, విచారకరముగాను నున్నను నతఁడు 1848 సంవత్సరమున గంధర్వప్రమాణమును ద్యజింపవలసినపాఁ డయ్యెను. ఇట్లు వేదాంతసంబంధ మైనయేకేశ్వరసిద్ధాంతము పిల్లపిల్లగా స్వాభావికమైనసాధారణాస్తికమతముగా మారెను. తోడనే యతఁడుపనిషత్తులలోని యాస్తికమతభోగములను శ్లోకరాజముల నెల్ల నొకగర్భిగాపూజముగఁ జేర్చి కూర్చెను. దేవేంద్రినాథుఁ డీగంధమును తన జ్ఞాపకమునుబట్టి యక్షయకుమారదత్తునకుఁ జెప్పి వాగ్దానించెను.

పూర్వోక్తములయినమాఱుపులన్నియు 1850 సంవత్సరమున జరగిననార్మికమహోత్సవమునందు యథావిధిగాఁ బ్రకటింపఁబడెను. ఇప్పు డీయుత్సవము జనవరి 24న లేదీకి సరియైన మాఘశుద్ధమేకాదశినాఁడు రాగ దేశమునందు మిగులవైభవముతో నలుపఁబడుచున్నది. ఇప్పటికి 88 సంవత్సరములక్రిందట రామమోహనరాయలవారు యను గణకత్తానగరమునందలి చిత్పూరుగోడ్డనుభాగమునందు నిర్మించినట్టిప్రాధనమందిరముయొక్క ప్రతీశోత్సవము నీదినమునందే జరగించెను. ఇట్లు పునర్నిర్మాణము గావించఁబడినయీ సమాజము మతప్రచారమునిమిత్తమై యధిఃకూలగృహిణీయ నారంభించెను. నానా ప్రదేశముల కరిగి దేవేంద్రినాథుఁ డనేకనూతనసమాజముల నచ్చటచ్చట నెలకొల్పెను. భగవద్దేశముల గొందఱు సిద్ధముచేసి వారిమూలమున నంగ దేశమునందంతట బాక్రిహక్కు సమాజసందేశము చక్కగా వెల్లడియగునట్లు చేసెను. పలువత్సరములవఱ కివ్వధమున నిధికోత్సాహముతోఁ బనిపాగెను. గంధర్వవనమునందును, భగవద్ధ్యానమునందును, భక్తియోగమునందును గాలము గడప నెంచి మహర్షి హిమాలయపుష్పరేపాంతముల కరిగెను. నానావిభాండోకములతో నిండియుండెడు జనమధ్యమునకుఁ బోవ నతఁడు మనస్కరింపఁ డయ్యెను. కాని పదునెనిమిదిమాసము లీతీరున నేకాంతమున గడపునప్పటికి జనసము

దాయమునందు మరలఁ బ్రవేశించి, తనభివృద్ధినిమీ త్తమై పాటుపడవలసిన ట్లీశ్వరా దేశము నుతఁడు గ్రహించెను. అందువలనఁ దనమనమున కెంతయనిష్ఠముగా నున్నను దేవేంద్ర సాధుఁడు తీరిగి కలకత్తానగరమునకు రావలసివచ్చెను. ఆతనియొగమునఘటితముగా నిరుప మానమైనకార్యోత్సాహము మరల బాప్తీస్మ సమాజమునందుఁ బ్రభవించెను. ఈతఁడు మునం చాళఁ డొసంగినప్రసంగములు యువజనులహృదయప్రదేశములయం దభినవోత్స హాన్ని బ్రజ్వలించఁజేసెను. అప్పటికే దేవేంద్రసాధుఁడు లేనికాలమునందు కేశవ చంద్రసేనుఁడు బాప్తీస్మ సమాజమునందుఁ బ్రవేశించెను. కేశవచంద్రదేవేంద్రసాధులకు వెంటనే మైత్రి కలిగెను. కేశవచంద్రసేనులు మహర్షియం దపరిమితములైనపేమ గౌరవములఁ బ్రకటించెను. సద్వంశసంజాతుడై, మేధాసంపన్నుడై సమాజమునందుఁ బ్రవేశించిన యీకేశవచంద్రుని మహర్షి యనురాగపురస్కరముగా నభినందించి పుత్రి వాత్సల్యమును జూపెను. ఏకమనస్కులై వీరిరువురును గొంతకాలమువఱకు సమాజాభి వృద్ధికై శ్రమజేసిరి. ఈయుభయులపరిశ్రమమువలనఁ గాఢీఘట్టమునందే గాక వంగదేశ మునం డెల్ల నొకనవీనచైతన్య మావిర్భవించెను. ఎందలకొలఁదియోషసులు బాప్తీస్మ సమా జమునందు బ్రవేశించఁదొడంగిరి. నూతనముగాఁ జేరినయాయుచజనులు మతప్రచారము నందు విశేషశ్రద్ధ వహించి నగరనగరములకు నరిగి కొత్తసమాజముఁ స్థాపింప మొదలు పెట్టిరి. 1864 సంవత్సరమునందుఁ కేశవచంద్రసేనులు చెన్నపురికిని బొంబాయిపురము నకును బోయి, యాయానగరములందలి జనులహృదయములలో బాప్తీస్మ మతాభిరతి నుద యింపఁజేసెను. కేశవచంద్రసేనుని యువన్యాసములమాలమున నే 1867 సంవత్సరమున బొంబాయినగరమునందలి ప్రార్థనసమాజమును, చెన్నపట్టణమునందలి వేదసమాజమును బ్రతిష్ఠింపఁబడెను. ఈవేదసమాజము బహువిధములయినమార్పులను బొంది యిప్పుడు దక్షిణహిందూదేశబాప్తీస్మ సమాజ మనుపేరునఁ బరగుచున్నది.

బాప్తీస్మ సమాజముయొక్క సిద్ధాంతవిషయమునందును ననస్తానవిషయమునందును నీకాలమునం దధికమైనయభివృద్ధి కలిగెను. ప్రతిమతసమాజము విస్మరించినను, బాప్తీస్మ సమాజములలోఁ బల్కులు కులభేదములను బ్రత్యజింపరైరి. వివాహశాస్త్రాధికగృహమునందు విగ్రహారాధనము ననేకులు సలుపుచునే యుండిరి. ప్రతిమారాధనముతో నెట్టిసంబంధమును గల్గియుండుటయు నయోగ్యమును నకృమమును నని కేశవచంద్రసేనులు మొదలయినయువజనులయొక్కదృఢాభిప్రాయము. విగ్రహారాధనమును, వర్ణభేదమును

బూర్తిగా విసర్జించుటకు నెల్లరు నొక్కటిగాఁ గృతసంకల్పలయిరి. పూర్వాచారానుసారముగా హిందూకర్మలప్రకారము తనతండ్రియొక్క శ్రాద్ధమును బెట్టక నిరాకరించి నీజ బంధువర్గమునందును, గలకత్తాసంఘమునందును నొకసంక్షోభమును 1848 సంవత్సరమునందే కలిగించి, మహర్షియే యాకర్మవిషయకసంస్కారమునందు మార్గదర్శకుఁ డయ్యెను. కాని తరువాతఁ జాలకాలమువఱకు నతనితోసే ననుసరించువా రెవ్వరును బయలుగేఱరైరి. కేశవచంద్రసేనులును, నతనిమిత్రబృందమును దేవేంద్రినాథుఁడు నడచినమార్గమున నడచి యాతని కెంతయు నాహ్లాదమును బోల్పాహమును గూర్చిరి. యుజనసుల నూతనాకాంక్షలతో మహర్షియు నేకీభవించెను. యజ్ఞోపవీతమును గూడ నతఁడే త్యజించెను. బ్రాహ్మవివాహవిధానము ననుసరించి దేవేంద్రినాథుఁడు తనకుమారిలలో నొక్కరితయొక్క వివాహమును జరపి యీనవీనవివాహకర్మావలంబనమునందును మార్గము జూపినవాఁ డయ్యెను.

మఱికొంతకాలము బ్రాహ్మసమాజము నిరంతరాయముగా నభివృద్ధిచొందెను. అంతర్యాపారములయందే గాక జనులలో వ్యాపనవిషయమునందు గూడ బ్రాహ్మసమాజము ముందడుగు వేయుచుండెను. కాని కొలదికాలములో దేవేంద్రినాథకేశవచంద్రులకు నభిప్రాయభేదములు వొడమెను. యజ్ఞోపవీతధారు లయినసామాజికు లాచార్య పీఠమును పహించుటగుఱించి మొట్టమొదట వారిద్దఱును భేదభావ మంకురించెను. విగ్రహారాధనముయొక్కయు వర్ణభేదముయొక్కయుఁ జిన్నెలుగా నెన్నఁదగినజన్మిదములను దాల్చినవా రాచార్యులుగా నుండఁదగ రని కేశవచంద్రునియొక్కయుద్దేశము. చాల కాలముక్రిందటనే సమాజమునందుఁ జేరినవారై యుపన్యాసాదికముల సలుపుచు, తదభివృద్ధికై పలుభంగుల పనిసేయుచున్నవృద్ధాచార్యులయొడ గారివ్యమును బూన మహర్షికి నెంతమాత్రము నిష్ఠములేదయ్యెను. అపుడు సమాజమునందు రెండుపక్షము లేర్పడెను. సహజముగా వృద్ధులందఱు మహర్షి పక్షమును, యావను లెల్లరు కేశవచంద్రసేనునిపక్షము నవలంబించిరి. ఈయిరు తెగలవారిలో నొకరు సాంప్రదాయమును సంగ్రహించువారు గను, మఱియొక రభివృద్ధిని గోరువారుగను నేర్పడిరి. మొట్టమొదట దేవేంద్రినాథుఁడు యుజనసులయొద్దేశముల నభిమానించి యజ్ఞోపవీతధారులగువృద్ధుల నాచార్యపదవినుండి తొలఁగించి, యజ్ఞోపవీతమును విసర్జించినయుజనసులను దత్పదవియందు నియోగించెను.

ఇట్టిసమయమునందు కేశవచంద్రసేనునిపత్నీమునం దొకవివాహము తటస్థించెను. ఈపరిణయమాడిన ఐదూపరులు భిన్నవిధములకుఁ జేరినవారు. కులభేదమును బాటింపక చేయఁబడినయీయద్వాహము దేవేంద్రనాథుని భయకంపితునిజేసెను. వెంటనే యతఁ డెదుటిపక్షమువారికి నెఱిగింపకయే పూర్వపుటాచార్యులను యథాస్థానములయందు నియమించెను. కేశవచంద్రప్రభృతు లాతనిచర్య యక్రిమం బని వానించిరి గాని కార్యము లేదయ్యె. సమాజధర్మకర్తలలో మిగిలినవాడు తా నొక్కఁడే యగుటచే యుపజనులకుఁ దా నొసంగినయధికారములస్వల్ప నూడఁదీసి, తత్వబోధనీపత్రికను వారీయాజమాన్యము నుండి తొలగించెను. కేశవచంద్రసేనునిపత్నీమువారు ప్రతినధిపథయొకటి యేర్పిటు చేసి, సామాజిక కార్యములయందుఁ దాముగూడ నధికార ముండుకొని యైకమత్యము నెట్టులయిన నిలువఁబెట్టఁ గొంతకాలము ప్రయత్నించిరి. ఈయత్నము సాగమిచే భరతశర్మ బ్రాహ్మసమాజ మనునామమున 1886 సంవత్సరము నవంబరుమాసమునందు వా రొకప్రత్యేకసమాజమును స్థాపించిరి. యానమలలో ననేకు లీనూతనసమాజమునందుఁ బ్రవేశించి యభినవబలోత్సాహములతో తత్వవిధి కృషి చేసిరి. పూర్వసాంప్రదాయముల నిలుపఁ బ్రయత్నించెనువావృద్ధులయొక్క బెడఁద తీలుటచే భగతన్నీయబ్రాహ్మ సమాజికులు తమసంఘమునం దావశ్యకములగు స్వల్పసంస్కారములను గావించి సమాజము నున్నతదశకుఁ దేగఁపంగిరి. భారతన్నీయబ్రాహ్మసమాజప్రమతప్రచారకులు దేశము నందలి నానాభాగములను దర్శింపఁదొడంగిరి. బ్రాహ్మమతబోధకములగుపత్రికలను గ్రంథములను బ్రచురింప నారంభించిరి. కతిపయమిత్రసమేతుఁడై కేశవచంద్రసేనుఁడు సీసమయమునందే యింగ్లాండుదేశమునకు నరిగి తత్రజలయాచారగౌరవములఁ బడసి, మహాపన్యాసములఁ జేసి బ్రాహ్మసమాజమునందు నాదేశాంతరమునఁగూడ నభిరుచి జనియింపఁజేసెను.

ఈభారతన్నీయబ్రాహ్మసమాజస్థాపనముతోడ సామాజికధర్మగులలోఁగూడఁ గొన్నిముఖ్యపరివర్తనములు చేయఁబడెను. మతాభిప్రాయము లెంతయుదారములుగా నున్నను, దేవేంద్రనాథునికాలమునందు బ్రాహ్మసమాజము హిందూసాంప్రదాయముల నతిక్రమింపలేదు. బ్రాహ్మమతమునకుఁ గొంతనఱకు సాధారణస్వభావము నొసంగి నవాడు కేశవచంద్రుఁడే యని చెప్పవచ్చును. భారతన్నీయబ్రాహ్మసమాజమునందుఁ గావించఁబడినమార్పులలో స్వల్ప నియ్యది మిగులఁ బ్రధానమైనది. నర్వపరిగ్రహము

నుండియు, సకలమతములనుండియుఁ దా నిరాక్షేపముగా గ్రహింపఁదగినఃపయముల నెల్ల నతఁ డామోదించి స్వీకరింపసాగెను. ఉపనిషత్సారమంతయు 'భాగ్యధర్మ మనుగ్రంథరూపమున నింతకుఁబూర్వమే రచింపఁబడినది. తమసర్వసమత్వము లేటపడు నట్లు సకలప్రమాణగ్రంథములనుండియు సద్వాక్యములఁ గైకొని యొకపుస్తకరూప మున భారతవర్షీయభాగ్యసమాజికులు ప్రచురించిరి. ఇంతియే గాక సామాజికోపా సనయందు సంస్కృతమునకుఁ బ్రత్యామ్నాయముగా వంగభాష వాడఁదొడంగిరి. భాషా డంబరమును దగ్గించి స్వేచ్ఛానుసారముగా నుపాసించుటకై యొక్కవయవకాళ మియ్యఁ బడెను. సామాజికులప్రత్యేకజీవనమునందే గాక, సాంఘికోపాసనలయందును నధిక మైనయుత్సాహమును భక్త్యావేశమును గలఁపడఁజొచ్చెను. ప్రార్థనపశ్చాత్తాపములను గూర్చి సమాజమునందు గభీరాలోచనము లంకురించెను. ఇట్లు నవీనముగా సమాజ సముద్రిమునందు నుద్బాంగఁదొడంగినభావతరంగముల కెల్ల కేవలచంద్రుఁడై మూలకారణుఁడు. వర్ణభేదములను బాటింపక బ్రాహ్మసమాజమునందు జరగ సాగినవివాహములు రాజశాసనసమ్మదములు గానయ్యెను. అందుచే భారతవర్షీయబ్రాహ్మసమాజికులు కేశవ చంద్రసేనునినాయకత్వమున నీవిషయమును ప్రభుత్వమువారికి నెఱిగించి తద్వివాహములు రాజశాసనాంగీకారము లగునట్లు 1873 సంవత్సరమున నొకశాసనమును బుట్టింపఁ జేసిరి. 1872 సంవత్సరపు ప్రత్యేకవివాహశాసన మని పిలువబడు నీవట్టముప్రకారము పురుషులు 18 యేండ్లకుఁబూర్వము గాని, స్త్రీలు 14 యేండ్లకుఁబూర్వము గాని పెండ్లాడుటకు వలనుపడదు.

మఱికొంతకాలము సమాజ మెవ్వయుఁ దొందరలు లేక సరళముగా సాగెను. కాని దినదినప్రవర్ధమాన మగు తనయనుగామిచండలియొక్కవిశ్వాసమును కేశవచంద్రుఁ డును జరకాలము నిలుపకొనఁజాలడయ్యెను. కేశవచంద్రుఁ డవలంబింప నారంభించిన నిరంకుశపద్ధతులను నొప్పుకొననివీనపక్ష మొకటి భారతవర్షీయభాగ్యసమాజమునందు నుదయించెను. సామాజికకార్యపరిపాలనమును బ్రీతినిధిసంఘములమూలమున జరిప వలయు ననియు, సాంఘికవిషయములంగు ముఖ్యముగా స్త్రీలవిషయమునందు నెక్కువ సంస్కారము లావశ్యకము లనియు నీనూతనపక్షమువారియాశయము. పరులకుఁ బై క్షంతయు నిశ్చలముగనే కాన్పించుచుండినను, కేశవచంద్రసేనునియొక్కయు, తదను వరులయొక్కయుఁ బద్ధతులనునుటించి యొకవిధమైనయసంతృప్తిగ్ని సమాజాధ్యంతర మున రవులుచుండెను.

సందిగ్ధమైనయీసమయమునందె బ్రాహ్మసమాజచరిత్రమునందు మఱియొకగొప్ప మార్పును గలిగింపనున్న యొకకార్యము జరిగెను. కేశవచంద్రసేనుడు తనప్రథమ పుత్రికిను కూచిబిహారురాజుగారియొక్క పుత్తున కిచ్చి వివాహము నేయడలంచినట్లు 1878 సంవత్సరమునందుఁ దెలియవచ్చెను. ఈవార్త బ్రాహ్మసంఘము నాశ్చర్యము పాలుచేసెను. వివాహకాలమునకు వరునకు 18 సంవత్సరములును, వధువునకు 14 సంవత్సరములును, నుండవలయు నని కేశవచంద్రసేనునిచే నిర్ణయింపఁబడి సామాజికు లందఱు అచే నామోదింపఁబడెను. తా నేర్పఱచిననియమమును కేశవచంద్రసేనుఁడే యల్లంఘింప నిర్ణయించెను. ఇతనిపుత్రికికుఁ బదునాలుగేండ్లు గాని కుచిబిహారురాజకుమారునకుఁ బదునెనిమిదేండ్లు గాని లేవయ్యెను. వరుఁడు బ్రాహ్మసమాజికుఁడు కాఁడు. మీఠు మిక్కిలి కుచిబిహారురాజకుటుంబముయొక్క హిందూవివాహవిధానప్రకారము విగ్రహారాధన మేతముగా నావివాహము గావించఁబడు నని యొకవదంతి పుట్టెను. అంతట నీవివాహమునుగూర్చి యనేకప్రదేమలందలిబ్రాహ్మసమాజములును, ప్రత్యేకసామాజికులును, దమతమయాత్రేపణములను గేశవచంద్రసేనునికి నెఱిగించిరి. నాయకుఁడును నాచార్యుఁడు నయినకేశవచంద్రుఁడె యిట్లు బ్రాహ్మసమాజవిధుల నతిక్రమించినపుడు నుద్యమమున కంతకు నవఖ్యాతియు నాశమును గల్గుట నిశ్చయం బని యెల్లసామాజికులును భయపడిరి. ఆత్రేపణములను లక్ష్యమునేయక వివాహమును జరిగించుటకు కేశవచంద్రుఁడె స్వయముగాఁ గుచిబిహారునగరమునకు నరిగెను. బ్రాహ్మవివాహమున కావశ్యము లగు ననేకాంశములు తద్వివాహవిధానమునందు లోపించె ననియు, నింకను విశేషాత్రేపణీయము లగు బహులక్షణము లందుఁ గల వనియు ననంతర మెల్లవారికిఁ దెలిసెను.

కేశవచంద్రసేనుఁడు కూచిబిహారునుండి తిరిగివచ్చినతరువాత, నాకూచిబిహారు వివాహము నామోదింపనివారందఱు భారతవర్షీయబ్రాహ్మసమాజసభ యొకటి గావించి యందుఁ దమయనిష్ఠమును బ్రకటింపఁ బ్రయత్నించిరి. కాని సమాజకార్యదర్శి యగు కేశవచంద్రసేనుఁ డనేకప్రతిబంధకములఁ గల్పించి యాసభ జరుగకుండఁజేసెను. అయినను నాతనిని నాచార్యపీఠమునుండి తొలగించుదు నొకతీర్మానమును మార్త్రము వారు చేయఁగలిగిరి. కాని సమాజనిబంధనముల నణఁమార్త్రము పాటించక కేశవచంద్రసేనుఁ డారక్షకభట్టలసాయమువలనఁ దనయాచార్యస్థానమును బలవంతముగా నిలఁపుకొనెను.

అయితే పను లందఱును కేశవచంద్రినేనునివిపరీతసమునకు వినుగుఁ జేంది కలసిమెలసి యొప్పటిచోప్పునఁ గార్యము సాగించునుపాయము గానక సాధారణ బ్రాహ్మసమాజముగా నేర్పడి, తత్సమాజకార్యము లన్నిటిని నిర్ణీతనిబంధనానుసార ముగా నడపఁ గృతసంకల్పులైరి.

కలకత్తాపురమందిరమునందు 1878 సంవత్సరము మే నెలలో బహిరంగముగా జరిగిన యొకమహాసభలో నీసాధారణబ్రాహ్మసమాజము విధ్యుక్తముగా స్థాపింపఁ బడెను. ఇతరస్థలములందలియనేకసమాజము లీనూతనసమాజముతోఁ జేరెను. సమాజ మునందుఁ బ్రబలుఁడుగా నుండఁ దట్టస్థించు నేపురుషుఁడు గాని సర్వాధికారమును దానే ఐహించి మిగిలినసామాజికులచోరధమునకు వ్యతిరేకముగా నర్తించి యింతకుఁ బూర్వమువలెనే యొకముందును సమాజమునందు విభాగములను గల్పించుటకు వీలు లేకుండునట్లు కట్టుదిట్టములు నేయుట తమముఖ్యకార్యముగా నెంచి తద్విషయకనిబంధన ముల నేర్పఱచుట కీనూతనసామాజికులు ప్రప్రథమముననే పూనుకొనిరి. ఈనూతనసమా జనిర్మాణమునందుఁ బ్రాతినిధ్యనియమము సంపూర్ణముగాఁ బాటింపఁబడెను. సమాజము నందలిప్రతిసభ్యునినుండియు ననుమతిపత్రికను బుచ్చుకొని యేకేటఁ గార్యనిర్వాహక సంఘము నేర్పాటుచేయునట్లు నిశ్చయింపఁబడెను. కలకత్తాసమాజమునకే గాక ఇతర ప్రదేశములందలి సమాజములకుఁగూడఁ దత్సభకుఁ బ్రాతినిధులను బంపునధికార మియ్యఁ బడెను. అస్తి కమత్తజ్ఞానము భారతవర్షమునం దంతటను వ్యాపింపుట కీనూతనసమాజమే ముఖ్యమార్గ మయ్యెను. 1880 సంవత్సరమున నీసమాజముకొఱకయి వికాలమై నుండర మైనయొకమందిరము కలకత్తానగరముయొక్కమధ్యభాగమునందు నిర్మింపఁబడెను. కేశవ చంద్రినేనులును నాతనిపత్నీవలంబకు లగుసామాజికులును ద్విగుణిత మైన పట్టుదలతోఁ గృషి నేయ మొదలుపెట్టిరి. పూర్వపుసంయుక్త సమాజముయొక్క ద్రివ్యాధిరూప మైనసాధనసంపత్తి యంతయు వారియధీనమునం దుండుటచే నూతనసమాజికులకంటెఁ బనినేయుటకు వారి కెక్కువయవకాశ ముండెను. కేశవచంద్రినేనునియందు నధికబద్ధా నురాగు లైన వృద్ధులగుధర్మోపదేశకు లందఱు నాతనిపత్నీముననే నిలిచిరి. ఆత్మంతవిశ్వా సమును దనయొడలఁ బూనియుండిన యాబోధకమండలియొక్కతోడ్పాటుమూలమున నతఁడు బ్రాహ్మగర్వమును నా నాభాగములందు వ్యాపింపఁజేయఁగలిగెను. సామాన్య జనులకు నగోచరములుగా నుండుననేకనూతనమతాభ్యాసములను దనసమాజమునం దితఁడు

ప్రవేశపెట్టెను. 1880 వత్సరమున కేశవచంద్రుడు తనసమాజమునకు నవవిధానసమాజ మని నూతననామకరణము చేసి నిజబోధకమండలియందలిపన్నిదలకు నవవిధానప్రసక్తులని పేరుపెట్టెను. అసద్భవచారిత్రుడు ఢగునీమహానుభావుఁ డాకస్మికముగా నకాల మృత్యువువాతఁబడియెను. అనేకవత్సరంబులు విశ్రాంతి యెఱుంగక పరిశ్రమచేయుట నలనను బహుసమాజములును సమాజకులును దననుండి విడిపడుటచేతను తన్నంటియుండిన ధర్మోపదేశకులలో నంతకలహములు గల్గుటనలనను, నాతఁడు పొందినమనోవ్యధయె మొదల నాగోగ్యభంగమునకుఁ గారణభూత మయ్యెను. తుదకు నతఁడు 1884వ సంవత్సరమునఁ బరమపదమునొందెను. అతనిమరణానంతరమున నవవిధానసమాజము మఱితఱాలుమాఱయ్యెను. ఏకభావము లేక ప్రసక్తులును, బోధకులును దమలోఁ దాము కలహింపసాగిరి. ధర్మోపదేశకులందఱు నొక్కటిగాఁ గూడి పనిచేయకపోయినను విడివిడిగా నుండియు వారధికమైనశ్రద్ధతోడను స్వాధ్యత్యాగబుద్ధితోడను సమాజాభివృద్ధికై పాటుపడిరి.

సాధారణబ్రాహ్మసమాజము ప్రతిష్ఠింపఁబడినవిన్నటు మతప్రచారవిషయమున బ్రాహ్మసమాజమునందు మరల నన్యకాగోత్రస్సహ మంకురించెను. దేశమునందు మరల ననేకనూతనసమాజములు స్థాపింపఁబడెను. అక్కడక్కడ నుండినపూర్వసమాజములతో దృఢమయినసంబంధ మేర్పఱుచుటకుఁ బ్రయత్నములు నేయఁబడెను. సాధారణ బ్రాహ్మసమాజ మిట్లు దినదినాభివృద్ధి నొందెను. ఇప్పటికిని గలకత్తాలో శ్రద్ధతో సంఘ మతసంస్కారములకై కృషి నేయుచున్నయనేకనవీనసంఘములు తత్సమాజకులచే నెలకొల్పబడినవే. సాధారణబ్రాహ్మసమాజ మిపుడు స్థిరముగా నేర్పడిన దని చెప్పవచ్చును. బ్రాహ్మసమాజ మారంభమయినతరువాత మొట్టమొదటి 30 సంవత్సరములలో రెండు పర్యాయము లంతకలహములచే విభాగములు తటస్థించెను. కాని సాధారణబ్రాహ్మ సమాజము స్థాపింపఁబడి యిప్పటికి 30 సంవత్సరములు గడచినను నట్టితొందర లేమియు లేక నానాఁట నభివృద్ధిఁజెందుచున్నది. నిరంతరాభివృద్ధియే ముఖ్యోద్దేశముగాఁ గలిగి తద్వృద్ధి కత్యంతావశ్యకమగుస్వాతంత్ర్యము నెల్లరకు సంపూర్ణముగా నొసంగునట్టి బ్రాహ్మసమాజమునందు నభిప్రాయభేదము లుండుట స్వాభావికమే గాని యాశ్చర్యకరము గాదు. అట్టియభిప్రాయభేదములును సాధారణబ్రాహ్మసమాజమునం దనేకములు గలవు. అయినను సభ్యులస్వల్పభావభేదములచే సమాజాభ్యుదయమునకు భంగము

గలగును. దత్తరిపాలనావిషయమునందు దగినకట్టుదిట్టములు చేయబడినవి. ముఖ్యవిషయములలో నైకమత్యమును, సముఖ్యవిషయములలో భిన్నత్వమును నెల్లవిషయములందును సాదాశ్రమము నుండపలే ననునట్లమధర్మసూత్రము ననుసరించి, విశాలమై యుదాత్తమైనసమదృష్టితో, బ్రతినిధులమూలముగా సామాజికకార్యముల నిర్వహించెడినుత్కృష్టపద్ధతి యవలంబింపఁబడినది. ఇవిధమున సద్ధర్మములప్రకారము సమాజము పరిపాలింపఁబడుటచేతనే తమలోఁ దాము కొన్నిధర్మములనుగుఱించి యెట్టిభిన్నాభిప్రాయములఁగల్గియున్నను సమాజమునందలి స్త్రీపురుషులెల్లరు నొక్కటిగాఁ బనిసేయుచు నీశ్వరమహిమాశయమును ప్రపంచమునకుఁ బ్రకటించుచు మానవసేవను, గురుపఁగలుగుతున్నారు.

బ్రాహ్మమతము.

మొదటిపాఠ్యము.

దేవుడు.

మతమునం దయినను దేవునిగుఱించినయభిప్రాయము పరిధాన మైనది. వివిధ మతములు భగవంతునిగూర్చి వివిధముగా బోధించుచున్నవి. ఒక్కహిందూమతమునే తీసికొని యాలోచించితి మేని; యాశ్వరునివిషయ మై యనేకాభిప్రాయములు లేలఁ గలవు. ఇట్లే క్రైస్తవమహమ్మదీయాదిమతములలోను భిన్నాభిప్రాయములు వెలయు చున్నవి. మతమున కంతకు మూలాధార మైనయీమహద్విషయమున బ్రాహ్మమతము యొక్కయుద్దేశ మేమో తెలిసికొనుటకు సమ్రాతాశ్వేషులు కుతూహలు లై యుందురు.

పుడమిమీఁద నునయించినప్పటినుండి మనుష్యుఁడు భగవంతుఁ డెట్టివాఁడో గ్రహించుటకై పరియత్నించు చున్నాఁడు. కాలము గడచినకొలఁది యీవిషయము కష్టసాధ్య మైనది, కాని సులభము కా లేదు. నానాదేశములందలితత్వవేత్తలు తమ బుద్ధి ప్రిసరించిన ట్లెల్ల సీశ్వరుని నర్థించి సామాన్యజనులమనస్సులను గలవరపెట్టి యున్నారు. ఆలోచింపఁ గడంగితి మేని పరమేశ్వరునిస్వభావమునుగుఱించి యనేకాభిప్రాయములు హృదయమునకు స్ఫురింపఁ గలవు. మానవులమానససరోవరములఁ గలంచుచున్నయెల్లభావములను నొక్కొక్కటిగాఁ దీసికొని చర్చించి యిద మిద్ద మని యొకదానిని స్థాపించుటకు వీలు గాదు. అందువలన భగవంతునిస్వరూపనిర్ణయము చేయుటకు ముఖ్యప్రతిబంధకములుగా నుండుకొన్నియభిప్రాయములను మాత్రము విమర్శించి, బ్రాహ్మమతముయొక్కయుద్దేశమును దెలుపఁ దలచినారము.

“దేవుఁ డున్నాఁడో లేఁడో మనము చెప్పఁజాలము. దేవుఁ డొకఁ డుండినను నతనిని మనము తెలిసికొన నేరము. అతఁ డనంతుఁ డగుటచే మానవబుద్ధికి గోచరుఁడు. గాఁడు” అని బుద్ధిమంతులు గొందఱు వాదించు చున్నారు. ఇట్లునుటచే నిరుత్సాహు లయి పలువు రీశ్వరునిగుఱించి చింతించుటయే మాని యభివృద్ధిగాఁ బ్రవర్తించునాగిరి.

పాశ్చాత్యులలో సైన్సురు హక్కుల మొదలైనదీమంతులు మనోహరము వైనతమవారితలచే నిట్టిభావములను విశేషముగా జనసంఘములో వ్యాపింపఁ జేసిరి. ఆంగ్లవిద్య వ్యాపించిన దేశములలో నెల్ల నీయభిప్రాయము లట్లుకొని యొకప్పుడు యువజనులమనములఁ గొంత కలవర పెట్టెను. ఈవాదమునందుఁ గొంతవఱకు సత్యము లేక పోలేదు. అపారజ్ఞానసంపన్నులగుమనవూర్వులుషీశ్వరులను దీనిని గ్రహించి యుండిరి. “యతో హవో నివర్తంతే యథాప్రీప్య మనసానహ” యని వారు నుడివిరి. మనసుతోఁ గూడ సేబ్రహ్మ స్వరూపమును బొందనేరక వాక్కును మఱిపోవుచున్నదో, యని యిట్లొకముయొక్క యర్థము. బ్రాహ్మసమాజము గూడ నావాదమునందలియాధార్థ్యమును గుఱించి యుండెను. భగవంతుఁ డనంతుఁ డనియు, నిరాకారుఁ డనియు, నవాక్మానసగోచరుఁ డనియు బ్రాహ్మసమాజముయొక్కయభిప్రాయము. పరమేశ్వరునియొక్కయాలక్షణముల నాధారము చేసికొనియే, బ్రాహ్మమతస్థులతనికి మనయిచ్చచచ్చిన ట్లాకారములను గల్పించి నైవేద్యముల నొసంగుచు, కల్యాణాదులను జేయుచుండుట తగదని యింత నఱుకుఁ బోరాడుచున్నారు. ఇట్టిపోరాటము సలుపుటచేతనే బ్రాహ్మమతమును గూడ నొకనీతి నాస్తికమతముగా జనులు భావింపఁ జొచ్చిరి. భగవంతుఁ డనంతుఁ డనియు, మనమనసున కందనివాఁ డనియు బోధించెడు స్థితి నాస్తివాదము (Agnosticism) జనులయాస్తికబుద్ధిని మూలమట్టుగఁ జలింపఁ జేయు నని పలువురు భయపడిరి. కాని యాజదువునను మా క్షాంతయు ననకాశము గనఁబడదు. పరిశుద్ధాస్తికమతమున కది యొట్లు భంగము నాపాదించఁ గలవో మే మూహింపఁ జాలము. అస్తికమతజ్ఞానమును వ్యాపింపఁ జేసినప్రాచీనతత్వజ్ఞులీవాదమునను నొకవాక్యములో నుత్తర మొసంగిరి.

శ్లో॥ నా హం మస్మే సువేదేతి నో న వేదేతి వేదవ

ధో న స్తద్వేద తద్వేద నో న వేదేతి వేదచ॥ [కేసము]

[అర్థము:—బ్రాహ్మమును జక్కగాఁ దెలిసికొంటి నని నేను తలఁచ లేదు. అయ్యది తెలియనిదియుఁ గాదు. తెలిసినదియుఁ గాదు] “తెలిసినదియుఁ దెలియనిదియుఁ గాదు” అనువాక్యముయొక్కతత్వమును మనలో నెవ్వరు తెలిసికొనియెడరో వారు బ్రాహ్మమును దెలికొనుచున్నారు. స్థితి నాస్తివాదమున కింతకంటె యుక్తియుక్త మైనసమాధానము మఱియొకటి లేదు. భగవంతుఁడు నిజముగా ననంతుఁడే. అతఁడు మనయొచనాశక్తి శంకకపోవుటయు, నతనిని నశ్చించుటకు మనభాష చాల కుండుటయు వాస్తవమే. అనను పరమేశ్వరుఁ డనంతుఁ డనునపుడు మనబుద్ధి కేవలొకభావము తోచక పోవుట లేదు. అనంతుఁ డనినపుడు లే డనుభావము మనస్సున కేమాత్రమును స్ఫురింపదు.

పరిమితస్వరూపము గలయెట్టిమహత్తర మైనస్తువు నయినను భగవంతునిగా గ్రహించుటకు హృదయము సమర్థులంబును. మిత్యల మైనమన మాతనిని నింతకంటె వేఱుగా నెట్లు నర్థింపఁ గలము? ఈవిషయమునందు భగవంతుఁ డాకాశమును బోలి యున్నాఁడని చెప్పుచున్నాము. మననేత్రములతో నాకసముయొక్కయాద్యంతములను జూడఁజాలము. ముం దెన్నడును జూడఁ బోము. దాని కింతటివైశాల్యము గల దని యూహించుటకు సయితము మనకు సాధ్యము గాదు. అటు లయ్యె గగనము నెఱుంగ మని మనలో నెవ్వరును జెప్పఁజాలరు గదా! ఆవిధముననే పరమేశ్వరుఁ డిట్టివాఁడని స్పష్టముగా నిర్ధారణ చేయ లేకపోయినను, మన మాతని నెఱుంగుదు మని నుడువుట కేవిధ మైనయధ్యంతర ముండనేరదు. మనోనేత్రమాలమున నరనియనరస్వరూపమును జూచుటయే గాక యతనితో సమీపసంబంధమును గలిగి యున్నా మని చెప్పుటకును సందేహింపఁ బని లేదు. మనతోఁగింటిఋషీశ్వరులతోఁ బాటు పాస్పాసమాజము గూడ నిట్లు నుడువుచున్నది.

శ్లో॥ “నా హం మస్యే నువేదేతి నో న వేదేతి వేదచ

యో న స్తద్వేద తద్వేద నో న వేదేతి వేదచ [కేసము]

పరమేశ్వరునిస్వభావము నిర్ణయించుటకుఁ బ్రతిబంధకముగా నుండెడుమఱియొక వివాదాంశము గలదు. ఇది మనదేశములోనే ప్రత్యేకముగా బయలుదేరినది కాదు. పాశ్చాత్యులలోఁ గూడ నిట్టిమతవివాదము ప్రబలి యున్నది. భగవంతుఁడు సగుణుఁడా నిర్గుణుఁడా యనువిషయమునుగూర్చి మనదేశమునందలితత్వజ్ఞులు తమవారనానైపుణ్యము సంతయు వినియోగించి హెచ్చుగాఁ జర్చించి యున్నారు. అయినను నీయంశమును గుఱించి యింతవివాద మనావశ్యక మని మాయభిప్రాయము. ఈభయపక్షములవాదము నందును గొంతసత్య మున్నది. భగవంతుఁ డొకవిధముగా నిర్గుణుఁడనియు మఱియొక విధముగా సగుణుఁడనియుఁ జెప్పవచ్చును. విశ్వాధారుఁడైనపరమపురుషుఁడు గుణ సంపదయందు మానవులతో సమానుఁడుగా నుండు నని మన మెంచుట సరి కాదు గదా! మిత్యుఁడును మితశక్తియుతుడు నైనమనుష్యుఁ డెక్కడ? సర్వజ్ఞుఁడును, సర్వశక్తి సంపన్నుఁడు నగుభగవంతుఁ డెక్కడ? దురవిగాహ మైనయాతనిమహత్వభావములో మిక్కిలియల్పతమాంశమునే మనము గ్రహింపఁ గలుగుచున్నాము. మనయనుభవమును బట్టి యారోపించెడుగుణము లాతనిస్వభావము నెన్నటికి సంపూర్ణముగాఁ జేయఁజాల వనుట వాస్తవము. నాలుగేండ్లబిడ్డడు తనతల్లినిగూర్చి యేపాటిగా గ్రహింపఁగలుగునో, యాపాటిజ్ఞానమునే మనమును భగవంతునివిషయమునందుఁ బొందఁ గలిగియున్నాము.

ఇట్లు మానవుల కనుభవసిద్ధము లగుగుణములకు వతీతుఁ డగుటచేతనే, యతఁడు నిర్గుణుఁ డనఁ దగి యున్నాఁడు. ఇట్లునుటచే భగవంతునియందు గుణము లేవ్వియు లే వని యెంచఁ దగదు. మనప్రాచీనతత్వజ్ఞులు పరమేశ్వరుని సకలకల్యాణ గుణసమన్వితుఁ డని నర్థించి యున్నారు. తమ దయ శాంతము మొదలైనసద్గుణములు మానవస్వభావమునకంటె శ్రేష్ఠతర మైనస్వభావమునకుఁ జెందిన వగుటచేతనే, 'యవీ యొల్లజనులకు నమూల్యము లై పవిత్రము లై పరగు చున్నవి. తమ, దయ, శాంతము అనుపదములు భగవంతునివిషయమునందు సంపూర్ణభావముతో వర్తించును. మానవుని యందే మిక్కిలి యమూల్యముగాఁ బరిగణింపఁబడెనుననుగుణములు భగవంతునియందు గుండ వని మన మెంచుటకు వీలు లేదు. అట్టివో నీకల్యాణగుణము లన్నియు భగవంతునిస్వభావమునం దివిడి యుండకీ తీరవు గదా. ఇట్లు యోచించునపుడు పరమేశ్వరుని సగుణుఁ డనుటకుఁ గాని, మానవులతో సంబంధము గలిగి యున్నాఁ డనుటకుఁ గాని యేమాత్రము సంశయ ముండదు. అయినను మానవునకుఁ గలభ్రమప్రమాదాదిలోపము లేమియు లేనివాఁ డగుటచేతను, భగవంతుని కంతకంటె నెక్కువగుణములు లే వని చెప్పుటకు శెంతటిబాధిమంతుల కయినను నలవి గాక పోవుటచేతను నతఁడు మానవాతీతుఁ డనియు, నిర్గుణుఁ డనియు, నుడువుట కేమియు నాక్షేపణ ముండనేరదు. అపార ప్రేమాస్వరూపుఁ డనియే గాక మన పూర్వులు భగవంతుఁడు సచ్చిదానందమయ మని చెప్పియున్నారు. బ్రాహ్మమతముగూడ భగవత్స్వభావమునం దీగుణము లన్నియుఁ గల యని సమృతించుచున్నది. కాని యంతటితోనే యీశ్వరునిస్వభావము నంతయు గ్రహించితి మని మనము భ్రమపడఁగూడదు. పరమేశ్వరునిగుఱించి మనము తెలిసికొనవలసిన విషయము లటుండ, మన బాధీంద్రియమువలనను, అంతరాత్మమూలమునను, గ్రహించిన గుణాదు లయినను, నతనియం దైక్యపూర్ణత్వమును, నేట్టివికాసమును గాంచినవో మన మెఱుంగుటకు సాధ్యము గాదు.

భగవంతునిస్వరూపమును నిరూపించుటయందు నాటంకముగా నుండుపరస్పర విరుద్ధము లైనమతీరెండుపదములనుగూర్చి కూడ యోచింపవలసియున్నది. నిర్గుణుఁడా గగుణుఁడా యనువిషయము మనదేశస్థులను బాధించినట్లే యీశ్వరుఁడు ప్రకృతి కతీతుఁడా, లేక ప్రకృతియం దంతర్భూతుఁడా యనువిషయము పాశ్చాత్యులను మిక్కిలి కలవర పెట్టినది. యాచుట కీరెండుపదములను వ్యతిరేకార్థమును సూచించునట్లు కనఁబడినను నూత్నుబాధితో నాలోచించితి మేని రెండుభావములును సత్యములే యని త్రోవకమానవు. భగవంతుఁడు సృష్టియం దంతర్భూతుఁ డై యున్నాఁ డనుట వాస్తవమే.

గడియారమును జేసినయంత్రకారునివలె నాతఁ డీస్వప్తియంత్రమునకు విడిగా నుండుట లేదు. భగవంతుఁ డీవిశ్వము నంతయుఁ గ్రహముగా నడపుచు దానియందే యుండి నిరంతరము పని నేయుచున్నాఁడు. హిందూమహర్షులతో బాటు బ్రాహ్మమతస్థుఁడును నిట్లు వక్కాణించు శ్లేష్మాఁడు:—

శ్లో॥ యో జేవోగ్నా యోఘ్న యోవిశ్వం భువన మావిశేష

య ఓషధీషు యోవనస్పృశిషు తస్మై దేవాయ నమో నమః [శ్వేతాశ్వతరము]

[అర్థము—నీదేవుఁడు అగ్నియందును, జలమునందును, ఓషధులయందును, వృక్షములయందును భువనములం దెల్లెడలను వ్యాపించి యున్నాఁడో, యాదేవునికి పమస్కారము, నమస్కారము,]

శ్లో॥ శోత్రస్య శోత్రం మనసో మకో యద్వాచో హ వాచం

స ఉ పాణస్య పాణి శ్చక్షుష శ్చక్షుః॥ [కేసము]

[అర్థము—ఎవఁడు శోత్రమునకు శోత్రమో, మనసునకు మనసో, వాక్కునకు వాక్కో, అతఁడే పాణమునకుఁ బాణియు; నేత్రమునకు నేత్రము.]

భూమ్యాకాశములు, సకలచేతనాచేతనపదార్థములు, సమస్తకాలములు, భగవంతుని యం దిమిడియున్నవి. ఎల్లవస్తువులును నతనినుండి వెలువడి యతనియందే జీవించు చున్నవి. అతఁ డాత్మలకు నాత్మ. ఈవిధముగా పరమాత్మ విశ్వమునం దంతర్వర్తి యై యున్నాఁడు. కాని యతఁ డనంతఁ డగుటచే నాతనిమాహాత్మ్యము నీపరిపంచము పూర్ణముగాఁ బ్రకటింపఁ జాలదు. అపరిమానపరిభాసమేతుఁ డగునూర్పునినుండి బయలువెడలినయొకకిరణమువలెను, అనంతభంగసమన్విత మగుమహాసముద్రమునందలి యొకతరంగమువలెను, విశాల మైనయూసుహావిశ్వము గూడ నపార మైనయీశ్వర శక్తిలో మిక్కిలిస్వల్పాంశమే యై యున్నది. మహాశేజోమయుఁ డగు భగవంతుని పరీకాశముమందట నూర్వచంద్రాదులవెలుతు లేపాటిది?

శ్లో॥ న తత్ర మాహ్యోభాతి న చంద్రితారకం

నేమా విద్యుతోభాన్తి కుతో య మగ్నిః

[అర్థము—అచ్చట (బ్రహ్మమునందు) నూర్పుఁడు పరీకాశింప నేరఁడు. చంద్రితారలును, మెఱుపులును బరీకాశింపవు. ఈయగ్ని యెక్కడ?]

అతఁ డనంతఁడు, కాశ్యతుఁడు. విశ్వముతో సంబంధించినంతవఱకు విశ్వాంత ర్భూతుఁడైనను, అనంతమైననుహిమ గలవాఁ డగుటచే విశ్వాతీతుఁడు నై యున్నాఁడు.

మైన చర్చించినవిషయములనుబట్టి భగవంతునిగూర్చి కొన్నియంశములు బోధపడఁ గలవు. అతఁడు సగుణుఁ డయ్యు నిర్గుణుఁ డనియు, సకలవిశ్వాంతర్వర్తి యయ్యు విశ్వాతీతుఁ డనియు, అనంతఁ డయ్యు నగోచరుఁడు కాఁ డనియు ఘనము తెలిసికొని యున్నాము. మనము పరమేశ్వరునిగుఱించి యెఱిగిన దంతయు నింతటితోఁ బూర్తి కా లేదు. అయినను దేవుఁ డిట్టివాఁ డని స్పష్టముగా నిర్వచించుట కెన్నఱికిని శక్యము గాదు. ఒక్కభగవంతునిగూర్చియే యన నేల? పదార్థము, వెలుతురు, వాయువు, శక్తి మొదలయినయేవల్యవస్తువులను గుఱించియు నేకాప్రజ్ఞుఁడును గట్టిగా నిర్వచనము చేయఁ జాలఁడు. వాయువునుగూర్చి మన మేమి చెప్పుదుమో యాలోచింతము. చెట్ల యాకులను గదలింపఁ జేయునది, మనదేహమునకు సోకునది, మనప్రాణమునకు నాధార మైనది వాయు వని గదా మనము చెప్పుదుము. ఇట్లు ఫలితములనుబట్టి యానస్తువును తెలియఁ జేయు చున్నాము. ఇదేవిధమున భగవంతుని గూడ మనపూర్వపుబుద్ధిశక్తు లుపనిషత్తులలో నర్జించి యున్నారు.

శ్లో॥ యతో వా ఇమాని భూతాని జాయంతే యే న జాతాని జీవంతి

యత్ప్రియ స్త్యభిసంపికన్తి తద్విజిజ్ఞాసస్య తత్ప్రహృత్. [తైత్తిరీయము]

అథము—దేనివలన నీభూతములు పుట్టుచున్నవో, దేనివలన పుట్టినవి జీవించు చున్నవో, దేనినిగూర్చి తిరిగి యివి పోయి పొందు చున్నవో, దానిని చక్కగాఁ దెలిసికొనుటకు కోరుఁడీ. అదియే బ్రహ్మము.

ఈశ్వరుఁ డొక్కఁడే సృష్టికిఁ బూర్వమం దుండెను. చరాచరాత్మక మైన విశ్వ మంతయు నతనినుండియే పుట్టి యతనియందే పెఱుగు చున్నది. అపారమహి మోపేతుఁ డగుటచే నతనిని మనస్సు పూర్తిగా గ్రహింప లేక మఱిపోవు చున్నది. సంపూర్ణముగా నతనిని మన మెఱుంగ లేకపోయినను దెలిసినకొలఁదిపాటిజ్ఞానమే మన యక్కఱులను దీర్చఁ గలిగియున్నది. కొందఱు దేవుఁ డనినను, కొందఱు శక్తి యనినను, కొందఱు మన స్సనినను, మఱికొందఱు సత్పదార్థ మనినను, ప్రకృతి కంతకు మూలకారణ మొకటి గల దని చెప్పుటలో నెల్లవారును నేకీభవించు చున్నారు. పరమేశ్వరుఁ డిన్ని విధములుగా విశ్వములోఁ దనమహిమను బ్రకటించు చున్నాఁడు.

అదికాదు. ఇది తెలిసికొనిపోడనే మనము భగవంతునిగూర్చి యెఱుంగగలగలిగినదంతయు ముగియలేదు. ఇంతకంటె పెక్కుడుజ్ఞానమును మనము బొంది యుంటిమి. అతనినిగుఱించి మనకుఁ దెలియక మఱుంగయి యున్నవిషయములతోఁ బోల్చి చూచినపుడు తెలిసినది మిక్కిలికొంచెముగాఁ గాన్పించినను నిదియే మనజ్ఞానసేత్రమును మిటుమిట్లు గొల్పునంతయధికముగా నున్న దనుటకు సరియము లేదు. విశ్వమున కంతకు నాధారభూత మైనయామూలపరికృతి జ్ఞానసమేత మయిన దనియు సులభముగా నెఱుంగవచ్చును. నిర్జీన మై యంధపాఞ్చయ మైనశక్తిచే నీవిశ్వ మంతయు నడపఁబడుచున్న దనుటకంటె విశ్వాసానర్హ మైనయుక్తి యింకొకటి యుండఁ బోదు. అచేతన మయినపరికృతిపదార్థమునందును, సచేతన మయినయుత్తమమానవ్యభావమునందును, త్సాధ్యంగుర మైనపీఠికయందును, మహార్త మైనవ్యాసనచరిత్రమునందును, భూమిమీఁది యినుకఁజేయు మొదలుకొని యాకాశమునందలిసత్తత్వమునఱకుఁ గలసమస్తైశ్వర్యమునందును నమోఘ మైనబాధిచాతుర్యము ప్రకాశించుచున్నది. జ్ఞానాత్మక మైనయామూల పరికృతి నీతిసమేత మయిన దనుటకుఁ గూడ ననేకనిదర్శనములు గలవు. విశ్వనిర్మాణ మంతయు ధర్మాభివృద్ధికి ననుకూలముగా నున్నట్లు బాధిమంతు లందఱు సమ్మతించక తప్పదు. సృష్టియందుఁ గలయాధర్మచింత మనుష్యునియందును, మానవసంఘమునందును సంతరాత్మరూపమునఁ బరిణమించినది. న్యాయాన్యాయములను, సత్యాసత్యములను నిరూపించెదనీయంతరాత్మను ప్రతిమనుజుఁడును గలిగి యుండుటచేతనే భగవంతుఁడు నీతివంతుఁ డని చెప్పవచ్చును. మఱింతజాగరూకతతోఁ బరీక్షించితీ మేని విశ్వనిర్మాణమునందు ప్రేమాత్మక మైనయొకయద్భుతశక్తి పని చేయుచున్నట్లు మనకు గోచరముగాక. మానదు. ల్లొడ్డలయందును, భార్యాభర్తలయందును, సోదరసోదరులయందును, మనుష్యు లాండొరులయందును, జంతుసంతానమునందును చిత్రివిచిత్రముగాఁ బ్రేమావిధానము కానవచ్చుచున్నది. దీనిని గుఱించియే మనముషీశ్వరులు “ఆనందాద్ధ్యేషః స్వీమాని భూతాని జాయంతే” యని యానందమునుండియే సమస్తభూతములును బుట్టి నట్లు చెప్పి యున్నారు. మానవులు తమబుద్ధింశ్రియములనను, అంతరాత్మమూలమునను స్వాదయముమూలమునను గ్రహించి యనుభవించినవిషయము లెల్ల నీక్రిందిశ్లోకరాజములో నిమిడి యున్న పని నుడువవచ్చును.

శ్లో॥ “నిత్యో నిత్యానాం చేతన శ్చేతనానా మేకో బహూశాతి

యే విదధాతి కామాక్ త మాత్మస్థం”

[అనిత్యనస్తువులలో నిత్యుడై, చేతనపదార్థములకుఁ జేతనమును బ్రసాదించువాడై, యశేకరూపములఁ దాల్చియున్న నస్తువులలో శేకరూపుడై, సకలజీవులకుఁ గాఢల సినవి యెల్ల నోసంగుచు, భగవతుడు విశ్వమునం దంతటను వర్తించు చున్నాడు.] పృక్మతీయందును మానవసంఘమునందును జరకాలానుగతముగా నడచుచున్నధర్మముశే గాక సకలభక్తులను పరమేశ్వరునికల్యాణగుణములనుగూర్చి సాక్ష్య మిచ్చు చున్నారు. తమహృదయములయందు నిశ్చల మైసభక్తివిశ్వాసములతో ధ్యానించుచు, పార్థికించు దుండెడు నెల్లజనులకును పరమేశ్వరుఁ డొకప్పుడు తండీనలెను; మఱియొకప్పుడు తల్లివలెను, నొకవేళ హీతునివలెను, మఱియొకవేళ ప్రేయసివలెను, నానారూపములఁ బ్రకృత మయి బంధులను జెప్పచు, ప్రేమను జిల్గుచు; హితములఁ గఱపుచు, సరస స్థలాపముల నలుపుచు విచిత్రగతుల వినోదించు చుండును. ఆహా! యీయద్భుతము లన్నియు భక్తులకుఁ దక్క నన్యులకు గోచర మగునవి గాకపోయినను; పృక్మధర్మము లెల్లు మాత్రక శాశ్వతముగా వర్తించు చుండునో, యదేతీరున నవియు జరుగు చుండును. సృష్టిలోనియొకయణువు మఱియొకయణువు నాకర్షించుచున్నట్లు సర్వేశ్వరుఁడును తన పుత్రుల ననంతను దనవైపున కాకర్షించుకొనుటకు పరిపరివిధములఁ బ్రయత్నించు చున్నాడు. భగవంతునిస్వభావమునుగూర్చి స్వానుభవమువలన మానవులు నెల్లడించిన విషయముల నెల్ల ఋషిసత్తములసరసవచనములలో బ్రాహ్మచర మిట్లు వర్ణించుచున్నది.

శ్లో॥ సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ ఆనందరూప మమృతం యద్విభాతి

శాస్త్రం శివ మనైవైతమ్ శుద్ధ మపావవిధమ్.

[అర్థము:—ఈశ్వరుడు సత్యరూపుఁడును, జ్ఞానస్వరూపుఁడును, ఆనందుఁ డును, ఆనందమయుఁడును, అమృతస్వరూపుఁడును; స్వప్రకాశుఁడును, శాంతుఁడును, శివస్వరూపుఁడును, అద్వితీయుఁడును, పరిశుద్ధుఁడును, పాపరహితుఁడు, నై యున్నాడు.]

అయినను నీయభిప్రాయము మాత్రక యెప్పు డొకేతీరున నుండు నని గాని, ముమ్మం దింతకంటె నున్నతభావములు భగవంతునిగూర్చి మనుష్యునికిఁ గలుగ జాల వని గాని బ్రాహ్మచర మెన్నటికిని జెప్ప సాహసింపదు.

రెండవ ప్రకరణము.

మానవుడు.

దేవుఁ డెట్టివాఁడో నుడివినమీఁదట మానవుఁ డెవఁగో వినరించుట యర్హత ముఖ్యము. భగవద్వైభావమును గూర్చి భిన్నాభిప్రాయములు గలిగి యుండినట్లే “మానవుఁ డెవఁడు” అనువిషయమును గుఱించియు తత్వజ్ఞులు నానావిధములుగా భావించియున్నారు. ఈయభిప్రాయభేదము లనేకవివాదములకుఁ గారణము లయ్యెను. లోకాభివృద్ధిఁ గోరెడుసమ్రతము మానవుని గుఱించి యుక్త మైనయభిప్రాయమును వెల్లడింపనలెను. అట్లు కానిదో గొప్పప్రమాదము వాటిల్లక మానదు. దీర్ఘవిచారాభిలాషు లగుత్వవేత్త లీషయమును జర్పించి చర్చించి యయోమయము చేసి యుండిరి. ఆశ్చర్యమపడదు నాధారము చేసికొని యెన్నియో వివాదములు చెలరేగెను. జీవాత్మను గూర్చి వాదించువా రందఱు ముఖ్యముగా నిరుతేజంగులుగా నుండినా గని చెప్పవచ్చును. దేహమునకు భిన్న మైనజీవాత్మ లే దని గొందఱిమతము. ఆత్మయొక్క కర్తృత్వమున కారోపించెడుకార్యము లన్నియు, శరీరమునందలికొన్ని సూక్ష్మైవయవముల వలనఁ గలుగుచున్న నని వీ రందురు. మానవునియొక్కబాధి, యంతరాత్మలమూలమున జరగుచున్న నని చెప్పెడుకార్యజాలమున కంతకు మెదిడును, నాడులునే కారణము లని వీరు నుడువుచున్నారు. శరీరధ్వజములనుండి యవీ యెంత వేటుగాఁ గాన్పించినను వానికిని, నొకయంత్రములోనినానాభాగములు చేసెడుచలనములకును నేవిధ మైనభేదము లే దని వీరుహాసిస్తాము. జీవాత్మ శరీరమునకు భిన్న మైనది గా దని దేహాత్మ వాదు లిట్లు వక్కాణించుచుండ, జీవాత్మయే పరమాత్మ యని మఱిగొందఱు వాకుచ్చుచున్నారు. ఉత్తరదక్షిణానుసములవలె నుభయమతస్థులయభిప్రాయములకు నేవిధ మైనసంబంధమును గాన్పింపదు. జీవుఁడే పరబ్రహ్మ మనుభావమును మనతత్వజ్ఞులు చిర కాలమునుండి కలిగి యున్నారు. ఈసిద్ధాంతము మనభరతఖండములోనే యుద్భవించినదని చెప్పవచ్చును. జీవాత్మ యని ప్రత్యేకముగా లే దనియు, మానవుఁడు తాను, నే జని యెందుకొనుట నట్టిహయ యనియు వీరిమతము.

ఈసిద్ధాంతములనిజానిజముల నిపుడు పూర్తిగాఁ జర్చింప వలసినదని లేదు, బ్రాహ్మమతప్రకారము జీవాత్మ (మనుష్యుడు) యనఁగా నేమియో తెలుపుటయే యావశ్యకము. శరీరముకంటె భిన్న మైనయాత్మ లే దను మొదటిపక్షమువారిలోఁ గాని, యాత్మకంటె వే అయినభగవంతుడే లేడనురెండవపక్షమువారిలోఁ గాని చేరక బ్రాహ్మసమాజము మానవత్వమును నాధారము చేసికొని, యాత్మ యొకటి కల దనియు, నది శరీరమునకును నీశ్వరునకును భిన్న మైన దనియు నుడువుచున్నది. ఎండకు నెండుచు వానకుఁ దడియుచు నేదో కొంతకాలము పని చేసి తనయందలియంతర్భాగములం చెడిపోఁ గానే యంత మొందెడుయంత్రమువంటివాఁడు మనుష్యుఁ డెన్నటికినిఁ గా నేరఁడు. మనన్యాపారముల నిర్వర్తించుకొనుటకు శరీరమును, ఇంద్రియములును, నాడులును, నావ శ్యకము లనుటకు సందియము లేదు. నేత్రము చూచుటకును, మేదస్సు యోజన చేయుటకును గాఁచుటచే. విదను, వాస్తవము యోజించితిమేని, చూచునది చతువు గాదు; యాలోచించునది మేదడు గాదు. ఈయనయములద్వారమున నాయా వ్యాపారముల జరిగించెడు “నేను” అనునది యొకటి గల దనుట నిర్వివాదాంశము. ఈభౌతికశరీరయంత్రమునకు భిన్న మైనయాజీవాత్మ యధ్యాత్మిక మైనది. అనియన లోపముచే నప్టపడునది గాదు; దేహయంత్ర మిగిపోయినను, నది నాశము నొందుక నిలిచి యుండును.

సృష్టికర్త యగుభగవంతుఁడు గలఁ డనువిశ్వాసమును గలిగి యున్నటులే, బ్రాహ్మమతావలంబకుఁడు మనుష్యుఁ డాత్మస్వరూపి యని నమ్ముచున్నాఁడు. మనుజుఁ డాత్మస్వరూపి యని యొప్పుకొనినచో నతఁడు మరణరహితుఁ డని గూడ సమ్మతించక తప్పదు. తాను వికల్పము లేక కలకాలము జీవించి యుండు నని ప్రతిమానవుఁడును సహజముగా నమ్ముచున్నాఁడు. సర్వస్వాభావిక మైనయూవిశ్వాసమును మానవుని నైతికమానసికాదియనుభవములు బలపఱచుచున్నవి. యుగయుగములనుండి యిప్పటి నఱకు మనుష్యులు తమబుద్ధివ్యాపారములలో నెట్టిమహత్తరము లైనమార్పులను బొంది నను, తమహృదయములను మాత్రము నిశ్చలముగా నావిశ్వాసమునందు నిలిపి యుంచిరి. విక్రీలీ వినాశకర మైనదుర్జయవాదము (Agnosticism) ప్రబలినయీకాలము నందుఁ గూడ ప్రజలు దానిని విడువ లేదు. ఈనూతనాభిప్రాయములవలనఁ దమకు గలిగినసంశయములను నివారణ చేసికొని తమహృదయముల కత్యంతప్రీతిప్రద మైన యూవిశ్వాసమును నిలవఁబెట్టుకొనుటకు జనులఁ ప్రయత్నములఁ చేయుచున్నారు.

పరలోకమును గుఱించి మనుజులను విశ్వాస మేర్పడక పోవుటకు నొకగొప్ప యాటంకము గలదు. పుట్టినది యెల్ల గిట్టు ననునభిప్రాయము హిందువు లందఱిలో బాగుగ వ్యాపించి యున్నది. పయికి నిది యెంత సహేతుకముగాఁ గాన్పించినను, బాగరూకతతోఁ బరీక్షించితిమేని యెల్లవిషయములందును నది యద్దాగము కా నట్లు తోఁపక పోదు. మీఁదుమిక్కిలి దానికి విరుద్ధ మైనయభిప్రాయమే వాస్తవమయి నట్లు సకలశాస్త్రములు నుద్దేశించుచున్నవి. పదార్థవిజ్ఞాన మంతగా వ్యాపింపని పూర్వకాలమునందు ప్రపంచములోనివస్తువు లన్నియు గలించు నని సకలజనులును సాధారణముగా భావించుచుండిరి. గలించినపదార్థము లెల్ల నాశముఁ జెందుట లే దనియు, నవృశ్య మయ్యెడువస్తువు లన్నియు మాఱురూపమును దాల్చుచున్న వనియు ప్రకృతి శాస్త్ర మిపుడు నిరూపించినది. కనుక “ బాతస్య మరణం ధృనిం ” అనునాశ్వక్తి పదార్థప్రపంచమునందు సార్థక మగుట లే దని మనము గ్రహింపవచ్చును. అంతరించి నవి యెల్ల నంతు లేక సాగుచుండుటే మనము చూచుచున్నాము గాని యంతరించుచు న్నట్లు గాంచుము. మహాశాస్త్రజ్ఞుఁ డగు న్యూటను నొడివినమొదటివిధాన మేమి బోధించు చున్నది? “ చలనమునందుఁ బెట్టినప్రత్యేకపును నాటంకము లేవియుఁ దటస్థింపనినో నొకేవేగముతో నెప్పటికిని సమముగాఁ బోవుచుండు ” నని గదా! “ విశ్వముయొక్క ప్రయోజనార్థమై యాకర్షణశక్తి యొసంగఁబడిన దని మన మెంచునో, నది యెన్నఁదో యాగిపోక మాన దని భావింపనలసినయానశ్యకము లేదు.” అని తత్వజ్ఞానవిశారదుఁ డగు మార్టిన్ నుడువుచున్నాడు. స్థూలప్రపంచమునందే వాస్తవము కానట్టి “బాతస్య మరణం ధృనిం ” అనులోకోక్తి సూక్ష్మప్రపంచమునం దంతకంటె నిజము కానేరదు. స్థూలపదార్థములపిషయమున భారపరిమాణములను గూర్చి చెప్పవచ్చును గాని సూక్ష్మ పదార్థములను గుఱించి యట్టి వనుటకు వీలు పడదు. స్థూలము లైనవస్తువు లుపయోగించినకొలది తఱుగును కాని యధ్యాత్మికవిషయములు వినియోగముచే వృద్ధి నొందును. ఇచ్చినకొలది పెరుగుటయు, కూర్చినకొలది తఱుగుటయు నీసూక్ష్మప్రపంచమునందు వాస్తవమై బరగుచున్నది. కనుక ఆది యున్నహేతువుచే నంతయు గూడ నుండక తీరి దని మన మాత్మవిషయమున నొప్పుకొన నావశ్యకము లేదు.

పస్తుప్రపంచమును వదలి యిందుక మానవతత్వమును బరీక్షింతము. సకలమనుజులకును సాధారణముగాఁ గలవిశ్వాసమును సాకాంతము నిరాకరించుటకు వీలు లేదు గదా!

మానవప్రకృతియొక్క నిర్మాణమే జీవాత్మయొక్క నిత్యత్వమునకు బ్రతిబింబముగా నున్నది. మనుష్యుడు తుణభంగుర మగుజీవి కాడు. శాశ్వతముగా జీవించుటకై యుద్దేశింపబడిన ట్లాతనిస్వభావమునలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. భూలోకములోని యీ స్వల్పకాలము మాత్రమే గడపుటకై యేర్పాటు చేయబడినచో, నచ్చత మైనయాతని బుద్ధియు, నగాధ మైనయాతనియంతఃకరణమును, గంభీర మైనయాతనియిచ్ఛాశక్తియు పరిహాసాస్పదము లగును. ఇంతయుల్పకాలములో శ్రమకానవాటికకు నప్పగించుటకై మహా తరము లైనయిట్టిక కులను భగవంతుడు మన కనుగ్రహించి యుండఁడు. అట్లయినచో నొక్కతృణము వైనను నిరర్థకముగా విశ్వమునందు సృజింపనియాపరమేశ్వరుఁ డట్టి యమోఘము లైనక కులను వ్యర్థము చేసె నని చెప్పక తప్పదు. మరణమే మానవజీవితము యొక్కగమ్యస్థాన మయ్యెనేని, యావిశ్వమును నడుపుచున్న భగవంతుడు కూర్మా ట్మడో చపలవిత్తుడో యై యుండవలె నని యూహింపవలసి యుండును.

గీ. తెల్పదే నాగుజీవిత మల్ప మయ్యు,

జీవితం బెన్నటికిని నశింపఁ దంచు?

నట్లు గా కున్న, నప్పు డియవని యెల్ల

నంధకారిము, భూలియాకా' నరసి నూడ.

గీ, గగనమునఁ దోచునట్టిప్రకాశ మెల్ల,

మహినిఁ గాన్పించుసౌందర్యమహిమ మెల్ల

బుద్ధియు వివేకమును లేక పొలుపు నెడిన

కవిమనోవిభ్రమముఁ బోలి కానరాడక?

గీ. ఇటుల కానిచో నా కేల య్యగుఁ డేల?

అస్థిరము లైనవానికై యాశ యేల?

అయ్యది అభించు నని యెంచి యాగ నేల?

వసుధపై నుండునింత కీబాధ యేల?

మరణముతోడనే మనము నాశము నొంద మనువిశ్వాసమును మనకు సృష్టిసిద్ధము లగునెల్లవిషయములును దెలుపుచున్నవి. న్యాయము గెలువక పోవుటయు, నన్యాయము జయించుటయు మనము తలుచుగా లోకములోఁ జూచుచుందుము. దృగ్గోచర మగు నీవిశ్వమునందే యధగమమును జక్కఁబెట్టుటకును, ధగమము నిలువఁబెట్టుటకును, నెన్నియో సదుపాయములు చేయబడిన పని నుడువుటకు సందేహము లేదు.

పుణ్యాత్ముడు నిర్మల మైనయానందమును బొందుటయు, పాపాత్ముడు దుష్కర మైన సంతాపము ననుభవించుటయు మనము సాధారణముగాఁ గాంచుచున్నాము. ఈసంగతులను గూడ మనము లేక్కలోనికిఁ దీసికొనినను, వోషమునకు ననుగుణ మైనతీక్షణిగాని శుక్తార్థమునకుఁ దగినగౌరవము గాని యీప్రపంచములో జరగుట లేదని మనము సమ్మతించక పీలు లేదు. అందుచేఁ బుణ్యాశీలుఁడు తనమంచికార్యములకు నుచిత మైన బహుమానమును, దుష్టీలుఁడు తనదుష్కార్యములకుఁ దగినదండనమును ననుభవించెడు పరలోక మొకటి యుండవలె నని బుద్ధిమంతుఁడు తలంపక మానఁడు. ధర్మసంరక్షణ నిమిత్తమును, ధర్మవిజయమునిమిత్తమును నిట్టియేర్పాటును భగవంతుఁడు చేసి యుండ నోపు నని మనన్వాయద్వప్తికి గోచరము గాఁ గలదు. మనుష్యునికిఁ గలయీన్వాయాన్వాయవిచక్షణాజ్ఞానముయొక్క తత్వమును జక్కగా యోచన చేసి మహాశయుఁ డగు మార్బినో యీనిగునసారాంశముఁ దెలియఁబఱచుచున్నాఁడు. “ఈలోకములో మనము పొందెడుననుభవముతోడనే మననైతికస్వభావము తనపని నెంతయు నెఱవేర్చిన దని యొప్పుకొనుటకు సాధ్యముగాదు. అది యొకధర్మపరిపాలనమును బ్రకటించుచు, దానినే తఱుమిగా మనస్సునకు న్నుంఁపఁ జేయుచు, నట్టిపరిపాలన మిపుడు తటస్థింపక పోయినను దానిని మాత్రము విస్మరించుటకు పీలు లే కుండఁ జేయుచున్నది. అది యొక పరమావధిని జూపెడు భావినూతన. ఈనూతనప్రకారము నెఱవేఱుటను మన మిపుడే చూడఁ లేకపోయినను, నది విశ్వాసార్హ మైన దనుటకు నిదర్శనములు ముందు గానే కాన్పించుచున్నవి. పాపాత్మునకును పుణ్యాత్మునకును మరణమే కడపటివిమోచనము నొసంగు నేని, వారి కారోఘింపఁ దగనియనేకము లైనయశత్రుముల సంతరాత్మ వారికి బోధించె నని మనము చెప్పట కాధార మేర్పడుచున్నది.” ఈవిధముగా నుండు నని స్పష్టముగా నిరూపించుటకు పీలు లేకపోయినను, నేదో యొకరూపమున మరణాంతరమునఁ గూడ మనయాత్మ లుండు నని నమ్మక తప్పదు. ఎట్లయినను జీవాత్మ తన మానసికాదిసకలవ్యాపారములమూలమున సంపాదించినజ్ఞానధనమును పరలోకమునందును నిలువ చేసికొని యుంచుకొను నని భావించవలసి యుండును. నిత్యుఁడును అనంతుఁడు నగుభగవంతునియందలివిశ్వాసమువలెనే యాత్మ విత్య మని నమ్ముటయు మానవులకు సహజ మైనమతానుభవమే యని బ్రాహ్మసమాజ మెందుచున్నది.

ఆత్మ నాశరహిత మైన దని నమ్మినచో, నింతకుఁ బూర్వము గూడ ఆత్మ యుండే నని యొప్పుకొనవలె నని కొందఱుబుద్ధిమంతులయభిప్రాయము. మరణ మేరీతిగా జీవాత్మయొక్కయంతము కా సేరదో, యాతీరుననే యీలోకమునందలిజన్మమే యాత్మయొక్కప్రారంభము గా దని వారు వాదించుచున్నారు. ఆత్మకుఁ బూర్వజన్మముండుటకు వీలు లే దని ఖండితముగా బ్రాహ్మసమాజము నుడువుట లేదు. అయినను మరణానంతరమున జీవాత్మ యుండు నని చెప్పుటకుఁ గలయట్టిబలవత్తరము లైన యాధారము లీపూర్వజన్మవిషయమునఁ గాన రావు. పరలోకము గల దని ఋజువు చేయఁ గలిగినంతసులభముగాఁ బూర్వజన్మము గల దని మనము నిరూపింపఁ జాలము. ఆత్మకుఁ బరలోకము లే దని చెప్పెడుపక్షమున ఆ స్థితిమతము గాని మఱి యేమతము గాని నర్థింపటకు వీలు లేదు. మృత్యువే మన కంత మయ్యెడుచో, మనయధ్యాత్మిక భానములును నైతికాభిప్రాయములును నేవిధ మైనవృద్ధినిఁ జెందక యంతరింపననినదే గాని వానికి వేఱుగతి యేమియుఁ గాన రాదు. పొందఁ దగినయాన్నత్యమును బొందకయే యీజన్మముతోడనే జీవాత్మ జీర్ణ మగు నని యెంచుటకంటె నిదియే యాత్మకుఁ బ్రారంభదశ యని నుడువుటయే యెక్కువ యుక్తియుక్తముగాను, యథార్థముగాను దోషకపోదు. తమయధ్యాత్మిక, నైతిక, రసజ్ఞానశక్తులమూలమున మానవులు పొందినయనుభవములను మనము జాగరూకతతోఁ బరీక్షించితి మేని, జీవాత్మయొక్కనిత్యత్వమును నిరాకరింపఁ జాలము.

కాని, యిట్టిబలవత్తరము లైనహేతువులు పూర్వజన్మవిషయమున మనకు గనబడుట లేదు. జనులలోఁ గలస్థితి భేదములే పూర్వజన్మమునందు మనము విశ్వాసమును గలిగి యుండుటకుఁ బ్రబలకారణము లనియు, నట్లు కానీచో నాభేదములకుఁ దగినసమాధాన మిచ్చుటకు వీలు లే దనియుఁ గొందఱు దురభిప్రాయపడుచున్నారు. మానవులలో ననేక స్థితి భేదము లుండుట నాస్తవమే. ఒకఁడు కూటికి లేని పేదవాఁడుగను మఱియొకఁ డాగర్భ శ్రీమంతుఁడుగను పుట్టుచున్నాఁడు. ఒకఁడు సకలరోగములకు నాశ్రయఁ దై బలహీనుఁడై యున్నాఁడు. వేటొకఁడు నిరామయుఁడై బలాధ్యుఁడై యున్నవాఁడు. మిక్కిలి తూరము లగునీ భేదములను ధగ్మస్వరూపుఁ డగుభగవంతునికి నారోపించుటకు వీలు లే దనియు, నివి పూర్వజన్మసంచితము లనుట యెంతయు సహేతుక మనియుఁ గొందఱు భావించుచున్నారు. మనుష్యులలోఁ గల యీస్థితి భేదములే హిందువులకుఁ బునర్జన్మము

నందు నృప మైనవీశ్వర ముండలకుఁ గారణ మై యుండ నోపును. ఎననికర్మఫలితము వాఁ డనుభవింపక తీత దని పృజలలోఁ గలనమ్మకము గూడ నీజన్మపరంపరతో సంబంధముఁ గలిగి యున్నది. కార్యకారణసంబంధముతో సమాన మైనయొకర్మవిధానము సకల జనులు నామోదింపఁ జలినయంత మే, తాఁ జేసినకర్మముయొక్క ఫలితమును పృతినుమ ఘోషును స్వయముగానే యనుభవింపక తప్ప దని బోధించేడుకర్మసిద్ధాంతమునకు విరుద్ధముగా బ్రాహ్మసమాజ మేమియుఁ జెప్పట లేదు. సత్కార్యమునకుఁ దగినబహుమానమును, దుష్కార్యమునకుఁ దగినశిక్షయుఁ బృతినుమఘోషును ననుభవింపక తీతదు. నీతి లోకములో నభివృద్ధిఁ గాంచుటకు నిట్టిసిద్ధాంత మానశ్యక మని బ్రాహ్మవృత్త మొప్పుకొనుచున్నది. కాని, యొకర్మసిద్ధాంతమునకును పూర్వజన్మ, పునర్జన్మసిద్ధాంతములకును నేవిధ మైనసంబంధమును లేదు. కర్మసిద్ధాంతమునకును జన్మాంతరసిద్ధాంతమునకును సంబంధము లే దని చెప్పెడినో, నీశ్వరకారుణ్యమును మనము శరంభించుట నెచ్చు నని యెంచుట నట్టిభ్రమ. కర్మసిద్ధాంతప్రకారము పునర్జన్మమును నమ్ముటచే పగ మేవ్వరుని నిస్సౌఖ్యకర్తవ్యము స్థిరపడు నని తలంచుట యెంతటిగొప్పపొరబాటయినది కొంచె మోపికతో నీవిషయము నాలోచించినచో మనము తెలిసికొనవచ్చును. ఈజన్మమునందలి యవస్థాభేదములకు నెనుకటిజన్మమునందలికర్మము కారణ మైనచో, నాజన్మమునందలి స్థితిభేదములకుఁ గారణమేమి? దానికి నెనుకటిజన్మమునందలికర్మ మని చెప్పవలసివచ్చును. తిరిగి యానెనుకటిజన్మమునందలి స్థితిభేదములకుఁ గారణ మేమి యన్నచో, దానికి నెనుకటిజన్మమునందలికర్మమే యని యుత్తరము నచ్చును. ఇట్లు యోచించినచో, జన్మము లొకటికి పూర్వ మొకటి యున్న నని చెప్పుకొనవలసి వచ్చునే గాని స్థితిభేదములకుఁ దప్పికర మైనసమాధానము చిక్కుట లేదు. భగవంతునికిఁ బక్షపాతము నాలోపింపఁ దగినట్టిస్థితిభేదములే లోకములో నున్నచో, నవి నూరు గాని వేయి గాని సంతృప్తములకిందట నున్న నని యొప్పుకొనుటచే మనకుఁ జేహూరినలాభ మేమి? పరమేశ్వరుఁడెల్లవారిని సమానముగా సృజించినచో మొట్టమొదట నట్టిస్థితిభేదము లేర్పడుటకుఁ గారణ మేమి? ఈజన్మమునందలిపరస్థితికి నెనుకటిజన్మమునందలికర్మమే కారణ మైనచో కర్మపరంపరకును, నానాజన్మములందలిస్థితిభేదములకును హేతుభూత మైనయాపగిగము, కర్మ మెట్లు కలిగినది? ఈకాలమును దప్పించి పూర్వకాలమునకు నెట్టుటచే మన మెట్లు భగవంతుడు పక్షపాతరహితుఁ డని నిరూపింపఁ గలిగితిమి?

అక్రిమములుగా మనము భ్రమించెడు నీతిభేదములు నేర్పూచినపరమేశ్వరుని
స్వాధ్యాయార్థిని గూర్చి మనకు గలిగిన సంశయములను దీర్చి లేకపోవుటయే గాక, యీ
జన్మాంతరసిద్ధాంతము లోకములో ననుసరింపబడున్యాయపద్ధతికిని మననీతిజ్ఞానమునకును
గొంతవఱకు విరుద్ధమై యున్నది. ఒకనిమీఁద శిక్ష విధించునపుడు, ఆశిక్షితుఁడు తన
నేరము నెఱుంగుట ముఖ్యవశ్యకముగా నెంచబడుచున్నది. చేసిన నేరమునకుఁ గోరియు
ప్రతీకారముగా విధింపబడుశిక్ష యైనను నేరస్థునినర్హమును దిద్దుటకై యుద్దేశింపఁ
బడినశిక్ష యైనను నానందము ననుభవించువాఁడు తనదోషము నెఱుఁగనిపక్షమున నే
మాత్రము ప్రయోజన ముండదు. ప్రతీకారముగా విధింపబడినశిక్ష యైనచో శిక్షితుఁడు
తననేరమును దెలిసికొనవలె నని మనస్వాయద్భక్తి గోచర మగుచున్నది. మానవులచే
నేర్పరుపబడినశాసనమే తప్పను జెప్పకుండు శిక్షను విధించుట లేదు. నడతను సరించు
టకై యుద్దేశింపబడినశిక్షావిషయమున నేరస్థుఁడు తనదోషము నెఱుఁగనిచో నేమియు
లాభ ముండదు. దోషి తననేరమును గ్రహింపనిచో దనప్రసక్తము నెఱుల బాగు
చేసికొనఁ గలఁడు?

మనశ్చరయములఁ గలనరపెట్టుచున్న మానవసంఘములోని యీన్యాయలోపము
లకు సహేతుకము నైనసమాధానముల నొసంగక పోవుటయే గాక యీజన్మాంతరసిద్ధాం
తము నూతనము నైనసంశయశృంఖలలో మనలను దగిలించుచున్నది. జన్మాంతరమునందు
విశ్వాస మున్నను లేకపోయినను బాగ్ హ్యూమన్ మంతగాఁ బాటిగాఁ దీసికొనదు. ఈ
సిద్ధాంతమును గుఱించి, యపు నని కాని కా దని కాని నిర్ధారణ చేయుటకు బాగ్ హ్యూ
మమాజము పూనుకొనదు. తనజీవనచారిత్రము పూర్వ మెప్పుడో యారంభ మైన దని
యెంచినప్పటికి, నీజన్మముతోనే పాగింభించిన దని యెంచినప్పటికి బాగ్ హ్యూమమాజికుని
యొక్కవిశ్వాసము చలించువలసినదని లేదు. ఈశ్వరునిగర్హశాసనమున కనుగుణముగా
నున్నంతవఱకు నొకజీవి నిరంతర మైనయీమహాకాలప్రవాహములో నేక్షణమునందుఁ
బుట్టినను నిబ్బంది లేదు. అందుచే బాగ్ హ్యూమతమునకు లాభము గాని నష్టముగాని కలుగదు.

పూర్వజన్మవిచారము నొక్కొక్కనిబుద్ధిప్రచారమునకుఁ దగినచందమున యోజిం
చుకొనుటకు వదిలి ప్రతిమనుష్యునకును గల “నేను” అనుజ్ఞానమునే బాగ్ హ్యూమతము
ముఖ్యముగాఁ దీసికొనుచున్నది. ఒకఁడు పూర్వజన్మ మున్న దనినను, మఱియొకఁడు
లే దనినను, హేతుజ్ఞానాదిశక్తులతోఁ గూడిన “నేను” అనుజ్ఞానము మాత్రము తనకుఁ
గల దని ప్రతిమానవుఁడును నమ్ముచున్నాఁడు. బాగ్ హ్యూమతమున కింతయే చాలును.

మానవుఁ డనువాఁ డొకఁడు గలఁ డనియు, నతనియునికి మాయ గా దనియు స్థిరపడుటయే యాస్తికమతమునకు ముఖ్యము గాఁ గావలసినది. ఒకవైపున దేహాత్మవాది శరీరవిలక్షణ మైనజీవాత్మ లే దనియు, ఆత్మ చేయునట్లు మనము భావించెడుకార్యము లన్నియు మెదడు, నాడులమూలమున నే జరుగుచున్న వనియు, శరీరము నశించినచెట్టనే యాత్మకు నారోపించెడు వ్యాపారములు గూడ నాగిపోవు ననియువాదించుచున్నాఁడు. మఱియొకప్రక్కన ఆద్వైతవాది పరమాత్మకు భిన్న మైనయాత్మయే లే దనియు, నాత్మ పరమాత్మ లొక్కటియే యనియు నొడువుచున్నాఁడు. జీవేశ్వరు లొకటియే యనుటలో జీవునికి ఈశ్వరుడే యాధారుఁ డని గాని, పరబ్రహ్మముయొక్కలక్షణములు జీవుని యందుఁ గల వని గాని యభిప్రాయపడినచో నద్వైతవాదులతో బ్రాహ్మసమాజము గూడ నేకీభవించుచున్నది. అట్లు గాక భగవంతునికిని మానవునకును భేదమే లే దనియు నిగ్ధ లొకటియే యనియుఁ జెప్పఁ బూనుకొనినపక్షమున నట్టిభాషముతో బ్రాహ్మసమాజ మేకీభవించఁ జాలదు.

ప్రతిమనుష్యుఁడును బ్రత్యేకస్వక్తి యనుభావమే మతమునకు మూలాధారము. దీనిని హేతువులమూలమున నిరూపింపవలసినయావశ్యకము లేదు. ఇది ప్రత్యక్షసత్యము. మానవుఁడు భగవంతునికి వేఱయినవాఁ డనియు, నతఁడు తనకార్యకార్యములకు సుత్తరవాది యనియు, నొప్పుకొనినచో మతమును, నీతియు నగ్రహార్యము లై యంతరింపవలసి యుండును. మనుజుఁ డెన్నటికిని భగవంతుఁడు గా నేరఁడు. ఏపాటిజ్ఞానము గలమానవుఁ డైనను తాను పరమేశ్వరునినుండి వే అనుస్మృతినిఁ గలిగియే యున్నాఁడు. జీవాత్మయుఁ బరమాత్మయు నొక్కటై యని వాదించుట యతిసాహసమనియు, యుక్తి బ్రాహ్మ మనియు బుద్ధిమంతుఁ డగువాఁడు సమ్మతించక మానఁడు. మనుష్యుఁడు భగవంతునినుండియే జన్మించుటయు, నతనియందే జీవించుటయు, నతనికి సంబంధించినవాఁ డగుటయు వాస్తవమనుటకు లేక మైనను సంశయము లేదు. కాని యతఁడే భగవంతుఁడు గాఁడు. తత్త్వవేత్త యగునొకమహానియుఁ డిట్లు నుచువుచున్నాఁడు. “మానవుని భగవంతునిలో

లీనము చేయునట్టియాయద్యైతసిద్ధాంత మసత్యమును, నష్టహేతువు నని నామనన్వనకుఁ దోచుచున్నది. జీవేశ్వరులు వేఱనుదానినే వివేకుల మగుమనము నేర్చుకొనవలసిన ముఖ్య మైనసత్యము. దేవుఁడు న న్నెట్లు సృజించెనో నాకుఁ దెలియదు. భగవంతుని యందు లీనము గాక విడిగా నుండునెనొకజీవి నని యెఱుఁగుదును. మనుజుఁ డిట్లు పర మేశ్వరునినుండి వేఱుగా నుండుటయే సకలపార్థిగ్ధనమునకును, సమస్తనయఃపనిర్తనము నకును హేతుభూత మనియు, నిచ్చాకర్షకవిషయములకును పశ్చాత్తాపమునకును, కృతజ్ఞతాభావమునకును, మన్నతాభిలాషలకును, ఈశ్వరసాంగత్యమునకును, పార్థిగ్ధనమునకును, నాధార మనియు నాకుఁ దోచుచున్నది. భగవంతునిచే సృష్టింపఁబడి యనుక్షణమును నతనిచే సురక్షింపఁబడుచు, నతనిసద్భావంబులోఁ బాల్గొనినవార మై, యావద్బలమును యానచ్ఛక్తియు నతనినుండియే పొందుచున్నవార మైనప్పటికి మనము మాత్ర మతనికి వేఱఱయినయునికినిఁ గలిగి యుండి మనము చేసెడుకార్యకార్యములయొక్కఫలములను మనమే యనుభవించుచున్నారము. అనంతకాలమువఱకు నీయేర్పాటు జరుగునదే గాని నడుమ నంత మొందునది గాదు. బ్రాహ్మమతప్రకారము, ఆత్మాభివృద్ధి యాత్మవినాశము గాదు; ఈశ్వరునిలో లీనమగుటయుఁ గాదు; జీవుఁడు తనయిచ్చ నీశ్వరేచ్ఛతో నైక్యము చేసి నిరంతరాయముగా దయాసత్యశౌచములందు నభివృద్ధిఁ బొందుటయే యాత్మాభివృద్ధి యగును. ఏవేదములను బ్రమాణములనుగాఁ గొని జీవేశ్వరులయైక్యమును హిందువులు స్థాపించిరో, యావేదములే జీవాత్మపరమాత్మలు వేఱఱని యిట్లు స్పష్టముగా బోధించుచున్నవి.

శ్లో॥ ద్వా సుపన్థౌ సయుజౌ సఖాయా సమానం

వృక్షం పరిషస్వజాతే. [ముండకము]

[అర్థము] సుందర మైనపక్షములు గలరెండుపక్షులు (జీవాత్మపరమాత్మలు) జంటగాను స్నేహముగాను (శరీర మను) నొకనృత్తమును నాశ్రయించి యున్నవి.

మూలపరిచయము

ప్రకృతి

గతపరిచయములయందు దేవునిగూర్చియు మానవునిగూర్చియు విపులముగా వ్రాసి యుండుటచే బ్రకృతినిగూర్చించి యందు విశేషముగా వివరింపఁబరిచయమునకు ముందరు. బ్రాహ్మనుతప్రకార మిలాకమునందలికలమునకును దేవుడే యాదికారణుడు; అతడే మూలాధారుడు. అందుచే బ్రకృతియు, భూమ్యాకాశములును నతనిసృష్టి యై యున్నవి. మనోహర మైనయీజగత్తు సంతయుఁ గలుగఁ జేసి, కాలగతికి విడిచిపెట్టి భగవంతుఁడు నిర్వాప్యపారుడై యొకచోఁ గూరుచుండ లేచని యితకు ముందే తెలిసికొనియున్నారము. శక్తిస్వరూపుఁడై యతఁ డీవిశ్వమునందంతటను వ్యాపించి యున్నవాడు. ప్రతిపదార్థాణువును, ప్రతిజీవాణువును నా మహామహునిమహిమనే యుద్ఘోషించుచున్నవి. అతఁడు లేనిచో నెదియు నీలోకములో నొకనిమేష మైన నుండఁ జాలరు.

శ్లో॥ కో హ్యేవాన్యాత్ కః ప్రాజ్ఞాత్ యదేష ఆకాశ ఆన్దో నస్యాత్

[తైత్తిరీయము]

[అర్థము:—ఆనందరూపుఁ డయినపరమాత్మ బయలన లే కున్న నెవఁడు చలించును? ఎవఁడు జీవించును?]

శ్లో॥ భయదస్నాగ్ని త్తపతి భయా త్తపతి సూర్యః

భయా దిద్దోశ్చ మత్సుర్ధావతి పశ్చిమః [కళము]

[అర్థము:—ఆపరమేశ్వరునియొక్కభయమువలన అగ్ని వేడిమి నిచ్చుచున్నది. ఆతనిభయమువలన సూర్యుఁడు ఉష్ణము నిచ్చుచున్నాఁడు. మేఘము, వాయువు, అయినవది యైనమరణము నాతనిభీతివలన నడుచుచున్నవి.]

భగవంతుఁ డీరీతిగా సర్వవ్యాపకుఁడై యుండ, నిందునకు వ్యతిరీక్తము లేన, రెండువిధము లగునభిప్రాయములు జనులలో నల్లకొని యున్నవి. ఇం దొకటి దేవుఁడు, విశ్వమునుండి వేరు గా నున్నాఁ డనునది; మఱియొకటి విశ్వమే దేవుఁ డనునది.

ఈవిధము లైననుతనులలో దేనితోడను బ్రాహ్మమత మేకీభవింపఁ జాలను. మనోజ్ఞ మైనవశ్యతయిం గవారతము బ్రాహ్మమును వీక్షించుటచే మనపూర్వులు పర్యవేక్షకులకు గలభేదమును బాటింప లేకపోయిరి. మనభరతఖండములో నిట్టియభిప్రాయమునకు నెక్కువ వ్యాపకము గలదు. విశ్వమునందలి ప్రతిత్వణమునందును, ప్రతిజీవాణువు నందును భగవద్మహిమ కానవచ్చుచున్నను, భగవంతునియందే సమస్తవిశ్వమును విశ్వము నందు భగవంతుని మనము దర్శింపఁ గలిగినను, నిట్టివిశ్వము లెన్ని గలిపినను భగవంతుఁ డెన్నటికిని గానరఁడు. ఎల్లపదార్థములయం దంతర్భూతుఁ డై ప్రతిత్వణమునందును చిత్రివిచిత్రము లైనమార్పుల నెన్నియో యతఁడు కలిగించుచున్నను, సతఁ డీలోకమున కతీతుఁ డై మన మూహింప నలవి గానియనంతకోటిబ్రహ్మాండముల సృష్టించి పరిపాలింప సమర్థుఁ డై యున్నాఁడు.

ఈతీరున యోజించితిమేని మృతపదార్థ మని మనము ప్రకృతిని నిరాకరించుటకు వీలు లేదు. అందుఁ బని సేయుచున్నశక్తు లన్నియు నంగము లని తృణీకరించుటకును జలనుపడదు. సృష్టియందలిప్రతిశక్తియు ప్రపంచాభివృద్ధికై యుద్దేశింపఁబడిన వై నిరంతరాయముగా నడచుచున్నది. రమణీయ మైనయాప్రకృతి యీశ్వరునియనల్ప కల్పనాచార్యమును జాటెడుమహాదేవాలయము. అతఁడే దీనిని గాపాడుచు నను నిమిషమును తదభివృద్ధికై కృషి సేయుచున్నాఁడు. సృష్టి యంతయు నియామకము లైనకొన్నికాశ్వతధర్మముల ననుసరించి వర్తిల్లుచున్నది. మార్పు లేక కలకాల మొక తీరున నడచుచుండెడునీధర్మములకు ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులు ప్రకృతిధర్మము లని పేరు పెట్టిరి.

ఈధర్మములు సర్వకాలములయందును సర్వదేశములయందును నొకేదండమునఁ బనినర్తించుచున్నవి. అందువలననే జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞుఁడు ఖగోళమండలమునందలిగ్రహ సత్కర్తృములయొక్కగమనమును దెలిసికొని గ్రహణాదు లెప్పుడు గలుగునో నిర్ణయింపఁ గలుగుచున్నాఁడు; రసవాదశాస్త్రజ్ఞుఁడు వస్తుశాస్త్రమును గ్రహించి యేయేపదార్థములను మిశ్రిముచేసిని నేయేనిూతనపదార్థములొప్పుదునో నిర్ణయము గాఁజెప్పగలుగుచున్నాఁడు.

అట్లే యొకయంత్రకారుడును నీధగ్గముల నాధారము చేసికొని నానావిధ యంత్రములను నిర్మింపఁ గలగుచున్నాఁడు. ఈప్రకృతిధగ్గములు పక్షపాతము లేక ధనవంతులవిషయమునను, దరిద్రులవిషయమునను, పండితులయెడలను, పామరులయెడలను నొక్కవిధముగానే వర్తించుచున్నవి. విషమును పాపాత్ముఁడు మ్రింగినను, పుణ్యాత్ముఁడు మ్రింగినను పాపమును గోల్పోవుచున్నాఁడు. తుపాను వచ్చినప్పుడు దొంగ లెక్కిన నావ యైనను దొర లెక్కిననావ యైనను మునిగిపోవుచున్నది.

చాలకాలమునుండి యిట్లు మార్పు లేక జరగుచుండుటచే నీవిశ్వము తనంతటనే నడచుచున్న దనియు, దీనిని నడపునట్టివాఁ డెవ్వఁడును లేఁ డనియుఁ గొండఱు భావించుచున్నారు. ఇట్టియభిప్రాయమునకుఁ గారణము లేకపోలేదు. స్వతంత్రబుద్ధి సంపద గలమానవు లొకతీతర నడచుకొనక పరిపరివిధములఁ బ్రవర్తించుచుండుటచే సర్వస్వతంత్రుఁడగుపరమేశ్వరుఁడు గూడ నిట్లే యుండు నని వా రూహించుచున్నారు. కొంచె మాలోచించినచో నీయభిప్రాయము సరి గా దని మనకుఁ దోచ గలదు. మనుష్యు లొకపద్ధతిప్రకారము నడచుకొనకపోవుటకుఁ గారణము, వారిబుద్ధిసమును దూరాలోచనరాహిత్యము గాని వారిబుద్ధిస్వాతంత్ర్యము గాదు. అసంపూర్ణజ్ఞానము గలవా రగుటచే మనుజులు తమకార్యగతులను సాంతముగా గ్రహింప లేక నడుమనడుమ మార్పులను జేసికొనవలసినవారగుచున్నారు. నిజుడ లేక తనకార్యములలో మాటి మాటికి మార్పులు చేయువానిని మన మస్థిరచిత్తుఁ డని సామాన్యముగాఁ జాలకన చేయుచుండుము. మాటుపు లేక చాలకాలము చక్కఁగా వ్యాపారము చేయువానిని మనము బుద్ధిమంతుఁ డనియు, యోచనాపరుఁ డనియుఁ గొండాడుచుండుము. అగత నాగతవేది యగుసర్వేశ్వరుఁ డీవిశ్వముయొక్కప్రవర్తనమును గూర్చి ముందుగా నాలోచించి యిప్పటివఱకును నేమార్పును లేక యొక్కచందముననే నడపుచున్నచో, దీని నాతఁడు వదలి యూరకుండె నని యూహించుటకు నావశ్యకము లేదు. భగవంతుఁ డీజగత్పరిపాలనమునం దనుసరించుపద్ధతులే గదా. ప్రకృతిధగ్గములు! అసంతకాలస్థాయి యగునీవిశ్వముయొక్కసంరక్షణాభివృద్ధినిమిల్లమై యనుసరింపవలసినపద్ధతులను నొక్క

పర్యాయము నిగ్గయించి యుండుటయుఁ దత్ప్రకార మింతవఱకు నిరంతరాయముగా జరిగించుచుండుటయు నాస్పష్టికర్తయొక్క బుద్ధికాశలమునకుఁ బ్రబలనిదర్శనముగా నున్నది. ఎవ్వనిమూలమున నీప్రకృతి మొదల నిర్మింపఁబడెనో, యతనిమూలముననే యది యంతదనుక నిపుణముగా నడపఁబడుచున్నది.

భగవంతుడే దయాపరుఁ డైనచోఁ దనయేర్పాటుల నప్పడప్పడు మనుజుల లాభమునిమిత్తమై మార్చికొనవలసియుండు నని కొందఱు భావించుచున్నారు. కాని కొంచె మాలోచించినచో నీయభిప్రాయముయొక్కలోపము తేటతెల్లము గాఁగలదు. వస్తువులయొక్కస్వభావ మొక్కతీరున నుండక మాటిమాటికి మాటుచుండేనేని మన మేకార్యమును జేయుటకు వీ లుండఁ జాలదు. సూర్యుఁ డొకనాఁడు తూర్పుదిక్కునను మఱియొకనాఁడు పడమటిదిక్కునను నుదయించి, చంద్రుఁ డొకప్పుడు వెన్నెలను మఱియొకప్పుడు వేడిమిని నిచ్చినచో, ప్రపంచమున కెంత యుపద్రోహము గలుగునో యూహించుకొనుండు. ఒకేపదార్థ మొకసమయమున ప్రాణిపోషణమునకును, మఱియొక సమయమున ప్రాణినాశనమునకును గారణ మైనచో నెట్లు లుండునో తలపోయుండు. కార్యకారణసంబంధము లేక పనులు జరగుచుండేనేని జగత్తంతయు తాఱుమా అగు ననుట సంశయము లేదు. తనయిచ్చ వచ్చినట్లు నిరంకుశముగాఁ బ్రకృతిని నడపుచుండేడు భగవంతుని బుద్ధిమంతు లగుమానవు లెవ్వరును బూజింపఁ జాలరు. అంతియే గాక యట్టిప్రపంచములో నివసించుటయుఁ బ్రయాసకరముగానే యుండును. జ్ఞానమయుఁ డును, కరుణాశుండు నగుపరమేశ్వరుఁ డాతీరుగా' వర్తించు నని యెంచుటకు నావంతైన సవకాశము లేదు. ప్రకృతియందలిధగ్ధముల నిట్లు భగవంతునిపరిపాలనామార్గములుగా భావించి గౌరవించుచుండుటచే మతమునకును బ్రకృతిశాస్త్రమునకును గలవైరమును హృష్టామతియు తీర్చినది. ప్రకృతిశాస్త్ర వేత్తలపరిశోధనలవలన స్థాపింపఁబడుప్రతిధగ్ధమును బరమేశ్వరునిమహిమమును వృద్ధిపఱచుచు, మనకు నూతనజ్ఞానమును బ్రసాదించుచున్నది. తరిచి చూడఁగాఁ బ్రకృతిశాస్త్రము మతమునకు సహకారియే గాని వైరి గాదు. సృష్టియందుఁ గలిగెడుమార్పులయొక్కతత్త్వమును బరిశోధించుభారమును

పరికృతిశాస్త్రజ్ఞులను పదునొక్క తత్వరీతిలో భావనలనుగా నేర్పడుచున్నందున నీశ్వరమహిమను వెల్లడించెడు సత్యములను గా బ్రాహ్మమతము స్వీకరించుచున్నది.

విశ్వ మంతయు నొకకాలమందు తాముమాటుగాను వికారముగాను నుండి యంతకంత కాస్థితి మాటిపోయిన దనియు, కీటకాదిహృదయజంతువు లొకప్పు డీభూతలము మీఁద వాసముచేయుచుండి యవి రాను రాను నున్నతము లైసాక్షినిసముదాయము నకుఁ జోటియ్య సాగె ననియు పరికృతిశాస్త్రజ్ఞులు నిరూపించియున్నారు. సహేతుక మైనయీసిద్ధాంతానుసారముగాఁ బరికృతి యేర్పడె నని యొప్పుకొనినచో నొక మతము ప్రపంచ మాటుదినములలో సృష్టింపఁబడిన దని బోధించినను, మఱియొకటి యాటు వేలసంవత్సరములలో సృజింపఁబడిన దని నుడివినను బ్రాహ్మసమాజమునకు సమానమే.

ఒక్కయినుక లేనిపును గాంచినను, ఒక్కచేవానిపును వీక్షించినను, ఒక్క చరిత్రాంశమును బరిశీలించినను, అపార మైనజ్ఞానమును, అనంత మైనకారణ్యమును, ఆకలంక మైన సద్భావమును బొడగట్టుచున్నవి. అపరిమిత మేధాసంపన్నుఁడును, దయా సముద్రిఁడు నగుభగవంతునిసంబంధముచేతఁ గాక యట్టిపరిశ్రమగూఁము లానన్తుగూఁము నం దెట్లు కానఁబడఁ గలవు? ఆబుద్ధియు, ఆశక్తియు, ఆప్రేమయు మున్నెదియో యొకయుగమునందు, నేవో యొకప్రదేశమునందు మాత్రమే యుండె నని జనులు భావించిరి గాని యిప్పు డాయద్భుతగుణవిశేషములు పృథివీమధ్యమునందును, పృథివీక్షణము నందును వ్యక్తము లగుచున్నట్లు గ్రహింపఁబడుచున్నవి. సర్వాంతర్యామి యై యాసకల కల్యాణగుణాకరుఁ డెల్లెడలఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడు. అందుచే నీవిశాలవిశ్వ మంతయుఁ బవిత్ర మైనబ్రాహ్మమందిరము. తాకికము పారమార్థిక మనుభేదము నశించి సర్వకార్య ములును నీశ్వరప్రీతికరము లైనవి. సర్వప్రదేశములును బవిత్రము లైనవి. సర్వకాల ములును బావనము లైనవి. ఇక వేరొకటి “యచట దేవుఁడు లేఁ” డని యొక్కడఁ జూపఁ గలము?

ఆనందస్వరూపుఁ డగునీశ్వరుఁడు సర్వత్రి వ్యాపించియున్నాఁ డని భావించుటచే నీప్రపంచము దుఃఖబహుళ మనియు నివాసయోగ్యము గా దనియు మన మెందుటకు.

నవకాశము లేదు. మానవజీవితమును సకలప్రీతిస్థాపనలను బవిత్రిముల. ప్రపంచ మెన్నటికిని మిథ్య కానేరదు. మనజీవితము గూడ వట్టిహాయ గాదు. జీవితము ననుగ్రహించినందునకు మనము విచారపడుటకుఁ గాని యిట్టిమానవసంఘమును సృష్టించిన యాశ్వరునిబుద్ధిశుశలతను శంకించుటకుఁ గాని యావశ్యకము లేదు. అనిర్వాచ్యమైన యానందము నొడఁగూర్చుకుటుంబమును సంఘమును మన కెన్నటికిని ద్యాజ్యములు గావు. సమస్తానురాగములను బంధములఁగా నెంచుట కేవల మస్వభావికమును, నీశ్వరా జ్ఞోల్లంఘము నై యున్నది. మన మొకమాయాజాలములోఁ దగుల్కొని యున్నామనియు, దీనినుండి తప్పించుకొనుటయే ముక్తి యనియుఁ దలంచుట భాగ్యము గాదు. అట్లయినచోఁ గోట్లకొలఁది మానవుల నిట్టికష్టసంఘాతములచేఁ బీడించుచున్నవానిని మనము భగవంతుఁ డని పూజించుటకంటె పెనుభూత మని పోనవలసియుండును. ఈశ్వరశక్తికి భిన్న మైనమఱియేకత్తియు నీప్రపంచమునందు లే దని బ్రాహ్మ సమాజముయొక్కనిశ్చితాభిప్రాయము. భగవంతునియు దేశమునకు వ్యతిరీక్తముగా వర్తింపఁ గలభూతపితాచము లెవ్వయు లేమిచే నేయుపద్రవములకును మనము భయపడ వలసినపని లేదు. కరుణాకరుఁ డగుపరమేశ్వరుఁ డధిష్ఠానదేవత యగుటచే నీవిశ్వమును గారాగృహముగా నెంచఁ దగదు.

ప్రపంచము నొకచెఱసాలగాను, విందలిసౌఖ్యములను దుచ్చుములుగాను, నిందలి యనురాగములను సంకల్పగాను బోధించినవేదాంతమువలన సంఘమున కగణిత మైన యపకారము సంభవించెను. ఈవేదాంతసిద్ధాంతము భక్తిపరు లగుమహానుభావులను సంఘమునుండి దూరము చేసి సంఘమునకుఁ బ్రసాదించినానిగా నొనరించెను. అట్లు ప్రేమలతలను ద్రొంపుకొని విడిచిపో లేక మానవులలో మెలఁగుచుండినమహాభాగుల యొక్కజీవితములను మిగుల దుఃఖభాజనము చేసెను. ఇహలోక సౌఖ్యములయందు విముఖత్వమును గలిగించి సంఘాభివృద్ధికై పాటుపడెడుపరోపకారపాఠీలు నడుగంటఁ జేసెను. ఇన్నివిధముల నట్లకారి మైనయాసిద్ధాంతమునందు జనులకు విశ్వాసము నన్నగిల్లిన గాని హైందవసంఘ మభివృద్ధిఁ బొందఁ జాలదు. మనము నివసించెడి యాభూమం

దలము మిక్కిలి యానందాపహ మైనది. నిర్మల మైనయాత్మయే భగవంతుని వర్ణనయి
స్వర్గము. మనగృహములే యీశ్వరాలయమునందలిగర్భగృహములు. మనయభిప్రయితోకా
యీలోకమునందుఁ జేసేమహాత్మ్యముగా సృజింపఁబడినారము. మనము నీతినింతుల
మగుమిమ్మరే నయోచిత మైనయీవిశ్వమునందు మన మాపరమపాపనమూర్తిచే
నుంపఁబడితిమి. బ్రహ్మజ్ఞానమును బడయఁగోరడునాథఁ డీప్రపంచమును వదలుటకంటె
నిం దుండుటయే యావిశ్వకము. విపత్తులకును, విధులకును, ప్రిలోభనములకును,
భోగాటములకును, గృహసౌఖ్యములకును, గృహచ్ఛిన్నములకును దావల మైనయీలోకమే
మన మనుభవమూలకముగా సాధ్యాత్మికాభిప్రయితో జేందుటకుఁ దగినపవిత్రస్థలము.
బిడ్డను తరిదండులకును, భార్యకును భర్తకును, ఒకమనుష్యునకును మఱియొక మనుష్యు
నకును గలసహజానురాగమే మనల నానందపరస్థులను జేయు నెడతెగనిమహాపూప
మై యెచటఁ బరగుచుండునో, దుఃఖములును, బాధలును, రోగములును, మరణములును
మనహృదయాంతరాళములయందు దయానుకంపముల నెచటఁ జేర్చిరిమిచుండునో,
యోగులయొక్కయు, మహాభాగులయొక్కయు, ధీరులయొక్కయు, సదానాథుల
యొక్కయు సహవాసభాగ్యమున మనజీవితము లెచటఁబ్రాప్తము లగుచుండునో, యట్టి
మానేపమాజమునందుఁ గాక యంధకారబంధుర మగు నేపశ్యతగుహంతరమునందు,
నేకాననమధ్యమందు మన మాపరబ్రహ్మముయొక్కద్విప్రస్థానము చేయఁ గలము? ఈలో
కమునందు నెఱవనలసినవిధులనుండియు, ననుభవింపనలసినకష్టములనుండియుఁ, జించు
కొని పాటిపోవుటవలనఁ గాక యిది దుఃఖి వాని నెల్ల భగర్థముతోడను, భక్తితోడను,
నిర్వహించి సహించుటమూలముననే, శక్త్యనుసారముగా మానసనీల నాచరించుటమా
లముననే మనము పరమేశ్వరునిఁ దెలిసికొనవలసియున్నది. ఇనకార్యములఁ జేసి కీర్తి
గాంచకపోయినను, పలికినప్రతివచనమునంగును, యోజించినప్రతిత్వాలోచనయందును,
నొసరించినప్రతికార్యమునందును నిష్కపట మై, నిర్మల మైనసద్భావమును గనఁబఱు
తేని యట్టినుజులు జీవితముయొక్కపరమార్థము నెఱిగిననా నినియు, వారితేజస్సులు
శక్తియు వైదినియు నుచువుంటి లెశ మైనను సందేహము లేదు.

బ్రాహ్మసమాజముయొక్క ముఖ్యాభిప్రాయము నీకింది స్లోకము తెలియజేయు గలదు.

శ్లో॥ లోకేశ చైతన్యమయాధిదేవ మాద్యుక్త విష్ణో భవదాజ్ఞ యైవ

హితాయ లోకస్య తపిర్యార్థం సంసారయాత్రా మనువర్తయిష్యే॥

[అర్థము:—లోకములకు నియామకుడవగునోపరమేశ్వరుడా! జ్ఞానస్వరూపుడవగునోసర్వేశ్వరుడా! సర్వమును బొంది ప్రకాశించువాడవగునోజగదీశ్వరుడా! మంగళభావము గలయోస్వామి! వ్యాపకుడవగునోపరమేశా! నీయాజ్ఞచేతనే ప్రపంచహితముకొఱకును, నీప్రియముకొఱకును నీసంసారయాత్ర ననుసరించుచున్నాను.]

నాల్గవ ప్రకరణము

ఉపాసన

బ్రాహ్మమత ముపాసనయే పరిధానముగాఁ గలమతము. నిత్యుఁడై, యశ్వి
తీయుఁడైన పరబ్రహ్మము నధ్యాత్మికముగా నుపాసించుటయే బ్రాహ్మసమాజమతము
నందు ముఖ్యంశము. సహేతుకము లైన సిద్ధాంతముల ననుగాయమే మత మని బ్రాహ్మ
సమాజమనియభిప్రాయము గాదు. మతగురువులయిష్టానుసారముగాఁ గొన్ని కట్టుకట్ట
ముల ప్రకారము ప్రవర్తించుటయే మత మనిపించుకొనదు. సత్య మై, ప్రేమపూర్వక
మైన జీవేశ్వరులయన్యోన్యసంబంధమే వాస్తవ మైనమతము. దేవునకును, మానవునకును
గలయిట్టి పరస్పరానురాగమునకు మూలాధార మగుటచేతనే బ్రాహ్మసమాజ ముపాసన
యొక్క యావశ్యకమునుగూర్చి నొక్కొక్కటి నిర్ణయించుచున్నది. ఆచారానుసరణము గాని
కర్మాచరణము గాని మంత్రజపాచార్యము గాని మఱి యేయితర బాహ్యోపదేశము గాని
బ్రహ్మోపాసన యని బ్రాహ్మసమాజముఁడు భావింపఁజాలఁడు. ఆత్మపరమాత్మల సంయో
గమే యతనికి సమ్యక్త మైనయుపాసన. ఈయోగసమాధియందు జీవాత్మ తనలోపాపగా
ధముల నొప్పుకొని, తనయభిలాషలను జెప్పుకొని భగవంతునికిఁ దన్ను దా సమర్పించు
కొనుచున్నది. తనసాహాయ్యము నపేక్షించుచున్న మనుష్యునకుఁ బరమేశ్వరుఁడు తన
లేజమును, బలమును, తనయాశీర్వాదమును, నాదేశమును బ్రసాదించును. ఉపాసన
యనునది కోరిధావేశుఁడైన యాశ్వరునియొక్క యొక్కనును దీర్చుటకై యొసఁగఁబడు
బలిదానము గాదు; తనయిచ్చనచ్చినట్లు మనకు నుపకారము గాని యపకారము గాని
చేయఁ గలసర్వసమర్థుఁ డగునిరంకుశపరిభ్రమయొక్క యనుగ్రహమును బడయుటకై
యర్పింపఁబడునుపదానమును గాదు. భగవంతునకును, మనుష్యునకును గలసహజ మైన
సంబంధమును వెల్లడించుటయే యుపాసన. పుత్రికుఁడు తండ్రిని “బాబూ” యందు
జేరిఁ జనినయట్లు, శిశువు తల్లియొద్దకుఁ బోయి కాగలిగించుకొనునట్లు, మనుజునకు నీశ్వరు
నుపాపించుటయు స్వాభావికము. భగభగ మండెడునగ్నియొక్క బాష్పములను పై కెగసిన

చందమున మానవునియొక్క యాశలును, నభిలాషలును, విలాసములును దీనాలాపములును సర్వేశ్వరునివైపునకు నిరంతరము మలుచుచుండును.

సహజముగా మనహృదయాంతరాళమునందు జనించెడినీయుపాసనాభిరతినిఁ దీర్చుట మనవిధాయకకృత్యములలో నగ్గిగఱ్య మైనది. జ్ఞానసంపాదనకుఁ గాఁగలసిన బుద్ధ్యాదిశక్తులను, సుఖజీవనమున కావశ్యకము లగుసహస్రపదార్థములను దయచేసినస్వప్తి కర్తకు మనకృతజ్ఞతను దెలుపక మన మెట్లుండుఁ గలము? భగవంతుఁడు మనస్తోత్రానింద నముల కెదురుదూచుచుండుట లే దనియు, మనవిధులను జక్కగా నెఱవేల్చినఁ జాలు ననియు నుడివెడువారలవాద మింతయు విశ్వాసార్హ మైనది గాదు. పైకార్యములను బట్టియే మన మొకమనుష్యునిసగుణసంపత్తిని నిర్ణయింపఁ జాలము. అతనిచిత్తస్ఫుర్తులను గూడ మనము స్పష్టముగఁ దెలిసికొనఁగలము. ఒకయుదాహరణమును జూడుఁడు. ఒకతల్లికి నిద్దఱుకుమారు లుండిరి. వీరిలో నొకఁడు గొప్పజీతమును గడించెడువాఁడు; ధనాఘ్నిఁడు. రెండవవాఁడు స్వల్ప మైనవేతనమునే సంపాదించెడివాఁడు; పేదవాఁడు. పరులు తనను నిరంకితు రనుభవముచే మొదటివాఁడు తనజననికి నెలకు ముప్పదిరూప్య ములఁ బంపుచుండెను; రెండవవాఁడు లోకభీతిచేఁ గాక వాస్తవ మైనమాతృభక్తితోఁ దనమాతకు మామమునకు మూడురూపాయలనే యంపఁ గలుగుచుండెను. ఈసోదరులలో నెవ్వని మనము గుణవంతుఁ డని సన్నుతింపనచ్చును? ఎక్కువసొమ్మును బంపినవాఁడు మొదటివాఁడే యైనను, ఆధార్థ మైనమాతృప్రేమ గలవాఁడు రెండవవాఁ డగుటచే నితనినే మన ముత్తముఁ డని యుగ్గడింపవలసియుండును గదా! అందుచే విధాయకకృత్య ములను జేయుటయే మనము ప్రధానముగా నెంచక యీనెఱవేల్పుటలో నెట్టి యుద్దేశ ముండునో మనము గ్రహింపవలయును. అందులనఁ బ్రతిమానవుఁడును దన విధులను గ్రహించుచు గాక, యాశ్వగపీఠికరముగాఁ గూడ వాని నెల్ల నిగ్వహించవలయును.

భయకంపిత మైనపక్షి శాబకము తల్లితెల్లకల్లకిందఁ దాగి నిర్భయము నొందినట్లు, రోదనము చేసెడిబిడ్డడు జననియొక్కను జేరి యే డ్వుడిగినట్లు లోకమునందు నానావిధ బాధలకు లోనయ్యెడుసకలజనులను సర్వేశ్వరుని శరణమును బొంది హృదయశాంతినిఁ బొందుచున్నారు. ఈశ్వరోపాసనమహిమచే కోపోద్దీప్తితులు శాంతాత్మ్య లగుచున్నారు; దుఃఖబాధితులు దుఃఖోపశమనమును బొందుచున్నారు; నిరుత్సాహు లుత్సాహపూరితు

లగుచున్నారు. జీవితమునందలి మోదభేదములచే జలింపక ప్రశాంతముగా నుండఁ గల యొకయుత్తమస్థితి బ్రహ్మాపసనమాలకమున నెల్లజనులకు లభించుచున్నది. మహాత్త్వము తైస్యిట్టిలాభము లీశ్వరోపాసనలనఁ గలుగఁగల వనుటకు నానాదేశములందలి భక్తులును, యోగులును, మహ్షులును సాత్య మిచ్చుచున్నారు. గీతోపనిషత్తు లవి యధార్థము లని యుద్ఘోషించుచున్నవి. యూధులలోని ప్రితులును క్రైస్తవభక్తశిఖా మణులును నిందుకుఁ దార్కాణులుగా నున్నారు. ఇ వన్నియు నున్నట్లప్రలాపము లని నిరాకరించుటకు వలనుపడదు గదా!

సవ్యకాలమున హృదయమునకుఁ గలిగెడు శాంతి సౌఖ్యములే గాక యుపాసనా పర్యభావములన మానవుఁడు సంపూర్ణపూతచేతన్ముఁడ నగుచున్నాఁడు. భగవంతునితోడి దినదినసహవాసపర్యవశమునఁ బ్రతిమనుష్యుఁడును సకలసర్వణములను బడయఁగలుగును. చిత్తమును వికసింపఁజేసెడుతలంపులును, హృదయము నాహ్లాదపటచెడుభావములును, ఇచ్ఛాశక్తికిఁ బోతాహ్లా మిచ్ఛేశుష్కసంకల్పములును నుపాసనయందు నుద్భవించి పెంపొందుచున్నవి. తాఁ జేయవలసినవిధాయకకృత్యములయందుఁ బ్రతిమానవుఁడును గౌరవబుద్ధినిఁ బొందుచున్నాఁడు. ఈశ్వరునిగూర్చి యిందుకేనియుఁ జింతింపక యొకఁడు తనవిధులను లోపరహితముగాఁ జేసినను బిడ్డయొక్క సంగత్యమునిమిత్తమై యెంతటిశ్రద్ధను కైకొనినను మాతృప్రేమకు సరి రాఁ జాలనిదానియొక్కప్రేమము వలె నవి యెల్ల సహజానురాగశూన్యము లగుచున్నవి. ఈశ్వరోపాసనములన స్వార్థపరత్వము సన్నగిల్లి పరాధపరాయణత్వము పట్టువడును. వేయేల? మనుష్యుఁ డీయోగసాధనలన నూతనజీవమును గ్రహించి నవీనోత్సాహముతోడను, నవీనాభిలాషల తోడను దనజీవయాత్రను గడపఁ గలిగియుండును.

గణనాతీతము లైనయిట్టిప్రయోజనముల నెవరో కొందఱు మాత్రమే యనుభవించువలె నని దేవుఁ డుద్దేశించియుండఁ జాలఁడు. ధనికులును, దరిదు్రిలును, పండితులును, పామరులును, పురుషులును, నారీమణులును, మానవజన్మ మెత్తినయెల్లవారును భగవంతుని నుపాసించుటకు సదుపాయ ముండవలయును. ఈశ్వరుని నేవించుటకై ధనియమము గాని, కాలనియమము గాని యుండవలసినవని లేదు. ఈయాలయము నందే భగవంతు నుపాసించవలె నని కాని యీవేళయే యీశ్వరోపాసనకుఁ దగిన సమయ మని కాని నిష్కర్ష లేదు. ఎచ్చట భక్తిపూర్వకముగా భగవంతు నారాధిం

ఈమో యదియే తగినప్రదేశము. ఎపుడు దేవుడు మనమనోవిధిని చోచునో యదియే యతనియారాధనమునకుఁ దగినయదను. సమస్తసమస్తపులను మనకుఁ బ్రసాదించిన యామహామహునకు మనము సమర్పింపఁ గలపూజాద్రవ్యము లెవ్వియు లేవు. నిష్కపట మై, నిశ్చలం బైనహృదయమే యాపాసనయందు ముఖ్యాంశ్యకము. పశ్చాత్తాపతప్త మైనమానస మీశ్వరదర్శనమునకై యెదురుచూచునపు డెద్దియు నడుమ నిలచి యాటంకము పెట్టఁ జాలదు.

మానవునియొక్క ప్రార్థనములను దేవునకు నందఁ జేసెడి యేనుగ్గనర్తులయందును నేపురోహితబృందమునందును బ్రాహ్మసమాజమునకు నవ్యక్తము లేదు. ఈశ్వరుడు మనకుఁ జనకుడు. మన మందఱి మాతనిసంతానము. అతనినిలే మనల నిం కెవ్వఁడును జేసింపఁ జాలడు. పాపాత్ముల మగుమనపక్షమున నతనితో వాదించుటకుఁ గాని మనకును నతనికిని సమాధానము సమకూర్చుటకుఁ గాని యెవ్వరేని యొకమహానుభావుఁ డుండవలె నని నుడువుటకంటె యుక్తిబాహ్య మైనవాద మిం కొకటి లేదు. నిష్కేతుక మైనయాతని ప్రేమకంటె మన కౌతండు మోక్షము ప్రసాదించు నని తలంచుటకు నిం కేమినిదర్శనములు గానిలేను? మనుష్యులకును, నీశ్వరునకును నడుమఁ గల్పింపఁబడిన యెల్లయడ్డంకులను బ్రాహ్మమతము తొలగించినది. విశ్వ మంతయు బ్రహ్మమందిరము గను, బ్రహ్మజ్ఞానాగ్ని యగుప్రతిమనుష్యునిఁ దనకుఁ దా నాచార్యునిగను, బ్రాహ్మసమాజము భావించుచున్నది. జ్ఞానవిషయములలోఁ బ్రతివిద్యార్థియు దనకుఁ దానే గురు నై యనేకము లైనసంగతుల నేర్చికొనఁ గలిగినట్లు, అధ్యాత్మికవిషయము లందును శ్రద్ధాగ్రాహుఁ డగుమానవుఁ డెన్నియో మతరహస్యములఁ దెలిసికొనఁ గలిగి యుండును. ఉపదేశకుల కెల్ల నుపదేశకుం డగుపరమేశ్వరుఁడే యుత్తమాచార్యుఁడు. ఏకాశియందో, యేజెరుసులేమునందో, యేప్రసక్తద్వారముననో, యేయాచార్యుని మూలముననో మన మీశ్వరుని దర్శింపవలెఁ గాని యన్యథా యవి సాధ్యము గా దని యెంచుట యసత్య మనియు, మగ్గనర్తు లెవ్వరు లే రని యాగి యుండక భగవంతుఁడు తనభక్తుఁ డెం దున్నను బ్రగన్నుఁ డగు ననియు, బ్రాహ్మసమాజముయొక్కనూతన సందేశ మై యున్నది.

అధ్యాత్మిక మైనయీశ్వరోపాసనము బ్రాహ్మకర్మము గాదు. ఉపాసకుఁడు వాగ్దాసము లైనస్తోత్రాంధసములనే యర్చింపవలసినపని లేదు. పరబ్రహ్మమునందు

గాఢ మైనయనురాగముఁ గలిగియుండుటయు, నాత్మసమర్థుఁడము చేసికొనుటయు నుపాసనయొక్కపరమాగ్ధము, దేవునిఁ జేరిమించుటయు, నతనికిఁ బ్రీతికరము లైన కార్యములను జేయుటయు, బ్రహ్మోపాసన యని బ్రాహ్మమతోపదేశకులు నిర్వచించియున్నారు.

“తస్మిన్నీతి స్తస్యప్రియకార్యసాధనశ్చ తదుపాసనమేఽ” పీఠీయం ప్రియ కార్యసాధనమును బ్రహ్మోపాసనమునందలిముఖ్యభాగములు. ప్రేమపూర్వకము గాఁ జేయఁబడినప్రీతిసత్కార్యమును నుపాసనయే. అన్నాతులకు నన్న మిడుటయు, గుడ్డ లేనివారికి గుడ్డ లొసంగుటయు, నిండ్లు లేనివారికి నిండ్లిచ్చుటయు, బలహీనులకు సాయము చేయుటయు, అగతికులకు గతిఁ గల్పించుటయు చెడినవారిని బాగుపఱచుటయు కూర్మిల నడంచుటయు నీశ్వరసేవయే. ఆయినను ప్రేమపూర్వకముఁగాఁ జేయని యేకార్యమును భగవత్సేవ యనిపించుకొనదు. వాస్తవ మైనప్రీతి లేక యొకఁడు తన సమస్తమును బీదలయన్నదానమునకై యొసంగినను, తనదేహము నగ్నికి నర్పించినను, నిసుమంతయు నాతని నున్నతచిత్తునిఁ జేయఁ జాలవు. ఈశ్వరప్రీతికొఱకును ఈశ్వర మహిమకొఱకును జేసినప్రీతికార్యమును నాత్మాభివృద్ధికిఁ దోడ్పడును. అట్టియుద్దేశ ముతోఁ జేయనిపరోపకార మంతయు స్వార్థపరత్వమును డాండ్రికత్వమును మనలో నంకురింపఁ జేయును. హృదయములో నణగియుండక మాటలతోఁ బూర్తి గాక కార్యరూపముగాఁ బరిణమించెడు ప్రేమయు, స్వాభివృద్ధితోఁ గాక నిశ్చల మైన పరోపకారచింతతోఁ జేయఁబడుమానసేవయు నుపాసనయొక్కసారాంశము. స్వల్ప మయ్యు నత్యంతసంతృప్తికర మైనయీభావమునే బ్రాహ్మసమాజము ప్రకటించుచున్నది.

ఉపాసనయు సేవయు నిట్లన్యోన్యసంబంధమును గలిగి యొకటి మఱియొక దానికి దోడ్పడుచున్నను రెండును సమానములు గావు. అందుచే భక్తిభావమును బెంపొందించు నీయుపాసన సలుపుటకై కొన్నిసమయము లుండవలెను. అనుదినమును మన మనేక విధుల నెఱవేర్చుటసినవార మగుటచే నీశ్వరునిగూర్చి చింతించుటకు మనకు సమయము దొరకుటయే దుష్ట ముగా నుండును. కావున కాలనియామ ముందుకొని దైనిభక్తి నలపఱచుకొనుచు హృదయమును భగవంతునిప్రేమరసముచేఁ బోషించుచు మనయిచ్చల , నీశ్వరేచ్ఛతో నైక్యము సేయఁ బ్రయత్నింపవలెను. నూతనదినారంభ మగునుదయ , కాలమును, దినాంత మగుసాయంకాలమును నట్టిబ్రహ్మోపాసనకుఁ దగినసమయము

లనుటకు సందేహము లేదు. సకలమతస్థులను నీకాలములను భగవంతునిగుఱించి గానము చేయుటకై వినియోగించుచున్నారు. ఈయుపాసనాసమయములందు నారాధనమూలము నను, ధ్యానప్రాప్తిసలమూలమునను మనసకలమానసికశక్తులును పరమేశ్వరునియందు లగ్నమై యానందించునట్లు చేయవలయును. రాష్ట్రులయందు శయనమును జేరుటకుఁ బూర్వమును ప్రాంతికాలమున నిదురనుండి మేల్కొంచినపుడును భోజనకాలములందును బరమేశ్వరుని స్మరించుకొనుట యావశ్యకము. శుభాశుభకార్యముల నీశ్వరోపాసనతో నారంభించుటయు మనలో దైవభక్తిని సృష్టిపఱచుటకుఁ దోడ్పడును. ఈయభ్యాసములు మనహృదయములయెదుటఁ దఱచుగా బరమేశ్వరునికళ్యాణగుణములఁ బ్రదర్శించుచు, నున్నతాభిలాషలను గలిగించుచు నీతిని సృష్టిఁ జేసెందుచు, మనకును నతనికిని గలసంబంధము నంతకంతకు దృఢపఱచుచుండును. అత్యంతానందజనక మైన యీబ్రహ్మోపాసనను బ్రతిమానవునియొక్కజీవనమునందే గాక కుటుంబజీవనమునందును సాంఘికజీవనమునందును, స్థాపింపఁ జేయుటయే బ్రాహ్మసమాజముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

ఈయుద్దేశానుగుణముగా బ్రాహ్మసమాజమునందలియుపాసన ద్వివిధ మైనది. బ్రాహ్మమతము నవలంబించినప్రతిపురుషుఁడును బ్రతివనితయు తనతనయనుకూల్యము ననుసరించియు, తనచిత్తైచ్ఛత్యమును బట్టియు యథోచితముగాఁ బరమేశ్వరునుపాసించుటయే గాక యెల్లవారును నొకచోఁ జేరి యేకముగా నుపాసన జరపుటయు నావశ్యక మైనది. ప్రతికార్యమునందును సామాన్యముగా సభ్యతకొఱకయి యెదురు చూచుచుండెడు మానవునియొక్కయభీష్టమును జెల్లించుటయే గాక యీసామాజికోపాసన సంఘమునందేవ్యన్యాయవిధమును బలపఱచి యందఁ టొక్కయీశ్వర కుటుంబమునకుఁ జేసినవా రనుసద్భావమును గలిగించుచున్నది. మనము బ్రాహ్మ సమాజమునియభిప్రాయప్రకార ముపాసనతో నారంభ మై యుపాసనయందే పరిపక్వ మగుచున్నది.

అ యే ద వ ప్రి క రణ ము

పాపము—మోక్షము.

పాప మనఁగా నేమియో, పాపవిషయమున మన కెట్టిభావ ముండవలెనో, యీప్రకరణమునందుఁ దెలిసికొందము. మతమునకును తత్వశాస్త్రమునకును గలముఖ్య భేదములలో నిది యొకటి. మానవుఁడు పాపమునందుఁ బుట్టుచు గాని, ఆవిజననిజన కులు చేసినప్రకృమనోపకారణముచే సకలజనులను జన్మముతోడనే పాపస్వభావులగు చున్నారని గాని, యీజన్మమునందలిపాపములకుఁ బూర్వజన్మమే కారణ మని గాని, బ్రాహ్మమత మామోదింపకపోయినను మనుష్యులకు మిక్కిలి వేదనాకర మైనపాప మను నని ప్రపంచములో నున్న విషయమును మాత్రము విస్మరించుట లేదు. అంతియే గాక మానవులకు నిత్యానుభవ మై యధికబాధకరమగు నొకప్రబలవిషయముగాఁ బాపమును బ్రాహ్మసమాజము భావించుచున్నది. ఈశ్వరునిశాసనమును బుద్ధిపూర్వకముగా నుల్లంఘించుటయే పాపము. అత్యంతకరుణాసమేతుఁ డగుభగవంతుఁడు మనుష్యులను సద్వర్తనాపరులను గాఁ జేయుకలంపుతో నేవేగ్గను బ్రసాదించెను. దేవుఁ డిచ్చిన యమూల్య మైనయీనరమే పాపమునకుఁ గారణభూత మైనది. మానవులు గుణవంతులగుటకును, నీ నేవేగ్గను సన్మార్గమున నుపయోగించుకొనుట తప్ప మార్గంతరము లేదు. పరమేశ్వరుఁ డిట్టిస్వాతంత్ర్యమునే యొసంగక మనమందఱు మెల్లప్పుడును సాగుశీలురమై యుండునట్లే చేసియుంచినవో, మనస్థితికిని బహుప్రతిస్థితికిని తారతమ్యమే యుండి యుండదు. మృగములస్థితికిని గోరెడుమనుష్యు లెవరు నుండరు గదా!

ఎఱిగినస్తువునుండి తెల్లనిస్తువును, సుందర మైనపదార్థమునుండి సుందరము గాని పదార్థమును వేరు చేయుటకు మనకు శక్తి యిచ్చినట్లే, తప్పునుండి యొప్పును విడదీయ గలయొకయమోఘసాధనమును గూడ సర్వేశ్వరుఁడు మన కనుగొనిపించినాఁడు. ఒకటి నీచమును, మఱియొకటి యుత్తమము నగుమార్గములు రెండున్నప్పుడు నీచపథమును దవలి యుత్తమపథమును బట్టి విరిచుటకు మానవుల మగుమనకు మాత్రమే స్వాతంత్ర్యము గలదు. తనశరీరమునకుఁ గలుగఁ బోయెడుబాధలను బాటింపక నీచమార్గమును

బరిత్యజించి, యుత్తమహర్గమును స్వీకరించునాతఁడు సన్మార్గుడై యాశ్వరశాసనానుకారియై, పరమేశ్వరునియనుగ్రహమునకుఁ బాతుఁడగుచున్నాఁడు. అటు గాక స్వలాభాపేక్షచేఁ గాని, యింద్రియలోలత్వముచేఁ గాని సత్త్వమును వదలి దుష్పథమునఁ జరించునాతఁడు దుర్మార్గుడై, యాశ్వరశాసనతిరిస్కారియై యాశ్వరునియనుగ్రహమునకు దూరమగుచున్నాఁడు. ఆచరింపవలసినది యాచరింపకయు, నాచరింపఁగూడనిది యాచరించుచు నిట్లు దైవాజ్ఞ నుల్లంఘించుటయే పాపము.

ఈపాపపరిజ్ఞానము సకలజనులలో సామాన్యముగా నున్నది. తాఁ జేసినయకార్యములు తలంపునకు వచ్చినపుడు చింతింపనివాఁడు గాని, సిగ్గుజెందనివాఁడు గాని లోకములో నెవ్వఁడును లేఁ డని చెప్పవచ్చును. తనయిష్టేనుసారముగాఁ బ్రవర్తించుటకు మనుష్యునకు స్వాతంత్ర్యము గల దనుటకును, నధర్మముకంటె ధర్మమే శ్రేష్ఠమైన దని సాధించుటకును, నీయొక్కయంశమే పురుషసాత్వ్యముగా నున్నది. అంతియే గాక న్యేచ్ఛయొక్క సద్వినియోగమునలనఁ గాని, దుర్వినియోగమునలనఁ గాని సంభవించెడు లాభనష్టములకుఁ బ్రతిమానవుఁడును దనకుఁ దానే యుత్తరవాది యనియు నిందువలన మనకుఁ జెలియఁగలదు.

భగవంతుఁడు పాపాత్ములను శిక్షించు నని యెల్లజనులును నమ్ముచున్నారు. తన యాజ్ఞల సతిక్రిమించినవారిమీఁద దేవునికిఁ గోపము వచ్చు ననియు, నట్టివారి నాతఁడు దండించు ననియు లోకులు తలంతురు. కాని యాశిక్ష యీలోకమునఁ దటస్థింప దనియు, ముందెక్కడో జరగు ననియు, నీనడుమ నేదియో యొకవిధమునఁ దమపాపములఁ బరిహారము గావించుకొనినయెడల నాదండనమును దప్పించుకొనవచ్చు ననియు, నా రక్షిప్రాయపడుచున్నారు. ఈసందర్భమున మనము గమనింపవలసినయొకయంశము గలదు. పురిపంచములో నేకార్యమును క్రిమ్యతిక్రేకముగా జరగదు. ఒక్కొక్క మనుష్యునియానుకూల్యమునిమిత్త మై తనపద్ధతుల మార్పుకొనుట భగవంతునిస్వభావము గాదు. విషమును దిగమింగి “దేవుఁడా! నాప్రాణమును గాపాడుము” అని ప్రార్థించిన నెంత నిరర్థకమో, పాప మాచరించి తీమియింపు మని వేడికొనినను నంతయే. సకలమానవజాతియొక్క ప్రయోజనార్థమై యోజించి యేర్పరచినవిధుల నాతఁ డెన్నటికిని మీఱఁ డని మనము తెలిసికొనవలెను. ప్రకృతిధర్మముల దాటిన యేడల నేమి తటస్థించునో చెప్పఁ గలిగినట్లే ధర్మమును మీటి పాపము చేసిన నేమి సంభవించునో మనము నుడువవచ్చును.

ఏళక్తి యైనను నిరుపయోగముగా నుంచినపుడు గాని అయుక్తముగా నుపయోగించినపుడు గాని బలమును గోల్పోవును. ఉపయోగింపనిశరీరకండరములు కరగి పోవుటయు, నుపయోగించినవి నృద్ధి యగుటయు మన మెఱుంగుదుము. పరిశ్రమ చేయనిబుద్ధి మొద్దువాటుటయు, పరిశ్రమ చేసినకొలది బుద్ధి వికసించుటయు మనము గాంచుచున్నాము. అట్లే జ్ఞాపకశక్తి గూడఁ దగినంతవని లేకపోయినచోఁ గాలక్రమమున దుస్థుల మగును. వినియోగముచేఁ బ్రశిశ్చిత్తము నృద్ధిబొందును. బోధించిన హితముల నొకప్పుడు పెడచెవినిఁ దెట్టెయు, మఱియొకప్పుడు తృణీకరించియు, వేతొకప్పుడు నిరాకరించియు, నిట్లెల్లప్పుడును మన్నింపమిచే సంతరాత్మ తనయుపదేశముల సంతకంతకు మెల్ల మెల్లన బోధింపసాగి, తుదకుఁ గొందఱిలోఁ బూర్తిగా నూరకుండైనను, నూరకుండవచ్చును. పాపచింత తప్ప నన్యచింత చింతింపలేక, పాపకార్యము తప్ప నన్యకార్యముఁ జేయలేక యనువరతము పాపసముచ్చయనందు గోఁగాడెవనిర్యాగ్యు లిట్టివారే! అంతరాత్మ, యిచ్చ యనునవి మానవునియందు లే నని సాధించుటకుఁ గొందఱిట్టికలుసాత్ములను దార్పణము గాఁ జెప్పుదురు. అట్లయినచో మందబుద్ధు లగువారిని బేర్కొని మనము మనుష్యులకు జ్ఞానము గూడ లే దని వాదించుచున్ను. ఆచారసిద్ధము లగుటచేఁ గడుంగడు హేయము లైనకార్యములను సయితము కొందఱు చేయుచుండుట మనము గాంచుట లేదా? నిర్లక్ష్యముచే సంతరాత్మ స్వప్తముగను, స్ఫుటముగను బల్కు మానియు, నిరుపయోగముచే నిచ్ఛాళికి పటుత్వమును గోల్పోయియు, నొకఁడు తనవిధాయకకృత్యముల నెఱవేర్చినలె ననుబుద్ధిని గాని ధర్మ మాచరింపలె ననునద్వేషమును గాని పోగొట్టుకొనవచ్చును. ఇట్లుభయశక్తులును నొకేకాలమందు సంతరింప నని మన మూహింపఁజలసినపని లేదు. అంతర్వాణియొక్క బోధనానుకూలముగాఁ గాకపోయినను, తద్వ్యతిరేకముగాఁ బ్రవర్తించుటలోఁ గొందఱెక్కువపట్టుదలను గలిగియుండవచ్చును. కొందఱికి సంతరాత్మయొక్క సదుపదేశానుసారముగా నడచుటను మనోదాగ్ధ్యత లేకపోవచ్చును. ఒకఁడు తనచిత్తముయొక్క స్పైర్శ్యము నొకసారి చలింపఁజేసికొనెనేని, కాలము గడచినకొలది నది కొంచెముకొంచెముగా క్షీణింప, లజ్జాభయములను సయితము పదలుకొనుసంతటిదుస్థితికిఁ గూడ దిగవచ్చును.

అంతరాత్మ యిట్లు నాశము జెందుటయే పాపములన మానవునకు సంభవించెడు ప్రధమపండవము. అంతరాత్మయొక్కక్షీణతతో మనుష్యునిసద్భావమును క్షీణించును.

సృష్టి కంతకు శిరోభూషణ మనెడునాతనియాధిక్యత యడుగంటును. ఆతని దేహము నందుఁ బ్రకాశించుచున్న సుజ్ఞానదీపము వెలవెలబారును. అయినను నీవిధమున స్థలగుఁడు దట్టస్థించుట లే దనియు, దురితాత్మ లనేకులు హాయిగా నుభయము ననుభవించు చున్నా రనియు బుద్ధిమంతులు గొందఱు చెప్పవచ్చును. విషక్తిమిన్యాయమున ధర్మా ధర్మవిభాగజ్ఞానము పోయినకిల్బిసాత్ములు తమదుగ్ధిని గుత్తింపఁ జాలక, యదియె నుగతి యని భ్రమపడవచ్చును. అంతమాత్రమున మన మాతని కేమియు నప్తము సంభ వింప లే దని యనవచ్చునా? పూర్వము బానిసవ్యాపారమును రూపుమాపుటకై మహాను భావులు గొందఱు ప్రియత్నము చేసినపుడు, తమకు స్వాతంత్ర్య మక్కఱ లే దనియు, దాన్యమే తమకుఁ గావలె ననియు మొట్టిపెట్టుకొనినబానిస లనేకు లుండిరి. సర్వో త్కృష్ట మైనస్వాతంత్ర్యమును గోరక పగమనికృష్ట మైనసేకాత్మాత్తివరించినయాబాని సలస్థితి యుత్త మస్థితియో, హీనస్థితియో చింతింపుఁడు. అదేతీరున పాపపంకమునందుఁ బడి కొట్టుకొనుచుఁ దమ స్థితియే శ్రేష్ఠ మైన దని తలచుకొని మురియువారును నుండ వచ్చును. అట్టివారినిఁ జూచి యెల్లవారును గనికరింపవలసియుండును. విద్యులన లాభము లే దనియుఁ, దమకుఁ జదు వక్కఱ లే దనియు మూర్ఖు లెవ రైనఁ జెప్పినచో మొట్ట మొదటినుండి వారిని విద్యాభ్యాసము చేయకపోవుట యెంతటియనర్థమునకుఁ గారణ మయ్యెనో గదా యని విచారింపవలసినదే గాని విద్య నప్తకారి యని యెంచఁ దగునా? ధర్మమునందు గౌరవమును ధర్మాచరణమునందు సుత్సాహమును లేకపోవుటయు, వీనిని మించి ధర్మాధర్మవివేకమే చెడుటయు మానవునికి పాపములనల వాటిల్లెడునప్తములలో నత్యంతఘోరము లయినవి. పూర్వపాపవివేచన మంతరించినచో మనుష్యుఁడు తనమాను షత్వమును గోల్పోవుటయే గాక, పశువులకింటెను పీనుఁ డగుచున్నాఁడు. సమస్త జంతువులలో మనుజులకు మాత్రమే యుత్త మనందమును బొందఁగలొప్పయోగ్యత యున్నది. దీనిని దనయవజ్ఞతచేఁ బాపాత్ముఁడు పోగొట్టుకొనుచున్నాఁడు.

అంతంత్రు పూర్తి గాఁ జెడినవారు లోకములో మిక్కిలి యరిసి. ఎంతటినుష్ట జర్తనాపరుఁ డైనను, మనస్సాక్షియొక్కపోటులను బొందుచు నిరుత్సాహముగాఁ గాలము గడపును. తాఁ జేసినదుష్కర్మములు బయలుపడకపోయినప్పటికిని, చైకి మాత్రము సంతోషముగా నున్నట్లు కాన్పించుచున్నప్పటికి, దోషకర్మఁడు లోలోనఁ గింగిరి కృశించుచుండును. పరినిండకంటెను, లోగశిక్షారూపక మైనయితరైహిక బాధలకంటెను, నీయాత్మనిందయేమిక్కిలి వేదనాకర మైపాపినిఁ బీడించును. బాధనుట

యెటులున్నను, మనుజునకు నిర్మలానందదాయక మైనయంతరాత్మ మాత్రము బలహీన మగుట గాని, పూర్తిగా నణగిపోవుట గాని గొప్పపరిమాదముగాఁ దలఁపఁ దగియున్నది.

అంతరాత్మయొక్కశక్తి తగ్గినకొలదిని భగవంతునితోడిసంబంధము తొలగిపోవును. నీతియే భక్తియోగమునకు ముఖ్యవశ్యక మగుటచే నీతిశూన్యఁడైనమానవుఁడు పరమేశ్వరుని సమీపింపఁ జాలఁడు. చిత్తస్మృతమున్నిత మైనయీశ్వరప్రకంఠే సృష్టి కర్త గలఁ డనుటకు నీతిరతిని మనుజునియందుఁ గలిగించెడునద్భుతశక్తులె గొప్పనిద్యునములు. ధర్మధర్మవిభాగజ్ఞానరహితుఁ డగువానికి నీశ్వరునియనునియందు విశ్వాసము చేతుట యొకయాశ్చర్యము గాదు. సరిగా యోజించుపామగ్ధ్యము లేక యొకఁడు భగవంతునియందు విశ్వాస ముంచఁడేని నట్టివానిని బాగుచేయవచ్చును. నూతనపరికృతి శాస్త్రశోధనలచే నొకనికి దేవుఁ డున్నాఁడో లేఁడో యని సందేహము తోచెనేని వానియనుమానములు తీర్చి మఱింపనచ్చును. ఈశ్వరునియందు గాఢవిశ్వాసము లేని వానికి దృఢ మైనఘోభక్తి కుదురునట్లు చేయవచ్చును. కాని తనలోనియీశ్వరాంశము బాపకార్యాచరణముచే బొత్తిగా వినాశము నొందించుకొని దేవునిదివ్యముఖసందర్శనము నేయఁ జాలనివాని నెన్నిహేతువులు చెప్పి యొనను దిద్దివేటు కష్టనాద్యము.

అఘములవలని యీనష్టములు ముం దెన్నఁడో ఘటిల్లనవి గాక వెంటనే తటస్థియ నవి యై యున్నవి. అల్పపాప మైనను, అధికపాప మైనను, పంతర్వాణియొక్క వాక్కులను ధిక్కరించువారందఱి బాధల ననుభవించనలసినదే! భావికాలమునం దెక్కడో పాపములకు దండవి విధింపఁబడు నని యెంచినచో మనుజుల కట్టిశిక్షయందు నిర్లక్ష్యభావ ముండుటయే గాక, దాని నేదోయొకచందమునఁ దప్పించుకొనవచ్చు నని యాశను గూడ బురికొల్పును. ఈయభిప్రాయము మానవాభివృద్ధికి భంగకర మని వేఱుగాఁ జెప్పఁబల సినపని లేదు.

అపరిమితజ్ఞానసంపన్నుఁ డగుసర్వేశ్వరునిచే నిర్మింపఁబడిన పాపశిక్షయొక్క పరమార్థమును బ్రాహ్మసమాజము గ్రహించి గౌరవించుచున్నది. బ్రాహ్మమతాభిప్రాయములు వ్యాపించినపరిదేశములలో జనులను బాపమృగములబారినుండి తప్పించుటకుఁ జేయఁబడుపరియత్నములే యిందుకు సాత్వ్యములు. అయినను పాపాత్మ్యము శాశ్వతనరకము ననుభవించు రని బోధించెడుక్రైస్తవసిద్ధాంతమును బ్రాహ్మమత మణు నూత్రమును నంగీకరింపఁ జాలదు. పాపకార్యములస్వభావమును తిత్ఫలితములును

సతిభయోత్పాదకములును గతినశిత్పాత్రము లైనను, మానవుడు గావించెడుగుర్రములవలన గలిగెడునష్టమునకంటె భగవంతుని ప్రేమాతిశయముచే నతనికి జేహారగల లాభ మధిక మైన దని బ్రాహ్మసమాజముడు నమ్ముచున్నాడు. అనంతప్రేమామయుఁడగునీశ్వరుడు పాపిని ద్యజింపఁడు. దినదినమును దోషముల నాచరించెడువాని నైనను దనను నెదిరించెడువాని నైనను దేవుడు కోర్చెకప్రభావః డై నిగంతవరకాన్నియందు దహింపఁ జేయు నని యెంచుట ఘోరాపచారము. మరుష్యులలో నొక్కనిని గూడ నాతడు నాశము గానియ్యఁడు. ఇది యాతనియఖండ మైనశక్తికిని జ్ఞానముగకును న్యూనత యని చెప్పక తప్పదు. పాపము యథార్థ మైనచో నీశ్వరప్రేమయు నంతకంటె యథార్థ మైనది. తనవైపునకు మఱియ తోవ తప్పి వర్తించెడుచారల నందఱను సర్వేశ్వరుడు వినువుఁ జెందక వెదకి సన్మార్గమునఁ బెట్టుట కల్గెనను ప్రియత్నించుచుండును. పాపాత్ముని బాగుచేయుటకు భంగివంతుఁడు స వా సిద్ధ మై యుండును స్వపుత్రుల సంతోషించును గాని యాలోకమాత సముచుదానా?

సర్వేశ్వరునియగ్రహమును శాంతింపఁ జేయుటకై యేలులును మన మర్పింప వలసినవని లేదు. మనదేవుడు శాంతాత్ముడు గాని కోపస్వభావుఁడు గాను. పాపాత్ముని జూచి యాతడు గనికరించును గాని కనలి తఱిమివేయఁడు. పాపబాధలను బరమేశ్వరుడు గూడఁ దొలగింపఁ జాలఁడు. కోర్చావేశపరమఁ డై యొకఁడు మఱియొకనిని సంహరించెనేని చంపినవానిమీఁది ప్రేమచే భగవంతుఁడు మృతిజెందిన వానికి బ్రోణము పోయఁడు. ఒకపురుషుడు కామోద్యమముచే నేవనిత కయిన మానభంగము గావించెనేని యేకక్షుకునిద్వారమున నాతడు తనను బ్రార్థించినను భగవంతుడు త్సమింపఁడు. అట్టినున్నతిపరుడు తాఁ జీసినఘోర నేరముయొక్కక్షు ననుభవించి తీరవలెను. కావించినదోషముయొక్క పూయుశ్చిత్తముచుండి యెవ్వరికిని త్సూచార్పణమును లేదు. అక్షును దప్పించుకొనుటకును వీలు లేదు. ఇది యటుండ, నేపాటిమానుషము గలవాడు గాని నిజమైనపశ్చాత్తాపము గలవాడు గాని తనయపరాధమునకుఁ దగినదండనమును దప్పించుకొన నిచ్చగింపఁడు. ప్రకృతిధర్మముల మీఱుటచేఁ గలుగునష్టములను దొలగింపఁ గలత్సూచార్పణ మేదియు లేదు. కాని పాపకార్యాచరణ కారణమువలన భగవంతునికిని మానవునకును గలిగినయెడబాటును బోగొట్టుకొనవచ్చును. తాఁ బొందవలసినన్యాయమైనశిక్షనుండి పశ్చాత్తాపకృతఁ డైనదోషాత్ముఁ డెన్నటికిని దప్పించుకొనవలె నని కోరఁడు. మీఁదుమిక్కిలి తనపాపమునకు నుదితరీతిని శిక్ష

జగవలె ననియే యభిలషించును. ఈశ్వరునిముఖదర్శనమునుండి దూరము గాక యెప్పు డాతనిని దసహృదయమునందు వీక్షించుచుండవలె నని యతఁడు నిత్యము ప్రార్థించు చుండును. పరమేశ్వరునితో సమాధానము చేసికొన నెంచెనువాఁడు నిష్కలపట మైన పరితాపమును బొందవలెను. తనదోషములకై మనసార పశ్చాత్తాపమునొందఁడేని, యాపా పాత్మునికొఱకై యెంతటిసాధుకీలుఁడు తనరక్తమును భగవంతుని కర్పించినను సాధకము లేదు. అతనిచే నేముక్తిస్నానము చేయించినను లాభము లేదు; ఆతఁడేపుణ్యక్షేత్రముల సంవర్షించినను బ్రయోజనము లేదు. ఏబడిదానములు చేసినను నుపయోగము లేదు. అతఁడేసదీస్నాన మాచరించినను ఫలితములేదు. ఇవియెన్నటికిని నాదురీతాత్మునిఁ బూతాత్మునిఁ జేయఁజాలవు. దేవుని కీబాహ్యకర్మములవలన ననుగ్రహము గలుగదు. యధార్థ మైనపరి తాపము నొకఁడు పొందునేని భగవంతునిఁ జేరకుండ నాతని నేమియునాటంక పెట్టఁ జాలదు. కరుణాంతరంగుఁడును, ప్రేమాసంపన్నుఁడు నగుపరమేశ్వరుఁడు పాపకీలుఁ డెప్పుడెప్పుడు పరితాపపడి తనకొఱకయి నిరీక్షించునా యని ప్రతీక్షించుచుండును. “నేనునాతండ్రిగర్హకు బోవలె”నని యతఁడేక్షణమున నెంచునో తక్షణముననే దేవుడు ప్రసన్నుఁడై కలువాత్ముని సమీపించి గౌరవించుకొనును. పశ్చాత్తాపాగ్నిచేఁ దప్తుఁడైనపాపకర్మ నిట్లు దయాపూర్వకముగాఁ జేరఁదీసి సాంగత్యసౌభాగ్యము ననుగ్రహిం చుటయే తుమార్పణము.

ఇంతవఱకు పాప మనఁగా నేమిమో, పాపక్షమార్పణ మన నేమియో, తెలిసి కొనియున్నారము. ఇక బ్రాహ్మచర్యప్రకారము మోక్ష మన నెట్టివో గ్రహించుటకు, బ్రయత్నింతము. బ్రాహ్మసమాజ మీదీవితము నొకయనర్థముగా భావింపక నరదానము గా నెంచుచున్నది. అందుచే జన్మరాహిత్యమునే మోక్షముగాఁ దలంచెడుహిందువుల పురాతనాభిప్రాయముతో నేకీభవంపఁ జాలదు. మోక్ష మనునది ముం దెన్నడో స్వర్గలాకమునందు మన మనుభవింపఁ బోయెడు నొకవిధ మైన సంపూర్ణనుభితియును గాదు; క్రైస్తవులు తలంచునట్లు జన్మపాపమునుండి పూర్తిగా విముక్తిఁ జెందుటయుఁ గాదు. భగవంతునిచే నివేదింపఁబడిన జ్ఞానవృత్తముయొక్క ఫలముల నాదిమజననీజనకలు భుజించి రవియు, నక్కారణముచే మానవకోటికిఁ బుట్టువులతోడనే పాప మంటుకొని యున్న దనియు బోధించెడుక్రైస్తవసిద్ధాంతమునందు బ్రాహ్మసమాజమునకు విశ్వాసము లేదు. అటులయిన మోక్షమునుగూర్చి బ్రాహ్మచర్యముయొక్కయభిప్రాయ మేమి?

జీవాత్మ స్వకీయేచ్ఛను నీశ్వరేచ్ఛతోఁ జిరకాలాభ్యాసమువలనఁ గర్మమక్రిమముగాఁ జేర్చుచు భేదశూన్యమైనసంపూర్ణైక్యభావమును సాధించుటయే మోక్షము. ఇట్టిజీవే శ్వరులసామరస్యమే యధ్యాత్మికజీవనముయొక్కసారాంశము. మనయిచ్ఛలను భగవదేచ్ఛతో నొకప్పు డిందుక యైనను ననుసంధింపలేకపోవుటయు, మఱియొకవేళ గొంత వాడు మాత్రమే చేర్చగలుగుటయు, వేటొకసమయమున సంపూర్ణముగా శైక్యము చేయగలుగుటయు నెల్లవాఁలకు ననుభవసిద్ధ మై యున్నది. మనయాత్మప్రియత్వమును, మనంబుండియ్యలొలక్యమును, సక్రిమములును, ననార్యము లగుననేకకార్యములను జేయ మనల ననంతము ప్రేరేపించుచుండును. ఆహేతువుచేతనే యాత్మాభివృద్ధికర మగు శ్రేయోమార్గ మొకటియు, ఆత్మహానికర మగుప్రియమార్గ మొకటియు నేర్పడినవి. మనయభీష్టులును, మనయోజనలను భగవంతునియిచ్చానుసారముగా నేర్పఱచుకొనుటయే యాత్మాభివృద్ధికి సాధనము. ఇదియే శ్రేయోమార్గము. మనయాత్మ లభివృద్ధిని గాంచిన కొలది నీచము లైనయభిలాషలును, అయోగ్యము లైనయనురాగములును, అనర్థదాయకము లైనయాలోచనలును నడఁగిపోయి యుక్తములు లైనయభిలాషలును, యుక్తము లైనయనురాగములును సుఖప్రియము లైనయాలోచనలును నంకురించును. ఈవిధమున చానాటఁ బెంపొంద భగవంతునికి ననిష్టము లగుపనులను జేయ జీవాత్మకు నసమ్మతముగా నుండును. తుట్టెరువకు భగవత్ప్రీతికరముగాఁ దప్ప నన్యథా నొనరింపవలె నను తలంపు గూడ నంతరించును. అప్పుడు మనుష్యుడు చేయ నెంచునదియు దేవుని కిష్టమయినదియు నొక్కటే యగును. ప్రియశ్రేయోమార్గములభేదము రూపుమాసి జీవాత్మకుఁ బ్రియమైనదే శ్రేయోదాయకముగూడ నగును. జీవాత్మ యిట్లు పరమాత్మతో సామరస్యమును సాధించుటయే, సంపూర్ణముగాఁ స్వాగృహము చేసికొనుటయే, స్వేచ్ఛ నీశ్వరేచ్ఛతోఁ జేర్చి యానందగస్థాభి నోలలాడుటయే మోక్షము. శాశ్వతబ్రహ్మానందానుభవరూప మైన యీమోక్షముయొక్కభావము నెఱింగినవారు “నేనును నాతఁడీయు నొక్కటే” యని భక్తాగ్రేసరుఁ డగు జీనను చెప్పినవాక్యముయొక్కయంతరాధమును, తత్వమని యనెనుమత్కల్పప్రవేదాంతోక్తియొక్కరహస్యమును గ్రహింపఁ గలరు.

అపరాధము

అపరాధములు—మహాత్ములు

దేవునిగూర్చియు, నుపాసననుగుఱించియు వాగ్విశ్రావణమునకుఁ గలయభి
 ప్రాయములు లోకములో వ్యాపించియున్న రెండుముఖ్యమతసిద్ధాంతములకు విరుద్ధము
 లుగా నున్నవి. అం దొకటి యనతారములనుగూర్చినసిద్ధాంతము. మఱియొకటి మధ్య
 వర్తులనుగుఱించినసిద్ధాంతము. జనబాహుళ్యముచే నలంబింపబడుచున్న యనేక మతములు
 దేవుఁ డొక్కఁడే యని నుడువుచున్నను, భగవదంశసంభూతులై ప్రజలయొక్కయుప
 యోగాధము మహాత్ములు గొంప అప్యవస్థకు భూలోకములో నవతరించుచుండు రని
 గూడఁ బ్రకటించుచున్నవి. ఇందునకు పారాణికహిందూమతమును క్రైస్తవమతమును
 దార్శానికములు. ఈశ్వరుఁ డ్వ్యతీయుఁడే యని యంగీకరించుచున్నను మావపులప్రయో
 జనమునిమిత్త ముకొడు పలుమాఱి ప్రపంచమున ననేకసూపమలతో నవతరించు నని
 హిందూమతస్థులయభిప్రాయము. క్రైస్తవప్రలు నిట్లే భగవంతుఁడు మనుష్యులను పాప
 విముక్తులఁ జేయుటకై జీససుసూపమున భూతలమునం దుచ్చరించె నని నుడువుచును.
 ఇట్లుభయమతములకును సామాన్యముగా నున్నయినసిద్ధాంతమునకుఁ గారణ మేమి?
 దేవుఁడు సద్గుణోపేతుఁడును, సర్వశక్తిసంపన్నుఁడు నగుటచేఁ బాపాత్ములును, స్వల్ప
 ప్రజ్ఞావంతులు నయినమనుష్యులు తమ కాలఁడు సులభుఁడు గాఁ డని సంశయించుట
 సహజమే కదా! ఈసంజేహకారణముచేతనే తమ్ము సర్వేశ్వరునితో సమాధానపరముట
 క్వలేని యొకమహానుభావుఁ డుదయించు నని జనులు సామాన్యముగా నిరీక్షింప
 సాగిరి. దుష్టపరిపాలనమువలనఁ గాని యధమవ్యాపనమువలనఁ గాని ప్రజలు మిక్కిలి
 బాధపడెడుసమయములం దిట్టినిరీక్షణ యధికముగా నుండినట్లు చరిత్రోలనలనఁ దెలియ
 పచ్చుచున్నది. హిందూక్రైస్తవమతములు మానవునకును భగవంతునకును సఖ్యత గలి
 గించుటకయి యాయనతారసిద్ధాంతమును స్థాపించియుండ మహావృద్ధియమత మదిగాఁ

గలయితరమతములు మఱియొకమార్గము నవలంబించినవి. ఈశ్వరుడే మానవాకారమును దాల్చు నని యీమతస్థులు బోధింపకపోయినను నీశ్వరాంశము విశేషముగాఁ గలిగి మను జులకు దేవునికిని సమాధానము నొడగూర్చుసామర్థ్యము గలమగ్యవర్తులు గొందఱు ప్రపంచములోఁ బుట్టుచుండు రని విశ్వసించి యట్టిమహానీయులయెడల భగవంతుని యందువలె నే భక్తి గౌరవములఁ గనఁబఱచుచున్నారు.

అసమాశక్తి యుంతుండును, నపారకరుజాసమేతుండును నగుభగవంతునియందు విశ్వాస ముంచెడుబ్రాహ్మసమాజ మిట్టియేవిపరీతసిద్ధాంతమును నానశ్యకముగా నెంచఁ జాలదు. అతఁడు మనయాత్మలకు నాత్మ యై పరమాత్మ యనుపేరఁ బరగుచున్నాఁడు. అతినమిషస్థులకంటె మన కితఁడు సమీపస్థుఁడు. ఆతనినుండియే మనము పుట్టి నారము. ఆతనియందే చలించుచున్నారము. ఆతనియందే జీవించుచున్నారము. జల ధిలో ననించెడుజలచరములవలె మనము విశ్వాత్మకుఁ డగుభగవంతునియందు నివసించు చున్నారము. ఇక మనకును నతనికిని సమాధానముఁ గూర్చుటకు మగ్యవర్తి యెందుకు? అనతారమూర్తి యొక్కయావశ్యక మేమి? ప్రపంచము నొకమహాయంత్ర ముగను పరమేశ్వరు నొకయంత్రకారునిఁగను భావించినపు రాతనకాలముం దీమతాభి ప్రాయము బయలుదేరియుండొచ్చును. ప్రత్యక్షువునందును, ప్రతిక్షీణాత్మయందును బరమాత్మను దర్శించెడునిక్కాలమునం దట్టిమగ్యవర్తులయందును ప్రవక్తలయందును మనము విశ్వాస ముంచవలసినపని లేదు. పూర్వపుమతము లన్నియు భగవంతునకును మనుష్యునకును మొదల నెడముఁ గలిగించి తరువాత దానిని దొలగించుటకుఁ బ్రయత్నించినవి.

నిత్యుడై నిరాకారుడై యనంతుఁ డైన సర్వేశ్వరుఁ డనిత్యమై సాకార మై రక్తమాంసవిశిష్ట మైసశరీరధారణము చేసె ననియు నానావిధబాధల ననుభవించె ననియు నుఁహించుట యసాధ్యము గాకపోయినను, విశ్వసించుట కసర్వముగను నసందర్భముగను విపరీతముగను దోషకమానదు. ఈసిద్ధాంతము తత్సాధకులకే హాస్యాస్పదముగాఁ గానుపించెను. అందుచేఁ దొల్లింటిక్రిస్తుచరిత్రకారు లతఁడు సకలేతరమానవులవలెనే పుటె నని యొప్పుకొనక పరిశుద్ధాత్మమూలకముగా నుద్భవించినట్లుగా మఱియొకనూతన

సిద్ధాంతమును బ్రతిపాదించిరి. హిందూతత్వజ్ఞులును సగుణబ్రహ్మ మనియు నిర్గుణ బ్రహ్మ మనియు భేదమును గల్పించి సగుణబ్రహ్మమే యవతారముల నెత్తుచుండు నని నుడివియుండిరి. ఈసమాధానములు బుద్ధికి సంతృప్తినిఁ గాని హృదయమున కాట్లాటు మును గాని కలిగింపఁ జాలవు.

సహజముగాఁ బ్రతిమానవునకును భగవంతునియందుఁ గలయాకాంక్షను నీయవ తారసిద్ధాంత మెంతమాత్రమును దీర్పఁజాలదు. దుఃఖభాధితము లగుమనహృదయము లకు శాంతియు, ప్రళోభనములబారింపఁ జేప్పించుకొనుటకు బలమును, మున్నెప్పుడో భూతలమునఁ బుట్టి 'పరమోపకారమును జేసినభగవంతునిఁ దలఁచుకొనుటకులన రాఁ జాలదు. సర్వాశ్మతుఁడై శాశ్వతుఁడైనపరబ్రహ్మమును భక్తియొగముచే సాధించుట చేతనే యట్టిశాంతియు బలమును సమకూరినెలయును. అంతియే గాక యీసిద్ధాంతము జేశకాలఃస్థుఁడై యుండక యెల్లెడల నిండియున్నపరమేశ్వరునియందు నిలఁపవలసిన బుద్ధిని మఱచించి యేకత్వపురుషునియందునో, యేకస్రిస్థుఁడగుయద్భుతపురుషునియందు నో లగ్నము చేయుచున్నది. అధ్యాత్మకాభివృద్ధికి నిది యొకయనగ్ధ మని చెప్పక తప్పదు.

మనుష్యకోటియొక్కమోక్ష పాపిష్టికి నిట్టియవతారములే యావశ్యక మైనవో నేకృష్టఁడు గాని కీర్తిస్త గాని జన్మింపకపూర్వ మిభూమండలముమీఁదఁ జనించియుండిన లక్షోపలక్షలజనులయొక్కగతి యేమి? ఈయవతారములమాట యైనఁ దలపెట్టిక మృతి నొందుచున్న మనుజులయంధ యేమి? మానవరూపమున భగవంతుఁడవతరింపవలసిన యావశ్యకమే యున్నవోఁ బ్రతిమనుష్యునికిని నుండవలసినదే! సర్వకాలములయందు నుండవలసినదే! శరీరధారిగాఁ దప్ప వేఱొకవిధముగా భగవంతుని గ్రహించుటకు వీలు లేనివో నాయవతారమూర్తియొక్కసమకాలికులకుఁ గాక యితరుల కితనియందు శివా సము కుదురుటకు నలనుపడదు. మాకు సాకారుఁడై ప్రత్యక్షము గానియెడల మేము పరమేశ్వరుఁడున్నాడని నమ్మమని యెవరైన నన్నవోఁ బ్రత్యక్షతర మిచ్చుటకు వీలుండదు.

మనుష్యునికిని భగవంతునికీని గలయెడబాటును దీర్చుటకుఁ గాని, యీశ్వర జ్ఞానమును లోకమునకు వల్లించుటకుఁ గాని దేవుఁ డవతరింప లే ఁనియు, మానవకోటికే మార్గదర్శకుఁడుగా నుండునిమిత్త మై యవతరించె ననియుఁ గొందఁ ట్లొకయుక్తి చెప్పఁ బచ్చును. ఈహేతువు కొంతవఱకు సమంజసముగానే యున్నది. భగవంతులను పరిగ్రహముగా బోధించుటవలనఁ గాక స్వాధరణమునందుఁ జూపుటవలననే మనుజులకు మఱింతదృఢముగాఁ దెలియఁజేయవచ్చు ననుటకు సంవియము లేదు. కాని యామార్గ దర్శకుఁడు సర్వశక్తుఁ డగునీశ్వరుఁడు గాక మనబోఁటిమానవమాత్రుఁ డగుటయే లాభ కరము. ఏనుకీర్తిస్తూ మానవుఁడు గాక యద్భుతశక్తి గంపముఁ డగుభగవంతుఁ డైనవో నతనికిఁ దటస్థించినశోధనలును, అతఁ డనుభవించినకష్టపరంపరయు, నతఁడు తుడిచి సాధించినవిజయమును సర్వకూన్యము లగును. అది గాక సర్వసమర్థుఁ డగుపరమేశ్వరుఁడు సహించినపరిశోధనలును, గనఁబఱచినమహిమలును, మిక్కిలి యల్పశక్తి నంతుల మగుమన శేమిదైగ్యము నొనఁగఁ గలవు? మన శేమిప్రాప్త్యాహము నియ్యగలవు? అతని సామర్థ్య మెక్కడ? మనసామర్థ్య మెక్కడ? అరణ్యములో సర్వభవించినశోధనయు జేసెనుమీనులోఁ బడినపరితాపమును, సిలువమీఁదఁ జూపినవైద్యైర్ధ్యములను మానవు నిగా భావించినవో, జీనసునం దవి మహిమోపేతములుగా నుండును గాని భగవంతుని కారోపించినవోఁ బరిహాసపాత్రముగాఁ గాన్పింపకపోవు.

మతాచార్యులను, దేశపీరులను నీశ్వరావతారములుగా భావించుటలోఁ గలయుద్దేశము శ్లాఘనీయముగానే యున్నను, నామహాపురుషులజీవితముయొక్క పరమార్థమున కనర్థము తటస్థించుచున్నది. ఈయభిప్రాయము రెండువిధములుగా నప్రదాయకము. ఒకవైపున భగవంతునిసర్వశక్తిత్వమునకు లోపము; ఇంకొకవైపున దైవసమాసులుగాఁ జేయఁబడిన యామహనీయులసామర్థ్యాతిశయమునకు లోపము. మానవు లని మన మెంచువో, నామహాపురుషులజీవితాంత్రము లత్యంతమనోజ్ఞము లై పూజ్యము లై యనుకరణీయము లగును. ప్రజానురంజకముగా రాజ్యము చేసియో, దుష్టులను శిక్షించియో, శిష్టులను సంరక్షించియో, పాపాత్ములను బాగునుల జేసియో, యింకేదేని

యోగోకసామాన్య మనుషునకార్యమును సాధించియో పేరు నివసిన పురుషునకే యోగదా యిపు డవతారమూర్తులుగా భావింపఁబడుచున్నవారు. తమకు మహోపకారము చేసినకారణముచేఁ గలిగినగౌరవభావమునుబట్టి ప్రజలు మహాపురుషుల నీశ్వరావతారములను జేసిరి. అందులన వారిమాహాశ్మయ మపార మైనభగవత్ప్రహేమలో లీనమై సామాన్యమానవుల కాదగ్గముగా నుండుకరింప దయ్యెను. వారస్వభావమును మనస్వభావముంటిదే యనియు, వారికిని మనకువలెఁ బ్రలోభనములు తటస్థించె ననియు, వారును మనవలెనే పాపజాలముతోఁ బోరాడి రనియు, వారికిని మనకువలె మనోదోషములు వాటిల్లె ననియు, వారు పటుతర మైనయీశ్వరభక్తిసమేతు లై విగతపాపు లై సత్కార్యాచరణపరాయణులై సుఖముగా జీవియాత్మను గడపఁగలిగి రని భావించినపుడు వారిచక్రియులు మన కత్యంతప్రీతిపాత్రియు లగును. ఈరీతిగాఁ దలంచుచో నాపురుష సత్త్వముఁడు పవిత్రకృష్ణములను, ననుభవించినదుఃఖములను నాత్మానుభవముతోఁ బోల్పి చూచుకొని యెల్లవారును దమప్రసన్నమును సుఖించుకొనుటకు వీలుండును. అట్లుగాక యాతఁడు లోకనాయకుఁ డగుభగవంతుఁడే యనియు, తనకుఁ దటస్థించినయనన్ధా భేదములలో నెల్ల నతండు తాను సర్వశక్తిమంతుఁడనని యెఱిగియే యుండెననియు నాభేదములచే నారంభ రంతమేనిఁ జలింపలే దనియు, మోదభేదము లాతనికి సంభవింపలే దనియు, వంతయు ఛాయామాత్ర మైననటనయే యనియు నెంచినపు డాజీవితముయొక్కమాధుర్య మంతయు విచిత్రముగాఁ జేరిపోకమానదు. అనంత మైన విశ్వమును బరిపాలించెడుమహాప్రభు వొకగొప్పరాజ్యము నేలినాఁ డనిన నేమి యాశ్చర్యము? సకలమానవకోటినిఁ బ్రేమించి పోషించెడి యాపరమశివ యొక సామాన్యసంసారమును సంతృప్తిగా నడపిన నేమి యద్భుతము? ధర్మసంగతుణ్ణాథమై నిత్యమును బ్రపంచమునం దినేకసమరములను జరిగించుచుండెడుమహాతంత్రుఁడేదో యొకమహాయుద్ధమునందు రథసారథిగా నున్న నేమి వింత? తానే పరబ్రహ్మమై యుండునాతఁ డీశ్వరకారుణ్యమునుగూర్చి నిర్విచారుఁడై యుండిన నేమి విచిత్రము? శత్రుక్రోధి తనను బరిపరివిధముల బాధింప నిశ్చలుండై యుండిన నేమియద్భుతము? దైవసమానులను జేసినపుడు రాముఁడు, కృష్ణుఁడు, కీర్తి మొదలైన మహాత్ములనిరుప

మానసామర్థ్య ము కయు నిగర్థక మగుచున్నది. సామాన్యమానవులై స్వబుద్ధిపాటకును చేతను, స్వగణాధిక్యముచేతను, స్వమహిమావిశేషముచేతను, నావురుమంగీసరు లట్టి యుత్తమపదవిని సాధించి రని భావించినపుడు వారిజీవనచారిత్రము తెల్లజనులకును విశేషచారదాయకము లై కలసిల్లగలవు.

అనంతాసిద్ధాంతముఁ దెనే మధ్యవర్తులను గూర్చినసిద్ధాంతము మానవులయాత్మాభివృద్ధికి భంగకరము. ఇందు రెండుముఖ్యభోపములు గలవు. తనబుద్ధికిఁ దోచినపదుపదేశముల బోధించి జనులకుఁ బరమోపకారము చేసినగురువరేణ్య నీసిద్ధాంత మమోఘ సత్యములను బ్రకటించెడుప్రసక్తముగాఁ జేయుచున్నది; అంతియే గాక యతఁడు తప్ప మఱియెవ్వఁడను మోక్షమార్గమును జూపలేఁ డని వెల్లడించుచున్నది. వీనిలో మొదటిభోపములన నామహాపురుషులయాధిక్యమునకే న్యూనత తటస్థించును. వారు చేసినయుపదేశములు చాలనిఱకు యదార్థములుగా నున్నను నాకాలపుస్థితిగతులను బట్టియు జాతీయసాంప్రదాయములనుబట్టియుఁ గొంతకొంతదోషములతోఁ గూడ మిళితములై యుండును. అమోఘుఁడనునిగా భావించినపు డవి గొప్పసామాధ్యమములైనను, సామాన్యమహాపురుషునియందు యింతగా గణనాన్వయము లగులోపములు గానరవు. సద్ధర్మములఁ జూఱుచుగా గ్రహించుటయందును, గ్రహించినవానిని శైశ్వోత్సాహములతోఁ బ్రజానీకమున మపదేశించుటయందును, మపదేశించునపుడు సంధవిందుకష్టసంఘాతముల సహించుటయందును, సహించి తమధర్మముల నానాముఖముల వ్యాపింపఁజేయుటయందును వాస్తవముగా వారిమహత్వ మంతయు నిమిషియున్నది. తమయుపదేశము లన్నియు సత్యము లనియు, లోపహీనము లనియు వారు నుడువలేను. అట్లు తలంచుట శిష్యులదోషము గాని యాపుర్యపురుషులది గాదు. ఇంక రెండవభోపము మతమాన్వేష్యములకుఁ గారణ మయినది. ఆమతస్థు లందఱును దమమూలపురుషుఁడే మహోత్కృష్టుఁ డనియు, సతనియందు విశ్వాసము లేనివారు నరకాగ్నియందుఁ బడుదు రనియు, బాటుచు తమమతమునకుఁ జెందనివారి నెల్ల “హీనము” లనియు “పాపండు” లనియు, “మేచ్చు” లనియు, “కాళరు” లనియు ననేకవిధముల దూషింపఁ దొడంగినారు.

సిద్ధాంతములుగా నీయవతారములనుగూర్చియు మధ్యనర్త్యమునుగుఱించియు పూర్వోక్తము లైనయాక్షేపణములు చేయఁబడియున్నను, నొకకథముగా వానియందు సత్యము లేకపోలేదు. ప్రతిమానవునియొక్కస్వభావమును ద్వివిధ మై యుండుట నుపసద్ధమే గదా! మనుజునియందు దుస్స్వభావ ముగి సస్స్వభావ మతిశయించిన కొలది నీశ్వరుని సమీపించుచుండును. అనంతరతపాపచింతానిచున్న లగు సామాన్య మానవులయందుకంటె పరోపకారధురంగులు లై సద్గుణసమన్వితు లై రాజ్యోడు మహనీయులయందు భగవంతుఁడు విశేషముగాఁ బ్రకాశించుచుండు ననుటకు సంశయము లేదు. ఈశ్వరాంశను దమలోఁ బెంపొందించుకొనినంతవఱకు వారిని భగవదవతారము లనుటలో నాక్షేపణ ముండఁ జాలదు. అదేతీరున మధ్యనర్త్యమునుగూర్చి కూడఁ జెప్పవచ్చును. పరమేశ్వరుఁ డీలోకములోఁ దనకార్యము నంతయు మానవుల మూలకముగనే జరుపుచుండును. శిశువును దల్లిమూలకముగాఁ గాపాడును. ప్రతి వ్యక్తిని కుటుంబద్వారమునను, ప్రతికుటుంబమును సంఘముద్వారమునను సందర్శించును. మానవజాతియొక్కనైతికాభివృద్ధిని రాజులు మతసమాజములమూలమునను, అధ్యాత్మ కాభివృద్ధిని స్వర్గువులమూలమునను బ్రోచుచుండును. ఈవిధముగా యోజించినచో సకలమానవులు నేదోయొకవిధముగా మధ్యనర్తులుగనే యున్నారు. మానవకోటియొక్క మతాభ్యుదయమును ప్రపంచలద్వారమున జరపుచుండుటచే వారును మధ్యనర్తులే యన నొప్పుదురు.

భగవంతుఁడు మానవజీవమున భూముండలముమీఁద నంతరించె నని కాని యెవ్వరేని యొకమహాపురుషుని బ్రత్యేకముగా నేదోయొకజాతివారికిఁ బంపె నని కాని బ్రాహ్మసమాజము విశ్వసింపఁజాలదు. అట్టివిపరీతపురుషులు లోకమునకు నావశ్యకమును లేదు. హృదయపూర్వక మైనప్రాధికనమునలనను దృఢ మైనశోభనమును, నిర్వికల్ప మైనభక్తివలనను, మానవులు గొంద అసమానమహిమను సాధింపఁగలిగిరి. విపత్సరంపరచే మన మానరింపఁబడినపుడు వారిజీవితములు మనకు శ్రోత్యమును బ్రసా దించుచున్నవి; దుఃఖాన్నిచేఁ దప్పము లగు మనహృదయములు వారిచరిత్రస్మరణచే కాంతినిఁ గాంచుచున్నవి. అజ్ఞానాంధకారమునఁ బడవులాడునపుడు వారిపవిత్ర

చాత్రములు నివృత్త్యులవలె మనకు చూడవలయును. మనశ్శబ్దము లగుచున్నవి. మనశ్శబ్దములను
 ధృవపరిమితముల చేయుట కొకానొకసమయమున కామహాపురుషులు విచిత్రమైన
 యాశ్చర్యకరమైన సారముగా భూలోకమున జన్మించుచుండురు. వారియువశోము
 లెల్ల నిర్దోషము లని చెప్ప వీని లేకపోయినను, లోకముయొక్క కేయోభివృద్ధికి వారి
 యాగములు స్వార్థముల వానశ్యక మని చూత్రము నుడువక తప్పదు. భగవంతులనుగఁ
 గాని, తత్సమానులనుగఁ గాని మానవతీతులనుగఁ గాని బాగ్ హృదయము వారిని
 భావింపకపోయినను పేరిమపాసులు, పూజ్యార్థములు నగునగ్రసోదరులనుగఁ నెంచు
 చున్నది. అన్వితీయుఁ డగుపరమేశ్వరునికిఁ జెందఁలసిన నిరుపమానభక్తిగౌరవములను
 వారికిఁ జెల్లించుటకు బాగ్ హృదయము మనుతీంపదు. జగత్పితృమహాత్మే సమర్పింపఁదగు
 వారాధనను కామహాపురుషులను నభిలషింపదు, లోకమాన్య లగునిష్ఠిమహానీయులను,
 గురువులను, మునిపుంగవులను, యోగులను గౌరవించుటలో బాగ్ హృదయము బాతిమత
 వ్యభిచేదమును గాని, దేశకాలభేదమును గాని యించుకేరియు బాటింపదు. ఏదేశమునకు
 జెందినను, ఏయుగమునకుఁ జెందినను, ఏబాతికిఁ జెందినను వారివారియువదేశప్రబల్య
 మునుబట్టి సకలమహానుభావులను బాగ్ హృదయము సంభావించుచున్నది.

ఏ డ వ ప్ర క ర ణ ము .
ప్రమాణగ్రంథము—ఈశ్వరప్రత్యక్షము.

ప్రతిమతమందును బ్రహ్మగ్రంథ మొకముఖ్యాంగముగా నున్నది. హిందూ మతమునకు ఋగ్వేదా సామనాధర్వణము లనెడుచతుర్వేదములు ప్రమాణములు. మహమ్మదీయమతమునకు ఖొరానును, పారసీమతమునకు జెండవస్తాయును, క్రైస్తవమతమునకు బైబిలును ముఖ్యప్రమాణములై పరగుచున్నవి. ఈమతస్థు లందఱు తమమతగ్రంథములను బ్రహ్మగ్రంథములనుగా జేకొని తమధర్మజీవనమును జరుపుకొనుచున్నారు. “కావున బ్రాహ్మసమాజముయొక్క ప్రమాణగ్రంథ మెదిటి? ఏగ్రంథము ననుసరించి బ్రాహ్మమత మేర్పడినది?” అని యెల్లమతావలంబులును సామాన్యముగా బ్రశ్నించెదరు. “సత్యమ్ శాస్త్ర మనశ్వరం” సత్య మొక్కటియే యశ్వర మైనశాస్త్రము. సత్యమే యెప్పుడీ కని మనుజులకుఁ బ్రీతిపాత్రమై యొప్పుమందుటచే బ్రాహ్మసమాజము సత్యమునే పరమ ప్రమాణముగా నంగీకరించుచున్నది. తదితరము లయినగ్రంథప్రమాణములను బ్రాహ్మ సమాజము నిరాకరించును. వీపుస్తకమేని ప్రమాణ మయినయెడల నందలియేయంశమును గూర్చి సందియము తోచినను, తస్మత్తమయొక్కపాఠశాస్త్రమునకే న్యూనత సందేహించును. అక్కారణముచే నేమానవులచేతనో, యేకాలమునందో, యేభాషయందో, రచియింపఁబడిన యెట్టికృతగ్రంథములను బ్రాహ్మమతము ప్రమాణములనుగా నమ్మ తింపక, యెవ్వరిచే బోధింపఁబడినను, నేకాలమునందు బ్రకటింపఁబడినను, నిత్యమై సర్వ సాధారణ మైనసత్యము నే యమోఘప్రమాణముగా స్వీకరించుచున్నది.

“సత్యమును మనము తెలిసికొను టెట్లు? ఆసత్యగ్రహణమున కాధారము లేవ్వి?” అనుప్రశ్నలు విచారణీయములు. ప్రతిమతమును సత్యమునకే బద్ధమై యున్న దనియు, వేదాదిగ్రంథములమూలమునఁ గాక సత్యము నెఱుంగుటకు మార్గాంతర మిం కేమి యుండఁగల దనియుఁ గొందఱకు సంశయము కలుగవచ్చును. అందున కొక్కసమాధానము గలదు. ఎవనినుండి నకలమహర్షులును, ప్రవక్తలును, తమయూపదేశములను గ్రహించిరో యెవ్వనిచే నున్న ప్రమాణగ్రంథములను నేగ్రహింపఁబడుచున్నవో, యట్టిమహోప

దేశముడే, యాయానికారణమే బాహ్యసమాజమునకు సర్వోపదేశమును జేయుచున్నాడు. వేదరచనకు నతడే గదా యాధారభూతుడు! భౌరాను మున్నగు నితరమతగ్రంథములకును నతడే కదా ప్రేరేపకుడు! సత్యమతములకును, సమస్తసత్యములకును నతడే కదా మూలకారణమని అభిప్రాయమును దమకు భగవంతుడే సత్యమును బ్రకాశింపజేసినట్లు ప్రకటించుచున్నారు. ఋషులును, జ్ఞానులును, వీనునాథుడును, మహాత్ముడును, వేదగ్రంథస్థములై యున్నతమయుపదేశములను పరమేశ్వరుడే తమ కనుగ్రహించినట్లు నుడివియుండిరి. ఈప్రమాణగ్రంథముల యొక్క గాని, యాయుపదేశములయొక్క గాని యధికారము నొప్పుకొనుటకు మున్నందు దేవుఁ డొకఁడు గలఁ డనియు, నతఁడు పవిత్రుఁ డనియు, మానవులను ధర్మబోధచే బావనులను జేయ నిచ్చ గలవాఁ డనియు మనము విశ్వసించవలసియున్నది. అట్టిసో మతజ్ఞానమును బడయుటకు ప్రసక్తలే గాక, పవిత్రగ్రంథములే గాక, వీనిని మించి శ్రేష్ఠమై ప్రత్యక్ష మైనమఱియొకయుపాయము గల దని యెల్లదకును డెల్లము గాకమానదు. ఈశ్వరజ్ఞానమును సాధించినప్రకృతలయందును, ఈశ్వరచిత్తము లయిన గ్రంథములయందును విశ్వాస ముండుటకుఁ బూర్వము ప్రతిమానవుఁడును దనసహజశక్తుల మూలమున సర్వేశ్వరునిఁ దెలిసికొని యతనియందు విశ్వాస ముంచవలయును. దేవుని యునికినిఁగూర్చి యెఱిగినవాఁడు, అతనిసద్భావమును తెలిసికొనినవాఁడు, అతనినుండి యెఱియుపదేశమును వైనఁ బొందుటకు నర్హుఁడుగాఁ నెంచదగియుండును. కాని హిందూమత మాదిగాఁ గలపాశ్చిమమతస్థులు భగవంతుఁడు మతసత్యముల నెవరో గొందఱు మాత్రమే యుపదేశించియుండె నని నుడువుదురు. అటు లయినచోఁ బరమేశ్వరుని గుఱించినయాసత్యముల నాపుణ్యపురుషు లెట్లు గ్రహింపఁగలిగిరి? మానవుల కందఱకు సామాన్యముగాఁ గలసహజశక్తులమూలమునా? లేక విశేషశక్తు లేవి యయిన వారి కుండెనా? సర్వజనసాధారణము లైనశక్తులవలననే యైనచో, నెల్లవారును నాధర్మముల గ్రహింపఁగలిగియుందు రని యొప్పుకొనక తప్పదు. సకలేతరమనుజులకును లేనిదివ్యశక్తు లే వైన వారి కున్నచో, నట్టిశక్తులను గుఱించియు, నామహాత్ములనుగూర్చియు జనుల కెల్లప్పుడు ననుమానముగ నే యుండునని రూఢిగాఁ జెప్పనచ్చును. లోకములో నెందఱో తమకు భగవంతుఁడు ప్రత్యక్షమై మహత్తరము లయినశక్తుల ననుగ్రహించె నని జనులను నమ్మింపఁ జూచుచుండుట మన మెఱుంగుదుము. అక్కడక్కడఁ గొందఱు వారిమాటలను నమ్మి పాదపూజలు చేసినను, వివేకవంతులు వారిని మొట్టమొదట మోసగాండ్రినుగా

భావించి పరిశోధించుచుండును. జాగరూకతతోఁ బరిశీలించినమీఁదటఁ గపటవేషగూఢులఁ గా నిర్ణయింపఁబడినమహాత్ములఁ బలువుర మన మెఱుంగుదుము. ప్రజలు వారిపట్టునఁ గనఁబఱచెనునవిశ్వాసమున కొక్క హేతువు గలదు. జ్ఞానసంపాదనమునిమిత్త మై నిన్ను ఓకబుద్ధితో సమస్త మనుష్యులకును పరమేశ్వరుఁడు గొన్నిశక్తులఁ బ్రసాదించియు న్నాఁడు. ఎవ రేవిషయమును జెప్పినను బ్రతిమానవుఁడును స్వీయసహజశక్తులద్వారమునఁ దా నార్జించుకొనినజ్ఞానముతోడను, లోకానుభవముతోడను బోల్చి చూచుకొనును. అట్లు పరిశీలించినపిమ్మట వాస్తవముగాఁ దోచినపక్షమున నావిషయమును విశ్వసించును. లేనినో ననుమానించి నిరాకరించును. ఇక్కారణముచేతనే దివ్యప్రభావసమేతుల మని చాటుకొనెడు నెల్లకపటపురుషులయొక్కయు కల్లబొల్లిమాటలచే మోసపడక జనులు కొంతనఱకు నిలవఁగలుగుచున్నారు. అంతమాత్రముచే యథార్థప్రజ్ఞాగురంధరు లగువారు చితగౌరవమును గాంచుట లే దని మన మెన్నటికినిఁ దలంపఁగూడదు.

ఈశ్వరజ్ఞానమును గడించుటకు నలోకసామాన్యము లగువిశేషశక్తు లక్కఱ లేక పోయినను, నొక్కసంగతినిమాత్ర మెవ్వరును శంకింప వీలు లేదు. ప్రపంచములో ననేకశాస్త్రములు వెలసియున్నవి గదా! ప్రతీసరుఁడును నాశాస్త్రముల నభ్యసించుటకు స్వాతంత్ర్యమును గలిగియున్నాఁడు. అయినను నెల్లవారును నావిద్యలలోఁ బ్రావీణ్యమును గాంచఁ గల్గుచున్నారా? మిక్కిలి స్వల్పసంఖ్యాకులు మాత్రమే యాశాస్త్రము లలోఁ దగినపాండిత్యమును గడించి వాని కెక్కుచున్నారు. ఎవరు తచ్చాస్త్రజ్ఞానమును బడయఁగలకై నుచితరీతిని వృద్ధిఁ జెందించుకొనెదరో, వారు మాత్రమే యాశాస్త్రము నందు నైదుష్యమును సాధింపఁగలుగుదురు. అటులనే యాబ్రహ్మవిద్యావిషయము నందును విశేషసాధనముచేఁ దమయాధ్యాత్మికశక్తులను బెంపొందఁజేసికొనినవారు మాత్రమే పరిబ్రహ్మయునుగుఱించి విశేషజ్ఞానమును సంపాదించి సమర్థులై యుండురు. అంతయే గాని పూర్వ మెవ్వరికో తప్ప యిక్కాలమునం దట్టిబ్రహ్మజ్ఞానము గలుగ దని వాదించుట యతిసాహసము. అసత్యము.

పయినిఁ జూపినహేతువులనుబట్టి బ్రహ్మజ్ఞానమును సంపాదించుటకు సకలమానవులకును వారివారిసామర్థ్యమునుబట్టి వీలు గల దని కరతలామలక మగుచున్నది గదా. అందుచే నెవ్వరికో యేదోయొకకాలమునందు సాక్షాత్కారుఁడై భగవంతుఁడు తనను గుఱించినధర్మములను బోధఁ జేసి నని యొచక, సర్వదేశములయందును సర్వకాలముల యందును, సర్వజనులకును దనహితోపదేశముల నెఱిగించుచుండు నని బ్రాహ్మణుఁడని యుండు దృఢముగా నమ్ముచున్నాఁడు. సత్యప్రకాశన మంతము లేక యనంతకాలము

నుండి మహాప్రవాహమువలె నిప్పటికిని బ్రహ్మముఖమునుండి వెడలుచున్నది. ఏ సీతేయి పర్వతశిఖరమునందో యేసరస్వతీనదీతీరమునందో, యేజీసనునకో, యేమహావృదునకో ద్భాన మిచ్చి కొన్నిసత్యములు నుపదేశించి యనంతర మూరకున్నవాఁడు గాఁడు. నిత్యుడై, సర్వవ్యాపకుఁ డైనయాపరమేశ్వరుఁ డనవలయు మానవులసమస్త శక్తుల నుత్తేజింపఁ జేయుచు నొకయుగమునకంటె మఱియొకయుగమునందుఁ దనమహిమలను మఱితయొక్కవగాఁ బ్రయోగించుచున్నాఁడు. ఓహో! నిర్మలమానసంబుతోఁ దన కొఱకై ప్రతీక్షించిన యెవ్వరి కాలఁడు ప్రత్యక్షము గాక యుపేక్షించెను? మహా భక్తులమాట యటుండ, నీశ్వరవాక్కుల నాలకించి తమజీవయాత్ర నానందముతో గడపెడుసామాన్యభక్తు లందఱు లోకమున నున్నారు గారు!

జీవాత్మయే యీశ్వరునిమహోత్తర మైనదేవాలయము. మానవుల కాలఁడు హేతుజ్ఞానమార్గమునను, అంతరాత్మద్వారమునను, నధ్యాత్మికజ్ఞానమాలమునను దన ప్రజ్ఞను వెల్లడించుచుండును. ఏపురుషాధికారమును గాని, యేగ్రంథాధికారమును గాని మత మార్గము చేసికొని యుండలేదు. మనుష్యునియొక్కమతప్రకృతియే సమస్తమతములకును శాశ్వతమైనపునాదియై తనరారుచున్నది. మతసమాజములు మాఱవచ్చును. వేదములు పురాతనములై ప్రమాణములుగా నంగీకరింపబడకపోవచ్చును. కాని మానవుఁడు మానవుఁడుగా నున్నంతఁజను నేదియో యొకమతమును నశలంబింపక యుండఁ జాలఁడు. ఈశ్వరజ్ఞానమునందు మనుజునకుఁ గలగహజానురాగమే మతవిశ్వాసమునకు హేతుభూతమై యలరుచున్నది.

అయినను ప్రమాణగ్రంథము లీశ్వరచోదితములు గా నని బ్రాహ్మసమాజ మెన్నటికిని జెప్పదు. వేదములయందును, ఖింఁనునందును, ఔచిలునందును, తినితరగ్రంథములందును గలసత్యము లన్నియు నీశ్వరోపదిష్టము లనుటకు సందేహము లేదు. బ్రహ్మజ్ఞాన మంతయు నెదియో యొకజాతివారికే యుపదేశింపబడె నని గాని, యెదియో యొకగ్రంథమునందే యున్న దని గాని బ్రాహ్మసమాజము సమ్మతించదు. ఎవ్వరో యొకమతకర్తకే, యొకమతసమాజమునకే యీశ్వరజ్ఞానము గలిగె నని కూడ బ్రాహ్మసమాజ మంగీకరింపదు. గ్రంథగౌరవమునుబట్టి సత్యమున కాదరము గలుగ దనియు, సత్యగౌరవమునుబట్టి గ్రంథమున కాదరము గలుగు ననియు బ్రాహ్మసమాజముయొక్క నిశ్చితాభిప్రాయము. సత్యము లుండుటచేతనే వేదగ్రంథ మైనది, గాని వేదగ్రంథ మని పేరు బెట్టుటచే నందలిసంగతు లన్నియు సత్యములు గాలేదు. పురాతనమతములు తమ పుస్తక మొక్కటియే ప్రత్యేకముగా నీశ్వరదత్త మైన దనియు, నందలివాక్యము

లన్నియు నమోఘము లనియుఁ బ్రమాణము అనియు నుగ్గడించును. అగ్రంథములో నున్నది యెల్ల యథార్థ మనియు, నందులో లేని యెల్ల యథార్థము గా దనియుఁ దన్మత స్థులు నడుపుచుందురు. ఇట్లుంటుండు దుర్లంభ్యము లైనయనేకాంశములు సంభవించి నవి. ప్రప్రథమముగా దినదినాభివృద్ధిఁ గాంచుచున్న ప్రకృతిశాస్త్రపరిజ్ఞానమునకును, నమోఘసత్యములుగాఁ బ్రకటింపఁబడినయాగ్రంథస్థతయునులకును వైరుధ్యము కలిగి నది. నూతనశాస్త్రపరిశోధనములప్రకార మందలియనేకాంశములు సత్యవిరుద్ధము లని నిర్ధారణ చేయఁబడినవి. ఇవి యటుండఁ బ్రతిమత్తస్థుఁడును దనగ్రంథమే భగవద్దత్త మనియు, నమోఘప్రమాణ మనియు, నందలివిశ్వాసమే మోక్షక సాధనమనియు నొక్క వక్కాణించుచుండును. ఇట్టిసందిగ్ధసమయములో సత్యమతార్థి యగువాఁ డేగ్రంథము నందు విశ్వాస ముంచవలయును? ఒకపుస్తకమునందుఁ బ్రశ్నింపక నమ్మక ముంచినచో నితరగ్రంథములవలెనే మేల నిరాకరింపవలయును? హిందువులజేదము నంగీకరించుట కంతటిప్రబలకారణములు గలవో, యంతటిహేతుప్రాబల్యమే భౌరాను బైబిలు మున్న గుప్రమాణగ్రంథముల నంగీకరించుటకును గలను. ప్రమాణగ్రంథములలోఁ గూడ నిట్లు పదస్మరవివాదము వాటిల్లుచున్నది. ఖక్షపాతబుద్ధి లేనిసత్యాప్వేషి యీశ్వరప్రసాది తము లగుతనజ్ఞానశక్తులసాహాయ్యమున సత్కృతమును, సద్గ్రంథమును నిర్ణయించుకొనను. అపుడు సత్యనిరూపణమునకు వేదగ్రంథములు సాధనములు గాక సర్వజనస్వాభావికము లైనబుద్ధ్యాదిశక్తులే యుత్తమసాధనము లయినవి గదా! బుద్ధి ఒకసింపనిబాలుఁడు పసి తనమున జననీజనకులు చెప్పినవిషయముల నెల్ల విశ్వేయముతో సత్యములుగా నమ్మతించి, నయోధికుడై జ్ఞానాభివృద్ధిఁ గాంచినకొలది తల్లిదండ్రులయొక్కవాక్యముల యాదా ర్థ్యమునుగూర్చి తర్కించునట్లు, మానవజాతియొక్కబాల్యాస్థలో వేదాదిగ్రంథములు ప్రమాణములుగాఁ బ్రశ్నింపక యంగీకరింపఁబడెను. కాని యిక్కాలమునందు వాని ప్రామాణ్యము శంకాస్పదమై చర్చింపఁబడుచున్నది. జ్ఞాన మభివృద్ధిఁ గాంచినకొలది నట్టిగ్రంథములు ప్రమాణములుగా నిలువక సత్యమే విశ్వాసపాత్ర మగు ననుటకు సంశయము లేదు.

ఒరగల్లుమీఁద రాచి సునర్లముయొక్కనన్నెను నిరూపించుచందమున, నాయా గ్రంథములయొక్కసారాసార ముండలినత్యవశ్యమునుబట్టి నిశ్చయింపఁబడును. వివిధ దేశీయులచే, వివిధమతావలంబులచే, వివిధయుగములయందు విరచితములై విశేషముగా విమతంపఁబడి గౌరవింపఁబడుచున్న యెల్లమతగ్రంథములను మానవజాతియొక్క యన్యైశ్మికజ్ఞానధన మంతయుఁ బదిలముగా దాపురము చేయఁబడినయమాల్యాగారము

లనుగా బ్రాహ్మ సమాజము భావించి యానందించుచున్నది. పశ్చిమదేశస్థులు పదేశించినను, పార్శ్వదేశస్థులు పదేశించినను, పార్శ్వదేశస్థులు పదేశించినను, నవీనులు బోధించినను, సత్వము సర్వత్ర సమాదరణీయ మని బ్రాహ్మ సమాజముయొక్క దృఢమైన విశ్వాసము. ఇట్టి సమదృష్టితోఁ జూచినపుడు కాస్త్రవిజ్ఞానమునకు మతమునకుఁ గాని, యొకరివేదము మఱియొకరివేదమునకుఁ గాని యేమియు విరుద్ధభావ ముండ నేరదు. పూర్వాచారబద్ధులగు గొందఱు మతిస్థులవలెఁ గాక బ్రాహ్మ సమాజము విశ్వాసముతోడను, సుతాపాముతోడను పర్తమానమునందు నడచుచున్న నూతనశాస్త్రజ్ఞానాభ్యుదయమును గాంచి యభినందించును. ఏకాస్త్రమునం దభినవజ్ఞానోదయము గలిగినను, నీశ్వరసాన్నిధ్యమును బొందుటకు మఱియొక నుకరమార్గ మేర్పడినట్లు బ్రాహ్మ సమాజముఁడు సంతోషించును. సత్యాన్వేషణలీతముగా మానవునిచే రచియింపఁబడిన పత్రిప్రమాణగ్రంథమును, పృథి లొకకాలొకకగ్రంథరాజమును కోటిమార్గప్రభాభాసమానుఁ డగు సర్వేశ్వరునినుండి బయలుపడె లెడు నొక కిరణమువలెను, కాలబద్ధము గాక యనాదిగాఁ బరమేశ్వరునుండి ప్రసవించుచున్న ధర్మప్రవాహమునందలి యొక జలబిందువువలెను, శ్రీనివాసానందకరముగా నతఁడు మనుష్యకోటికి వినిపించుచున్న మహాగానమునందలి యొక స్వరమువలెను బ్రాహ్మ సమాజముఁడు భావించుచున్నాఁడు.

బ్రాహ్మ సమాజముయొక్క వేదగ్రంథ మొక ప్రదేశమునకుఁ గాని, యొక దేశచరిత్రకుఁ గాని సంబంధించినది గాదు. అది యొక భాషలో రచింపఁబడినదియుఁ గాదు. సకలజాతీయులయొక్క భాషాపరిభాషలయందు లిఖింపఁబడినది యున్నది. పృథ్వీయందు భగవన్మహిమను బోడఁగాంచినను, దేశచరిత్రయందు నీశ్వరోద్దేశమును గనిపెట్టినను, నిజహృదయమునందు దేవునికల్యాణగుణాతిశయమును దలసికొనినను, నెక్కడ మానవుఁడు పరమేశ్వరుని నిర్వచనీయ మగు మహాత్మ్యమును గ్రహించి స్తుతించి యానందించినను, నెక్కడక్కడనే బ్రాహ్మ సమాజమునయొక్క వేద మేర్పడుచున్నది. ఈవేదము పురాతనమై, నూతనమునై, సర్వజనసామాన్యమై నిరంతరాభివృద్ధినిఁ జెందునదియై రాజిల్లుచున్నది. సకలమానవులచేతను బూర్వయుగములలో నార్జింపఁబడిన యాత్మీయజ్ఞానధనము నంతయుఁ దనకు వాచిచే దయాపూర్వకముగా నొసంగఁబడినదాయభాగముగా బ్రాహ్మ సమాజము తలఁచుచున్నది. సత్యాన్వేషమునందు బ్రాహ్మ సమాజము దేశకాలవర్గభేదమును గాని, జాతిభాషాభేదములను గాని యించుకేనియుఁ బాటించదు. బ్రాహ్మ సమాజముయొక్క దేవుఁడు సర్వసాధారణుఁడు; వేదము సర్వసాధారణ మైనది. సర్వసాధారణమైన యిట్టి బ్రాహ్మ సమాజమునకు నిరంతరాభివృద్ధియు సాధారణము గదా!

ఎరిమిదవ ప్రకరణము.

సాంఘికాదర్శము.

బ్రాహ్మచర్యమునుగూర్చి యోచించునపుడు బ్రాహ్మసమాజముయొక్కసాంఘికాదర్శమునుగూడ విచారించుట ముఖ్యావశ్యకము. అన్యలసంబంధము లేకుండ నొక్కొక్కనిచేఁ బ్రత్యేకముగా నేకాంతమున నన్వేషేయమగుచునే బ్రాహ్మచర్య మని భావింపఁ దగదు. మనుష్యునియొక్కసకలవ్యాపారములను సన్మార్గమునఁ జెట్టి యాతనిగృహకార్యములను, సమస్తసంబంధభాంధవములను సంస్కరించి యున్నతస్థితికిఁ జెచ్చునది బ్రాహ్మచర్యము. తత్కారణముచే బ్రాహ్మసమాజమునందు సంఘనిర్మాణవిషయమున నొకయుత్తమమైనయాదర్శ మేర్పడినది. “న స్త్రీ స్వాతంత్ర్య మ్నతి” యనెడు వాక్యము పరమప్రమాణముగాఁ గైకొనఁబడి దుర్లంఘ్యము లగుననేకజాతిభేదములచే శాఖోపశాఖలుగఁ జీలియున్న మనదేశమునం దాయాదర్శము జనబ్రాహ్మణ్యమునకు గంటక పొరయై బహుకలహములకుఁ గారణభూత మయ్యెను. అందువలన నాయాదర్శము గుఱించి యొకింత యిచట ముచ్చటించుట యప్రస్తుతము గాను. దేవునిగుఱించియు, దేవునకును మానవులకును గలసంబంధమును గూర్చియు బ్రాహ్మసమాజికులకుఁ గలయభిప్రాయములను బట్టియే యాయాదర్శముగూడ నిర్ణయింపఁబడినది. జగత్సత యగునేకేశ్వరునియందలివిశ్వాసము ననుసరించి కులజాతివర్గభేదములు లేక మానవులందఱొక్క కుటుంబమునకుఁ జేరిననా రమవిశ్వాసముగూడ సహజముగా నుత్పన్నమైనది.

దేవుఁడు మనకుఁ దండ్రి యగుటచే, మనుష్యులందఱాతనిసంతానము గదా! ఆహేతువులన స్త్రీలును బురుషులును బరస్పరసోదరీసోదరభావమును గలిగి వర్ధిల్లవలసిన వారగుచున్నారు. కులదేశవర్గభేదములనుబట్టి పుట్టుకతోడనే యొక రెక్కువ యనియు, నొకరు తక్కువ యనియు నిరూపించుటకు వీలుపడదు. బుద్ధివికాసమునందును, పాండిత్యవిశేషమునందును, భాగ్యగరిమయందును, అధికారప్రాబల్యమునందును మనుష్యుల కొండొరులలో నేరీతి వ్యత్యాసము లున్నను, నొక్కయీశ్వరకుటుంబమునఁ జేరిన వారగుటచే నెల్లరును సమానులై పఱుగుచున్నారు. జన్మసిద్ధమైన యెట్టియాధిక్యము గాని

న్యూనత గాని యుండవలె నని యభిలషించుట మన కందఱికుఁ బరమజనుఁ డగుభగవంతునియొడల నపరాధమును గావించుట గాని వేఱు గాదు. అత్యంతనిందాపాత్ర మైన యిట్టిభేదములను బాటించుటకు బ్రాహ్మసమాజము సమ్మతించదు. ఏమానవునకుఁ గాని యేసంఘమునకుఁ గాని స్వతస్సిద్ధ మైనయాధిక్యము గల దని బ్రాహ్మసమాజ మెంచఁజాలదు. ఒకమనుష్యునకును మఱియొకమనుష్యునకును, నొకశాఖకును మఱియొక శాఖకును నకారణముగాఁ బెరుగుచున్న భేదభావములను బోనడచి సర్వసాభ్యాత్రిమును స్థాపించుటయే బ్రాహ్మసమాజముయొక్కసాంఘికాదర్శము. మనుజులకు గురువులుగా నుపకరించునిమిత్తమై యుద్దేశింపఁబడినయేప్రత్యేకజాతియు భూతలమున భగవంతునిచే సృష్టించఁబడినట్లు బ్రాహ్మసమాజము విశ్వసించదు. ఎల్లమానవులకును మతపర్యవృత్తి నీసర్గ మగుటచే నీతిజ్ఞానములందువలెనే యాయధ్యాత్మికవిషయమునందును మనుజు లందఱును నిగంతరాభివృద్ధిఁ బొందఁగలరు. ప్రకృతమునఁ గాననయ్యెనుస్థితిభేదములకు నాయాసంఘస్థులజన్మవిశేషము కారణము గాక, శతాబ్దులనుండి కారణాంతరములచే వారనుభవించుచు వచ్చిన యధికమైనపాపిబల్య మనుటకు సందేహము లేదు. అక్రమములైననిబంధనములును, శాసనములును నిట్టినివరీతతారతమ్యములకు మూలహేతువులై యుండెను. ఆయక్రమములను గాని, యాభేదములను గాని యంతరింపఁజేయఁక యొకను సాగనిచ్చుట గాని, జోక్యము కలిగించుకొనక తటస్థముగా నుండుట గాని మహాపాణకముగా బ్రాహ్మసమాజము భావించును. పంచముఁ డైనను, బ్రాహ్మణుఁ డైనను, హిందు వయినను, మహమ్మదీయుఁ డైనను, నల్లచిచ్చము గలయాఫ్రికాదేశస్థుఁ డైనను, తెల్లచిచ్చము గలవిరోపాదేశస్థుఁ డైనను బ్రాహ్మసమాజికునకు భ్రాతయై. సకల మానవులను సహోదరులనుగా భావింపలేకపోయిననో భగవంతుని “తండ్రి” యని పిలుచుటకు మనకు యోగ్యత లేదని చెప్పవచ్చును.

హిందూదేశములోఁ గలదేవములు మిక్కిలముగా నుంటున్న మనుజు లందఱు సోదరు లనియు సమాను లనియు నొక్కొక్కక్కఱినించుట మిక్కిలి యావశ్యక మయ్యెను, జాత్యుపజాతులుగాను, శాఖోపశాఖలుగాను, మనదేశమునందు సంఘమంతయు నానా విధములుగా విడివిడియైనవి. తేనియటట్టియలోనిగదులవలె వేఱువేఱుగా నున్న హిందూమహాసంఘములోనిచిన్నిచిన్ని తెగలలోఁ బరస్పరభోజనబాంధవ్యములు నిషేధింపఁబడినవి. భోజనాదులమాట యటుండ నూరక సమీపించి పలుకరించి, యాదరించు

టయఁ బ్రతిషేధింపఁబడిన పలు తెగలును మనదేశమునఁ గలవు. కటకటా! యస్వభావికములై యమానుషములై యనగ్ధదాయకములైన యీమానవకల్పితభేదజాలముచే మనుష్యులూత్రిలలో నెల్ల జెల్లఁ నల్లకొనవలసినయనురాగనల్లరి మెల్లమెల్లగా శోషిల్లుచున్నది. అక్కతమున నీశ్వరగర్భ మగునీమానభ్రాతృత్వమును సర్వవిధముల నీసాధారణమత సమాజమునందుఁ బోషింపఁ బ్రయత్నించుట పరమకర్తవ్యము.

పశ్చిమదేశస్థులలోను నుద్యోగభాగ్యాదితారతమ్యముల ననుసరించి గొప్పవారనియుఁ గొలఁదివారనియు భేదములు గల ననియు, నొకనికిని మఱియొకనికిని భేదము లేకుండఁ జేయుట దుస్సాధ్య మనియుఁ గొందఱుబుద్ధిమంతు లొకయుక్తినిఁ జెప్పుదురు. మనుజులలోఁ బరస్పరాంతరము లుండఁ పని యెవ్వారును నొడువఁజాలరు. కాని యట్టి తారతమ్యములు తరతరాంతములవఱకు నంతు లేక నడచుచుండవలె నని గాని, యవి మానవు లొండొరులలో నుండవలసిన స్నేహప్రాళమును బ్రొంది ద్వేషాసూయలను బుట్టించి పెంచెడుకులభేదములుగా మాటవలె నని గాని బుద్ధిమంతుఁ డెవ్వఁడును గోరనేరఁడు. పాశ్చాత్యులలో వర్గభేదములును, నిమ్నాన్నతభావములును బ్రబలియున్నచో నపుడు వారిస్థితియు శోచనీయమే యగును గాని క్లాగునీయము గాదు. అయినను వారిలో నున్న భేదములు మనదేశమునందలికులభేదములవలె దురతిక్రమములును శాశ్వతములు నయిన భేదములు గా పని మనము గ్రహింపవలయును. అచ్చటివిభాగములు యోగ్యతనుబట్టియు విద్యాసంపదనుబట్టియు నేర్పడినవి గాని పుట్టుకతోడనే నిర్ణయింపఁబడినవి గావు. భూపతనమైనతోడనే యొకఁడు సమ్రాటృత్వఁడో గాఁడో యాతని కులగౌరవమునుబట్టి నిర్ణయింపఁబడుచున్నది. ఇతరదేశములందును మనదేశములందును వర్తించుచున్న భేదములలోఁ గలవిశేష మిచ్చటనే యున్నది. స్వప్రయత్నమాలకముగా నున్నతని బూజ్యతను గాంచుటకు మనదేశపుస్థితిగతు లవకాశ మియ్యవు. కడ మజాతీయుఁ డెంతటిగుణవంతుఁ డైనను, నెంతటివిద్యావంతుఁ డైనను గౌరవపాత్రుఁడుగా నెంచఁబడఁడు. ఉత్తమజాతీయుఁ డెంతటియధముఁ డైనను, మూఢుఁ డైనను, గౌరవార్హుఁడుగా నెన్నఁబడును. గుణాధికుఁ డైనవాఁడు, జ్ఞానాధికుఁ డైనవాఁడు సంఘములో నెట్టిగౌరవపదవి యైనను బొందుటకు పాశ్చాత్యులలో సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము గలదు. పాదరక్షలను గుట్టికొని జీవనముచేసిన పేదవానితనయుఁడు తనగుణ, జ్ఞానాతీతయప్రభావముచే రాజ్యచక్రమును ద్రిప్పెడఁగమత్త్యఁడో మతభోధఁ జేసెడు

నానాద్యుడో యే సకలజానపూర్వవాక్షుడై కేరొందుట కేఁదమునైనయభ్యంతరములు నాదేశములందు లేవు. అధిమన్యములలో బాట్టి యుత్తమగౌరవమును సాధించినపురుషుని రేణ్యులు, కడుషీమణులు బాపశ్రీమ్యులలో వేసవేలు గలరు. ఇత మనదేశమునందలి కులభేదములో, యెన్నడో యేకాగ్రముననో యుద్భవించిననై కాలక్రమమున స్థిరపడి సంఘమునం దిప్పటికిని నిటవుగా నాటుకొనియున్నవి. అనేకతాబ్దిములకిందట నేర్పడినయానిబంధనములకు గానులై కోట్లకొలదిప్రజలు సకలమానవసామాన్యము లగు స్వామ్యములకుఁ గూడ వెలియైనవారై యనంతమునైనయిడుమలఁ గుడుచుచున్నారు. అనిర్బంధముల గోరంత నతిచరించినను ఘోరిపాపముగాఁ బరిగణింపఁ బడుచున్నది. ఇట్టి యన్యాయములు పత్రమైన మతమువేటిట జరగుచుండుట మతంత్రసంతాపకరము గదా! సకలాభివృద్ధికి భంగము నాపాదించుచుఁ జిరకాలమునుండి మసభరతఖండము నావేలించి యున్నయానగ్గవైవమ్యశిఖాదము హరి మగునంతఁ జూచు కడునక యుద్ధము నలుపుటకై బాగ్మాసమాజము సంసిద్ధమై యున్నది. ఎట్టియాటంకములు తటస్థించినను వెనుకంజ వేయక, యెద్దియోతీరున సమాధానము చేసికొన వేగింపడక స్వభావసరుద్ధములను, న్యాయవిరుద్ధములను, నీశ్వరగోదేశప్రశ్నికూలములు నైనయ్యాభేదభావము లంతరించు దనుక నీసమరము సాగించుటకు బాగ్మాసమాజము కృతప్రసిద్ధియై యున్నది.

సంఘమునందలియెల్లగును సమాను లియొడువీయగల్గవుముమాలముననే బాగ్మా సమాజముపై ననేకులకు ననూయత పొడముటకు వేరువు గగిగినది. బాగ్మాభేదము లను నిరసించినంగునఁ బూర్వార్థావరాయణులగుహిందువులు బాగ్మాసమాజముమీఁద ద్వేషము నహించిరి. ఈకులభేదములను నింపింపకపోయినచో హిందూసంఘ మొక వేశ బాగ్మాసమాజముయొక్క యేకేశ్వరవాదమును, నేకేశ్వరగోపాసనమును నహించియుండును. కాని సర్వానర్థగాయక మైన యీకులభేదముహీరుహమును గూఁకటివేరుతో నూడఁబెట్టుకుట బాగ్మాసమాజము శనమూల్యగర్వమాలలో నొక్కటిగాఁ జీసికొనియున్నది. ఒకపైపునఁ బూర్వార్థావరాయణుల గోపక్షితులను జేరియ, మఱియొకప్రక్కను పంశపరంపరగా దీర్ఘకాలమునుండి కొంద అనుభవించుచున్నయధికారగౌరవములకు భంగము నాపాదించియు, చిట్లు పలువురకు ననిష్టము గల్గింపఁబరిచిచ్చినను నోర్చి తన యుద్దిష్టగర్వ మైనమానవభాగ్యమును మాత్రము బాగ్మామతము కడునక నిలునఁబెట్టుచున్నది. నిన్నుబాతులుగా నెంచఁబడెనుపంచమానులయొక్క సమర్థరణము బాగ్మా

సమాజముయొక్క మహత్కార్యములలో నొకటి. బహుశతాబ్దములదిగా నిస్సటి జనులను కూర్చుములగు సాంఘికకానములబట్టి నిర్దయతోఁ జూడబడుచున్న యాయత్తజాతులవారికి బ్రాహ్మసమాజ మభయహస్తమిచ్చి కాదుచున్నది. ఈహీనజాతులకు సాహాయ్యము చేయఁగల్గుట తనమహాభాగ్యముగా బ్రాహ్మసమాజము భావించును.

సకలమానవులను సమాను లనియెడునీయుత్తమధర్మమును స్త్రీలపక్షమునను నర్తింపజేసి బ్రాహ్మసమాజము జనప్రితికి మఱిత దూరమయ్యెను. హిందువులు నాగరికాగ్నిగణ్యులై జ్ఞానాధికులై యుండినప్రాచీనకాలమునందు హిందూస్త్రీలును నున్నతదశయందుండి సమస్తకళల నభ్యసించుచు సంఘమునకు నన్నెయు వాసియుఁ దెచ్చి రనుట కనేకనిదర్శనములు గలవు. కాని కడచినకొన్నివందలసంవత్సరములనుండి హిందూభామినులయవస్థ యతిహీనమై శోచనీయముగా నున్న దనుటకు సంశయము లేదు. స్త్రీవిద్య యొకగొప్పదోషముగా నెన్నఁబడెదగుర్గతి తలఁపించినది. భర్తలకు విధేయురాలై గృహమును దిద్దుటకుఁ దప్ప తక్కినయేషనులకును గొఱగానివారుగా వనిత లెన్నఁబడుచున్నారు. పరులఁ జూడనీక తెగలములుగునఁ బదిలముగా నుంచఁబడుచున్నారు. ఈశ్వరునిచే దయాపూర్వకముగ నొసంగఁబడినచక్కిని నెలుతురునఁదుఁ దిరుగాడుటకు వారికి నవకాశములేదు. నిర్మలవాయువును బీల్చుటకు వారికి వీలు లేదు. బుద్ధిని వికసింపజేసికొనుటకుఁ గాని, శరీరాశోభ్యమును గాపాడుకొనుటకుఁ గాని యవకాశమే లేకయుండ నిక వారియధ్యాత్మికస్థితిని గూర్చి యోజించువా రెవరు? ఇద్విగమన జ్ఞానవిషయమునను శారీరవిషయమునను ఆత్మవిషయమునను మనదేశపు నుదతులయొక్కయవస్థ యత్యంతఁచారకరమై భారతీయుల కెల్లగకు మిగుల లజ్జాకరముగా నున్న దనుటకు సంధియము లేదు. పురుషులయొక్కప్రయోజనమునిమిత్తమును సౌఖ్యమునిమిత్తమును స్త్రీలు సృజింపఁబడినట్లు తలంపఁబడుచున్నారు. పవిత్రగిరింథములుగాఁ బరిగణింపఁబడు భారతాదిగింథములయందలి ననితలనుగూర్చి వర్ణనము లక్కడక్కడ నతిహేయములుగా నుండును. అనేకభాగములయందు వారు కామైకప్రధానలుగాను, విశ్వాసానర్హులుగాను నభివర్ణింపఁబడిరి. తండ్రియో, భర్తయో, కుమారుడో శ్రద్ధదీసికొననిచో జెడిపోయెడుచంచలమితులుగా స్త్రీలు వర్ణింపఁబడిరి.

మానవస్వభావమునుగూర్చి తనకుఁ గలయున్నతభావమున కనుగుణముగా బ్రాహ్మసమాజము ప్రప్రసముననే స్త్రీపురుషులకు స్వాతంత్ర్యము సమానముగా నుండవలె

నని నియమించియుండెను. ఆ మొట్ట మొదటియే గ్రంథము ననుసరించి సంఘమునందలి సన్న్య విషయములను సరించుచున్నది. స్త్రీలకు మిక్కిలివేదనాకరములుగా నుండెడు నెల్ల దురాచారములను మెల్లమెల్లగా నిర్మూలముచేయుటకు బ్రాహ్మసమాజము దృఢప్రయత్నములను జేయుచున్నది. అతిఘోరమైన ఘోషాపధ్ధతినిఁ దొలగించి పరమేశ్వరునిచేఁ బ్రసాదించబడిన స్వచ్ఛమైనవాయువును నూర్యరశ్మిని స్వేచ్ఛగా ననుభవించుచు విద్యాలాభమును బొందుట కవకాశ మిచ్చుటయే గాక, విద్యులలో నెల్ల నగ్నిగణ్యమై, యాశ్వరసద్భావమును బ్రకటింపఁడుబ్రాహ్మవిద్యను గూడఁ బడయుటకు సదుపాయము చేయుచున్నది. సంఘమునం దిట్టిస్వాతంత్ర్యమును సతులకు నొసంగఁ బూనుకొనుటచే బ్రాహ్మసమాజము ప్రజలయొక్క యాదరమును బోగొట్టుకొనెను. స్త్రీల నుద్ధరించెడువారని బ్రాహ్మసమాజీకులను గొందఱు లోకకాలమునందుఁ బరిహసించియుండిరి. ఆహాస్యము చేసినవారి పిప్పదు బ్రాహ్మసమాజ మొనరించినమహోపకారమును గుఱించి ప్రస్తుతించుచున్నారు. యుగయుగములనుండి యంగకారమునఁ దవపులాడుచున్నవారికి బ్రాహ్మసమాజము నూర్యకాలయొక్క సౌఖ్యమును జవిమాపిన దని చెప్పవచ్చును.

ఇదేతీరున గృహసంబంధము లైనవిషయములందును సంఘసంబంధము లైనకార్యములందును సాధ్యమయినంతవఱకు ధర్మన్యాయానుసారముగా బ్రవర్తించుటకు బ్రాహ్మసమాజము గడంగుచున్నది. యాశ్వరసమృతము లైనయిట్టిసకలసంస్కారములను గావించి గృహమును భూతలస్వర్గముగా మార్చుట బ్రాహ్మసమాజముయొక్క యాశయము. ఎవ్వరో కొందఱు జ్ఞానులకు మాత్రమే సాధ్యమగుమతము బ్రాహ్మమతము గాదు. ప్రశాంతములగుపద్దతాలలో మాత్రమే యనుష్ఠేయమగుమతము బ్రాహ్మమతము గాదు. సంఘమునం దుండుపమస్త జనులు నలంబించి యానందింపఁదగుమతము బ్రాహ్మమతము. సకలాభీష్టప్రదాయకుఁ డగుసర్వేశ్వరునియనుగ్రహములన భారతమహాసంఘమును ధర్మానుగ్రహముగను, న్యాయానుసారముగను, ప్రేమానుకూలముగను బునర్నిర్మణము చేయుట బ్రాహ్మసమాజముయొక్క ముఖ్యాభిలాష.

తొమ్మిదవ ప్రకరణము.

ఉపసంహారము.

కడచినప్రకరణములయందు బ్రాహ్మసమాజముయొక్కప్రధానసిద్ధాంతములను విశదపఱచియున్నారము. ఆసిద్ధాంతము లొక వేళఁ గోపము నూతనములుగాఁ దోఁపక పోనచ్చును. బ్రాహ్మసమాజమునఁ జే నుత్తమాచర్యములు గలిగియుండినభక్తసంఘములచే నట్టిసద్ధర్మములు పూర్వకాలమునందు సయితము ప్రకటింపఁబడియుండవచ్చును. అయినను నానావిధకష్టములములు చుట్టుచుట్టినను వెనుదీయక యుద్ధారము లైనయాధర్మ సముదాయమును సంఘటింపఁజేయునందుఁ బ్రవేశకెట్టుటకు బ్రాహ్మసమాజము చేసినప్రజల ప్రయత్నములు హిందూదేశచారిత్రమునందే గాక ప్రాపంచికమతచరిత్రమునందును బ్రశంసాపాత్రములై ప్రకాశింపఁగల పనుటకు సంశయము లేదు. ఈశ్వరానుగ్రహమున బ్రాహ్మసమాజముయొక్కమనోరథము సిద్ధించునని లోకము నంతయుఁ గలవరపఱచు చున్నయొక మహాసమస్య పరిష్కరింపఁబడఁగలదు. అమోఘముగుప్రత్యేకప్రమాణ గ్రంథము లేక, అమోఘునచనుండుగు భవిష్యద్వక్త లేక, యొక సర్వసాధారణమత సమాజమును స్థాపించుట యసాధ్య మని దాదాపుగా సకలజనులయొక్కయభిప్రాయమై యుండెను. అయినను సర్వోత్కృష్టమైనయామతస్వభావమును నెఱింగినవారు లేక పోలేదు. మేటికవీశ్వరులు తమయన్దగళకవితాలహరియందు దట్టియున్నతమతభాసములను బ్రసాదించఁజేసియున్నారు. భావిదర్శులయొక్కహృదయాకాశమునందీయాదర్శము విద్యుల్లతవలె మెఱసియున్నది. తత్వజ్ఞులైన లీయుత్కృష్టాచర్యమును దమభావ ప్రపంచమునందు దర్శించియున్నారు. అయినను నయ్యది సమస్తజనులకును హృదయ సంతృప్తినిఁ గలిగించునట్టియు సమస్తమానవులచే ననుష్ఠేయ మగునట్టియు మతముగా మాత్రము ప్రకరింపఁజాల దని బుద్ధిమంతులయొక్కయు భక్తులయొక్కయు సభిప్రాయమై యుండెను. పూర్వమతచారిత్రములనుబట్టి చూచితమేని యిట్టియనుమానమునకుఁ గావలసినంతయవకాశము గలదు. లోకమునందలిమతములయొక్క చరిత్రములను బరి

క్షించితిమేని ప్రితిమతమును బాగ్రంధమునఁ బ్రవేశమునుండి పలునడేడు జలప్రసాహమునఁ బ్రవహించి నిర్మలమై కాలక్రిమమున బహువిధజాతిమాత్స్యముల లోడను మూఢాచారములలోడను గలసి కలషిత మయినట్లు మనము గ్రహింపఁ గలము. పరిశుద్ధమై సాధాగణమై యాధ్యాత్మిక మైనచుతము మనదేశములో మిగుల నభోగిని జెందియున్నది. సమృద్ధిగారణము మనదేశములో సాధ్య మగునా యను సంభేదమును గూడఁ బొడమించునంతటిదుస్థితి పొందినది. ప్రితిమారాధనము ప్రబలమైనది. ఆచార్యు లసంఖ్యాకులు గలరు. ప్రమాణగ్రంథములు పెక్కు లున్నవి. కులజాతిమాత్స్యములకు మితి లేదు. బౌద్ధయుగానంతరమున నీయనగ్ధము లన్నియు మనమతమునందు మూలాంగములు గాఁ బ్రవేశించియున్నవి. ఎందఱో మతాచార్యులు భక్తవర్మలు మనదేశమునందు జన్మించినను వారిప్రతిబంధకములను నతిక్రమింపఁ జాలరైరి. కొట్లకొలఁది దేవతలను గలిగి యనేకజాతులసభాతులుగాను, శాఖోపశాఖలుగాను భిన్నభిన్నమై యున్న యీధరతెలుఁడమునందు సకలమానవులకును సమాన జనకుండగు నేకేశ్వరునియొక్క యధ్యాత్మికోపాసనమును స్థాపింపఁ బూనుకొనుట బాగ్రంధసమాజముపట్టున నతిసాహసకార్యముగా నెంచవచ్చును. ఎన్నియిక్కట్టలు తేటస్థించినను సుక్ష్మక ప్రితిభుజించి నిలిచి “దేవుఁ డొక్కఁడు; మానవకోటి యొక్కఁటి” యనుధర్మమును బాగ్రంధసమాజము లోకమునకుఁ బ్రకటించుచున్నది. ఎందఱు సమైక్యముతో విగ్రహారాధన మాత్రమే మని వాదించినను, నింకెందఱు కపటనాగులు హేత్వాభాసములచేఁ బ్రితిమారాధనమును సమర్థింపఁ బూనినను, బాగ్రంధసమాజము గణితయైదను జరింపక యావాదములనెల్ల ఖండించుచు నట్టి యారాధన మనావశ్యకమనియు నాత్మనందభంగకర మనియుఁ జూటుటయే గాక ప్రితిమారాధనముతో నెట్టిసంబంధము నైనను గల్గియుండుట గాని ప్రతిమారాధనముగా భావింపఁదగినయెట్టివిహ్ను మైనను చాలాట గాని తగ దని ఘంటాపథముగా వెల్లడించుచున్నది. స్వకీయజీవమునందే గాక గృహసంబంధములైనట్టియు సంఘ సంబంధములైనట్టియు సర్వకార్యములయందును బాగ్రంధసమాజముఁడు విగ్రహారాధనమును విస్మరింపఁజెను. పుట్టినదాది మరణవ్యంత మతఁ డనంతుఁడును నద్వితీయుఁడు నగు పరబ్రహ్మమునే యాత్మపూర్వకముగా యథార్థముగా నుపాసింపవలయును. అతని నొక్కనినే నీవింపవలయును. బాగ్రంధసమాజముయొక్క యుపదేశములవలన

మనదేశమునందు నాత్మస్వరూపుఁడగుభగవంతుని వధ్యాత్మికముగా నుపాసించెడునభ్యాస మేర్పడుచున్నది. వందలకొలదిగా నుండును వెలసియున్న యీశ్వరోపాసకసమాజములే యందులకు నిదర్శనములు. ఆత్మపూర్వకమైన యుపాసనయొక్క పాశ్రస్త్యమును బ్రకటింపుటకు మహర్షి జేవేంద్రీనాథుఁడు, కేశచంద్రీనేనుఁడు, ఆనందమోహనబోసు పెయిలగు మహనీయులే సాక్షీభూతులుగా నున్నారు.

వర్ణభేదములగూర్చియు బ్రాహ్మసమాజము సందిగ్ధము లేనినిశ్చితాభిప్రాయములఁ గలిగియున్నది. వర్ణశాఖాభేదములను గాని జాతికులవివక్షతలను గాని బ్రాహ్మసమాజము పాటించనొల్లదు. బ్రాహ్మజాదిసమస్తకులస్థులను బ్రాహ్మసమాజమునఁ జేరవచ్చును; చేరియున్నారు. భారతదేశమునందలి యెల్లజాతులవారిని బ్రాహ్మసమాజము సమ్మేళనము చేయుచున్నది. నానాప్రాంతములందలిబ్రాహ్మసమాజకులు సమావేశ మయినపుడు చూచుట కెంతయు శుశ్లాఘాకరముగను మనోహరముగను నుండును. సకలమతావలంబులును సమస్తజాతులవారిని నాసమావేశమునందుఁ జూడవచ్చును. హిందువులు, మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, యూదులు, బంగాలీలు, మహారాష్ట్రీలు, ఆరవలు, ఆంధ్రీలు, కర్ణాటులు, మళయాళీలు, పాంచాలులు, విహారీలు, ఒరియాలు, ఆస్సామీలు, వీరందఱును నొక్కకుటుంబమునకుఁ జేరినవారుపోలే సోదరభావమున నచ్చటఁ గూడియుండురు.

మతసాంఘికవిషయములందుఁ గల్పింపఁబడినయశేషకృత్రిమతారతమ్యములనుబట్టి యెల్లదేశములందును నందు ముఖ్యముగా మనహిందూదేశమునందు స్త్రీలు పలువిధములైన యిడుమలఁ బాలుచేయఁబడుచున్నారు. బ్రాహ్మసమాజమునందలియంగనామణుల కట్టి కష్టము లేమియు లేవు. పురుషులతోఁ బాటు వారు సమానస్వాతంత్ర్యమును గల్గియున్నారు. బ్రాహ్మసమాజమునందుఁ జేరినమగువలందఱు స్వేచ్ఛానుసారముగాఁ దమబుద్ధిని తిని మతజ్ఞానమును బెంపొందించుకొనవచ్చును. పురుషులతోఁ బాటు సమస్తవిశేషాధికారములను స్వామ్యములను బరిగ్రహించుటకు సంపూర్ణావకాశము నొసంగుటయే గాక వానిని బడయునట్లు చేయుటకును బ్రాహ్మసమాజము స్త్రీలకుఁ గావలసినప్రోత్సాహము నొసంగుచుఁ దోడ్పడుచున్నది. పురుషులకువలెనే సారీమణులకును శుభదాయకము లగు నెల్లవిషయములందును బాల్గొనుటకుఁ బరిపూర్ణాధికారము గలదు. పురుషులకుఁ గూడ వర్తింపనియేకాసనములను గాని యేనిబంధనములను గాని ప్రత్యేకముగా స్త్రీలకొఱకు

బ్రాహ్మసమాజ మెన్నటికిని జేయదు. సర్వకళాశాలాపరీక్షలయందును భాషావైద్యమునందును నిఖిలకళావృత్తులయందును బ్రాహ్మనారీమణులు జేరువడసియున్నారు.

సామాజికపరిపాలనమునందును బురుషులకుంబలై స్త్రీలకును సమానాధికారము గలదు. మతోపదేశకురాండ్రై మందరీమణులు గొండలు తమకార్యములను శ్లాఘాపాత్రముగా నిర్వహించియున్నారు. వివాహసంబంధములయందును బురుషులు పాటింప నావశ్యకము లేనివిశేషనియమములు గాని విధులు గాని పడంతులకుఁ బ్రోత్సేకముగా నేమియు లేవు. బాల్యవివాహములను బ్రాహ్మసమాజము నిషేధించినది. ఇష్ట ముండి నచోఁ బునర్వివాహమాడుటకు వితంతువులకు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము గలదు. బ్రాహ్మసమాజమునందు వివాహ మొకపవిత్రమైనవిధాయకకృత్యముగా భావింపఁబడుచున్నది. పరులబలాత్కారమువలనఁ గాక వధూనరుల యన్యోన్యసమ్మదముప్రకారము బ్రాహ్మసమాజమునందు వివాహములు జరగుచుండును.

ఇట్లు శ్రేష్ఠమమలై, శాశ్వతమమలై, యుదారమమలై, సకలజనాంగీకరణము లైన న్యాయప్రీతిధర్మములఁ బునాదిగాఁ జేసి యొకసాధారణమతసమాజభవనమును భారతవర్షమున నెలకొల్పుటకు బ్రాహ్మసమాజ ముద్యమించుచున్నది. గతించిన నుమా లేనుబది సంవత్సరములలో నట్టిమతసమాజమహీరుహముయొక్క బీజాంకురములు భరతఖండముయొక్క వివిధప్రాంతములయందు నాటఁబడినవి. బ్రాహ్మసమాజముయొక్క సాంఘికాదర్శములను మతాదర్శములను ననుమోదించువారు పెక్కుండుగలరు. కాని ప్రకృతమునందు హిందూసంఘమున నవలంబింపఁబడుచున్న విగ్రహారాధనమును కుట్రభేదములను తదితరదురాచారములను దురభ్యాసములను బరిత్యజించుటకుఁ గావలసిన ధైర్యసైర్యములనేకులకుఁ గొఱవడియున్నవి. సంఘసంస్కారమును దమపనిగాఁ బూనుకొనిన యనేకమతసమాజములవలెనే బ్రాహ్మసమాజము గూడఁ బూర్వోచారపరులకు మిక్కిలి యనిష్ట మయినది. బ్రాహ్మమతమును స్వీకరించినయెల్లవారును సంఘమునుండి బహిష్కరింపఁబడి పేహిమాస్పదులైన జననీజనకులనుండియు బంధువర్గమునుండియు జీలిపోకులసినవారగుచున్నారు. అక్కారణముచే సత్యమునందు దృఢానురాగము గలవారు, ఏకేశ్వరుని యందు నిశ్చలభక్తిగలవారు, అనుంతములైన ధైర్యసాహసములు గలవారు, సర్వసంపదలకన్నను దేవునినే మిన్నగాఁ జూచెడువారు ఇట్టినుగుణాభిరాములు మాత్రమే బ్రాహ్మమతమును స్వీకరింప సమర్థులై యుందురు. హిందూసంఘమునందుఁ గల

కఠినములైన కట్టుబాటులవలనను, పురోహితకోటికిఁ గలయధికప్రాబల్యమువలనను బ్రాహ్మసమాజము తనకార్యమును ధారాళముగను శులభముగను సాధింపఁజాలదయ్యెను. అయినను నింతదనుక బ్రాహ్మసమాజము పొందినయభివృద్ధి యెంతమాత్రమును నిరుత్సాహజనకము గాదు. హిందూస్థానమునందలి ప్రతిజాతియందును బ్రాహ్మసమాజము ప్రవేశించియున్నది. ఐరోపా అమెరికాఖండవాసు లీయొద్దమును సంతృప్తింపి యున్నారు. భరతఖండమునందలి యెల్లభాషలలోను బ్రాహ్మసమాజమునుగూర్చిన గ్రంథములు రచింపఁబడుచున్నవి. అన్నిటిని మించి విద్యాధురీణులసకలప్రయత్నములును సమస్తాలోచనములును బ్రాహ్మసమాజముయొక్కయాదర్శముల కనుగుణముగా మాటుచున్నవి. వారు తలంచుతలంపులయందును, ఇచ్చునుపస్యాసములందును, రచించు గ్రంథములందును ప్రదిర్శించునాదర్శములందును బ్రాహ్మసమాజముయొక్క యభిప్రాయములే గాననయ్యెడు. కాలనిర్ణయము చేయుటకు సాధ్యము గాకపోయినను, అనతి కాలములో బ్రాహ్మసమాజము సర్వజనాంగీకారపాత్రమై దిగ్విజయము గాంచి భాతవర్షమునంతయు నూతనవికాసభానురము నేయు ననుటకు సంశయము లేదు.

స త్య మే వ జ య తే

ఓ మ్ త త్స త్

ఉత్తమ వివాహ మెయ్యది?

మనుష్యులకు ముఖ్యమైన పదార్థములు ప్రధానమైనవి. యోగ్యములై, మృత్యువును తప్పింపింపి పాపములను తలచిన జనులకును దినదినాభివృద్ధిగాంచి పుట్టి పోవును. యోగ్యులును సంపాదించుకొను ప్రతికూలములు ననుమద్దాహములను పంపుము నానందానికి శ్రేణించి చేర్చుపంపులు లేక పనువినోవును. సమాచారకేతనములను కలగించి మనోభావములను పుట్టించి వివాహపథములు పొందుదురు కట్టి కుటుంబము చేర్చులిన దుస్థితియందుండను; కాని పరమేశ్వరుని యానందినానుభవము రామమోహన కవిగారు చెప్పినట్లు చేకూర్చుకొని లోకంలో నానందమును పొందుదురు. అందుచేత ఇప్పుడు మనసొంపు వివాహముల మనోభావములను పరమేశ్వరుని గానమును గానము చేసి యోగ్యులను లభింపజేయును. పాపముగలవారి నేకములు పంపి పాపములను భూతానికి వరికములవలె చూడమని కన్నుల మీసలు గాంచుచున్నాము. దేశభక్తులను హేతుభూతములను, కుటుంబభక్తులను పంపింపను. మనవివాహపథము సంక్లిరింపఁజేయఁజేయు మనముగల ముఖ్యములు పంపింపవలెననియు ముఖ్యమైనవివాహపథములను పంపింపవలెననియు చెప్పింపవలెను.

21. 12. 1944

[illegible]

సో. సామంతం న ప్రభాతం మిహ సర్వ ముదాన పశ్యంత్యుదాన

భగవద్గీతా ప్రకాశం పుస్తకం : 10 వాక్యములను పశ్యాయ దేవాః॥

నాస్తికతానుకూలత అండ్ నాగరీకొత్తుకు నా స్థాయిను ప్రకటించుచున్నాను.
వృద్ధులగునగునకు భర్తై నైవ సంతోఁ గూడ నొందును. భగవదున్య, ఆర్యముఁ
డూనా, సవిత్రము పురంధియు నను లేవలు నిన్ను స్వహృదయ నగురీకొత్తు వా
నొనంగిరి)

ప్రతిస్పందనకామా, స్వీకారానోభవ.

(వీరులను గనుదానవులు, దేవతాభక్తికలదానవులగుచు మాకు సుఖముఁ గలిగించుదానవు గమ్ము.)

సుప్రజాభివృద్ధియు, సమూహపరస్పర సౌఖ్యాభివృద్ధియు వివాహముయొక్క ముఖ్యోద్దేశములుగాఁ బ్రత్యేక దృశ్యములువలన గోచరమగుచున్నవి. స్వజాత్యభివృద్ధి జేయుటలో మానవునకును నితరజంతువులకును భేదమేమియు లేదు. జ్ఞానాంతఃకరణయుతుడై సుఖవంతోపలాభములఁ బొందఁగలవాఁడగుటచే మానవుడు సంసారము నవశీంతు సాంఘికజీవి యగుచున్నాడు. అందువలన పెట్టుచునటు స్వజాత్యభివృద్ధిమిత్రమై గూతనికి శ్రీశ్రీఁ గలిగిన సమావేశ మంతటితోఁ దీఱక యెండోరులు ప్రపంచమునందు సజీవులై యుండువఱకు నిలిచియుండెడు గాఢమైన బంధముగా నేర్పడినది. “వివాహపరిణామ” మను హూణగ్రంథమును రచించి వాసిగాంచి లీటోగోన్న యను సంశితశేఖుఁడను నొండు బేర్కొనఁబడిన వివాహోద్దేశములతో నేకీభవించుచున్నాడు.

పూర్వాక్రమమైన వివాహోద్దేశము లేవిధముగా మానవజంతువునందంతురించి కాలక్రమమునఁ బెంపొందెనో పరీక్షింతము. వివాహపరిణామమునందు ముఖ్యముగా మూడువిధములై యున్నట్లు లీటోగోన్న వ్రాసియున్నాడు. ప్రథమమున వివాహానుబంధము లేక శ్రీ పురుషులు స్వేచ్ఛానుసారముగాఁ గలియుచుండిరి. తరువాతను వివాహానుబంధ మేర్పడినను పురుషులు బలాధ్యులగుటచేఁ దమ కిచ్చుచచ్చినంతమంది భార్యల నీవ్వించుచుండిరి. విమ్మట మనుష్యుఁడేకపత్నివ్రతస్థుడై యుండవలె ననెడు నిబంధన మేర్పడుచుకొనిరి. ఈ త్రివిధావస్థలును హిందూశాస్త్రములలోఁ బేర్కొనఁబడిన యష్టవిధవివాహములును దెలుపుచున్నవి.

నకలేతరదేశములందువలె నె చున వేశ మనందును అది కాలమునందు మనుష్యులరణ్యములలో నంచరించుచు దోడిమృత్యుములనలె నంతా నాభివృద్ధి జేయుచుండిరి. కాని కాలము గడచికొలది మానవుడు జ్ఞానశ్రేతసహాయముచేఁ దన హీనస్థితిని దెలిసికొని, వివాహానుబంధమువలన నున్నతదశను బొందుటకు మార్గ మేర్పఱచికొనెను.

సహజముగా బలవంతు లగుటచేఁ బురుషులు మోహవేశపరివశమై బలహీనలగు యైనామెలను బలాత్కారముగాఁ దీరికొనిపోయి వివాహముఁ జేసికొనుచుండిరి. కొన్ని సమయములందుఁ దదుపూత్యక కార్యముల కిష్టమువచ్చిన వధూనగ

బంధులగు బంధువులన జంపి హతశేషులగు చట్టములును నాశమయి విలసిందు
చుండ, నాయుపతిని గొంపోయి పురుషులు వివాహమాడసాగిరి. కామాంధులైన
పురుషులచే జరిపఁబడుచుండిన యాకిరాతివివాహములను మనపూర్వులు రాక్షస
వైశాచవివాహము లని పేరుపెట్టి మనుష్యవామధ్యాలకివి యయోగ్యములని కథిం
చిరి. దుష్టమృగసామాన్యమగు క్రూరస్వభావము కొంచె మణగి సభ్యత హెచ్చు
నారంభించిన కొల్లడి తొల్లిటి రాక్షసకృత్యములు క్రమముగా నంతరించెను.
కాని జునీనకులు తమపుత్రికలను పశువులవలెఁ జూచుకొనుచు వివాహశేషీతులై
తిమవద్దకు వచ్చిన పురుషులవద్దనుండి భూపత్వాదిరూపమైన ప్రతిఫలముల స్వీక
రించుచుండిరి. ఇట్టి వివాహములను మనపూర్వులు ఆసురవివాహము లని శాసించిరి.
పెద్దలయిననుతనిఁ జాటింపక వధూవరు లొంపొయిలఁ బ్రేమింపికొని పరిణయ
మాడుకొనెడు గాంధర్వివివాహములు జరుగసాగెను. ఉత్తమవివాహమునకు
ప్రధానాంగమగు వధూవరుల యన్యోన్యప్రేమ నీవివాహములు గలిగియున్నను,
ఈప్రేమ కొన్నియెడలఁ దాత్కాలికమే యగుటచే నివియును కామైకప్రధా
నము లనియే చెప్పవలసివచ్చుచున్నది. కాని సదుద్దేశసంయుతములై యొప్పె
నేని ఈవివాహములు నీతిదాయకములై సుఖప్రదములై విలసిల్లు ననుటకు సుది
యము లేదు. కామోన్మేషమును శమింపఁజేసికొనటయే ముందు కేర్పాటఁబడిన
నాల్పరీత్య వివాహములలోను మిఖ్యోద్దేశముగా నుండినకతమున, బహుభార్యాస్వీ
కారము సామాన్యమయ్యెను. ఇది వివాహపరిణామమునందు ద్వితీయావస్థ.

ఈచతుర్విధవివాహములే గాక యార్ష, ప్రాజాపత్య, దైవ, బ్రాహ్మము
లనియెడు మఱి నాల్గుతరగతుల వివాహములును గలవు. పరులసంబంధ మించు
కైనను లేక యన్యోన్యసమ్మతమున వివాహము లందందు జరిగుచుండినను మాతా
పితలకుఁ దమమహారీతలమీఁదఁ గల యధికారముమాత్రము సర్వగిల్లినది కాదు.
ఆసురవివాహములందువలె కొలఁదికిమీఁతిన ప్రతిఫలములను గోరక వధువుకల్లి
దండ్రులు వమనివద్దనుండి రెండుజతలయావులనో యెద్దులనో గ్రహించెడు నార్ష
వివాహపద్ధతి యొకటి యారంభమయ్యెను. ఈవివాహములందు దీసికొనెడు కన్యా
శుల్కము మిక్కిలియల్పమే యైనను,

‘శ్లో॥ ఆరే గోమధునం శుల్కం కేచిదాహుర్చుక్ ప్రవతతే |

అల్పవాపి మహాన్వాపి విక్రయస్తవదేవనః”

4

మా నవ నేవ .

అను శ్లోకము ననుసరించి క్రయరూపము గల్గుచుండుటచే హేయముగాఁ జూడఁబడసాగెను. ఆయనను ఈశుల్కమునందు క్రియలక్షణములైన పృథ్విక్షీణతలుగాని భేదమాడుట గాని లేకపోవుటచే క్రయమనిచెప్పట సరికాదని శ్రీ మాధవాచార్యులవారు కమన్యఖ్యానములోఁ జూడుటఁజేరి. ఆసురవివాహములే మాత్ర మార్థవివాహమున వనియు, రథగోళతొడిగివస్తువులనే వయఁడు పేరునకు మాత్ర మిచ్చిపుచ్చుకొనని తేర్చిఁజేచి గూఁచరియును గొంతికాలము నిలువఁ బెట్టుచుండిరినియు, తదనంతర మది క్రియక్రమముగా వస్తువులనుపగార్థమై తిల్లి దండ్రుల పుచ్చుకొనెడు సరిణముగా నేర్పడిన వనియు హిందూన్యాయశాస్త్రమును రచించిన మెయిసాదోరగాఁ బట్టపాఠముమిచ్చును.

ఎట్లులైన నేను యార్థ వివాహములకింక గౌరవి నీచునులగు ప్రాజాపత్య, దైవ, బ్రాహ్మవివాహములు ప్రతిపాదించఁజేసివి. “ప్రసిద్ధమైన గూఁచరముతో యుక్తమైన కన్యను కప్పి పూజనేని శానే (పథువుతొడి) పిలిచి దామిచ్చుట బ్రాహ్మవివాహ మనియు, బుట్టిజుడు యాజ్ఞికమునముంచుచుండుగా నాకాలమందు కొనార్తై కలంకించి దామెనంగుట దైవవివాహ మనియు, మీరుభయులు కలిసి ధర్మమునే యనుష్ఠించుండు దని నోటఁజెప్పి కన్యాప్రదానమునమునముట ప్రాజాపత్యవివాహ మనియుఁ బిలువఁబడుచున్నది” ఈవివాహములు తృతీయావస్థను దెలుపుచున్నవి.

ఇటు విశదీకరింపఁబడిన అష్టవిధవివాహములలోనును వివాహోద్దేశముల కనుగుణములుగా నున్నవో విహరింతును. కన్యాచచ్చుతికి పిదగముగా జనుపఁబడెడు రాక్షస ప్రేమాదివివాహములు సుప్రజాభివృద్ధికై గాని సంసారసుఖమునకుఁ గాని సాయపడఁజాలవని నిస్సందేహముగాఁ జెప్పవచ్చును. ఆకారణముచేతనే ధర్మశాస్త్రీకారుడగు మను కిద్వివిధవివాహములను నిషేధించియున్నాడు.

శ్లో॥ మదానుపూర్వ్యవిప్రస్య । క్షత్రస్య చతురోపరాక్

విట్కూద్రమోస్తుతా నేవ । పితృధర్మాన్నరాక్షసాక్

మనుస్మృతియం దంగీకరింపఁబడిన మిగిలిన యాఱువిధములలో ప్రస్తుతము మనము విచారింపఁదగినవి బ్రాహ్మ ఆసుర గాంధర్వములనెడు మూఁడు మాత్రమే నాగరికతఁ జెందిన యేదేశములలోను ఆర్షవివాహపద్ధతి యిపు డాచరణమునందు లేదు. దైవ, ప్రాజాపత్య, బ్రాహ్మవివాహములలో బ్రాహ్మణు

ప్రధానమైవగుటచే ప్రస్తుతము సామాన్యముగా జరుగెను వివాహము ప్రధానముగా
వివాహము లనియే భావించెను. కాని వాస్తవ మాలోచించితే మేని తలుచుగా
జరుగుచున్న వివాహము లన్నియుఁ గొంతవఱకు ఆసుర వివాహము లని
చెప్పవలసియుండు నేమో యని తోచుచున్నది. ఆయనను ఆసురవివాహపద్ధతి
లోఁ బరిణమాపేక్షకుఁ డగు నగుడు వధువుతల్లిదండ్రులకు ధనాదు లిచ్చి సం
త్తిప్తిచేయుట కుఁడు కాని యానాడు వడుచుచున్నట్లుగా వధువుతల్లిదం
డ్రులే విడుదలి వేయిమాటపడియాలు లిచ్చుట గాని, న్యాయచరిత్ర గడితేనువఱకు
ధన మొసంగునట్లు పత్రమువ్రాసియిచ్చుట గాని లేదు. అక్కడక్కడ కామ
ప్రధాన్యములగు గాంధర్వవివాహములును జరుగుచుండును. విరోధా, అమె
రికా మొదలైన కేశములలోఁ జేయుచు వివాహములు గాంధర్వము లని యందురు
కాని, యావివాహములలో కామమే ముఖ్యముగాఁ జూడఁబడక నుణవిద్యార్థులు
గూడ గణింపఁబడుటచే నవి గాంధర్వ వివాహము లనట యంతగా నొప్పిదము
కాదు.

కన్యకాంగీకారము గాని పునఃవిద్యాగణములు గాని గణింపఁబడక
ధనసంగ్రహణమే ముఖ్యముగా నెంచఁబడుటచే ఆసురవివాహములవలన సంసార
గుఱము చేతురునటకు కలు లేదు. సద్యఃకాలమునందుఁ గలిగిన కామోదక
ముచే సంభవించెడు గాంధర్వవివాహములవలనను గుటుంబసౌఖ్యము సమకూర
నేరదు. ఇంక బ్రాహ్మవివాహములలో కన్యాప్రధానమే ప్రధానముగా గణింపఁబ
డుచున్నది కుల్లగ్రహణము లేకపోయింత నే వివాహనియమములన్నియు
నెఱవేఱలేదు. పునఃపరితపిద్యామోగ్యతాను, ఆహార్యభాగ్యములును కన్యకా
భీష్టమును, శ్రేష్ఠ మైన వివాహసంబంధమునందు విచారింపవలసియుండును. వివా
హపరిణామగ్రంథకర్త హిందూవివాహమునుగూర్చి తనయభిప్రాయము నిట్లు తెలి
పియున్నాడు.

“సామాన్యముగా నది (హిందూవివాహము) యేకపత్నీత్వము నెంత
విధించినదియైనను నీతివిషయమున మిక్కిలి యధమును. భర్తకుఁ గల క్రూరమైన
స్వామ్యము, నిరాశంకమైన యాతనియధికారము, భార్య (నలివెడు) నేపకావృత్తి,
పసితనమున నే పరిణయమొనరించుట, యన్నిటిని మించిన కులగర్వమును ధనా
నక్తియు హిందూవివాహశాసనము, నీచములైన చిత్తవృత్తులచే బురుషుల ప్ర
యోజనార్థము గల్పింపఁబడిన దనివేనోళ్లఁ జూటుచున్నవి.”

ఉత్తమవివాహనిర్వచనము

అష్టవిధములైన వివాహములును వివాహోద్దేశముల నేరివేర్చి జా. విచో
నెట్టి యుద్వాహము తదుద్దేశముల ఫలింపఁజేయు సమర్థమైయుండును? దేహసౌప్త
పము నందును బుద్ధివైభవమునందును, నయశీలమునందును, మతవిశ్వాసములం
దును ననుకూలులగు స్త్రీపురుషు లిరువురకుః బరస్పరానురాగమువలన సమకూ
రిన సమాగమ ముత్తమవివాహ మన నొప్పునున్నది. సకలవిధముల ననుకూలు
రగు భార్యభర్తలు నిరంతరముఖాభిం గలుచు, సద్గుణసంపన్నమగు సంతానమును
బడసి యాలోకముఁదే న్స్వర్గలోకానందమును బొందుదురనుట కేమి
సందేహము?

ఎవరు తగినవారు?

ప్రజాభివృద్ధికిరహిత, సమస్తసుఖావహము నైన యిట్టి వివాహముల జేసి
కొనుట కెవరు తగినవారు? సర్వమనఃపులకును వివాహోచ్ఛ స్వాభావికమగుట
చేతను, వారోగ్యభాగ్యమునకుఁ గారణభూతమగుటచేతను స్త్రీపురుషు లెల్లరును
వివాహములఁ జేసికొని నర్హులనియే చెప్పవలసియుండును. అయినను నిరంతర
వ్యాధిబాధచేతనో, యంగవైకల్యముచేతనో, వాక్యముచేతనో సంసారసుఖ
నునుభవింపలేనివారు పరిణయమానుట యుచితముకాదు; కుటుంబసోఁగభారమును
వహింపఁజాలనివారును వివాహముఁ జేసికొనుట యెన్నటికినిఁ జగదు. వెనుక
ముందు లారయక వివాహములకై సిద్ధమయ్యెడు యౌవను ల్క్రింది శ్లోక రాజమును
జ్ఞప్తమిందుంచుకొనుట యత్యంతావశ్యకము.

శ్లో. గృహస్థో లాలయేత్ దారాన్ విద్యామభ్యాసయే త్సదా

గోపయేత్ స్వగృహాన్ బహూ నేషధర్మనివాతనః॥

గృహస్థు భార్యను గౌరవింపవలయును; నిరంతరము విద్య నభ్యసించి
వలయును; తనవారిని బంధువులను రక్షింపవలయును; ఇది సవాతనధర్మము.

సకలవిధముల వివాహమునకుఁ దగియున్నను దమబ్రహ్మచర్యచీక్షవలన
లోకమునకు మహాోపకారము చేయఁ దలచునట్టి పురుషవరులను మనము వివాహసా
శముచే గృహమునకు బంధించుట యనుచితము. శ్రీశంకర, దయానంద వివేకా
నందాది మహాభాగులు ప్రపంచమున కొనరించిన మేలును మన మెఱిగినదే కదా!
పశ్చిమఖండవాసులలో ననేక వారీమణులు బ్రహ్మచారిణులై పరోపకారమునందుఁ

దమశివితముల గడపుకొనుచున్నారు. అట్టివారిలో నగ్గగగ్యయై ప్రపంచమునం దెల్ల గొండాడబడుచున్న మిన్ శైటింగేలు దొరసానియొక్క నాను మొక్కటి చెప్పిన చాలును. లోకశ్రేయోభిలాషులగు నీస్త్రీపురుషులే గాక ధర్మశస్త్రములై ప్రత్యేక కారణాంతరములచే వివాహాచ్ఛ విషవాషియుండు మఱికొందఱు స్త్రీ పురుషులును గలరు. నిజజనకుని వివాహసానుకూల్యార్థమై యాపజ్జీవులు బ్రహ్మచారిగా నుండిన మహాయోధుడగు భీష్ముడును, వికలాంగియైన తనశ్రీయ సోదరియొక్కయు వృద్ధుడైన తనసఖ్యయొక్కయు పండుజార్థమై మివివాహితుఁడుగా నుండిన చారల్పుఁడొంబును, హృదయపురస్కముగాఁ బ్రేమించిన స్త్రీ పురుషుల దమ్ము నిరాకరించుటచేఁ బరిణయామాడక ధర్మబద్ధులై యుండు పురుషులును స్త్రీలును, నీనెంపర్భమున జేర్కవలెదగియున్నారు.

ప్రభుత్వమువారు—వివాహములు.

సంసారభారమును పహింపవలసివచ్చును, సుఖదుఃఖముల ననుభవించవలసిన గారను వహువులగుటచేఁ దమవివాహమును నిశ్చయించుకొనుటకు వారే తగి గుందురు. ఆయినను నందుకు భిన్నముగా జరగుచుండుట సర్వసామాన్యమై యున్నది. కొన్ని కుటుంబములు వివాహసంధములననేక మైనపుడు ప్రభుత్వమునకు భంగముకలుగవచ్చును. ఇట్టి యుపద్రవము రాచకుటుంబములలోఁ గలుగుచుండును. పరిపాలకు లిట్టి వివాహములలో సంబంధముఁ గలిగించుకొని వాని నివారించుచుందురు. సామాన్యముగా జరుగు వివాహములను ధర్మశాసనబద్ధములుగా నంగీకరించి తత్కూలమునఁ గలరు. సంతానముయొక్క వారసత్వాదిస్వాతంత్ర్యములఁ గాపాడుట ప్రభుత్వమువారి ధర్మమై యుండును.

మతగురువులు—వివాహములు

మతగురువులు శ్రేయవలసిన విధాయకకృత్యముకటి కలదు. స్త్రీ పురుషు లిరువురు ప్రేమించుకొని మతవిధుల ననుసరించి తమపరిణయమును జరుపు మని మతగురువుల నమీరించినపుడు పీఠ లేని ప్రతిబంధకములఁ దెచ్చిపట్టక వారివివాహములను దమ ప్రార్థనానికములచేఁ బావపఱుపవలసియుండును.

తల్లిదండ్రులు — వివాహములు

స్త్రీపురుషు లొండొరుల ప్రేమించుకొని వివాహముచేసికొన నిశ్చయించుకొను వపుడు తల్లిదండ్రులు సామాన్యముగా వడ్డమువచ్చుచుందురు. ఇట్టి

యభ్యంతరములు తఱచుగా శ్రీ పురుషులకు వివాహస్వాతంత్ర్య ముండి, నయసుచచ్చిన తరువాత సద్వాహములు జరుగ, జాతులలోఁ గలుగుచుండును. పాశ్చాత్యులలో నిట్టి యాటంకములు కలుగుట కెక్కువ యసకాశము కలదు. సంపూర్ణయావనలగు శ్రీలక్ష్మీ యాదేశమునందలి మహమ్మదీయులలోను వెలమలు మున్నగుకూడ్రులలోను వివాహములు జరుగుచున్నను, దుర్లభ్యమైన ఘోషాపధ్ధతివలన స్వతంత్రముగా వరుని నిర్ణయించుకొనుటకు మగువలకు పీలులేదు. తల్లిదండ్రులే తమపుత్రిపుత్రికావివాహముల నిర్ణయించుచుండురు. ఇక బ్రాహ్మణ వైశ్యాది కులములలో విభాగజ్ఞానములేని బాలికలకే వివాహములు జననీజనకులనే స్వతంత్రముగా జరుపబడుచుండుటనే వరుని యోగ్యతా యోగ్యతలను చదివిననుటకు పుష్కలము నసకాశములేదు. మిక్కిలి బాల స్రాయముననే వివాహితులగు పురుషులు నింకంపె బనిలేదు గాని యుక్తాయుక్తవివేకము గలిగి గొప్ప పరీక్షలలో గడితేటిన విద్యార్థికులు సయితము తల్లిదండ్రులనేగి కీలుబొమ్మలై బాల్యవివాహములను సమ్మతించుట కడుశోచనీయము. సకలసౌఖ్యాధారమైన వివాహవిషయముననయినను దహస్వాతంత్ర్యమును నిలువఁబెట్టుకొనుట పురుషుల ధర్మము. ఇది సంసారసౌఖ్యమునకే కాక సంపూర్ణవృద్ధికిని ముఖ్యావశ్యకమని నొక్కి సక్కఁజింపవలసియున్నది. ఇట్లు స్వయముగాఁ దమయుద్వాహముల నిశ్చయించుకొనుట నేఁ దల్లిదండ్రులను ధిక్కరించుచున్నామని యెంచుక తము వారిమీద నున్న యొకగొప్పభారమును దొలగించినట్లుగా పురుషులు భావింపవలయును. యుక్తసయస్కులు కాకపూర్వమే శ్రీపురుషులు వివాహముచేసికొనఁజూచినపుడును సద్భావములు సాయమవేక్షించినపుడును తల్లిదండ్రులు జోక్యము కలుగఁజేసికొనుట భావ్యమైయుండును. మనభారతమునందు శ్రీసావిత్రివివాహవిషయమున నామెప్రియజనకుడగు మద్రదేశ్వరమహాంజు నుడివిన యీద్రంది వాక్యంబులు సామాన్యముగా తల్లిదండ్రులు తమకూతులవివాహమునందుఁ గనఁబడఁగలవైన భావమును బెలుపుచున్నవి.

గీ. "తల్లి నీగుణరూపవృత్తముల కందుఁ దగినవీరు నీవ యిమ్ముగఁ దడవి నెమ్మి నీమనస్సు కెక్కిన నృపకుమార్తెఁ గోరి క్షరియింపు మిదియ శాశ్వత బ్రయత్నంబు"

వివాహాన్నియమములు.

మందు నుదాహరింపఁబడినవిధమున నుత్తమవివాహములను మనసంఘము నందు నెలకొల్పఁ దలఁతుమేని మనము పొటింపవలసిన నియమాములు కొన్ని కలవు.

“క. శ్రీయును, కులమును, రూపము, ప్రాయము, శుభలక్షణములు, బాంధవ, విద్యా, శ్రేయము గల వరు నిలఁ గ. న్యాయముగాఁ జేయవలయు నధికశ్రీతికై”

“విద్యాచారబంధుశీలత్వసంపన్నయ్యదర్శిత” (గౌతమనూత్రము.)

పీనినిబట్టి మనము వివాహములలో వరునివిషయమునఁ జూడవలసినలక్షణములు గొన్ని యెఱుకపడచున్నవి. వరుని కులవిద్యారూపలావణ్యములును, భూగృహాది భాగ్యములును నీకాలమున వివాహమునకుఁ దగిన యోగ్యతలుగాఁ బరిగణింపఁబడుచున్నవి. ప్రతివివాహసంబంధమునందును నీవిషయముల గమనించుట యత్యంతావశ్యకమే యైనను, నింతకంటె శ్రేష్ఠతరములైనవియు సామాన్యముగా నిర్లక్ష్యము చేయఁబడునవియు వైన వాటికొన్ని ముఖ్యాంశములనుగూర్చి ముచ్చటంపవలసియున్నది ప్రాయము.

వధూవరుల యుక్తవయస్సులను గూర్చి యిపుడు బొత్తిగా యోచించుట లేదు. వివాహ మనసేమియో యెఱుఁగని పసిబిడ్డలకే సామాన్యముగా వివాహములు జరుగుచున్నవి. పదేండ్లబాలికకు వరుఁడన సేమి తెలియును? సంసార గౌరవము నెట్లా బాల గుత్తింపఁగలుగును? పతిపర్యదను గ్రహించినట్టియు మత ధర్మములఁ దెలిసికొన్నట్టియు కన్యయే వివాహముజేసికొన నర్హురాలని యాక్రింది శ్లోకమువలన దెలియగలదు.

శ్లో. అజ్ఞాత పతిమర్యాదా, మజ్ఞాత పతిసేవనాం

నోద్వాహయేత్ పితౄబాలా మజ్ఞాత ధర్మశాసనాం

ఇంటియేగాక, వైశిష్ట్యవల్లన పాణిగ్రహణసమయమున జరుగు వరుని ప్రతిజ్ఞవలనఁ గూడ శ్రీపురుషులు బాహ్యపాయములు గాక ప్రాణవయస్కులై యుండువరె ననియే స్పష్టమగుచున్న దని వేదవివాహవిధానమును రచించిన మైత్రాకరునివాక్కులగు శ్రీమాధవశాస్త్రివారు వ్రాసినారు. ఐరోపా అమెరికాదేశములందువలె మనకన్యకలకును వయస్సువచ్చినతరువాత వివాహముసేయుట మనదేశీతోష్ఠసిద్ధికిఁ బడదని కొందఱు చెప్పుదురు. మనదేశములో గమనింపఁదగిన కన్యానివాహ ప్రాయమునుగూర్చి గతించిన బ్రహ్మసంధ కేశవచంద్రసేతులూరు వైద్యశిఖాను.

బుల యభిప్రాయములను సేకరించి వివాహకాలమునకు యువతులకుఁ గనీసము వదు నాలుగేండ్లయిన నుండవలెనని నిశ్చయించిరి. అపుడు వయోనిగ్ధయముచేసిన భిష్య జ్యబులలో ననేకులు కన్యలకుఁ బదునా తేండ్లను బురుషులకు నిరుపదియైదువత్సరములును నుండుట శ్రేష్ఠమని యభిప్రాయపడిరి. వివాహనిషేకమునకు వయస్సు నిర్దేశించుటలో మనపూర్వవిఖ్యాతవైద్యశాస్త్రజ్ఞులగు సుశ్రుత, వాగ్భటులును నిషుటి వైద్యవేత్తలతో నేకీభవించిరి. ఈసంగతులను బట్టి ప్రస్తుతము జరుగుచున్న వివాహము లశాస్త్రీయము లనియు, సక్రమము లనియు ననారోగ్యకరము లనియుఁ దేటతెల్లమగుచున్నది.

బాంధవ్యము.

హిందువులలో బాంధవ్యమును నిలువఁబెట్టుకొనునిమిత్తము మేనత్తమేనమామల కొమార్తెల వివాహముచేసికొనుట యాచారమైయున్నది. తోఁబుట్టువులకుమరితలను దనువుత్రులకుఁ బెండ్లిచేసికొనుటయు సామాన్యముగా జరుగుచుండును ఇట్టి వివాహములు మనశాస్త్రములలో స్పష్టముగా నిషేధింపఁబడినవి. సమీపరక్తసంబంధులగువారితో వివాహములు జరుగుట వలన వంశమునందు బలహీనులు పుట్టి కొంతకాలమునకు నాశమును జెందునని వైద్యశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు.

“వివాహనిషేకధర్మప్రదీపిక” యను గ్రంథము రచించిన శ్రీజంగమకొట శ్రీనివాసరావుగా రీవివాహములనుగూర్చి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు. “మేనమామకొమార్తెలను వివాహములు చేసికొనుటవలన నానంశములలో రూపవంతులును ధైర్యవంతులును బలిష్ఠులును బుట్టుట తగ్గుచున్నదని యూహింపవలసినదిగానున్నది. ఉత్తరదేశమందువలె దక్షిణదేశమందు జనులు దార్ధ్యవంతులుగను, రూపవంతులుగను తరుచుగ లేరు. దక్షిణదేశమందు మేనమామకొమార్తెలను తప్పుక వివాహముచేసికొను వైశ్యులలో రూపవంతులు మిక్కిలి యరుదు. ధైర్యగుణమంత కన్న తక్కువ. ఋజుత్వము మతియు లోపము. కంఠధ్వనియు నట్లనే యున్నది. ఇది యనుభవసిద్ధమని నాకుఁ దోచుచున్నది” “అసగోత్రా మనపిండా మనమాన ప్రవరాం కన్యాంవరయేత్” మొదలైన విధుల సేవఁజేచి, వానిని నుల్లంఘించువారిని చండాలులుల్యులని శపించుటయే గాక చాంద్రాయణాదిరూపమైన శిక్షలఁగూడ ననుభవింపవలెనని మనశాస్త్రకర్తలు నియమించియున్నారు.

అన్యోన్యప్రేమ.

వయోవిద్యాదులయందు నెంత యేకీభావ మున్నను వధూవరులలో నన్యోన్యస్వామిరాగము లేకపోయినపక్షమున వారి వివాహమువలన సుఖమునకు మాటుగ

దుఃఖమే ఘటిల్లును. అయినను నీ ప్రేమను గుఱ్ఱించుట మిక్కిలి దుర్లభము. ఎన్ని సుగుణము లున్నను ననుకూలత లేనిపక్షమున నవియెల్ల సంసారసుఖమును చేకూర్చు లేవనుటకు కీర్తి శేషుడైన లాడ్లుబైరను అను హాణకవీశ్వరుని వివాహము సాక్ష్య మిచ్చుచున్నది. ఈతఁడు గుణవలియు, రూపవలియు, విద్యావలియు నైన యొక సుందరిని బరిణయమాడెను. ఈయంగనాహణియొక్క గుణాధిక్యతను బలువురచే వినినవాడగుటచేతను సౌందర్యమును గన్నలాగు జూచినవాడగుటచేతను, వ్యామోహితుడై యాతఁడు వివాహముచేసికొనెను. కాని వివాహానంతరము వారిద్దఱును నన్యోన్య ప్రేమ లేకపోవుటచే బాసఁగదయ్యెను. తత్కారణముచే నాతఁడాభ్యాసము విడువవలసినవాఁడాయెను. ఒండొరుల గుణవిశేషములనుబట్టి వధూవరులకు నన్యోన్యవాగ్దానము పడుదుట సర్వివాహబంధమునకు ముఖ్యావశ్యకము

పరస్పరమతానుకూలము.

వివాహ మొనరించుకొనఁదలఁచు స్త్రీపురుషులలో బరస్పరమతానుకూల ముండుటయు మిగుల నభ్యర్థనీయము. మతాభిప్రాయములలో సమత్వము లేనియడలఁ దగినసఖ్యత భార్యాభర్తల మండఁజాలదు. విరుద్ధమతాభిప్రాయులగు తలిదండ్రుల శిక్షణమునందుఁ బెరిగెడు బిడ్డలు సద్వర్తనమునుగాని సర్విద్యాలాభమునుగాని బొందనేరరు. తండ్రి వాస్తవికుడును తల్లి యాస్తికురాలు నయ్యెనేని యొండొరుల యుపదేశములు సాహస్యముగా విరుద్ధములుగా నుండుటచే వారిబిడ్డలు మఱి యొకవిపరీతమతము నేర్పఱుచుకొనవలసినవారగుదురు. అంత దూరమేల? సంస్కరణాభిలాషులగు భర్తలకును, బూర్వాచారపరాయణులగు భార్యలకును గల సఖ్యతను మనము గాంచుటలేదా?

స్నేహభావము.

గాఢమైనమైత్రి గల యిద్దఱుపురుషు లొకరిని విడిచి మఱియొక రుండఁ జాలరు. ఫలనిరపేక్షముగా పీఠొండొరులఁ బ్రేమించుకొందురు. అట్లులే స్త్రీపురుషు లిరువురు భార్యాభర్తల లినినకారణముననేగాక యన్యోన్యబుద్ధిగుణాదులమూలమున స్నేహభావమును గలిగియుండవలయును. అంతియేకాక తమయర్థాంగులపై నిరంకుశాధికారమును జెల్లించుట పురుషుల కెన్నటికిని దగదు. లేడిపిల్లపైకి దుముక నుంకించు బెబ్బులివలె భర్త తనభార్యపైకి లేగుచుండును. స్రూరుడగు యజమానికిని సేవకునకును వెన్నడైన సఖ్యము గలుగనేర్చువా? వివాహబంధపాతవలని యమోఘలాభములఁ బొంద నభిలషించెడు భర్తలు తమయహంభావత్వమును

వీడుకొని భార్యల మర్యాదతో జూడ నలరణముకొనవలయును. వృద్ధుడగుటచే మగనిముఖము ముడుతలుపడి వివర్ణమైయున్నను సత్పత్ని యారని మొగమునందు యావనమునందు దనమనస్సు నపహరించిన వికాశమునే కనును. వాగ్ధక్యముచేతనో రోగబాధచేతనో భార్య విరూపిణిగానున్నను సత్పత్ని యాపెయ్యందు వివాహకాల మునందుఁ దనహృదయచార్యముగావించిన రూపరేఖావిలాసములనే చూచును.

వివాహబంధచ్ఛేదము.

ఈ యభిప్రాయము హిందువుని మనస్సునకు మిక్కిలివెగటుగాఁ దోచును బాగుగ నాలించించి చేసికొనెడు వివాహములలో నిట్టి వివాహబంధచ్ఛేదమున కావశ్యమే యుండఁజాలదు. ధనాశచేతనో కామాద్రేకముచేతనో జరిగెడు వివాహములలో నిట్టి యావశ్యకత తఱచుచుగాఁ గలుగుచుండును. హృదయపూర్వకముగాఁ బ్రేమించి యొకపురుషునిఁ బరిణయమాడిన నారీమణి మున్ను మహాపత్రిత్ర సాన్నిధ్యము చెప్పిన యీక్రిందివాక్యములనే నుడవును.

క॥ వినుము మనోవాక్యాయము, లనఁ మూడుదెఱుఁగు లందు సంకటకలం

బనఁకు! ప్రధానము గావున, మనమున నైకొన్న భర్త మానందగునే! ఆరణ్యపర్వము

ఉత్తమవివాహభాగ్యమును పొందిన సుందరీమణి యేదేశమునకుఁ జెందిన దైనను దైవాక్యములనే చెప్పవలెను. అనురాగ మద్వితీయమగుటచే మనసారవరించి పరిణయమాడిన స్త్రీపురుషులు పునర్వివాహమునకు సంకీకరింపఁజాలరు. అయినను నొండొరుల ప్రేమించుకొనని స్త్రీపురుషులను సంసారముచేసి సౌఖ్యమనుభవించున ట్లెవ్వరును జేయఁజాలరు. కాన నట్టి యద్వైతహీనులగు దంపతులకు వివాహబంధచ్ఛేదముఁ జేసికొన దొరతనమువారనుజ్ఞయిచ్చుట భావ్యమని తోచుచున్నది.

ఉపసంహారము.

బహుభార్యాస్వీకార మస్వాభావికమును, సంసారసుఖభంగకరము నగుటచే పురుషు డేకపత్నివ్రతస్థుడై యుండట యుత్తమవివాహమునకు ముఖ్యలక్షణము. ఇంటియేగాక వధూవరులు వయోవిద్యాగుణాదులలో నేకీభావముగలిగి సంసారచక్రము నడుపుటకు సర్వవిధముల సమర్థులై యుండవలెను. పరస్పరానురాగబద్ధులై యేకమతాభిమానులై, యహంభావశూన్యులై పరమేశ్వరప్రీత్యర్థముగా దమయిహలోకయాత్ర సలుపుదురేని యట్టి భార్యాభర్తలు, ఆరోగ్యవంతులును, గుణవంతులును, విద్యావంతులు నగు సంతానమును గల్గి సుఖసౌభాగ్యములందులఁమాగుచు దా మానందించుటయే గాక ప్రపంచమునకంతకు మేలుబంతులై, రాజిలుచుండును.

శ్రీరాజా రామమోహనరావులు.

అభినవభారతీయులకు

శ్రీరాజారామమోహనరాయలవారి సందేశము.

ఉ|| స్వార్థముద్గించిమర్విషయః • వర్గముఙచిభఙచినత్యమ
త్యర్థముదేశభక్తి నన • యంబును నింపిపాదిన్ పరోపకా
రార్థమి దంశరీరమను • నంచితభర్మమునెంచిధీరులై
యర్థిఁజరించిమించెడుమ • హత్ములు పొల్తురు గొంపటిధరన్”.

అతి పురాతనమైన వేదకాలమాదిగా నీకాలము నఱకును మన భరతఖండమునందు మహానుభావుల సేకులు జనన మొందుచున్నారు. ఎందఱో బ్రహ్మజ్ఞానులు, ఎందఱో మతోద్ధాగకులు, ఎందఱో కవీశ్వరులు, ఎందఱో రాజనీతి విశారదులు మన భరతవర్షమునందు నుదయించి తమ మాతృదేశముయొక్క కీర్తిని దిగంతముల దనుక వ్యాపింపఁజేసిరి. అట్టి మహాపురుషులు పలువురు కడచిన నూరుసంవత్సరములలోను మన భారతభూమియందు నుద్భవించిరి. నూతనశకముని చెప్పనొప్పు నీవర్ష శతములో భారతమాత గర్భమునఁబుట్టిన నవీనపురుషావతంస సంతతికెల్ల మూలపురుషుఁడు శ్రీరాజారామమోహనరాయలు.

మహానీయుల మహాత్మ్యమును సామాన్యజనులు కాలక్రిమమునఁగాని గ్రహింపఁజాలరుగదా! ఇంగ్లాండు దేశమునందలి బ్రిష్టులునగరములో రామమోహనుఁడు ప్రాణ విరామమునొంది యిప్పటికి డెబ్బదియేఁడు సంవత్సరములు గతించినవి. మన హిందూ దేశ హితార్థమై కృషి చేయునిఘ్నత మేయీమహాత్ముఁడు దూరప్రయాణద్యనేక ప్రయాసలకులొనై పరిదేశమున కరిగి యచట మృతిఁజెందినను, అజ్ఞానాంధకారావృగులై యున్న మన దేశవాసులపుడు చీమకుట్టినంతమాత్రమైనను నొచ్చుకొనరైరి. కానిస్వీయ సద్గుణ విశేషముచే నావిదేశమునందు సయిత మాయన సంపాదించుకొనిన స్నేహబృంద మెల్లఁ దమయత్నంత సమీపబంధువొకఁడు కాలధర్మ మొందినట్లాతని మరణమునకుఁగన్నీరు మున్నీరుగా విలసించిరి. మనదేశము నపుడావహించి యుండిన యజ్ఞానదేవత యిపుడు చాలనఱకుఁ దొలఁగుటచేఁ గ్రమక్రమముగా నామహాపురుషుని గొప్పతనమును దెలిసికొని మనమందఱుమాతనిని గౌరవింపఁజూచుచు వ్హారము. “శుక్లపక్ష చంద్రికలవలె నా పురుషోత్తముని కీర్తి ద్యుతులు దినదినాభివృద్ధిఁగాంచుచు హిందూదేశముయొక్క నల్లెసఖ నల్లకొనుచున్నవి. ముప్పది సంవత్సరముల క్రిందట నామహితాత్ముని నామము విన్నవారు మనయాంధ్రదేశములో నత్యల్ప సంఖ్యాకులై యుండియుందురు. ఇపుడన్ననో విద్యా

సంపన్నులగువారిలో నాయన పేరెఱుంగని వారుండుట యరుచుని నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును. మన తెలుఁగు దేశము మాటయే? ఆయనజన్మస్థానమైన వంగదేశమునందుఁ గూడ ముప్పదిసంవత్సరముల క్రిందట నాతనిఁ దెలిసినవారు విశేషసంఖ్యాకులుండియుండు రా యని సందేహించవలసియున్నది. ప్రకృతమునందు నెక్కడనో మాటుమూలలందక్క మిగిలిన సమస్తప్రదేశములయందు నతని పవిత్ర చారిత్రము మిక్కిలి మక్కువతోఁ జెప్పు కొనఁబడి శ్లాఘింపఁబడుచున్నది. ఎక్కడ వీక్షించినను రామమోహన రామమోహన రాయల పేరిటి ప్రతిష్ఠాపనలే కాననయ్యెడు. ఎన్నియో విద్యాలయములు, ఎన్నియోభ క్తకుటుములు, ఎన్నియోపతనమందిరములు, ఎన్నియోమద్రాయంత్రస్థానములు రామమో హనుని యందలి గౌరవనూచకముగా నెల్లడలను స్థాపింపఁబడినవి. ఇఁక రామమోహనుని నామముఁ దాల్చినవారో పెక్కుండ్రుగలరు.

ఈరీతిగా జగద్విశ్వాంతమైన యశస్సును సంపాదించిన యామహామహానివద్ద నవభారతీయులకు సందేశముప దేశింపఁగల యోగ్యతశేమికలవో, యాసందేశములెవ్వయో తెలిసికొనఁగడంగుటకుఁ బూర్వము పందొమ్మిదవ శతాబ్దారంభకాలమున మనదేశ మెట్టి స్థితియందున్నదో యెఱుంగుట ముఖ్యావశ్యకము.

దేశ స్థితి.

హిందూదేశ చరిత్రలో నీకాలము మిగుల ప్రశస్తమైనది. దేశముయొక్క భా విస్థితిని నిర్ణయించెడు గొప్పమార్పులనేకములు నాఁడుజరియుండెను. వంగదేశపు నవాబు ను అతిక్రూరుఁడునునైన సురాజితదౌలా సింహాసనభ్రష్టుఁడుగావింపఁబడెను. పరదేశవా నులగు నాంగ్లేయులు వంగదేశరాజ్యమును స్వీకరించి హిందూదేశములోఁ దమప్రభుత్వము స్థాపించుకొనుటకుఁ బునాదిని వేయుచుండెరి. పురాతన రాజ్యములెన్నియో యాఁగి వా నిస్థానమున నూతనరాజ్యములు బయలుదేఱెను. చిరకాలగతమైన హిందూనాగరికతయెల్ల మెల్లమెల్లగా నానలకుండోలెగి మహమ్మదీయ నాగరికత జోటియ్యసాగెను. భారతభూ మి యందప్పుడప్పుడే కాలుస్థిగముగాఁగుదురుపఱచుకొనుచున్న యాంగ్లేయుల నాధార ము చేసికొని పాశ్చాత్యనాగరికతయు దేశమునందుఁ బ్రవేశించి హిందూ మహమ్మదీయ నాగరికతల రెంటిని దిగ్గమింగ నుంకించుచుండెను. షరస్వర విరుద్ధములైన యాతివిధనాగ రికతలును నొకచోఁగూడ్చిన కారణముచే మనదేశవానుల కులమతాచారములు క్రమక్రమము గా మార్పునొంద నారంభమయ్యెను. వేయేల? భారతమాత చాలకాలము గఠించుటచే వినుగుఁజెంది తన ప్రాతనలునను విడిచి వేటొక నూతన వస్త్రధారణముఁ జేయుచున్నదే మోయనునట్లు తోచెను.

అత్యుత్తమమైన యుపనిషత్సత్యమును బరిత్యజించి జనులు నానావిధదేశతలనారా ధింపసాగిరి. ఎకామేవాద్వితీయమృను వేదవాక్యమును నాఁడు గ్రహించువారులేరెరి. శక్తిపూజలు సిడియౌటలు దేశమునందు మొండయ్యెను. విగ్రహారాధన మెల్లఘటవరిచి గావ్యాపించెను. “అత్యనమేషః” యనుపాసీత” యనెడునాగోక్తి యాకాలమునందునద్ద శూన్యపూయెను. “యథా దేవస్తథాధీక” యనినట్లు నారాధించెడు జాతిబొమ్మలనలె

నారాధికుల హృదయములును తాతీబండలుకాఁగా వారకురుణాఽపిరహితులై పలుదె
 . అంగుల బలుబునప్పింపఁ దొడంగిరి. గణనాతీతములైన వృషభ మహిష మేషాద్య నేకసాధు
 జంతువులు కాళికాదేవిసమక్షమున నిత్యమును నధింపఁబడుచుండెను. ఆజంతుహింసాకార
 ణమున భూమిమీఁదఁబడినరక్తము మహాప్రవాహమై కాళికాదేవాలయమునుండి వీధుల
 వెంటఁబాటుచుండెడివని చెప్పుచురు. ఈక్షుద్రజంతువులనే గాక, తోడిమానవులను సయి
 తము తమదేవీప్రీత్యర్థముగా బలివేయుటకు నాశక్తిపూజా ధురంధరులు సంకోచింపరైరి.
 దియూమాలితలులు తమకన్న గారాబుకూతులను గంగామాతకర్పించి, తమకేదోమేటిలాభము
 సమకూరునని భ్రమించి సంతసించుచుండిరి. తలఁచిన మాత్రముననే మేనుజలదరించెడి
 యీఘోరహత్యలు నాఁడునర్హజనసామాన్యములై సాగుచుండెను. కట కటా! మతమెం
 తటి ధర్మకపాలయ్యెను. పురోహితులును, పూజారులును పరమగురువులైన దేశమునందింత
 కంటె నెక్కుండైన మతమెట్లు వర్ధిల్లఁగలుగును? స్వాధ్యపరులైన పురోహితకోటియొక్క
 వాక్యములే వేదవాక్యములకంటె నధిక ప్రామాణ్యమును వహించి మాధులైన యానాఁ
 డి ప్రజలచే శిరసావహింపఁ బడుచుండెను. శాస్త్రేయుల మతప్రభావములుండఁగిరిక
 నాఁడు దానితో వ్యాపనమునం దులఁదూగుచున్న వైష్ణవమత ప్రభావమును దానినిమించు
 చుండెను. వైష్ణవమతావలంబులు కేవల మవినీతిపరులై లాజ్ఞాభిమానములఁ ద్యజించి
 యిచ్చనచ్చినట్లు సంచరింపసాగిరి. వేదములను, శాస్త్రములను, జ్ఞానమును నావలకునెట్టి
 యాచారమే యుత్తమోత్తమప్రమాణమై జనులపై నిరంకుశాధికారము నెఱపదొడంగెను.
 మూఢాచార సిద్ధాంతవిషయాలై యుండుటచే వివేకశూన్యులై జనులకృత్యాకృత్యములఁ బా
 టింపకయెంతటిహీనకార్యములఁ జేయుటకైనను వేనదీయకుండిరి. పలుపలుకులే? భారతీ
 యుల పూర్వపార్శ్వమునకు గారణభూతమైన యాధ్యాత్మికాధికృత యంతయు నడుగం
 టి దుర్మత దేవతదేశమునందు యథేచ్ఛముగాఁ దాండవమాడుచుండెను.

సన్మతముజనులలో సన్నగిల్లినతోడనే సంఘసౌష్ఠ్యమును సడలనారంభమయ్యెను.
 విద్యావాగరికతలు వ్యాపించిన యీకాలమునందే వైదికులఁజూచిన నియోగులకుఁ బడక
 యా నియోగులఁగనుగొన్న వైదికులకుఁ గిట్టకయు నొండొరులు గలహింనుకొనుచుండ, జ
 నులు విద్యావిహీనులును అనాగరికులునై యుండిన యానాఁడు మతద్వేషము లధికములై
 యుండుట యొకవింతగాను. శాస్త్రేయులును వైష్ణవులును బరస్పరవైరములఁబెంచుకొని
 యెల్లప్పుడు కయ్యములకు డీక్షొనుచుండిరి. వీరి కలహాగ్ని యంతకంతకు నభివృద్ధియొ
 పెనుచుంటయై యొన్నటికిని జ్వలారక రావణాసురునికాన్తమువలె నిరంతరము మండు
 చుండెను. బ్రాహ్మణులను బరమ గురువులనుగా భావించివారి యుపదేశముల నను
 సరించి వర్తించెడు నితరజాతులవారును జ్ఞానోపదేశమునకు మాటుగా మతమాత్సర్య
 ములనే గురూపదేశములుగా గ్రహించినవారగుటచే దాముగూడ మతభ్రాంధము
 లఁబూని తగవులాడుకొనుచుండిరి. ఇట్లు సంఘముంతయు కలహోగ్నిధనులకుఁ దా
 లమైయుండెను. ఇంతియేగాక దుర్మతాభిప్రాయ ఫలితములుగా సంఘమునందుఁ బ్ర
 వేశించిన దురాచారములును బెక్కులుండెను. వానిలోనెల్ల కలిహోళమైనది

కవిచంద్రులగు హాస్యజ్ఞు సాదీలయొక్క మహోపదేశములఁ బఠించెను. ఈమహానీయులు కవిపుంగవులగుటయేగాక తత్త్వ వేత్తలునై యున్నతములైన యుపదేశ వాక్యములను లోకమునకువెల్లించి శాశ్వతమైన కీర్తిని బడసిరి. గ్రీకులకే తత్త్వ వేత్తయగు అరిష్టాటలు చేతను గణితశాస్త్రజ్ఞుడగు యూక్లిడు చేతను గలిగింపఁబడిన యుద్ధగ్రంథముల భాషాంతరీకరణములను రామమోహనుఁడు అరబ్బిభాషయందుఁ జదివినట్లు యోగింద్ర చంద్రాక్షుఁడు వాఁయుచున్నాఁడు. అనంతరము రామమోహనుఁడు గీర్వాణభాషకుఁ బుట్టినిల్లఁజేల్లు కాశికాపురికిఁజని తన పదునాఱవయేఁడు వజ్రకు నవట గడసి వేదజేదాంగములను భాషావిషయక గ్రంథములను సమగ్రముగాఁ బఠించెను. మహమ్మదీయవేద గ్రంథములను జాగరూకతతోఁ బరిశీలించిన మీఁదట విగ్రహారాధన యెడలఁ గలిగినయశూచు హిందూ వేదములను బఠించుటచే స్థిరపడి యతని హృదయము తరువాత నెన్నడును ప్రతిమా పూజ వైపునకుఁబోవక పూర్ణముగా నేకేశ్వరోపాసనము వైపునకు మరలఁజొచ్చెను. ప్రతిమారాధనము దేశానర్థదాయకమని గాఢముగా మనెనెంచినవాఁడగుటచే తద్విషయకఖండనము నొక చిన్నపుస్తకరూపమున నాతఁడు తన పదునాఱవ యేటను బ్రచురించెను. ఈగ్రంథపరికటనమువలన గ్రామమునందంతట గొప్పయల్లకల్లోలము కలిగెను. అందుపై క్రోధావేశపరచుకొండై రమాకాంతరాయలు కరుణమాలి కుమారుని నింటనుండి వెడలఁగొట్టెను. గృహమునుండి యానలకుఁ దఱుముటయే మంచిసమయముగా భావించి పరమేశ్వరుని మీఁదభారమునుంచి ఉత్తరహిందూస్థానమునందును తిలెత్తు దేశమునందును యధేచ్ఛముగా సంచరించి తండ్రి పిలువనంపుటచే నతఁడు మూఁడఃసాలగు సంవత్సరములలోఁ దిరిగి యింటికి వచ్చెను. ఇరువదియేడవ యేఁడు వజ్రకు గృహమూర్ధనుండి 'యాంక్లేయభాషను బట్టుదలతోఁజదివెను. కుశాగ్రబుద్ధియుగటచేఁ గొలఁదికాలములోనే యాతఁడా భాషలో ధారాళముగా ముచ్చటించును, ప్రౌఢమైనతెలివో వ్రాయును నేర్చెను. పయిచెప్పిన పంచభాషలయందేగాక హిబ్రూగ్రీకు భాషలలోను నతఁడు పండితుఁడనియే చెప్పువచ్చును. ఈభాషలలో వ్రాయఁబడిన క్రైస్తవ బౌద్ధమత వేదగ్రంథములగు బైబిలు త్రివేదికములయొక్క ఘోరగ్రంథముల నాతఁడు పఠించెను. ఇంతియేగాక ఫ్రెంచిభాషను గూడనకఁడాలు వెలలో నేర్చెనని రామమోహన చరిత్ర రచించిన మిస్కాలెటు దొరసాని వ్రాయుచున్నది. ఈ రీతిగా నవలీలగా ననేకభాషలఁ జదివి యుండుటచేతనే యాతఁడు సామాన్యమగు నాతని గ్రహణధారణ శక్తులు మనకు విదితములగుచున్నవి. అయినను నామహానీయుని బుద్ధిసామ్రాజ్యమునకు నుదాహరణముగా నుడువఁబడిన యొకసంగతినిఁట వక్కాణించుట యవాశ్యకము కానేరదు.

“ఒక నాఁడొక పండితుఁడైతని (రామమోహనుని) కడకేతెంచి తంత్రశాస్త్రమునుగూర్చి చర్చచేయఁగోరెను. కాని తత్కూర్వమాసంబంధమున సంగతుల నితఁడు తెలిసికొనకుండుటచే నాపండితుని రేపిడేసమయమునకు దయచేసినచో గొంత సంభాషించెనని చెప్పినది తొడనే శోభాయను వీధికివెల్లి యచ్చటి పుస్తకాలయమునుండి తద్విషయక గ్రంథమునుదెచ్చి యాసినమెల్ల నాసక్తితోఁబఠించి తన కుశాగ్రబుద్ధిచే దాని

లోని యంశములనెల్ల గ్రహించి మఱుదినము పండితుఁడు సకాలమునకు వచ్చినంతవఱకు ని యనుభవజ్ఞునివలె వాదించి జయమొందెను. ఇదిమాచిన యాపండితుఁడేతనివిద్యకునుయొ గ్యతకును తన సంతోషమును జూపుచుఁబనిపించెను" (రామమోహన చరిత్ర ఆంధ్రా ॥స)

బహుభాషలఁ బఠించి, బహుగ్రంథముల శోధించి బహుదేశములఁ జరించి విశేషజ్ఞాన ధనమునుగడించి, రామమోనుఁడు శూరాతిశూరుఁడై ధన్యసంస్థాపనా గ్ధము యుద్ధముఁజేయ నారంభించెను. ప్రప్రథమమున నాతఁడు విగ్రహారాధన మీఁదికి ద్వజమెత్తెను. ప్రతిమాపూజ వేదప్రతికూలమనియు సకలదురాచారమనియు ప్రమాణ ములను హేతువులను జూసి జనులతో నాతఁడు వాదించుపాఁగెను. వాగ్వాదములనేగాక యాతఁడు పత్రికాముఖమునను తీవ్రముగా నీవిషయమును గూర్చి చుర్రలు నడపెను. అతని ప్రతిమారాధన ఖండనము వలన ప్రజాసముద్రమంతయుఁగలంగి మహాసంక్షోభము జనించెను దేశమంతయు నట్టుడికినట్టుడక దొడంగెను. జనులందఱాతనికి బద్ధశత్రువులైరి. బంధువులు దూరము తొలగిరి. స్నేహితులు విడనాడిరి. తలదండువులు గృహమునుండి వెడలఁగొట్టిరి. పర్యతభూములలోను నవప్రదేశములలోను నాతఁడేకాకియై యెండనక వానక క్రుమ్మర వలసినచ్చెను. అనన్య సహాయుఁడై లెక్కలేని యిక్కట్లుల శనుభ వింపవలసిన దుస్థితి సంభవించినను, భగవదాధీన మనస్కుఁడై యాతఁడు తనవ్రతము మును మానక సమయము సమకూరినపుడెల్ల విగ్రహారాధనను ఖండించుచుండెను.

ప్రతిమారాధనను నిరుత్సాహ పఱచుటయే గాక యాతఁడు సహాగమనాది దురా చారములు సంఘాభివృద్ధికి భంగకరములని ఘంటాపథముగాఁ జూటుచు వానిని రూపుమా పఁబ్రయత్నించెను. సాగుమానముయొక్క క్రూరత్వమును గూర్చియు కులీనవివాహదురా చారముయొక్క యమానుషత్వమునుగూర్చియు హిందూభామినుల దీనత్వమును గూర్చియు నాతఁడెన్నియో వ్యాసములవాగ్దాసి, ఎన్నియో యుపన్యాసములఁజేసి, దేశమును మూర్ఖా చారవ్యాఘ్రముఖమునుండి విముక్తముచేయ యత్నించెను.

మృసాంఘిక విషయముల యందెగాక రామమోహనుఁడు దేశపరిపాలనా విషయ మునందునుజ్యోక్యముఁగలుగఁజేసికొని యందలి లోపములను సంస్కరింపఁ బూనుకొనెను. నిరంతర దారిద్ర్యబాధితులగు కృషీనలుల కాతఁడు ప్రాణామిత్రుఁడై యథాశక్తిగా వారిస్థి తిని బాగుచేయుటకుఁ బాటుపడెను. దేశపరిపాలనమును జక్కపఱచుట కొనరింపవలసిన సంస్కారముల నాతఁడు ఇంగ్లాండు నందలి యధికారసంఘమువారికిఁ జెలియపఱచెను.

మతమునందును సంఘమునందును దేశపాలనా విషయమునందును గల లోపముల స వరింపఁ గడంగుటయేగాక దేశాభివృద్ధికరములగు సప్రతాభిప్రాయములను బోధించియు, ఉత్తమసాంఘిక ధర్మములఁ బ్రతిపాదించియు, నూతనరాజకీయాదర్శముల వ్యక్తీకరించి యు, భారతజాతీయ భవననిర్మాణమునకు రామమోహనుఁడు శంకుస్థాపనముఁజేసెను. 1906 సంవత్సరమున కలకత్తానగరమున జరిగిన యావద్భారతదేశ పరిశుద్ధాస్తికమత మహా మండలియందు శ్రీరఘుపతి వేంకటరత్న ముగారు రామమోహనరాయలవారినిగూర్చి యా ప్రకారముగా నుపన్యసించిరి. "అతనికిఁ బూర్వముదయించిన మహాపురుషులందఱి కంటె

రామమోహనుడు భిన్నుడని నాయభిప్రాయము. భారతదేశవీరులలో నొకనూకైన సంతతికి నతఁడు పితరుఁడు. హిందూదేశ చరిత్రమునం దాతఁడొక నూతన శకమును బ్రకటించుచున్నాఁడు. తమ పవిత్ర చరిత్రములచే భారతదేశమునకు ధర్మమును, సౌజన్యమును నవ్వాలిగాఁ బ్రసాదించిన యతనిపూర్వులగు ప్రసిద్ధపురుషులందఱిలో నతఁడు ఋషీశ్వరులు, కొందఱు లోక శ్రేయోభిమానులు కాని యతఁడు హిందూదేశమున జన్మించిన పృథమ గణ్యుఁడను, మహోత్సరుఁడును నగు జాతీయోద్ధాకుఁడు. మహానుభావుల నేకులు మనదేశమునందుఁ బూర్వకాలమునందుఁ బుట్టినను రామమోహనునివలె జాతీయ భావమును మనదేశ వాసులలో నెవ్వరును నెలకొల్పఁబూనలేది. అందువలన నే యాతఁడు భారతజాతీయ నిర్మాతలలో నగ్రగణ్యుఁడనదగియున్నాఁడు."

పలుకప్రముఖులనుసహించి దేశదురాచారములతోఁ బోరాడుటయేగాక భారతజాతీయభవన నిర్మాణమునకు మూలబంధము నాటటయేగాక దూరదృష్టిని బరికించి మనదేశవాసులు సాధింపఁబోయితిన్న పనిని యుత్తమాదర్శముల సయితముతఁడు పరిదర్శించెను. అతఁడు తాను వ్యాసిన వాగ్దత్తలలో నెల్ల నత్యంతమైన దీర్ఘదర్శితత్వమును వెల్లడించెను. అతఁడెన్నఁడో నుడివియుండిన యనేకాంశములను సాధించుటకు మన భారతీయులిప్పటికిని విడువక కృషి చేయుచున్నారు.

జన్మించిన కుటుంబ గుణాధిక్యత చేతను, అనుగమించిన కష్టపరంపరలచేతను, సాధించిన పాండిత్య విశేషముచేతను, స్థాపించిన సత్ప్రతిష్ఠాపనల చేతను, ప్రదర్శించిన యుత్తమాదర్శముల చేతను, రామమోహనరాయలు నవభారతీయులకు సందేశ మొసంగఁగలయోగ్యతలనెల్లఁ గలిగి యున్నాఁడనుటకు లేక మైనను సంశయములేదు.

జాతీయ జీవనము.

సర్వవిధములచేతను సమర్థుఁడైయున్నాడని మహాపురుషుఁడు నవ్యభారతపుత్రులకు నుపదేశించెడు సందేశముయొక్క స్వభావమెట్టిది? అశాంతియు, అసంతృప్తియు, అజ్ఞానమును దట్టముగా దేశము నందావరించి యున్న కాలమున నందుదయించిన వాఁడగుచే తాంతమును, సంతృప్తిని దేశము నందు వ్యాపింపఁ జేసి సుజ్ఞాన బీజముల ప్రిజలహృదయ సీమలయందుఁ బాదు గొలుపుటయే యతని ప్రధానోద్దేశము. వీణాగా నోపకరణముల యందలి వేత్తెలు తరతులు చేసెడు వివిధధ్వనులను మేళవించి నిపుఁబడైన గాయకుఁడు మనోజ్ఞమైన సంగీతమును వినిపించు నట్లులే రామమోహనుడు స్వీయనైపుణ్య ప్రభావముచే భారత దేశము నందలి వివిధోద్యమములకు సామన్యమును గలిగించి భారతజాతీయ జీవనమనెడు సత్యంతశ్రావ్యమైన గీతరాజమును లోకమునకు వినిపింప నులేనని మది నెంచి తత్సాఫల్యార్థమై వినుగువిరామ మెఱుఁగకతిక్రరణసద్ధిగాఁగ్రహింపఁజేసెను.

(సశేషము)

మతవిశ్వాసము ఆచరణము.

అత్యంతాభ్యుద్ధానియైన యీజాతీయ జీవనమును సాధించు నిమిత్తము తదంతర్భాగములైన మతసాంఘికాది విషయములయందు సామరస్యమును గలిగింప రామమోహనుడు పూనుకొనెను. ప్రప్రథమముగా మానవుని జీవనోన్నతికి మూలసూత్రమైన మతమును సంస్కరింపజేసి యామహానుభావుడు మీ మతవిశ్వాసమునకు ననురూపమైన ప్రవర్తనముగల్గియుండుడని జనుల కుపదేశించెను. ఇదియాతని ప్రథమసందేశము ఇట్టి సందేశమునకు నావశ్యకమేమియని కొందఱు సందేహపడవచ్చును. హిందూదేశమతచారిత్రము నొక్కంత బాగరూకతతోఁ బరిశీలించితేని వారికా సంతయము నివారణముకాకమానదు. ఉపనిషత్తులు మొదలైన యుత్తమ మతగ్రంథములయందు పరమేశ్వరుఁ డద్వితీయుఁడను సిద్ధాంతము స్పష్టముగాఁ గానవచ్చును. కాని సర్వోత్కృష్టమైన యీ సిద్ధాంతము గ్రంథస్థమై యుండుటయేగాని పరిజల యనుభవములతోఁ గానరాదయ్యెను. మీఁదుమిక్కిలి యంశముఁ బ్రత్యక్షవిరుద్ధములైన నానావిధ ప్రతిమారాధనలును ప్రజలలోఁబ్రబలమయ్యెను. పుస్తకములలోఁ బొందుపఱుపఁబడిన యా మతధర్మ మెనకో ఋషీశ్వరులు కొందఱు వ్రాసిరని నుడువుటకు నలనుపడదు సకలజ్ఞాన సంపన్నులును అగ్రవర్ణపువారును నగు బ్రాహ్మణులు మొదలకొని జ్ఞానలవళామృతును అగ్రమవర్ణపువారును నగు పంచమలవళును హిందూమతమందంతట నామతవిశ్వాసము ధారాళముగా వ్యాపించియున్నది. సర్వేశ్వరుఁడొక్కఁడని సర్వహిందువులలోను సామాన్యముగాఁగల యాయభిప్రాయ మొక మతకర్తయొక్కగాని ప్రజ్ఞకర్తయొక్కగాని యుపదేశ ప్రాబల్యముచే హఠాత్తుగా జనులలోఁ బ్రవేశించినదికాదు. బహు శతాబ్దములనుండి యాయుత్కృష్టవిశ్వాసము జనులలోఁ గ్రమక్రమముగా వృద్ధిఁజేయబడినది. తుకారాము నామదేవు కబీరు నందుఁడు మున్నగు మహాభక్తులందఱు శ్రేష్ఠతమములైన తమ యాస్తికబోధనలచే మనదేశస్థులలో నేతేశ్వరవిశ్వాసమును వర్ధిల్లఁజేసిరి. ఈభక్త గణములలో బ్రాహ్మణులును, శూద్రులును, బంధువులును సకలవర్ణములవారును గలరు. అద్వితీయుఁడును, ఆత్మస్వరూపియునగు పరమాత్మమందు విశ్వాసమొకపక్షిక్రమ బహుదేవతలయొక్కయుఁ బ్రతిమలయొక్కయునారాధనము మఱియొకపక్షిక్రమ జనులలో నృద్ధియయ్యెను. జనులమతవిశ్వాసమునకును, ఆచరణమునకును గల యావ్యత్యాసమునకు గఠించిన శ్రీమహాదేవగోవిందరనేశిగా రిచ్చిన సమాధానము నిట్లు వినిండుట యవసరముకాదు. అద్వితీయుఁడైన పరమేశ్వరుని సాధికారము

నకు లోబడియున్న దేవతలుగొన్ని తమయిచ్చనచ్చినట్లు మనుష్యులు బాధించుటకును పర్తింపజేయుటకును శాతని యనుజ్ఞను బొందియున్నవనియు, నాదేవదేవుని కొఱకుఁగా కయ్యాచిల్లర దేవతల ప్రీత్యర్థముగా కగ్యలను పూజలను సలుపరలెననియు జనసామాన్యమునందుఁగల దృఢమైన నమ్మకమే యీ తారతమ్యమునకుఁ గారణమై యుండనోపునని యీ బుద్ధిశాలి నుశివయుండెను.

తమ హృదయసీమలయందు వేరూనియున్న మతవిశ్వాసమునకును, ఆచరణమునకును సామరస్యమును గలిగించుటకే రామమోహనుఁడః ప్రియత్నించినను జనులందఱాతఁడే వియో దేశానర్థదాయకములగు నూతన సంస్కరణములను సంఘమునందుఁ బ్రవేశపెట్టఁ జూచుచున్నట్లుభావించి కళవళపడసాగిరి. అంతియొకాక యతనితో వాదమునక దొరఁకొనిన యొక లేఖకుఁడు తనయుత్తరములో రామమోహనునొక హిందూ సంఘసంస్కర్తయని సంబోధించెను. అందునకుఁ బ్రత్యుత్తరముగాఁ దాను వ్రాసినలేఖలో దననుగూర్చి రామమోహనుఁ డిట్లువ్రాసెను “నేను వ్రాసిన యేవ్రాతలలో గాని (చేసిన)యేవా గూర్చిమైన వాదములలో గాని యేకేశ్వరుని గూర్చిన సిద్ధాంతములను నేనుసంస్కరించి నట్లుగాని క్రొత్త గాఁ గని పెట్టినట్లుగాని నేనెప్పుడు నటించియుండలేదు. సంస్కర్తనని గాని క్రొత్త గాఁ గని పెట్టినవాడ ననిగాని నేనెన్నడును బిరుదమును దొల్పలేదు. అట్లు చేయక పోవుటయేకాక నేనింతవఱకుఁ బ్రచురించిన ప్రతిగ్రంథమునందును మనపూర్వలభ్యచే ననుసరింపఁబడినట్టియు నీకాలపు బ్రాహ్మణ పండితులకు సయితము తెలిసియున్నట్టియు నేకేశ్వరవిషయక సిద్ధాంతములే వాస్తవమైన హిందూమతమని వ్రాసినాడను”

ఇట్లు పరిశుద్ధాస్తిక మత విశ్వాసమును హిందూసంఘమునందు నిలువఁబెట్టఁబ్రయత్నించినవాఁడు రామమోహనుఁ డొక్కఁడేకాఁడు. ఈతనికిఁబూర్వ మనేక మతకర్తలు అనేక భగవద్భక్తు లిదేవిధమున జనులకుపదేశించియుండిరి. కాని యతఁడకలంబించిన మార్గమునకును వీరవలంబించిన మార్గమునకును గొప్పతారతమ్య మొక్కటికలదు. పూర్వపు భక్తులు గొందఱు పరిశుద్ధాస్తిక మతమును బోధించినవారే యైనను దమ్ముప్రబలాదరింపరనియో, యేకేశ్వరోపాసన యెల్లవారలకు సులభసాధ్యముగాదనియో, మఱియేకాదము చేతనో, ప్రతిమారాధనమును బహుజనులు సలుపుచుండినను జూచియూఁకుండిరి. కాని రామమోహనుఁడట్లు పేక్షింపక దేశమంతయు నొక్కటియై తనను బాధింపఁదలపడినను, అకుంతితమైన ధర్మములంబించి ప్రతిమారాధనమును ఖండించుటయే గాక, మానసికారా-

ధనమును బ్రోత్సహించుటకు ఆత్మీయసభయను పేరిట నొకసమాజమును స్థాపించెను. ఈసభ నేర్పాటుచేయుటలో నాతనికిఁ దనహిందూసోదరులలో మానసికోపాసనయందు నభివచిగలిగింప వలయుననియే కాని వేటుతలఁపేదియు లేదయ్యెను. అపుడాతఁడు తా నొక మతసభ మత్సములు లోకమునకు వెల్లడించుచున్నట్లు భావింపకపోయినను, కేవలమొక మతసభగానేయున్నవత్సమునఁ దన యుద్యమము తనతోడనే యంతరించునను భయమున దానికి బ్రోత్సహమును పేరుఁబెట్టి తత్సమాజోపాసన నిమిత్తమొక మందిరమును గట్టించి భారతసభమునందు పరిశుద్ధాత్మిక మతమునకు స్థిరమైన పునాదిని వేసెను. స్వానుగామిసమేతుఁడై రామమోహనుఁ డనేకపర్యాయము తేకేశ్వరోపాసన మక్కడక్కడ జరపినవాఁడై యైనను స్వయముగాఁ దా నిర్మించిన మందిరమునందు మహాదానందముతోఁ బ్రభుమోపాసనను సలిపిన దినము హూణమాసము జనవరి 23 తేదీకి సరియైన మాఖ్యుద్దే కాదశి యగుటచే నాఁడు గొప్పనుదినముగా భావింపఁబడి బ్రాహ్మణులచే మహోత్సవము సలుపఁబడుచున్నది. బ్రాహ్మసమాజ చరిత్రమునందేగాక హిందూదేశ మతచరిత్రమునందుఁగూడ నిది యొక పుష్కరినమునటుక సందియములేదు. ఈ దినమున రామమోహనుఁడు పునరుజ్జీవింపఁజేసిన యాధ్యాత్మికారాధనమునందు భిన్నజాతీయులును భిన్నమతావలంబులు నగు ముప్పదికోట్ల భారతీయులను నేకజాతిగా బంధింపఁగల మేటిసామగ్ధ్యము గలగు.

ప్రత్యేకోపాసన-సామాజికోపాసన.

తన దేశస్థులు తమ మతవిశ్వాసాను గూఱముగా నర్జించునట్లు చేయుటకుఁ గాను రామమోహనుఁడు నెలకొల్పిన బ్రహ్మోపాసనయందు మనము గమనింపవలసిన విశేషాంశమొకటి కలదు. అతఁడు తాఁబ్రాశంభించిన యాశ్వకోపాసనయందుఁ బ్రత్యేకోపాసన కును, సామాజికోపాసనకును సఖ్యతతోడఁగూర్చెను. ఇయ్యది యాతనిద్వితీయసం దేశము.

చిగకాలమునుండి మనదేశము భిక్షువులకును, యోగీశ్వరులకును, ఋషి పుంగవులకును నిలయమని లోకవిఖ్యాతినిఁ గాంచియున్నది. వీరలందఱు స్వప్రయత్నములచేత బ్రహ్మజ్ఞాన ధనమును సముపార్జించిన మహానీయులు. పరమేశ్వరునిగూర్చి యుత్తమోపదేశములందేసెడు సద్గ్రంథములన్నియు నీమహాత్ముల కృషియొక్క ఫలితములనియే తప్పక చెప్పవచ్చును. ఒక్కమనదేశమునందేయననేల? ప్రతిదేశమునందు భక్తితత్పరములును బ్రహ్మజ్ఞానబోధకములునుగుపద్యముల రచించి కీర్తనలఁజేసి, ఉపదేశముల నొనరించి సమస్తజనుల మోక్షముభుక్షును దీర్చినమహాత్ములందఱుస్వయంకృషివలననే తమ తత్వజ్ఞానమునుబడసిరి.

ప్రత్యేకమానవాభివృద్ధికిఁ బ్రత్యేకోపాసన యెట్లావశ్యకమో యాచందముననే నతిఁ
ఘోభివృద్ధికి సామాజికోపాసనయు నావశ్యకమే. ఈవిషయమును విస్మరించి మనపూర్వు
లు సాంఘికోపాసనలయందు శ్రద్ధవహింపరైరి. ఏకకుండై యుపాసన సల్పువాఁడు త
నకుఁదా నభివృద్ధిఁ జెందఁగల్గునేకాని పరుల నున్నతస్థితికిఁ దెచ్చుటకుఁ దోడ్పడ నేరఁడు.
మానవుఁడు సాంఘిక జీవియగుటచే తోడిమనుష్యుల స్థితిగతులఁగూర్చి యుదాసీనుఁడై
యుండఁజాలఁడు. పూర్వపుమునివలె లందఱు పరులకంటఁబడకుండు కాననసీమలయందును
పర్వత గుహలయందును గూరుచుండి తపస్సుచేసి యీశ్వరతత్త్వమును గ్రహించిరి. అందు
వలన నట్టియుత్తమ విద్యాలాభమును బొందుటకు వార నలంబించినసాధనములు సామాన్య
జనులకు సాయముఁజేయనయ్యెను. లోకములో విశేషజనులు ముందొకరు నడచిన మార్గము
ననే తామును నడచుటకే సంసిద్ధులైయుండురుగాని తాముగాఁ గొత్తత్రోవఁద్రొక్క
సాహసింపఁజాలకుందురుగదా! అత్యంత కష్టసాగ్యమైన మోక్షమార్గమున యాత్రిసేయు
ప్రయాణికుఁడు మార్గదర్శకుఁడుగాని సహవాసులుగానిలేక యెంటిరిగాఁబోవ నెట్లు సమ
ర్థుడగును? మోక్షాపేక్షులగు మనుష్యులందఱు అన్యోన్యసాహాయ్యముచే నాత్మీయాభి
వృద్ధిబొందుటకు సామాజికోపాసన లెంతయుఁదోడ్పడుననుటకు సందేహములేదు. అంతియె
గాక యిట్టి సాంఘికప్రార్థనలవలన సామాజికులలోఁ బరస్పరప్రేమయు వర్ధిల్లును.
అన్యోన్యవిశ్వాస మతిశయిల్లును. ద్వేషానూయలు నన్నగిల్లును. సంఘము బలపడును.
ఇట్టిమహోపయోగముల నొడఁగూర్చుడు సామాజికోపాసనలను హిందూసంఘమునందుఁ
బ్రజేత పెట్టి రామమోహనుఁ డధికమైన ప్రయోజనముఁ జేసెను.

రామమోహనుఁడలంబించిన బ్రహ్మోపాసన పద్ధతికిని నిప్పటిపద్ధతికిని గొంతభేద
ము కలదు. ఏప్రయత్నమైనను మొట్టమొదటనే యుచ్ఛదశయం దుండ నేరదుగదా! అతఁడ
నుసరించిన మార్గమే యిప్పటికిని బ్రహ్మసమాజమునం దనుసరింపఁబడుచున్న ను మేలైనమా
న్యులు గొన్నిచేయఁబడినవి. అప్పటియట్లే యిప్పుడును శాస్త్రములైన బ్రాహ్మగీతము లు
పాసనా సమాచారమునందుఁజనువఁ బడుచున్నవి. భగవద్గీత నలతో నుపాసన ప్రారంభిం
పఁ దలసేయువాఁడు నుపాపితులందఱు “నింతత్సత్” “ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ” యను
వాక్యములనుగూర్చి కొంతకాలమేకాగ్రచిత్తముతోఁ జింతించి, తైత్తిరీయోపనిషత్తులలోని
“యతోవాఇమాని భూతాని జాయంతేయేన జాతాని జీవంతి యత్రయన్త్యభి సంవిశంతి
ద్విజ్జిజ్ఞా సస్యతేత్త్రహ్మ” యను శ్లోకాన్నియును గుఱించి యిందుక విచారించి, మహానిర్వా
హిం

రామమోహన సందేశము. 1894-1895

తంత్రమునకుఁ బ్రకృతినిఁ జేసి యొక ప్రాంతమును జేరించి తమ బ్రహ్మాపాదమును ముగించుచుండిరి. అనాఁడు బరుపబడుచుండిన యుపాసనయందు జ్ఞానాత్మకములగు శ్లోకం జములే విశేషముగాఁ జేర్చబడినవి. కాని భగవంతుని హృదయస్థి హేతునిగాఁ జేయు ప్రార్థన శ్లోకములుగాని ప్రార్థనగీతములుగాని యందుఁ బొందుపఱచబడినవికావు. ఆ లోపమునివారించు బ్రహ్మమతాభివృద్ధికై గృహి చేసిన దేవేంద్రుని నాథ ప్రకృతియు సవరించి యుపాసకుల భక్తి జ్ఞానపైరాగ్యముల నుత్తేజింపఁజేసి హృదయసంతుష్టిఁ గలిగించునట్లు పాసనను మార్చిరి.

ఆస్తి కత్తవము—వేదాంతము.

మహోన్నతమైన తన మత తత్వమునందు ఆస్తిక మతమునకును వేదాంత మతమునకును సంయోగము గలిగించి ప్రపంచమునకుఁ రామమోహనుఁడు తన మాఁడవ సందేశమును బ్రకటింపెను. అత్యుదారమును, అత్యంత కరవగాహము నైన యాతని మతస్వభావమును గ్రహింప నేరక యెల్లమతములవారును నతఁడు తమమతావలంబకుఁడని చెప్పుకొన సాగిరి. హిందువులారాఁడు హిందువనిరి. మహమ్మదీయులారాఁడు మహమ్మదీయుఁడనిరి. క్రైస్తవులారాఁడు క్రైస్తవుఁడనిరి. తన మరణానంతరము తనమతమునుగూర్చి జనులు పరిపరీక్షింప నభిప్రాయ పడుదురనియు, ప్రస్తుతము వ్యాపనమునందున్న యేమతమునకుఁ జూపకొందన నియు నతఁడు తన శిష్యులొక్కరితో నుడివిన ట్లతనిచరిత్రలో వ్రాయఁబడినది. వివిధమతావలంబులే రీతిగా నరని మతమునుగూర్చి తలంచుటకుఁ గాఁగము లేకపోలేదు. ఏమత లోపముల నాతఁడు సవరింప సమకట్టినను, ఆయామతగ్రంథముల నుండియే యాలోచనలను ఖండించు ప్రమాణములఁజూపుచున్నాఁడు. అంతియేగాక యేమతమునందు సత్యమున్నను దానిని సంతృప్తింపచుండెను. ఈరెండుకాఁగములచేఁ బ్రతిమత్తనడుగు రామమోహనుఁడు తన మతగ్రంథములందు విశ్వాసముగలవాఁడని భ్రమపడుటకు నవకాశము గల్గెను. వేదాంతసూత్రములను ప్రమాణములుగాఁజూపి యతఁడు క్రైస్తవరాధనమును ఖండింపఁ బూనుకొనఁగా హిందువులు గొందఱొకఁడు వేదాంతియని విమర్శింపసాగిరి. క్రైస్తవమతి వేదగ్రంథమైన బైబిలందలి నీతిబోధకములగు వాక్యములను జనులకు పల్లించి సంఘమునందు నీతిని నృసిక్షేమఁజూడగాఁ గొందఱు క్రైస్తవులారాఁడు క్రైస్తవుఁడని ముచ్చటపడిరి. దేవుఁడొక్కఁడేయను మత మసిద్ధాంతమును మహమ్మదీయమతము ఖండితముగాబోధించుచున్నదని మెచ్చుకొనగా నతఁడు తమమతములలోఁ గలిసినట్లు మహమ్మదీయులు సం తోషింపఁబడంగిరి.

ఈ తివిధమతములలో నొక్కదానియందును రామమోహనుఁడు చేరకపోయినను సకలమతపారమై తనరుచుండెడి యుత్తమమైన యాస్తికమతము నాతఁడు తనహృదయ ప్రార్థనముగా నవ్వలయుండెను. ఇట్టిమత విశ్వాసమా మహానీయునికేగలదని యతినిచేష్టా యిఁబడి యేకేశ్వరునియందు విశ్వాసముగల సకలమతముల వారికిని బహుమానముగా నొసఁగఁ బడిన తత్వతేజ మెహదీను గ్రంథమే సాత్త్వికమిచ్చుచున్నది. అంతియేగాక యతఁడు

రచించిన గమ్యములైన భగవత్కీర్తనలును బ్రహ్మసమాజ దాసప్రతిమును నాయభిప్రాయమును బలపఱచుచున్నది. అయినను రామమోహనుడు నమ్మియుండిన యాస్తికమతధర్మములకును నిప్పటి ధర్మములకును గొంతవ్యత్యాసముగలదు. అతని యాస్తికత్వము వేదాంతమతముతో మిశ్రమమైయుండెను.

అట్లగుటచే జగమంతయు మిథ్యయనియు నంతటను బ్రహ్మమొక్కటియే నిండి యున్నదనియు బోధించి తామే బ్రహ్మలమని విజ్ఞప్తిగనుచు పామర జనుల పంచించు మిట్ట వేదాంతాల స్వయంబ్రహ్మసిద్ధాంతము నాతఁ డనుమానమునకు నంగీకరించినవాఁడని తలఁచుట దగదు. ప్రపంచకమంతయు నూయయనియు, దేహముమీఁది మనుతన నదృశ్యమని నుపదేశించు సంస్కృతవిద్యమాకిళుడొక్కఁడని" యతఁడు లాడ్డుఅమ్మైరెట్టునకు వ్రాసిన యుత్తరమే యందుకుఁ గొప్పనిద్యనముగా నున్నది.

జనులు సామాన్యముగా వేదాంతముని గ్రహమఁజేడు విపరీతాభిప్రాయముల నాతఁడు విశ్వసించక పోయినను మానవు లందఱియంగును బ్రహ్మమునే చూచుచు జననమయే బ్రహ్మనేమగా భావించి మానవుల యభిప్రాయములను బాటపడినవాఁడగుటచేతను, సకల జంతువులయందును బ్రహ్మమునే కనుగొనుచు భూతదయాపరుడై యుండినవాఁడగుటచేతను, సృష్టియంతటను బ్రహ్మమునే తిలకించుచు, నానందించినవాఁడగుటచేతను, నాతఁడు వాస్తవమైన వేదాంతములకు సంబంధించుటలేదు. నిరకారుడై యిట్లు విశ్వమెల్ల విండియుండుటయేగాక సకల సద్గుణాకరుఁడును, భక్తనత్నలుఁడునై తనను నేవించు సర్వజనులకును సమస్తగుణగణములను, మనోరథసిద్ధికి గలిగించెడు మహామహుడనిగూడ నాతఁడు నమ్మియుండుటచే పరిశుద్ధాస్తికుడనియుఁ జెప్పనొప్పుచున్నాఁడు. ఇక్కారణముచేతనే యాతనిని హిందూఅస్తికుడనిగాని "ఆస్తిక వేదాంతి" యనిగాని పిలువవచ్చునని యతని చరిత్రకారుఁడొకఁడు వాయించున్నాఁడు. ఉన్నతమైన జ్ఞానమునుఉత్కృష్టమైన నైరాగ్యమును నతని మతత్వమునం దుచుయుండెను.

గ్రంథాధికారము—హేతుజ్ఞానము.

స్వయంత ధర్మములను దనకుశాగ్రగణ్యుడైఁ బరిశీలించి స్వమతమును స్థాపించుకొనిన వాఁడగుటచే రామమోహనుడు హేతుజ్ఞానమునకును గ్రంథాధికారమునకును సామగ్ర్యమును సమకూర్చెను. ఇది వసభూతీయుల కాతఁడుచేయు తురియసందేశము. ఒక గ్రంథములో వ్రాయఁబడినదనిగాని యొకమతకర్తచే నుపదేశింపఁబడినదనిగాని యేధర్మము నాతఁడంగ్రహింపఁగలఁడుగా నమ్మినవాఁడుగాఁడు. విశ్వసించిన పృథిధర్మము నతఁడు సూక్ష్మమైన తన జ్ఞానసత్తువుచే బోధించి యంగీకరించెను. స్వభావమున కెంతవెరుద్ధముగా నున్నను సత్యమునకెంతమాఱముగానున్నను మతగ్రంథమునందుఁ జెప్పఁబడిన దనిన మాత్రముననే యేవమయమునైనను విశ్వసించెడు పరిమాణ బద్ధులకందఱకు నతని చరిత్రమొక గుణభావమును బోధించుచున్నది. రామమోహనుఁడాయల వారిచే రచింపఁబడిన హూణగ్రంథ సంపుటమునకు నుపోద్ఘాతమును వ్రాసిన బాధితుండు " ఏవేదములోఁగాని యేపృథక్తత్వము నేగురువుయొక్కయునుపక్షములలోఁగాని యుండిన యేవర్తము నాతఁడు ని

రంకిరింపలేదు. అన్నిటియందులి సత్యమును గొరవించి స్వీకరించెను. అయిన నేపుస్తకము నమోఘముగాను, నేనురువు నమోఘునచనునిగాను నతడంగీకరింపలేదు" అని వ్రాసియున్నాడు. రామమోహనునికిఁ బూర్వమనేకమతకర్తల వేదాంత నూత్రిములకు భాగ్యములు రచించిరి. ఆమతకర్తలయందలి గౌరవముచే వారివ్యాఖ్యానములే యథార్థములని మిన్నకుండక స్వభానవిశేషముచే వానినిబరితీంచి స్వయముగా నొక నూతనవ్యాఖ్యానము వ్రాసి పరస్పర విరుద్ధములైన పూర్వమతకర్తల యభిప్రాయముల సమన్వయపఱచి స్వబుద్ధిపాటనమును లోకమునకు వెల్లడించెను. గీర్వాణ భాషయందండటచే సామాన్యజనులకు దురపగాహములుగానున్న మనమతగ్రంథములగు వేదాంతసూత్రి వేదాంతసారములు, కేస, ఈశ, కఠ, ముండక, చూడుక్యాద్యపనిషత్తులకు నొకభాషలో వ్యాఖ్యానములను రచించి పంపిరించెను. తరువాత వీనినే హూణభాషలోనికిఁగూడ భాషాంతరీకరించెను. తమచేతనే పతన్యామలని పరులకుఁ దెలియకుండ భద్రముగా దాచియుంపఁబడిన మతగ్రంథముల నాతఁడెట్లు స్త్రీలకును బురుషులకును నీడలకును భాగ్యవంతులకును స్వేశ్ఠులకును పరదేశ్ఠులకును జనుపనేర్చిన యెల్లవాఁలకును నభేదముగా నులభిసాగ్యము చేయగా భాగ్యశాస్త్రము లందఱు తమపుట్టెమునిగినట్లు గొల్లునగల్గెపెట్టిరి. అధ్యాత్మికజ్ఞాన ధనమొక కులమువారియొక్కగాని, ఒక సంఘమువారియొక్కగాని సామ్యుగాదునియు దానిని సర్వజనులును దెలిసికొనటయత్యంతశక్యకమనియు నడువుచు రామమోహనుడు స్వప్రయత్నమునచూనుటకు మాటుగా నిశమించిన యుత్సాహముతోఁ బనిచేసెను. ఆహాహ! యందనిప్రూనిపండ్లలెనున్న యాశ్చర్యమునఘలముల నందఱుకును గరతలములకును చేసిన యామహానియుని గుణాతిశయమును మనమెంతని కొనియాడఁగలము?

హిందూమతగ్రంథములలో నొగినునియున్న సత్యములను బయటకుఁదీసి లోకమునకు వెల్లడించుటకు దానపయోగించిన హేతుజ్ఞానసాధనమును రామమోహనుడు సహమృదీయ క్రైస్తవమత గ్రంథములయందును ధారాళముగా వినియోగించెను. అట్లే యభాషాంతరీకరణమును గాక బైబిలుయొక్కమూలగ్రంథమును హిబ్రూభాషలోఁబఠించి యందలి సారమును గ్రహించి "జీససుయొక్క ధర్మసూత్రిములు శాంతసౌఖ్యపూర్ణదర్శకములు" అనునొక గ్రంథమును బ్రచురించెను. సామాన్యముగా సకలగర్జముల వారిచేతను అనుయాయోఁజూడఁబడతమమతగర్జములను ప్రపంచమున వెల్లడిచేసిండులకు క్రైస్తవమతబోధకులు రామమోహనునికి కృతజ్ఞులై యుండుటకు మాటుగా కృతఘ్నులై నిందింపసాగిరి కాని వారిట్లనిని దూషించుటకు హేతువులేకపోలేదు. తన గ్రంథముయొక్క పీఠికలో రామమోహనుఁడేమిధముగా వ్రాసెను "జీససుయొక్క వాక్యములలో సాధ్యభిమాన పారిధాన్యములగు మతవిషయక బోధనలను ఐదలి పప్రపంచములో నన్ని తెగవారికిని ననుకూలములనియు నతఁడరింపఁదగినవనియుఁ దోచిననీతులచే నేనిందుఁ జేర్చినాను" బైబిలులోఁ గలవిషయములన్నియు భగవద్వాక్యములనియు, సర్వజన సమ్మానార్హములనియునంగులై విశ్వసించెడి పూర్వాచారపరాయణులగు నాక్రైస్తవ మతబోధకులకు రామమోహనుడు "వాసినవాక్యములు కర్ణకకోరములుగానుండెను. విగ్రహరాధనమును నిర

సింనినపుడు మేటిసన్యాగుడని యతనిని భూషించిన రామతగురువులిపుడు పరమగుర్మ
 ర్గుడని నూషింపసాగిరి. హిందూమతమునందలి యక్రిములు ఖండించినపుడు రామమో
 హనుని స్వమతములొనకిఁ జేర్చుకొనవచ్చుననిపొడబడి క్రైస్తవమతబోధకులు కొందఱతాతనిని
 దిగ్గతుఁడని మ్రోతచేసిరి. ఇట్లాశపపి యాతనితో స్నేహము నెఱవినవారిలో నొకఁడైన
 దెవరెండువిలియము ఆడెము అనునొక బోధకుఁడు రామమోహనునితో వాదములు చేయఁ
 జేయ, స్వమతమునందు విశ్వాసముఁడప్పకనాఁ డయి దానినిద్యజించి రామమోహనుని
 యాస్తికమతమును ఛిజించెను. తనమనస్సాక్షి బోధించిన సత్యమును ధైర్యముతో స్వీకరిం
 చి యలంబించిన యాసత్యసంఘుని మూఢమతానలంబులగు నితర క్రైస్తవమతబోధకులు
 పసిహనించిరి కాని, సన్మతాభిలాషియగు ఆడెముదొర పట్టునునదలక యూనిశ్చీయన్
 క్రైస్తవమతమును ఈ దేశమునందు వ్యాపింపజేయుటకుఁ గృషిచేసెను తమబోధకుఁడే స్వ
 మతమును నదలి రామమోహనుని పక్షమును జేరుటచే క్రైస్తవమతబోధకులు దురాగ్రహ
 గ్రస్తులై రామమోహనునితో వివాదమునకు గడంగిరి. కాని యసమానమేధాసంపన్నుఁ
 డగు నాతనితో యుక్తి యంగుఁగాని గృహిణజ్ఞానమునందుగాని సరితూగఁజాలక యోడిపో
 యి తమవాదమును గట్టిపెట్టిరి. మార్గమాన్ టైలరు మున్నగు మతబోధకులందఱు స్వమత
 మునుగూర్చి తమకుఁగల జ్ఞానముకంటె నాతనిజ్ఞానము హెచ్చుగానుండుటచే నాతనితో
 యుష్మలతోఁ బోరాడలేక దూరభావాయులతోఁ దమ పరిసంగమును నింపిరి. స్వమత
 దురభిమానులగు బోధకులు రామమోహనుఁడు తమమతమును జక్కగా గ్రహింపలేదని
 యిప్పటికిని నప్పుడప్పుడు పలుకుచున్న ను నిష్పాక్షికస్మృదయులగు డాక్టరు కార్పెంటరు
 (Dr. Carpenter) నంటి మహానీయులొకని బైబిలు గ్రంథజ్ఞానమును, విమర్శనాసై
 ప్త్యమును హేతువాదసామర్థ్యమును వేనోళ్లవినుతించి వాదములలోఁగెలువఁజాలక క్రై
 స్తవమతబోధకులతనికి ననేక ప్రతిబంధకములను గల్పించిరి. తాము రామమోహనునివ్రాత
 లను తీవ్రముగా ఖండించుచు నతని ప్రత్యుత్తరములను దమపత్రికలలోఁ బ్రచురింపరైరి.
 అందులన నాతఁడు స్వయముగా నొకముద్రాయంత్రమును గొనిపింప నలసినచ్చెను.
 పత్రికాత్మలెంతగాఁదనను నిందించినను రామమోహనుఁడు మిక్కిలి మర్యాదతోవారికి
 సుత్తరము లిచ్చుచుండెను. దూషించుటయేగాక యాతని ప్రత్యుత్తరములను బ్రచురింపక
 పోవుటయేగాక యాతనిని దమపత్రికమునకు లాగుకొనుటకు మఱియొకయుక్తి నిరూడపన్నిరి.
 డాక్టరుమిహెంటుక్ ఆను క్రైస్తవమతబోధకుఁడు తమమతమును ఆనలంబించినయెడల
 గౌరవమును, అధికారమును, పలుకుబడిని బడయవచ్చునని యెఁగఁజూపి యాతనిని నలఱ
 వేసికొనఁ బ్రయత్నించెను. కాని యాశ్చర్యగౌరవసంపన్నుడగు రామమోహనుఁడాదొంగగా
 రిని వెట్టి మూహను నదలుకొనుచు బుద్ధిచెప్పి యతనితో స్నేహముమానెను కానుకు గ
 న్గనవానించి పగులచేతి కిటువొమ్మలై వాగెట్టిహీనకృత్యముఁజేయుచుని నీర్దేశించినను సిద్ధ
 మయ్యెడు నాశ్రమందకులు రామమోహనునినద్ద నాశ్రితగౌరవమును నేర్చుకొనవచ్చును.

సంఘాధికారము— మానవస్వాతంత్ర్యము.

మతమునందు గ్రంథాధికారమునకును హేతుజ్ఞానమునకును సమాధానము సమకూర్చు సమకట్టినట్టులే రానుమోహనుడు సంఘమునందు సంఘాధికారమునకును మానవస్వాతంత్ర్యమునకును సామరస్యమును సాధింపఁ బ్రయత్నించి తన పంచమసందేశమును బ్రపంచమునకుఁ బ్రకటిం చెను. పురుషులైనను, స్త్రీలైనను అగ్రజాతివారైనను అధమజాతివారైనను సంఘమునందలి యెల్లవారును మానవజన్మ మెత్తిన కారణముచేతనే స్వాభావికముగాఁ గొన్నిచాక్కులను గలిగి యున్నారనియు వానిని మన్నించుట, ప్రతిసంఘమునకును గర్తవ్యమనియు నాతని యభిప్రాయము. అందుకు విరుద్ధముగా నేపురుషుడుగాని యేజాతిగాని యేసంఘముగాని నిగంతుకాధికారముఁ బూని పాక్షికజ్ఞాన మానముఁ బొందుచుండైనను సాంఘికుల కుండవలసిన స్వాతంత్ర్యమును బాటింపక యభేచ్ఛముగా నర్తించుట యతని కణమత్రమును నిష్ఠము లేదయ్యెను. అట్లుగుటచే సంఘమునం దేవిధమైన నిబంధనము లుండఁగూడదని యతని యభిప్రాయముగాదు.

హిందూసంఘ మాకాలమునందు నారీమణులపై నెఱుఘుచుండిన యక్రమాధికారమునకు మేర లేదయ్యెను. స్వేచ్ఛముగా నాహారము భుజించుటకుఁగాని యుదకముఁ గ్రావుటకుఁగాని, వాయువుఁ బీల్చుటకుఁగాని స్వాతంత్ర్యము లేకపోవుట యటుండ నధమ మేదోషముగా జీనములు నిలుపుకొనుటకైన వారికి స్వతంత్రత శూన్యముగా నుండెను. అమానుషమును, అనాధ్యము నైన సహగమనదురాచారము దేశమునందుఁ బ్రబలియుంటుండే ననేక పుణ్యాంగనలు నిత్యమును హన్యవాహనునికి నాహుతి నేయఁబడుచుండిరి. అతిదయనీయమైన మగువల దుస్థితిఁ బరికింప నననీతనమమైన యాతని హృదయము కరగఁ దన్నినారణ్యాధిమై కృశిశీయఁ గృతనిశ్చయుడగునట్లగునని బురికొల్పెను.

“ నిష్ఠా వనిత సేమమే మగ * వాని సేమంబు

ననజాతీ యభివృద్ధి * వానికీవృద్ధి

పడఁతి యాన్న త్యంబుఁ * బడయకయున్నఁ

బారుఁడు డేగతిఁ బెంపు * బొందంగ నేర్పు?

ఘనకార్యము లొనర్చ * జ్ఞానంబుఁ గూర్చు

గర్వంబునపుత్తి జీ * వనమును సర్పఁ

వారిపూర్వ మైనట్టి * స్వాతంత్ర్య మామె

పురుషునిచందాఁ * బొందంగ నలరెను. ”

ఈరీతిగా నుపదేశించిన హాసకవికుల సాగ్వభౌముడగు తెనిననునలే రాసు
మోహనుడును దన హిందూసోదరులకు బోధించెను. ఉపన్యాసములఁ జేసియుఁ బుస్త
కములను వ్రాసియు దొరతనమువారికి విజ్ఞాపనముల నివేదించియునతఁడు సాగుమానము మన
దేశమునందు సమయువకులఁ బూనికతోఁ బనిచేసెను. అతని ప్రోత్సాహములననే పృ
థుత్వమువా రొకరాజశాసనమును జేసి యట్టిహోక్యత్వములు ముందెన్నఁడు జరుగకుండు
నట్లు కట్టుదిట్టములఁ జేసి సుస్వహిందూజనులకును బ్రత్యేకముగా స్త్రీబాతికిని మహోప
కార మొనరించిరి.

అవకాశము లభింపమిచే నాతఁడు స్త్రీవిద్యనిమిత్తము విద్యాలయముల నిర్మించిన
వాఁడు గాకపోయినను పనితలకు విద్య పనికిరాదని కుయుక్తులను జెప్పెడి పూర్వాచార
చగుల కతని గ్రంథములలో నొకచోఁ జక్కని సమాధాన మిచ్చెను. స్త్రీలకు ననగాహన
శక్తి లేదని కొందఱు అొకకుయుక్తి చెప్పఁచుందురనియు, బుద్ధిని వృద్ధిపఱుచుకొనుట కవ
కాశ మొసంగిన యెడల వారును బురుషులతోఁ బాఠేంతటిగొప్పవిషయములైనఁ జె
లిసికొన సామర్థ్యముఁ గలిగియుందురనియు నిందుకుఁ బూర్వకాలమునందు మేటిపిగు
షీనులులని పేరొందిన భానుమతి, లీలావతి, కర్కటరాజపత్ని మొదలైన సతీమణులే తా
ర్కాణులనియు నతఁడు వ్రాసియుండెను, ఆకాలమునందు ముమ్మడిగానుండిన యితర
దురాచారములకు కులీనవివాహములను కన్యాకుల్కుములను బోనడిచుటకు నాతఁడు శక్తి
కొలదిని బ్రయత్నించెను. విదేశప్రయాణముయొక్క యావశ్యకతను జను లంతగా గు
ఱ్ఱింపఁజాలరని యాకాలమునందే రామమోహనుడు ఇంగ్లాండుదేశమునకుఁ జని సము
ద్రయానమునందు మనదేశపు బాహ్యుణాల కంగఱకు నతఁడు మార్గదర్శకుఁ డయ్యెను.
ఈవిషయమును బట్టియే యతనికి నర్థాశ్రమ ధర్మములయం దెంతి విశ్వాసమున్నదిగూడఁ
గొంతవఱకు మనము గ్రహింపవచ్చును. ఇట్లభేదమును ఖండించుచు వృత్త్యంజయాచార్య
లవారిచే వజ్రినూచి యనుగ్రంథమునందుఁ బొందుపఱుపఁబడిన మొదటియధ్యాయమున
నాతఁడు బరగాళీభాషాంతరీకరణము రచించి ప్రచురించెను. తమయాధిక్యమును కల్పాం
తస్థాయిగా నిలుపుకొనవలెనను దురాశచే బాహ్యుణాశ్రమములచే నిర్ణయింపఁబడిన ఇట్లని
బంధనల నాతఁడు మన్నింపలేదు. సహగమనమును మాన్పించినను కులీనవివాహాదికములైన
యితరమూర్ఖాచారముల నిరుత్సాహపఱచినను ఇట్లభేదముల నడంపఁ బ్రయత్నించినను రా
మమోహనుని యొక్క ముఖ్యోద్దేశము సంఘనిరంకుశాధికారమును ఏర్పించి స్వశ్రీస్వాతిం
శ్యమును సంరక్షించుట కై యుండెను.

పాశ్చాత్యవిద్య—ప్రాగ్జేశవిద్య.

మత సాంఘిక విషయములయందెగాక రామమోహనుడు మనదేశముల విద్యాభివృద్ధినిమిత్తమైగూడ విశేషముగాఁ గృషిచేసెను. ప్రాగ్జేశ విద్యకును పాశ్చాత్యవిద్యకును సామకస్యమును గలిగించుట యాతని యుద్దేశము. ఇది యామహానీయుని వత్తమసందేశము. బహుభాషా విశారదుఁ డగుటచే రామమోహనుఁ డాయాభాషలలోఁ గల యాధికృత నెఱిగియుండెను. హిందూదేశములో వ్యాపింపఁజేయవలసిన విద్యావిషయమును గూర్చి యతనికాలములో పృథుత్వవర్గములో గొప్పవివాదములు వాటిల్లెను. కొందఱు బుద్ధిమంతులు ప్రాగ్జేశభాషలనే బోధింపవలెనని పట్టుపట్టిరి. సంస్కృతము పారసీకము, అరబ్బీభాషలను హిందూదేశముయొక్క నానాభాగములలో వాడఁబడు భాషలను ప్రజలకు నేర్పినఁ జాలునని పీరిమతము. మఱికొందఱు బుద్ధిశాలు రీభాషలతోఁబాటు నాంధ్రభాషనుగూడ బోధించుట యావశ్యకమని తమ యభిప్రాయమును దెలిపిరి. ఈరెండవపక్షము నవలంబించి లార్డు విలియము టెంటింకు మొదలైన సత్పురుషులతోఁగలిసి రామమోహనుఁ డాంధ్రవిద్యను మనదేశమునందుఁ బ్రవేశపెట్టుటకుఁ బ్రయత్నించెను. తననిశ్చితాభిప్రాయము నెఱుకఁపఱచుచు నీవిషయమునుగూర్చి యచ్చటి రాజప్రతినిధియగు లార్డు ఆమహారెడ్డు దొరగారికి నతఁ డొకపెద్దలేఖను వ్రాసెను. భావగాంభీర్యమునను భాషాసౌప్రసమునకును స్పష్టసిద్ధినిగాంచిన యాయుత్తరమునందు ప్రాగ్జేశ పాశ్చాత్య విద్యలనుఁగల తారతమ్యమును మిగుల నిపుఱముగాఁ జర్చించెను. దేహమనిత్యముగాన దేహసంబంధులయెడఁ గలమమతఁ ద్యజింపవలె ననియు, దృశ్యపగార్థములు మిథ్యలనియు బోధించు వేదాంతశాస్త్రముల నల్లను, పశ్వాదిహుజ్జముల యుక్తాముక్తముల నిర్ణయించెడు మీమాంసాని గ్రంథములవల్లను, ముక్కు మొగములను నర్చించెడు శృంగార పృబంధములవలనను లోకన్యవహరమునకు నుపకరించెడు జ్ఞానాభివృద్ధి కలుగఁజాల దనియు, హిందూదేశీయులు విద్యలని ప్రయోజనము నొంది బాగుపడవలయునను నభిప్రాయము నిజముగా దొరతనమువారి కున్నచో శారీర, రసాయన, భూగర్భశోధనాది పరిశ్రమి తాత్రబోధకుల నింగ్లండునుండి రప్పించి పాశ్చాత్యనాగరికత ప్రజలయందు వ్యాపింపఁజేయు ననుచునట్లు దీనిని (అనగా సంస్కృతకాలేజిని) ఇంగ్లీషుకాలేజిగా మార్పు మనియు వేడుచు వెక్కుపేతువులతోఁ దనవిద్యాకాశలము నంతయు వినియోగించి యాలేఖను వ్రాసెను. ఈవిజ్ఞాపనలేఖనుగూర్చి చర్చించుచు “ సంస్కృతకాశా

స్వజాతీయము—విశ్వమానవజాతీయము.

మహావిశాలమైన రామమోహనుని హృదయమునందు స్వజాతీయమును విశ్వమానవజాతీయమును సామరస్యమును జేసెను. ఇయ్యది యామహాత్ముని నను సందేశము. స్వజాతిసంబంధములైన విషయములయం దాతని కెంతటి ప్రేమ గౌరవము లుండెనో యంతటి ప్రేమ గౌరవములే సకలతరజాతులవారియెడలను నాతఁడు గలిగియుండెను. తన జాతీయందలి మతజ్ఞానాధిక్యముల నెట్లు సమైక్యతచేసో యట్లే యితరజాతులవారి మతజ్ఞానాతిశయమును వినుతించెను. స్వజాత్యభిమానమే పరిపూర్ణముగా నాటుకొని యున్నచో పరజాతులవారియెడల నిరసనభావమును, తమ జాతిసంబంధము లన్నమాత్రముననే యనుచితమైన యాదరభావమును బుట్టినవి యెఱిగినవాఁడై విశ్వమానవజాతీయాభిమానమును స్వాచరణమువలనఁ జూపించెను. అందువలననే యాతఁడు తమజాతీయందుఁగల దోషముల నెట్లుఁబండించెనో అట్లే పరులయందుఁగల దోషములను ఁండించెను. తనజాతివారికి మేలు కలిగినప్పుడెట్లు సంతోషించెనో యాచందముననే యితరజాతులవారికి మేలు కలిగినపుడుకూడ సంతోషించెను. ఇట్టియుచారమనోభావము గలవాఁడగుటచేతనే స్పృహకుదేశమునకు గొన్ని రాజకీయస్వాతంత్ర్యములు లభించినపు డవి తనదేశమునకు దొరకొని నట్లే సమ్మోదము నొందెను. అంతియేగాక నేపిల్కుదేశమునకు రాజకీయవిషయమునఁ గొన్నియన్యధ్యములు తటస్థించినపు డతం డెంతయు మనస్సునందు భిన్నమైనది.

ఉపసంహారము.

నవభారతీయులారా! దేశస్థుల కందఱకు సంతోషమును దుఃఖమును నొకేకాలము నందుఁ గలిగించెడు గొప్పసందిగ్గతియందు మనదేశము ప్రస్తుతమునం దున్నది. మతసాంఘికాది విషయములం దనుదినమును సంస్కరణము లనేకములు జరుగుచున్నవి. దేశాభిమాను లెట్లువర్తించుటకు చలకు దోషక తహతహపడుదు వ్నారు. ఇట్టితరుణమున భారతభూమియందు శాంతము, సౌఖ్యము, సామరస్యము, స్థాపితమైన నత్యంతసమగ్ధములైన రామమోహనుని సందేశముల మీమనంబులయందు నిలుపుకొనుడు. దేశవీరుఁడును, హైందవ జాతీయోద్ధాగకుఁడును, నను నామహాపురుషుఁడుపదేశించిన నవసందేశములును ననంతములలో యనఁజెల్లించు దేదీప్యమానములై ప్రకాశించుచున్నవి. సందేశరూపమైన యారత్నమాలను మీరందఱు వ్యావరాయాభిరణముగా ధరింపుఁడు. ఆమాణిక్యహారము మీమానసపీఠములను నిశ్చల దైవభక్తితోడను, నిష్ఠుల దేశసేవానుక్తితోడను నత్యంత శోభాభాసమానములుగాఁ జేయునుగాక!

21° 21' 22" 23' 24' 25' 26' 27' 28' 29' 30'

బాబా. నానకుని జీవనచరితము.

క్రీస్తుశకము ౧౮౬౮ సంవత్సరము కార్తికశుద్ధపూర్ణిమాదినసంబంధ లాహోరు నగరమున కనతిమారమున నున్నతాలవండీనామక గ్రామమున మహాత్ముడగునానాకు జన్మ గొనెను. ఆతనితండ్రి యగు 'కాలు' అనునాతడు వేదివంశీయక్షత్రియుడు. ఆతనితల్లిపేరు 'తిప్పతా.' తండ్రి యగుకాలు జాబ్ జాతికి చేరినవాడు; కృషి వలనను స్వల్పవర్తకముమూలమునను నాతడు జీవితయాత్ర గడపుకొనుచుండెను. నానాకు పుట్టుకయందే నైరాగ్యస్వభావము గలవాడుగ నుండెను. సాధారణముగ చిన్నవాండ్లకాలమున ధూళిమాసరములతో నిండి యాట లాడుకొనుచుందురో, యట్టినుకోమల వయస్సునందే నానాకు చింతాశీలుడుగను, మితభాషిగను, ఉపాసనాపరాయాణుడుగ నుండెను. అయిదుసంవత్సరములకాలమున నాతడు గ్రామములోని గోపాలోపాంశ్చ యొక్కపాఠశాలకుఁ బంపబడెను. ఆచితులప్రాయమునందే "ఈశ్వరుఁ డున్నాడనుటకు ప్రమాణ మేమి?" యనెత్తత్వమూలకము లగుజటిలప్రశ్నలను వేసి పాఠశాలలోనియధ్యాయులను భ్రమింపఁ జేయుచుండెను. పాఠశాలలో చదువుటకును వాఱియుటకును నేర్చి నైవ్యనాథపండితునివద్ద సంస్కృతభాషయును, కుశుబద్ధీకృతమూల్యాన్వద్ద పారసీభాషయును నభ్యసించెను. ఆబాలకునియొక్కధీచాతురిమయును, చరిత్రోమాధుర్యమును కనుగొనిననాయుపాధ్యాయు లిరువురును ముగ్ధు లయిరి. సంస్కృతపారసీన్యమాలలోని ప్రతియక్షరము నొక్కొకపంక్తి మొదట వచ్చునటుల నానాకుచే ఆధ్యాత్మిక బావాపన్నము లగుశ్లోకములు కననము చేయబడె నని 'జస్మసాక్షి' యనెడిగ్రంథములోఁ జెప్పబడి యున్నది. ఈజీవన మాయుపాధ్యాయులను విస్మితు లగునటులఁ జేసె ననిన నొకవితయా?

నానకునిబాల్యజీవనమునం దనేకము లగునతాకికృయలు (Miraculous deeds) ఆతనిచే జరుపబడినటుల నెన్నబడుచున్నవి. కానిమనమువానినివిశ్వసించలేము.

అంతే గాక వాని నిచ్చట పేర్కొనుటయు ననావశ్యకమే. అందులో విశ్వాస యోగ్య మగునొక్కప్రసిద్ధుడుటనమును మాత్రా మిచట వివరించెదము.

ఒక నాఁడు బాలుఁ డగునానాకు విపాకా (Bias) నదికి స్నానము చేయుటకు వెడలెను. పరీషత్తునకు గొందఱు బ్రాహ్మణులు తర్ఫణము చేయుచుండుటను జూచి తానును చేతులతో నదీతీరమున జలసేచనము చేయుచుండుట కారంభించెను. అల్పనయ స్కుఁ డగుబాలుఁడు కారణ మేమియు లేకయే యీవిధముగ జలసేచనము చేయుచుండుటను జూచినబ్రాహ్మణులు “నీవు బాలుఁడవు, నీళ్లతో నీ వేమి చేయుచున్నా” వనిరి. బుద్ధిమంతుఁ డగునానాకు డాపశ్చకు జవాబు చెప్పక “యీవిధముగ మీరందఱును జలమును చేతులలోఁ దీసికొని రేమి చేయుచున్నా” యనెను. బ్రాహ్మణులలో నొకఁడు, “మేము మాపరలోకగతపితృదేవతలకొఱకై జలదానము చేయుచున్నా” మనెను. ఆమాటలు వినిన నానాకు వెంటనే తానును తాళవండీ గ్రామమున నుండుకూరపాదులకు నీళ్లు గట్టు చున్నా ననెను. అందున కాబ్రాహ్మణుఁ డాశ్చర్యపడి “నీవు మూర్ఖుఁడవు, కానినో తాళవండీలోనికూర పాదు లెక్కడ? నీవు నీళ్లును పోయుట యెక్కడ? ఒకటి కొకటి సంబంధము లేదే. నీవు నీళ్ల నిక్కడ పోసిన నీకూరపాదులు తడియుట యెట్లు పొసగు” నని యధిక్షేపించెను. సమయమునకై వేచి యుండిననానాకు తక్షణమే దానికి బదులుగ “మూర్ఖుఁడవు నీవా లేక నేనా? మనలో పరమమూర్ఖుఁ డెవడు? కొన్నికొన్నిసులదూరమున నుండు తలవండిగ్రామమునే యీనీళ్లు చేరవే, నీచే పద్దత మగునీజలము పరలోకగతు లగునీపూర్వపురుషుల నెట్లు చేరఁ గలదు?” అని యుత్తర మిచ్చెను. ఆబాలునిమాటలను వినిన యాబ్రాహ్మణులు మఱుమా టాడక పోయిరి.

నానాకును తొమ్మిదవసంవత్సరమున కులపురోహితుఁ డగు పండిత హరిదయాశుని వద్ద నుపవీతునిగఁ జేయుటకు వానితండ్రి యత్నింప, నానాకు జన్మిదమును స్వీకరింపకయే యాకులగురువును స్తంభితునిగఁజేసెను. తొమ్మిదిసంవత్సరములపాఠ్యుఁ డయ్యి నుపవీతమును మెడను ధరించుటకు పూర్వ మాహరిదయాశునుండిత నీవిధముగ ప్రిశ్నిం చెను. “మీ రేయుపవీతము నిచ్చుటకై తెచ్చితిరో, దానిని మెడలో ధరించుకొనిన నా కేమిలాభము? ధరించనియెడల నష్ట మేమి?”

పండితునియొక్క రము:—“ నీ కుపనయనసంస్కార మయినయెడల నీవు పరిశుద్ధుఁ డగుదువు. యానధర్మములకును కర్మలకును నీ కధికారము జనించును.” పండితుని యొక్క మేమాత్రమును నానాకునకు సంతృప్తి కరముగ నుండలేనందున నాతఁడు యొక్కి యొక్కముగ నాపండితునివాదమును ఖండించి యీక్రిందిభావము నిచ్చుశ్లోకమును రచించెను:—

దయ యనెడిపత్తి, సంతోష మనెడిమాత్రము, ఇందియదమన మనెడిగ్రంథి సత్యరూప మగుదండి యేయుపవీతమునకుఁ గలనో, అనియె యాత్మయొక్కయదాగ్ధ మయినయుపవీతము. ఓపండితుడా! ఇటువంటియుపవీత మున్నయెడల ధరించుము. ఇది తెగిపోదు. మూరికి గాదు. అగ్నిచే దగ్ధము గాదు. ఏమానవుఁ డిట్టియుపవీతమును ధరించి సంసారమున చరించునో నాడు ధన్యుఁడు.

నానాకునకు పయస్సు హెచ్చినకొలదిని ధర్మానురాగ మతిశయించుచు వచ్చెను. ఆతనికి సాధువులు, బైరాగులు, పక్షిరులు మున్నగుమతసన్యాసులయెడ నతిభక్తి. సాంసారికకృత్యములందును, ధనోపార్జనమునందును నానాకు అతియదాసీనుఁ డయి యుండెను. పుత్రునికిఁ గలసంసారమునందలియదాసీన్యతను జూచి మిక్కిలి ధనలోభముచేతను, సంసారేచ్ఛతోడను కట్టుపడిననానాకునితండ్రి యగుకాలు మిక్కిలి పరితపించు చుండును. ధర్మభావముచే విహ్వలుఁ డగుతనపుత్రుని భూతగర్హిన్తునిగ నెంచి మధ్యమధ్య దుఃఖించు చుండును. నానాకునిమనస్సును ధనము గడించునుపాయముల నరయునిమిత్రమై వానితండ్రి నాతనిని గోమహిషములను మేపి కృషికార్యములందు ప్రవేశపెట్టఁ దలంచెను. నానాకు తండ్రియజ్ఞానుసారము పశువులను మేపుచు బయళ్లకుఁ జని యచ్చట పశువులను స్వేచ్ఛగా వదలి తా నొకతరుతలమున నాసీనుఁ డై ధ్యానిమిగున్ఱుఁ డగుచుండును. ఇట్లుండ నాతనిపశువు లితరులపాలములపైఁ బడి నాశనము జేయ నానాకునకు వానిని వెదకి మఱలఁ దెచ్చట కయినను సమయ ముండునది కాదు. తండ్రి యగుకాలు మిక్కిలి వినుగు జెందినవాఁ డై నానాకు నాకార్యమునుండి తొలగించెను. కాని అప్పు డప్పుడు మాత్రము నానాకును కృషికర్మయందు శ్రద్ధ యుండు మని బోధించుచు వచ్చెను. ఇట్లుండ నొకానొకదినమున యథారీతిని నానాకును వ్యవసాయమునందు గృహి యుండు మని చెప్ప నాతఁ డందులకిట్లనెను:—

“ఒత్తండీ! నే నొకనూతన టేత్రిమును సంపాదించితిని. ఆ టేత్రిముయొక్క సాగుబడి యారంభమైనది. అందులో నూతనములగునకురములు బయలు వెడలుచున్నవి. ఈసమయమున నేను మిక్కిలి బాగుదూకుడనై యుండఁచియును. ఇటువంటిసమయములో నే నితరులయొక్క టేత్రిములపై దృష్టి యుంచ నవసరము లేదు. అంతియే కాదు, నే నాభారమును సహితము విహించ లేను.”

ఈవిధముగ నానాకు తనతండ్రికి తనయొక్కనవీనధర్మానురాగమును నానాప్రకారములుగఁ దెలియఁబఱచు చుండెను. కాని సంసారమున పూర్ణముగ మునిగి యుండినయీతనీతండ్రి యాభాషములయొక్కగభీరతను తెలిసికొన ప్రయత్నించినవాఁడు కాఁడు. అందుచే నతఁడు నానాకును కేవలము పనికిమాలినవానిగా నెంచెను.

ఈనూతన మగునీశ్వరప్రేమచే నానాకు ప్రముఖుడై మృతజీవునిలె రాత్రిం బగలు నొక్కస్థానముననే కూర్చుండి యుండుటచే నాతనిశరీరము క్షీణదశకు వచ్చెను. అప్పుడు జనని యగు తీర్థతాయొక్కయనుగోధముచే, కాలంబై గుర్తి పిలిపించెను. చికిత్సకుఁడు వచ్చి రోగియొక్కనాడిని పరీక్షింప మొదలుపెట్టినంతమాత్రముననే నానాకు ఒకగీతమును పాడ నారంభించెను. దానియొక్కభావ మిది:—

“వైద్యుఁడు వచ్చి చేతని పట్టుకొని నాడి పరీక్షించు చున్నాడు; కాని భ్రాంతి మతి యగు వైద్యుఁడు తనహృదయము దుఃఖముతో నిండి యున్న దని తెలిసికొన నేరడు. ఓవైద్యుడా! నీవు మంచివైద్యుడవు. మొట్టమొదట యేమిరోగము దానిని స్థిరపఱచు కొనుము. దేనిద్వారా సమస్త రోగములును, దుఃఖములును నివారణ మగునో యట్టి యాషఢము కావలసి యున్నది. కాన నీవు మొట్టమొదట నీరోగమును తొలగించు కొనుము. అప్పుడే నీవు సుచికిత్సకుఁ డగుదువు.”

నానాకునివంటినుచికిత్సకులు లేకయే మనదేశజనుల నావరించి యుండుభవరోగములకు నీషఢము లేక యున్నది. “భగవన్నామామృతము గొనుఁడీ, భవరోగము మందు” అని యేమహానీయుఁడు ౧౦౦ సంవత్సరములకు పూర్వము మనపవిత్ర ఆర్యాగృహమున బాడి కఠినహృదయులమనంబుల సహితము కఱగునట్లు తనమధురగానముచే నాబాలగోపాలమును భక్తి నదీప్రవాహమున ముంచివేసెనో, యట్టి మహాధర్మ పరామారులు నేఁడెచట నున్నారు?

నానాకునితండ్రి మఱు నొకపర్యాయము తనపుత్రిని సంసారకార్యములందు ప్రివేశపెట్టాలయు ననెడితలఁపుతో మఱియొకపర్యాయము ప్రియత్నించెను. ఈసారి నానాకునకు కొన్నిరూపాయల నిచ్చి యొకమాట యుప్పును గొని విక్రయించుకొని రమ్మనెను. నానకు అందుకు సమ్మతించి రూపాయలను డీసికొని బాలసింధు అనుకేరు గలయొక నేచకుని వేంటు బెట్టుకొని యుప్పును గొనుటకయి బయలుదేరెను. అప్పుడు చారి లో కొందఱు ఫకీరులను నానకు మామట తటస్థింప నాసాధుపురుషులను జూచి యాతఁడు పరమానందభరితుఁ డయి వారితో ధర్మలాప మొనర్చు నగు నని వారిని సమీపించెను. వారన్న నో మాఁడుదినములనుండియు నుపవాసము చేసి యుండుటచే నానాకు నితో మాట్లాడుట కయినను శక్తి లే కుంజిరి. వారియొక్క వాడినముఖములను జూచి ధర్మానురాగి యయిననానాకునకు వారలయందు నయ గలుగట సహజమే గదా? అప్పు డు తనభృత్యుఁ డగు బాలసింధును జూచి “మాతండ్రి ధనాకాంక్షీతుఁడై నన్ను ఉప్పు వ్యాపారము చేయ నియోగించినను ఆలాభములన సమకూరుగన మెంతకాలము నిలఁ చును? ఈనిరుపేద లగు సాధుపుంగవులఁజూచినము చేసి యనంతకాలమును స్థాయి రూపమున నుండుపుణ్యము నుపార్జించెద” నని నానకు భయపడుచు చెప్పెను. బాలసింధుయును నానకునియొక్క మంచియాలోచనకు సమ్మతించినందున నాతఁడు తనధన మంతయును ఫకీరులకు దానము చేసెను. వారును నానైకముతో నాహారసామాగ్రిలను తెచ్చుకొని బాగుగా భుజించినతరువాత నానాకునకు ధన్యసంబంధ మగుమధురసంభాషణ మును వినిపించిరి. ఇక నానాకునియానందమును గూర్చి చెప్పవలయునా?

నానాకునితండ్రికి తనకొమరునిచేఁ గావించఁబడిన యీదానము సంతృప్తిని గలు గఁ జేయనందున నాతఁడు నానాకుని వతితీర్థముగ దండించెను.

నానాకునకు బాల్యకాలము దాటినది, అతని కిష్ట డిరువదినత్సరములప్రాయ మగుటచే వయోవృద్ధితోఁ బాటు ఈశ్వరభక్తియును నాతనికి హెచ్చుచుండెను. తండ్రి కుమారునిసంసారమునందు ప్రివేశపెట్టాలయు ననెడియద్దేశముతో తలపెట్టిన కార్యములలో నొక్కటి యయినను సఫలత నొంద లేదు. అతనికి (నానాకునకు) సన్యాసులతోడను, ఫకీరులతోడను కలసి మెలసి యుండుటయందు మిక్కిలి ప్రీతి. మఱియొకసమయమున నాతఁ డొకానొకసన్యాసి కొకపైడియుంగరమును నొక కమండమును దానము చేసెను. కుమారుఁ డీదానము చేసి ననెడివాఁగ తండ్రియొక్క

చెవినిఁ బడినంతమాత్రమున నాతఁ డతిక్రుద్ధుడై నానాకును గృహమునుండి వెడలఁ గొట్టెను. ఆహా! కాలని (నానాకునితండ్రి) యొక్క భాగ్యము! ఈకాలమున తండ్రి మంచినమలను చేయునటుల పురికొల్పినను పుత్రులు దుష్కార్యములందే నిరతు లయి యుండుటను మనము చూచుచున్నారము. “ఏకోపి గుణవాన్ పుత్రః నిర్గుణేన శతై రపి ఏకచంద్రప్రకాశేన నక్షత్రః కింప్రయోజనమ్” అనునట్లు గుణహీను లగుపుత్రులు నూర్గు రుండుటకంటె శుద్ధుఁడోపేతుఁ డగు నొక్కపుత్రుఁడు చాలఁడా? భూమండలము సంతటిచల్లనికాంతులతో నింపివేయఁ గల్గుచంద్రునకు బదులుగ కోట్లానుకోటి నక్షత్రము లుండినంతమాత్రమునఁ బ్రయోజన మేమి?

తాళవండ్రిగామమునకు భూస్వామి యగురాయిజలూరువద్ద మననానాకునితండ్రి యగుకాలున కున్యోగము. జలూరున కన్ననో, నానాకు పరమసాధుఁడని యెఱిగి యుం డుటచే నాతని మిక్కిలి గౌరవపరచుచుండును. కావున నాతఁ డీసమయమున నానాకును నుల్తానుపురములో నుండెడు నానకీ యనెడిసోదరివద్దకుఁ బంపెను. ఆతని నీసమయమున దగ్గఱ చేరఁ దీయఁ గల్గునాత్మబంధు నాసోదరి యొక్కతియే. బాప యగు జయరాముఁడు నవాబు దొలతుఖాన్ లోడియొక్క కమిశరేట్ కు సంబంధించిన మూదీఖానాకు యజమానుఁడుగా నుండెను. కొంతకాలము నానాకు ఈమునిఖానలో నొకరేచేసి తాను సంపాదించిన దంతయు సాధుసేవాగ్ధ మై వినియోగపరచుచుండెను.

ఇట్లుండ నానాకునితండ్రి యగుకాలు తనకొమరుని కేమాత్రమును సంసారము నందు మనను తిరుగకుండుటను జూచి నులఖ్నాచాని యనుపేరు గలబాలికను తెచ్చి నానాకునకు పరిణయము చేసెను. వినాహ మయినపిదపఁ గొంతకాలమువఱకు నానాకు తనభార్య యగునులఖ్నావిషయమై యుదాసీనుఁ డయి యుండె నని పోతీతి. వినాహ ముచేసినప్పటికిని కాలాయొక్క మనోరథ మీదేరినది కాదు. నానాకుయొక్కమనస్సు పరిసర్తన ఘగుట బహుదుష్కరముగ నుండెను. ఆతఁడు మునుపటివలెనే సంపూర్ణోదా సీనభావముతో ముదీఖానాలోనే మఱికొంతకాలము పని చేయుచుండెను. ఇట్లుండ నొకానొకసమయమున నానాకునకు ఈశ్వరునిదర్బారునుండి యాహ్వానమువచ్చెను. ఆతనిజీవితమునందలి యుత్కృష్టాదృశ్యమును నాతఁ డొక్కసంఘటమువలననే లోకులకు తెలియఁ జేసెను. పుష్పము లున్నచోట తావియు, లేనె యుండుచోట ఈగలును నుండుట యెట్లు స్వాభావికమో, యటులనే భక్తు లుండుస్థలమున సహితము భక్తినిది

పగిసహించుట సహజ మయి యున్నది. నానాకున కీశ్వరసాక్షాత్కార మయిన దనుట కీస్థలమున వాయుబడుసంఘటనమే తార్కాణము. ఒకానొకదినమున నానాకు తన కార్థస్థాన మగుముదీఖానాలో కూర్చుండియుండ నచ్చటి కొకసన్యాసి రాదటస్థించెను. అతఁడు ప్రసంగవశమున నానకుచిత్తో “భగవంతుఁడు నిన్ను మహాత్మాగ్యముయొక్క భారమును వహించునిమిత్తమై యీశ్వరసంసారమునకుఁ బంపి యున్నాఁడు. నీవేరు నానాకునిరహంకారి. నీవు నిరాకారపరబ్రహ్మముయొక్క మహాశ్వరును కీర్తన జేసెదవా, లేక యీముదీఖానాలో నీజీవితమును గడపెదవా?” యని యడిగెను. సన్యాసియొక్కమాటలు నానాకునియొక్కహృదయము నంటి నాతనియంతరీతము ప్రదేశమును స్పర్శించెను. అతఁ డాకుభయహూర్దమునందే యీశ్వరునియొక్క యభిప్రాయమును తెలిసికొనఁ గల్గెను. అతనియొక్కముదీఖానానాకరి యాత్మజనులోనే యంత మయ్యెను. పైఁ గనినరీతిని ప్రత్యానిష్ఠించి నానాకు తనముప్పదిరెండవ సంవత్సరమున తనజీవితమును ఈశ్వరుని కర్పించెను. ఆహా! ఈశ్వరవాణిని వినుట యన్న నిట్టిదే కదా! మన మందఱుమును నిట్టివాణిని వినుట లేదా?

నవాబు దౌలత్ ఖానులోడియము, నానాకునియొక్క బంధువర్గమును నాతనిచే గావించబడిన యీకార్యమునకు సమ్మతించి పరైరి. అతని పలుభిక్షముల నిందించసాగిరి. కాని నానాకుమాత్రం మెఱిమాటలను వినిపించుకొనలేదు. అతఁడును, అతనిపత్ని యగు నులఖా, నాల్గువత్సరములునయన్న గల పుత్రుఁడు శ్రీచందు, చిన్నిపాప డగు లక్ష్మీదాసు, అందఱును ఆత్మబంధువర్గమును విడనాడి యొక్కక్షణమున ఈశ్వరుని పాల్పడిరి. ఈశ్వరుని నమ్మినవారికి కొఱత యేమి? సమయాసమయంబు లెఱుంగక ఆభ్యాత్మికరహస్యములను గూర్చి వక్కాణించ నేర్చి సంతమాత్రమున లాభ మేమి? “అనన్యా శ్చింతయంత్రోహం యోజనాః పర్యుపాసతే, లేహం నిత్యాభియుక్తానాం యోగ త్తేమ వహేమ్యహం” అని శ్రీకృష్ణులవారు గీతయందు “ఎవరు ఇతరుల నెఱిగి నాశంయింపక, స్వశక్తిని నమ్మకొనక, దెల్లఁపఁడును నీశ్వరునియందే చిత్తమును జేర్చినవారై యాతనినే కొలుచుచున్నారో, యట్టివారియోగత్తేమములను నాతడే వహించుచుండు”నని చెప్పియుండుటను అందఱు నెఱింగినవిషయమే. కాని ఈశ్వరుని కొఱకు సర్వస్వమును అర్పించి యాతనినేవకై ఆశ్రయమర్పణము జేసినవారు మాత్రము బహుఅరుదు. నానాకు, కబీరు, తుకారాం, చైతన్యాదిమహాభక్తు లుదయించిన యీ పవిత్రాస్థానమున ప్రస్తుతము సాధుపుంగవులు కనబడకుండ యెట్లు తటస్థించె?

నానాకునిచరిత్రమునం దొకయాశ్చర్యమయినవిషయము కలదు. ఆతడందరిని వదలినను ఆతనినిచూత్రి మెరుగును పలకుంటి. భృశ్యుడగు బాలసింధు నానాకుతోడనే యుండెను. తండ్రి యగు కాలు కొమరుడు గృహత్యాగమును జేసినవార్త విని మద్దానా మిరాసి యనువానిని నానాకుద్దకు సంపెను. ఆతడు నానాకును పట్టుకొనవలయు నని చెల్లి యాతడే నానాకుచే పట్టువడెను. నానాకుతోబాటు మద్దానాయును సంసార త్యాగము జేసెను. మద్దానా మంచిపాటకు డగుటచే నానాకుచే రచియింపబడినశ్లోకము లును, గీతములును నాతడు మిగులశ్రావ్యముగా రాబాబ్ అను పేర మీటుదు బాడుదుండెడివాడు. సంగీతసహాయమున మానవులయందు భక్తి నెటుల పురిగొల్పనగునో యనుటకు నానాకుమద్దానాలపరస్పరసహకారముచే నుద్బోధితము లయి శిఖ్ మతము నవలంబించిన వేనవేల భక్తాగ్రణులే పరమనిదర్శనములు.

భక్తిరసమును జిల్కుచు మానవుల నొక్కపెట్టిన నానందరసాబ్ధిని ముంపగల్గనది సంగీతము గాక మఱియేది? కావుననే భక్తులగు చైతన్య, తుకారామ, కబీరు, త్యాగరా యాదులు తమస్తోత్రములను, తమధర్మభావముల నతిశ్రావ్యముగా బాడిరి.

నానాకు షక్తిరవేషముతో దేశదేశములు గుర్రవృత్తి నానామతములవారిని దర్శించి చారితో తర్కవిత్కములు జేయుచు సర్వమతములలో శ్రేష్ఠ మగుదాని నరయుటకయి సింహళము, మక్తా, పరిసియా, కాబూలు మొదలగుప్రదేశములలో యాత్రిజేసెను. ఆతడు మక్తానగరమునకు చెల్లినపుడు ఒకదినమున మసీదువంక కాళ్లు చాచి నిద్రించుచుండెను. దీనిని చూచిన మండిరాధ్యక్షులలో కొందరు నానాకుపై కోపగించి ఆతనిని నిద్రనుండి లేపి “నీ వేమి మూర్ఖుడవుగ నున్నావు. ఈశ్వరునిమందిరము వైపు కాళ్లు చాచుచున్నా” యని పిల్చింప “నేను మార్గాయాసముచే కడుబడలి వచ్చితిని. నేను ఈశ్వరునిమందిరమువైపు కాళ్లు చాచినందున నపరాధి నైతి నని నీవు చెప్పితివిగదా! మంచిది. ఈశ్వరుడులేనివై శేదనయుండిన దానిని నాకు చూపుదువేని నే నావైపున కాళ్లు చాచుకొనెద”నని నానాకు పశ్చాత్తరము చెప్పెను. ఆయధి కారులు నానాకునకు బదులుచెప్పలేక నిశ్చేష్టితులయిరి. మొగల్ సామ్రాజ్యాధిపతియగు బాబరు ఒకపర్యాయము నానాకుని చూచుట తటస్థించెను. చక్రవర్తి నానకునియొక్క సాధుభావముచే ముగ్ధుడై ఆతనికి విశేషపురస్కారములీయ నుద్ద్యమింప నానాకు నానిని స్వీకరింపక “ఏయిశ్వరుడు అందరికిని యాహార మొసంగుచున్నాడో, ఆతనివద్దనుండియే నేను దండనము గాని లేక పురస్కారమును గాని స్వీకరింతును, కాని మఱొకరివద్దనుండియు స్వీకరించ”నని చెప్పెను.

బాబానానా కీశ్వరప్రేమచే ననుపాగితితుండయి మిగుల నుత్సాహముతో సత్యధర్మమును బ్రచారము చేయ నారంభించెను. కీశ్వమయ్యుండగుభగవానునియొక్క యాశ్చర్య మగుమహిమను జూచి నానాకు ధన్యుడయ్యెను. ఆతనిచే నీశ్వరునికొఱప రచియింపబడిన హారతియొక్కభావ మిదియః— “హే పరబ్రహ్మ! పరమేశ్వరా! గగనరూప మగుపల్లెరమున రవిచంద్రుల నెడికెండుదీపముల నుంచి తారకావళు లవల బరిగెడిముక్తసరులతో శోభాయమాన మగుచుండ, సుగంధమలయానిలము నీకు ధూప మగుచుండ, మణియు పవనండు చామరములు వీన, వచరాజి యుజ్జ్వలపుష్పములు పరిధానము చేయ, హే భవభండవహా! నీ కెటువంటియారతి జిహ్వగుచున్నయది! అనాహతశబ్దము లన్నియు భేరీలవలె మోయుచున్నవి. నీకు సహస్రనయనము లున్న నయనహీనుడనై యి, సహస్రమూర్తి లుండియు, మూర్తిహీనుడనై వయి, సహస్రపదము లుండియు, పాదహీనుడనై యి, గంధహీనుడనై వెయ్యును, సుగంధయుతుండనై యి, యున్నాడవు. ఏమి నీయొక్కమనోహరచరిత్రము!

ఎచ్చట ప్రకాశ మున్నను అది యాతనిజ్యోతియే. ఆతనియొక్కప్రకాశము చేతనే యన్నియు ప్రకాశితము లగుచున్నవి. గురుసాక్షాత్కార మయిన నీజ్యోతి ప్రకాశిత మగును. సాధకులారా! మీ కెప్పు డాతనిని భక్తితో గొల్తుగా, అప్పుడే యాతనికి హారతి యగును. నాయొక్కమనన హారచరణారవిందముయొక్క మకరందముచే ముగ్ధ మగుచున్నయది. అహంకారము నే నాతనికొఱతే దిష్టిక గొనియున్నాడ. నానా కనెడిచాతక మెల్లపుడును నీయొక్కనామమునందే నిత్యవాసము చేయునటుల నీకృపావారిని వక్షంపుము”

రసస్వరూపుండగునీశ్వరుని నానకు ధ్యానము చేయఁ జేయ నాతనిప్రార్థనయ మీశ్వరప్రేమచే రసపూరిత మయి యొప్పుచుండు. ఆతఁడు నిష్కామత్వము గల శిశువునలె గోమలకృపదయుండు. ఆతఁడు దేశయాత్ర చేయుకాలమున బిడ్డలను సమీపించినపుడు వారిలతో దానును బిడ్డలలె గలసియాడుచు బాడుచుండెడివాడని వాడుక. సన్యాసివేషముతో నానాకు మతప్రచారార్థము బయలుపెడినపుడు విపాకా (Bias) నదీతీరమున ‘కోర్డిరా’ యనుపేరు గలయొకధనికులంతానముతో నాతనికి బరిచయము కల్గెను. నానాకునియొక్కయలౌకికభావమునకు వారు ముగ్ధు లయి యాప్యపురుషునిపాదములకు మొక్కి భక్తిని జూపిరి. అది మొదలు బాగు నానాకుని సంతోష పెట్టుటచే యేపని నిర్వహించుటైనను సమకంఠ వేసినవారు కారు.

వారు నానాకునికై విపాకానదీతీరమున నొకనగరమును గట్టించి యిచ్చిరి. దానికే 'నానాకునియాదేశానుసారమున ఈర్తార్పూరు' అనెడినామ మిడబడినది. ఈనగరము పిదిప శిఖులచే బలతీర్థముగ నెన్నబడి యొకప్రసిద్ధ మయినతీర్థయాత్రాస్థలముగ మఱినది. ఈస్థలమునందే యిప్పటికిని 'సహజాదీ' అనబడు నానాకునియొక్కవంశస్థులు వాసము చేయుచున్నారు.

నానాకు నానాదేశములను పరిభ్రమణము చేసి స్వగృహమునకుఁ దిరిగి నచ్చెను. అప్పుడు సన్యాసివేషమును బరిత్యాగము చేసి మరల గృహస్థస్వరూపు నవలంబించెను. అతఁడు "కొర్రానునందును, పురాణములందును, శాస్త్రములందును ఈశ్వరుఁడు లేఁడు; ధర్మశాస్త్రప్రవీణత లందఱును నీశాస్త్రములలోఁ దమతమపాండిత్యమునే ప్రకటన చేసికొనిరి. శాస్త్రము లన్నియు భ్రమతోఁ గూడికొని యున్నవి. భగవానుని పాండవలయు నన్న సంసారత్యాగము చేసి సన్యాసి గావలసినయగత్యము లేదు. మన యొక్క ప్రతిదైనికజీవనమునందును నీశ్వరుఁ డుండియే యున్నాఁడు. పరవ్రతగవ్వారములయం దుండెడికఠోరయోగులును, రాజప్రసాదములందు నివసించెడిభవవంతులును, ఇరుతెగలవారును నీశ్వరునికి సమానులే. ఎవ రేయేజాతికి సంబంధించినవారో యను విషయమును గూర్చి యాతఁ డెప్పుడును సంధానము చేయఁడు; కాని యెవరు సంసారమునందుఁ బ్రవేశించి యేకీతిని వ్యవహరించుచుండురో, దానిని మాత్రమే కనిపెట్టుచుండును" అని యుపదేశించుచుండెడివాఁడు. హిందూమతమునందు సహితము గాఢస్థ ధర్మమెప్పుడును ధర్మజీవనమునకు ప్రతిబంధకము గానేరదనియే యిఁకింద వివరించిన శ్రీమత్భాగవతమునందలిపద్యములనుండి మనము గ్రహింపవచ్చును.

చ. అరయ గృహస్థు లయ్యును మదర్పితకర్మలు నస్మదీయముం

దరదరితామృతశ్రీనాతత్వగమానసయాత్రయాములుకొ

సరసగుణాధ్యులై తనరుసాధుల కీగృహము ల్లంప దు

ష్కరభవబంధహేతువులు గావు స్వపాలితనాజ యెన్నడున్. ర స్కంధము.

ద. అనుచుచు వేదవేదు లగునందితయోగిజనానుగీయమా

ననిజకథాసముత్సృకుఁ డనం దగునేను మదియులందు నూ

తనముగ నుండుఁ గావున నుపారత వారికి నీగృహోపశుల్

ఘనభవబంధహేతువులు గా విది యంతయు నిక్క మారయకొ. ర స్కంధము.

మొత్తముమీద నానాకునిధర్మబోధము, హిందూసంఘమునందలి మూర్ఖిపూజ, జాతిభేదము మొదలుగాఁ గల కుసుస్కారములను రూపు మాపి, యుత్కృష్ట మయిన పరికుర్హాస్తికధర్మమును నెలకొల్పుటకును, మహమ్మదీయులయేకేశ్వరవాదము నొప్పుకొనుదు వారితేఁ గావించబడుచుండెడి గోహత్యాని యధర్మకృత్యములను ఖండించుచు రెండుసంఘములవారిని పరబ్రహ్మాపాసనమునందుఁ బ్రేక్షింపఁ లగునటుల చేయుటకును నుద్దేశింపఁబడిన దగుటచే నానాకు తనయావచ్చక్రియలును సన్మతస్థాపనమునకై మరణకాలపర్యంతము వినియోగపఱచుచు వచ్చెను.

నానాకు బాగ్దాదునగరమునకు వెళ్లి యుండినప్పు డచ్చటా మహమ్మదీయులనందఱిని యుపాసనమునకు నాహ్వానము చేయుమంతియును మార్చి స్వధర్మములవారసు నొక్కఁ ధియునందఱి చేరి యుపాసించుటకై యన్నిమతస్థులకును స్వయించునట్లు లందఱిని నాహ్వానము చేసెను. అందుపై నానగరమునందలి మసీదులోనిపరిధానములొలకును (ఆకార్యులు, లేక యుపదేశకులు) నానాకునకును వాదప్రతివాదములు బరిగెను. అప్పుడు నానాకు ముల్లాతో నిట్లనెను:—“భూలోకమునందును స్వర్గలోకమునందును సెలఁచు నియోగాలమును విరాజిల్లుచున్నాడో, ఆఏకమేవాద్వితీయుఁ డగుపరమేశ్వరు నొక్కనినే నేను స్త్రీకరింతును. మఱి యేసంప్రదాయమునకు సంబంధించినదేవతను నే నొప్పుకొనను” నానాకుయొక్కమతసారము నీక్రిందియుపదేశమునుండి తెలిసికొన నగును:—“అక్కలకొలది మహమ్మదులను, కోట్లకొలది బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులను సహస్రసింఖ్యకు లగురాములును, కృష్ణులును, ఆమహాపురుషుని (పరబ్రహ్మము) మంసోద్వాదమునఁ గనిపెట్టకొని యున్నారు. వీ రందఱకును వినాశము కలదు. ఏకమాత్రుఁ డగు నాపరబ్రహ్మ మొక్కఁడే అవినశ్వరుఁడు. అందఱును నాతనియొక్క గుణగానము చేయుచున్నారనుట నిజమే కాని వారివారిమతములను గుఱించియే యొంకొరులలో విరోధము ప్రబలంబును జూచి యయినను వారు సిగ్గు వహించుట లేదు. దీనివలన మనకుఁ దెలియున దే మన, ద్వేషభావము గలవా రందఱును సంక్షిప్త భాషము గలవా రయి సాంప్రదాయక (Sectarian) పితాచముచే నోటుచుడిరనియ్యే. ఎవనికి న్యాయనిష్ఠ గలదో వాఁడే నిజ మయినహిందువు; ఎవనికి ఘవిత్రహృదయము గలదో వాఁడే నిజ మయినముసల్మానుఁడు”

బాబానానాకు హిందూముసల్మానుధర్మములను సమన్వయము చేసి, మతనైషమ్యములచే గలహిందుకునుచుండిన యిరుపక్షములవారి నీశ్వరోపాసనచే బంధింప నెంచుటయే యాశానివార్వఞ్మిక (Universal) సాధన మై యుండెను. ప్రతిజేశమునందును సమయోచితము లగుచూర్పులను గలుగజేసి శాంతిరాహిత్య లగుమానవులకు జ్ఞానబోధము చేసి, ధర్మమును ఘనస్థాపనము చేయునిమిత్తమై యాశ్వరుడు తనయొక్క శక్తిని విశేషరూపముగ నుత్థాపితము చేయుచుండును. పంజాబుదేశమునందు ముఖ్యముగను, ఉత్తరహిందూస్థానమునం దంతటను, మహమ్మదీయరాజ్యములు స్థాపింపబడి, ముసల్మానుసంఘములు మనభారతవర్షమున స్థిరముగా నివాసము చేసికొన మొదలుపెట్టినది మొదలు ప్రతిమాన్వనలతో మునిగియుండిన హిందువులకును, నేడిధ మైనరూపమును గాని యాశ్వరునికే గర్వింతురలవాటు పడనిముసల్మానులకును ఘోరసంగ్రామము తలస్థించెను. ఈశ్వరునిమంగళోద్దేశమును మనపవిత్రభారతవర్షము కేలము హిందువులకు మాత్రమే గాక సోదరుముసల్మానులకును నండ గావలసివచ్చుటచే వారును భారతమాతగర్భముననే యుండి మనకు సోదరు లయిరి. హిందువు లింక ముసల్మానులను సోదరులనలె భావించి యాలింగనము చేసికొని హిందూముసల్మానుసోదరులు 'అలఖ్ నిరంజనుని' పితృత్వమును స్వీకరింపఁగలిగి యుండె గాని, ఒండొరులతో గలహిందుకొని మార్మభూమిని పరులపాలు చేయుట కని యదను గా కుండెను. కావున నీశ్వరునిచే బ్రేరేపితుడై బాబానానా కాసమయమున నుద్భవించి హిందూముసల్మానుల ధర్మశత్రువులను గ్రహించి యామతద్వయమునంబలిసారి మొక్కటిగ నుండుటను దెలిసికొని, హిందూమహమ్మదీయమతముల దదిభూకే ప్రవేశించినగురాచారములను నూత్రియు తూలనాడి యిరు తెగలవారిని స్నేహపాశమున గట్టివేయుటకు బ్రయత్నించెను. "ఈశ్వరు డొక్కఁడు, మనుష్యు లందఱు సోదరతుల్యులు" అనునదియే యామహానీయునిమూలవాక్యము. దానినే యాతఁడు తన శిష్యత్వమున కొప్పకొనినవారి కందఱకు నుపదేశించెను. ఇదియే యాతనిచే స్థాపింపబడి కాలక్రమమున నిరుపమానతేజస్సును, అపూర్వసహనమును, అనన్యసామాన్య మగుస్వాధ్యత్వగమును జూపినశీఘ్రధర్మ ఘమొక్కనీజనుంబియు. ఆతఁడు తన్ను మృత్యుశీలుఁ డనియును, పరమపాపి యనియు ప్రబలించుచుండెడివాఁడు. సర్వశక్తిమంతుఁడును, స్వయాంభువును, స్వప్రకాశుఁడును నైనపరబ్రహ్మమునందు విశ్వాస ముంచుటయే ముక్తిని బొందుటకు నగియైనప్పుడు మని బోధించుచుండెడివాఁడు. ఆతఁడు ఆదిగ్రంథమునం దీక్షణముగ వ్యాసెను:—

“మానవుడు కొర్రానును గాని వేదమును గాని పఠించి తాత్కాలికానందమును బొందవచ్చును, కాని యీశ్వరుని బొందనియెడల నాతని కెప్పుడును ముక్తి లభించదు.” ఆలౌకికక్రియలను చేసి చూపి యెఱచినిగాని యెప్పుడును నాతడు మోసపుచ్చ లేదు. కాని యాతనిచే నలౌకికక్రియ లనేకములు జరుపఁబడినట్లు ఆతనిశిష్యు లనేకులచే నవ్యుభయమున్నవి. ఒకానొకసమయమున నెవరో యాతని నొకయలౌకిక కార్యమును జేసి చూపుమనినపు డాతడు “నాకు కేవలము పవిత్ర మయినమతమును గుఱించి మాత్రము తెలియును గాని మఱి యేదియుఁ దెలియదు. ఈశ్వరుఁ డొక్కఁడే సత్యస్వరూపుఁడు, మిగిలిన దంతయు నస్థిర” మని చెప్పెను.

అంత్యదినములలో నాతడు సపరివారముగ విహారానందమునందలి కర్తార్థమున నివసించుచుండెడివాఁడు. అప్పుడు నానాస్థలములనుండియు ననేకులు వచ్చి యాతనికి శిష్యు లగుచుండెడివారు. ఆతనియేకాంతధర్మనిష్ఠకును మధురగంభీరమైన నకును, సరళ సౌజన్యభావముగలకును నాతని సమీపించినవా రందఱును మోహితు లగుచుండెడివారు. ఆతడు హిందువుల కుపదేశించునపుడు వేదములనుండియు, మహమ్మదీయులతోఁ బ్రసంగించునపుడు కొర్రానునుండియు శ్లోకములను జరివి వినిపించుచుండెడివాఁడు. ఈవిధముగ భక్తసమాగమముచే కర్తాగురుగ నొకతీర్థయాత్రాస్థల మైనది. అచ్చటికి నందఱును గుంపులుగుంపుగా వచ్చి శాంతిని బొందుచుండెడివారు.

నానాకునిసహచరులలో మగ్ధానా పాలసింధుల గుఱించి యిదివఱకే చెప్పఁబడియున్నది. తుంగగ్రామమునుండి రామదా సనెడి మఠీయొకగొల్లవాఁడు సయిత మాతని సహచరన్దములతోఁ జేరెను. నానాకుని యీశ్వర్య మైనశక్తిచేతను, భావముచేతను ముగ్ధుడై యాతఁడు నానాకునితోఁ జిరకాలానుగతుఁ డయ్యెను. రామదా సందతీకంటెను పయ్యున్ననందధికుఁ డగుటచే వానిని బుడ్డా, యని పిలుచుచుండెడివారు. నానాకునిసహచరులలో ‘లూహినా’ సర్వశేష్ఠుఁడు. శ్రీధాభక్తి యందును, ధర్మజీవనమునందును నాతఁ డందతీకంటెను నధికుఁ డని తెలిసికొని నానాకు ఆతనిని పుత్రునికంటె నెక్కువగఁ బ్రేమించుచుండెడివాఁడు. నానాకు పరలోకగతుఁ డగుటకుఁ బూర్వమీ ‘లూహినా’నే ‘గురుఅంగద’ అనునామముతోఁ దనస్థానమున నియోగించెను. ‘లూహినా’ తుత్రియగంధీయుఁడు. ఆతఁ డొకపర్వకాలమున కాంగ్రాయనప్రదేశమునకు విగ్రహవిగ్రహాద్ధమై పోవుచు మార్గమున నానాకును గలిసికొనెను.

గురునానాకుని నమస్కారధర్మసంభాషణమును విని యాతఁడు నానాకునిశిష్యత్వమున
కొప్పుకొనెను. నానాకు చాలకాలము మతప్రచారము చేయుచు డెబ్బదియొక్కటవ
సంవత్సరమున, క్రీస్తుశకము 1529 సంవత్సరమున ఆశ్వయుజశుద్ధదశమినాడు మానవ
లీలాసంవరణము చేసెను.

ఈసంక్షిప్త జీవితమునందు బాబానానాకునిధర్మోపదేశములను వ్రాయఁ దలచు
కొన లేదు. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రపంచము నానాకును గుఱించి యొక్కవ తెలిసికొన
నుద్యుక్త మునుటలు నాకు స్ఫురించెనేని బాబానానాకునిజీవితమునే సవిస్తరముగ
వ్రాయఁ దలచుకొన్నాఁడను. ఈశ్వరుఁడు అంధులమనఁబుల నానాకునంటిభక్తులవంక
కాకర్షింపఁ జేయును గాక!

ఓం శాంతిః, శాంతిః, శాంతిః.

అనందశతకము

శా. శీవిశ్వేశ! కృపాకటాక్షనిలయా! తేమంకరా! శీకరా!
 జీవాధార! పికారశూన్య! యమలా! చిదూహ! భద్రాశ్రమా!
 దేవా! సేవకోటిలేము లడుపన్ ది క్కెన్న నీవే కదా!
 హా! వందారునురదురమా! మమపవే యానందతేజోమయా!

1

మ. ఎవఁ జీలోకములన్ స్పృశింప నజుడౌ, నెవ్వండు పోషింప మా
 భవుడౌ, జీవుల నెల్లఁ దుర్గింప హరుడౌ, దాతీశ్వరుం డెవ్వఁ డా
 దివిషత్పూర్వఁ దిరిమూర్తియాపధరు నద్దీప్తిప్రభావాధ్యుని
 స్మరలంబించి భజింతు భావమున నే నానందతేజోమయా!

2

శా. నీవే మోక్షము నిచ్చుదాత ననుచు నీర్విభక్తి గోప్యంబుగా
 భావంబందున చేయుచు న్నకల మీబాహ్యప్రపంచంబునం
 దేవంక న్నన నీవుతక్క నితరంచే లే టటం చెందునో
 యావిజ్ఞానికి బంధ ముంపవు గదా యానందతేజోమయా!

3

మ. జననం బందిననాట్రులె మని యజ్ఞానంబుచే నెన్నియో
 వెనుపాపంబులఁ జేయఁగా, నవి నను న్నీడాగతి నోస్కే నా
 మనము న్గాసిలఁజేయదున్నవి సుమీ! మన్నించి రక్షింపవే!
 యనయంబు న్మదిలోఁ దలంతు నిను నే నానందతేజోమయా!

4

శా. ఏదియిన్ జరియింతు మన్నను దిసం దెన్నో మహాదుష్కృతుల్
 గావింపంబడుఁ గాదె మానలన, లోకస్తుత్యుకా సత్కృపన్
 నీ తెల్లప్పుడు మాయఘంటలను మన్నింపవ్వలెన్ లేనికో
 నానందైకను మేలు మాకుఁ గలదా యానందతేజోమయా!

5

మ. నినుఁ గా దంచును జక్రినర్తులయిన న్నెగ్గింపఁగాఁ జాల రే
 పనియైన వలపోసి మాన్యనియె నెవ్వార ల్నమధు ల్లగం
 బున నీయాజ్ఞలఁ దోగిసిఘ్రమృతకు నోఘ్నత్యాప్త! నీచేతిబా
 మ్మన నొప్పారెడునన్ను బోగినఁగదవే యానందతేజోమయా!

6

కా. లోపం చేమియు లేనిభోగు లిక భూలోకంబుకన్న న్నఖం
బాపాపిల్లగఁ జాల దెచ్చట నటు చానందము న్బొందురే?
కూపంబే జగ మందు నెంచి ముపము న్నొన్నట్టి మంమూక మ
ట్లాపాపంబుల కేమిశిక్ష గలనో? యానందతేజోమయా!

7

మ. ఎవఁ డీలోకమునందు స్వసముండై యేపాగ్రిణి కైన స్సనా
లవలేశంబును నేగి సేయక మనోలక్ష్మ్యంబు నీమీదనే
తవుళుంజేయునో యట్టినానిభవబంధంబు న్దొలంగించి నీ
వవలీలం దరిఁ జేర్చుచుండువు గదా! యానందతేజోమయా!

8

కా. దోసం బెప్పుడుఁ జేయఁ జూచి మన నెంతో చానలం బందెను
నీ్వసం బైన సుఖంబు లేదు తలప నివ్వశ్వంబులో నేరికి
నానం బైనను వెంట రాదు గద లక్ష్యాగ్ర్యముఁ దైన ద్విధన్
హా! సంపారపుఁజిమ్ముఁ బాపగదవే! యానందతేజోమయా!

మ. పరికిలింపఁ గుటుంబరక్షణమహాభారంబు మానెత్తి పై
నొరగ న్మోయను శక్తి లేక వెతతో నుడ్డాడి దాటుగ నే
తెరవు న్నానక చిక్కుకొంటిమి గదా దీనాపనాబంధనన్
హరమహ్నేసియుఁ దోస జూపఁగదవే! యానందతేజోమయా!

10

కా. నాపాపంబులు కొండలై తరుగకే న న్నెప్పు పీడింప సం
తాపం బందఁగలేక సుక్తి పటుచింతావారిధి న్మును న
నాపాపంబును నీవుతక్కు నితరు ల్గన్పట్టయింజేసి యో
యాపద్బాంధవ! గొల్తుఁ బోరఁగదవే! యానందతేజోమయా!

11

మ. వెదగు ల్కొండలు స్వల్పకార్యములఁగావింపంగనే యుబ్బి సం
దడితో దాము మహాప్రయోజకులుగా దైవాలున ల్లెంచుచు
జ్జైడోనేని ప్రముఖుల్లోప మనుచు న్నింతింతు రేదైన నీ
వదరంజీయకయున్న వారివశమా? యానందతేజోమయా!

12

- కా. నానాబాతులు భావబేధములు విన్నాగంపుగంతగ్యముల్
బాసారంగులు గల్గుజీవమితిక బ్రహ్మంపఁగాఁ జేసితొ
నీనేర్పుక బొగడంగ నేరతర పోనిక్కింబు నీభక్తుడెన్
హానిం బాపి యొసంగు రక్షణము నాకానందతేజోమయా.
- మ. జహఁ దై తండ్రి యొసంగునంపవను వేక్య న్నాడి స్వంబుఁ గో
ల్పడునీతిక బ్రక్రమిపరిభాషణతన్ బ్రాసంపకం బానుఖం
బిడుమస్కాన్యములన్ మనెక బొనిపి నే నేవేళ దుఃఖింతు, సా
యడలుక బాసియు నిత్య మానుషము ని మ్మానందతేజోమయా.
- కా. ధారల్ గట్టి యనారతంబు పడుచున్ దైవాలు నానాసలో
దారిక బోయెడుపాంపు డట్లు గృహమున్ దాఁ గోరున, క్లేసు సరి
సారంబందు ప్రయాస కోర్కొకయె పొరిత స్త్రంబునకె వెల్లు ని
న్నారాధింతును నన్నుఁ గావఁగదవే! యానందతేజోమయా.
- మ. చెడుబుద్ధిల్ హరియింపఁజేసి మదిలోఁ జీకాకు బోగొట్టి, యిం
పడరన్ జత్తములోవిచింతలను జాయన్ దోర్సి, పొడంబులన్
చెడలన్ జోపి, యపేక్షఁ బాపి, తెలివిన్ బెంపొందఁగాఁజేసి, నీ
యడుగుల్ పొరిపుగఁ జూపి, పొరినఁగదవే! యానందతేజోమయా.
- కా. యాగంబుల్ జవతీర్థముల్ ప్రతిక్షేధుల్ యాశ్రిల్ సమారాధనల్
భోగంబుల్ ధనదానముల్ జలకముల్ మొక్కిక్కుల్ నివేదించుటల్
జాగారంబులు వీనిమూలమున మోక్షం జెట్లు రాఁజాలు? నీ
బాగారామునఁ గాక భక్తసరదా! యానందతేజోమయా
- మ. పురుషార్థంబుల నిచ్చి పోమకరుణాపూర్ణుండ నం చెంచి నే
నిరతంబుక భవదీయనామభజనన్ నిష్కామి నై చేయుదున్,
భురితంబుల్ దరిఁ జేగకుండఁ గృపతో మారంబు గావించి నా
యరిమన్వర్థముఁ బాపి కావఁగదవే యానందతేజోమయా.

శా. నీవే ది క్కని నమ్మి నీమహిమలన్ నిశ్శంబు సంప్రీతితో
భావంబందు తలచుచుందును కృపాపారీ! నామెట్టలన్
నీ వాలించి మనోన్యగల్ గెడపుచున్ నిశ్చింతునిన్ జేయలే
వా? నందించుట బాడియే? మనుపవే! యానందతేజోమయా.

మ. ఘనకారుణ్యవిశేషతక్ నెలయుచు న్గత్యంతరం గీన యై
మనుపంజాలుదు వందు నమ్ముకొని నీమం బొప్పఁగా నెప్పుడుక్
నిను నర్చించెడు సజ్జనావళికి నెంతే నాపదల్ వాపు దో
యనఘా! పోనె నీదు నేమకుండ నే నానందతేజోమయా.

శా. ఊహింపక్ నెత కాలవాల మయి పత్త్రాహంబు గావించునా
మోహభ్రాంతిని జిక్కి మానవుఁడు సమైదంబుతోఁ దుర్నిశ్చయక్
దోహంబు ల్పచరించుచున్ నియత మాతోర్నిక్ విషంజేసి తా
నాహా! కాలునిచేతఁ గూలుఁ దుద కోయానందతేజోమయా

మ. నిగమంబుల్ వినుతింపఁ జాలవు గదా! నిక్కంబుగా నీకథల్
జగతీచక్రములోనిపండితులకుక్ శక్యంబె న్నన్దింప? నేఁ
దగ నం చెందక చెప్పఁ బూనితిని తండ్రి! యుపేక్షించి తోర్
యగుఁబో కట్లాడ నన్ను బోనఁగదవే! యానందతేజోమయా.

శా. నీకారుణ్యము నీమహామహిమ నీనిద్దోపచారిత్రముల్
నీకాలానుగుణప్రసన్నయు నీసక్తంపుసద్భావముల్
నీకే చెల్లుఁ గదయ్య పుణ్యపురుషా! నిర్మక్తులం జేసి మా
యాకాంక్షల్ పరిపూర్తిఁ జేయఁగదవే యానందతేజోమయా.

మ. జడభానంబున సంచరించుతటి నిశ్శంకక్ సదా పూనికన్
దుడుకుల్ పెక్కు లొనర్చి కావరమునక్ దుష్టుండ నైనాఁడ; నా
యెడ గారుణ్యకటాక్షవీక్షణముతో నెగ్గుల్ దొలంగిని, యే
యడలుక్ గల్లఁగనీరు రక్షకుండ నై యానందతేజోమయా.

కా. ఓనిప్పుట్టయ్య! యోపురాణపురుష! యోసచ్చిదానంద! యో
దీనోద్ధారకృపాద్ధి! వేదవినుతా! దివ్యపరిభాభాస్కరా!
యోనవ్యపరిభాసమంచితమతీ! యోధక్తగంధాయకా!
జ్ఞానాధీన! పృథంవరక్షకమణి! యానందలేజోమయా!

మ. అజ! పాపించకచర్య కొండఱకు గాహ్యం నైన యీమేదిని
సృజకర్తృ నిను మానివర్య లెడపక్ష జింతింపలేకున్నచో
నిమా నీమహిమాతిరేకము గన నేనెంత? నీ వింశకుక్ష
యాజమానుండవు గానఁ బోవవలె నన్నానందలేజోమయా.

కా. నాయంబు నివిడనాడి ముప్పురమునన్ సజ్జాడఁచుకొ సామృత్తై
యేయజ్ఞానఁపుఁగార్యముకొ నలుపఁగా నింతేని భీతిల్ల; రా
మామోపాయవిధానజీవనలదుర్మార్గంబుఁ బోదోర్తి యీ
యాయాసం బుడిగిందు లోకమున కోయానందలేజోమయా.

మ. జలధిన్ దాటఁగఁబోనుమానేవునకుకొ జర్చింపఁ బోతంబు గా
వలె, సంసారపయోధి దాటి నుఖులై యిల్ల నీవేమి గా
వలయుకొ దానికి పూన్కిమై నిను మదికొ భావించి నేవెంటు నీ
యలఘుపేమి లభింపఁజేయఁగదవే! యానందలేజోమయా

కా. గోరంజైననుఖంబు లేదు తలపక్ష గోటానకోపై కిధిక
వారింపందగనట్టిచిక్కు లెప్పు డాపాదిల్లు సంసారమం
దేవీతిన్నిను జేరి నీకరుణ నే నేనేవ గావించుచో
సారాటంబు దొలంగునో డెలంపవే! యానందలేజోమయా.

మ. భవబంధంబులఁ జిక్కి నీచ మగుతోనకొ బోవుచుకొ మూలముకొ
వివరింపకొ బహుళంబు లొవెతలతో వేసారమాబోంట్లకుకొ
భవదీయం బగుసత్కృపారసయుతుకొ పొత్తుంబు గాకున్నచో
నవలంబించి తరింప నేది తెర వా? నానందలేజోమయా.

కా. ఆలోకించును నెండుపూవులను గోయంబుల్ గొనక బూన్మెల్లో

గానానం బనరానిపట్టును దగన్ గాన్చిల్లులేళ్ళు నూ!

మే లింతేనియు లేనిదానికయి కామింపంగరా దందుఁ దా

మాలోచిందుక మానవుల్ విడరుగా! యానందలేజోమయా.

మ. రమణీయం బనుచూశ్యశ్మిఁ గని తా రంజిల్లలే కంఠకా

రమల్లో నిల్చునివాంధమట్టి, పరిజ నీప్రజ్ఞావిశేషం బెఱుం

గమించే వీడి యవిద్యలోఁ దఱి చీకాకొందుదుక గోయంబో

గమలాత్మా! యది సౌఖ్య మన్నభ్రమితో నానందలేజోమయా.

కా. వారాయంబు మధాంధ్రకో నడుచుచుక బాపాత్మలొమేము ని

న్నేలీలం దెలియంగ నేరుచును లంఘి! మమ్ము రక్షింపవా?

బాలు ర్వాద్యని నిక్కులే కడలుదుక బాధింపబడ్డపు తా

మాలోకింది పితల్ సహాయపడరా? యానందలేజోమయా.

మ. సుఖమెంతేఁ గల దందు పామరతచే నుంఁతైన యోజింపకే

ముఖ మే లేనివికారమోహవశతక ముప్పొంది పొడైతి, న

న్నుభలీకారముఁ చేయుదేని నరకాణ్డోరాకిపాతాదు ను

మ్మభిలాత్మా! యెటు గాచెనో కరుణమై యానందలేజోమయా.

కా. ప్రతిత్యాసక్తిని మంచిచెడ్డలెవియుక బాటింపకే గర్వియై

నిత్యం బీయిహసంపదక మురియుదుక నిశ్చింతతో నుంటి; నే

సత్యం బైనపదం బెఱుంగమిగదా సంస్తుత్య! పొడైతి, న

న్నత్యగ్ధం బగునీకృపక మనుపవే! యానందలేజోమయా.

మ. కమనీయంబుగఁ దోచుచోకనటనక గామించి భోగంబె మో

క్షముగా నమ్మి సతీనుతాదియుతుండై సౌఖ్యం దిదే యందు దే

పాము సార్థం బగు నందు మత్తుఁ డయి మాయక జిహ్నుమాధాత్ముఁ ; దో

యమింపద్యా! నినుఁ గొల్చి ముత్తం డగునా? యానందలేజోమయా.

శా. అశక్ బొందుటచేత మత్కుఁడు నిబాభావము జేయఁగా

లేళం బైనఁ దలంపకే మనుజులన్ లీలారతిన్ గుట్టి తా

నాశం బందెదురీతి మాగతియు నన్యాయంబుగా మాటు నా

నాశాపాశము గోసి కావఁగదవే! యానందతేజోమయా!

మ. మహనీయంబగునూర్వమండలము సామర్థ్యంబుచే సర్వదా

గోహసంఘంబును గక్ష్యలందు దిరుగఁగాఁ జేయునట్లే పృజ్ఞ

బహుబంధం బగులోకవృత్తమునఁ ద్రిప్పం జేసె దేరీతి మే

మహాహా! నీకృపఁ బొంది ని న్దలియ నా నానందతేజోమయా!

శా. ఎన్నేనీచము లైనజన్మముల న న్నెత్తింబి కర్మఁబులక

మున్నే వంతులఁ గూర్చితో యిపు డిదే ముప్పొంది వేసారితిన

బున్నెం బాను భజింతు గర్భనరకంబు న్నాపి రక్షింపుమా

యన్నా! బాములఁ బొందఁ జాల నిక నే నానందతేజోమయా!

మ. మును ని న్నర్చనఁ జేయువారలకు నేమో పాపులతో మోక్షసా

ధన మై తందును విందు సత్యమై యసత్యంబో గదా నే నెఱుంగ

గను న న్నెప్పుడుఁ గాచి తుట్టతుద మోక్షం బిచ్చి కాపాడి నా

యనుమానం బుడుగంగఁ జేయఁగదవే! యానందతేజోమయా!

శా. నుజ్ఞానం బడుగంటఁగా మదముచే త్తోణితలంబందు నేఁ

బ్రజ్ఞావంతుడఁడ నంచు నెంచుకొనుచుక బాపంబులక జేయునో

నాజ్ఞోల్లంఘన మంచు దుర్గతికి డాయక జేయ కేపట్ల న

న్నజ్ఞానికొ శరణాగతుకమనుపవే! యానందతేజోమయా!

మ. నిను నారక్షకుఁ డంచు నెంచుకొనుచుక నిక్కంబుగాఁ గొల్చెదక

నను శోధించినఁ నిల్వఁజాలను జామీ నాశండిరి! రక్షింపువే

వినవే మొఱ్ఱులఁ దీర్చనే తనుభవే పెంపొందుఁగాఁ జేయవే

యను వామార్థముఁ బాపవే మనుభవే! యానందతేజోమయా!

శా. ఎందే జిత్రము వర్తిలంగఁ దనమాతృశ్రీని జూడంగ లే

కిం దందుక బసిబిడ్డ గాంచుగతి, నీ వెం దుందువో యందు నే

సందేహంబున సంచరించి తుదకుక సత్యంబుగా నీవు నా

యందే యుండు టెటింగితిక మనుపవే! యానందలేజోమయా!

మ. తనసామాజ్యము పెంపు తాల్మి గుణముక దానంబు ధైర్యంబులుక

దనివిన్ బొందక దైవగాధలవలెక దైవాట వర్ణించుచున్

విసలే దెవ్వరు నాక సిగ్గటి మనిన్ వేసారకే దుర్మదుం

దనయంబుక జెలరేగుచుండుఁ దనలో నానందలేజోమయా!

శా. తెల్లం బై ముద మిచ్చి మోక్షదము నై దీపించి చోద్యంబుగా

నెల్లం జూపనూ జూడఁ బ్రాణమయ మై యేకంబుగాఁ దోచుచుక

ముల్లోకంబుల నిండు నిన్ను గనకే మూర్ఖుండు తా మాయలో

నల్లాడుక దుద కెట్లు నుక్తుఁ డగు నో యానందలేజోమయా!

మ. వలక్రిందక గలధాన్యముక దినుట కై వాంఛించి బంధంబుతో

జలఁ బడ్డటిపులుంగురీతిని ననల్పం బైనసౌఖ్యంబు రాఁ

గల దం చెంచుచుఁ గార్యసంచయముచేఁ గర్మాఖ్యనూత్రింబునం

దలవోకక బడి చిక్కితిక మనుపవే! యానందలేజోమయా!

శా. నిద్రం బైనకృపావిశేషగరిమక నిన్దోరకుండంగ నే

మద్దోపాపల నిచ్చి గేన్తులకు నామోదంబు సంధించి యా

మద్దున్ ముచ్చట లల్పకాలమువనే బోజేయదీమాత్రపుక

హద్దుక బద్ధుఁగుగ నేమిటికయా! యానందలేజోమయా!

మ. అనుచూనిండుక దీపముక మిడుత లాహారంబై యన్ భ్రాంతితో

జని దానిన్ గబళింపఁ జూచుగతి సంసారంబుపై నాశచే

తను దానక బడి కప్తముల్ తొడదినన్ దప్పించుకో లేము నీ

వసుకంపక మము గాచుచుండలె నో యానందలేజోమయా!

శా. నే నీలోకమునందు మంచితోటకై నిక్కంబు నర్తింపఁగాఁ
బూజ నేర్పిలును బొందుచ్చు ననుచున్ బుద్ధిన్ విచారించి యెం
లే నిద్దోషపుష్కలముల్ సలిపినన్ జిక్కుల్ తటస్థించె న
య్యా! నిర్మలముఁ జేయఁ దోడుపడవే ! యానందతేజోమయా!

మ. భవనాశా! భువనైకపోష! సుఖదా! బౌద్ధ్యోత్తరహృదయకా!
రవికోటిప్రతిమానతేజ! వరదా! రాజత్కృపాసాగరా!
భువనాధార! పరాత్పరా! హితకరా! పూర్ణస్వభాసికరా!
యవివేకప్రవిభంజనా! నుతగుణా! యానందతేజోమయా!

శా. ఏలీలక జరియింప నీకు ముదమో యేలీల నెం దుందువో
యేలీలక నిను గొల్వఁదృష్టి యగునో యేలీల గాన్పింతువో
యేలీలక గృప జూపి కాపఁ గలవో యేలీల నిక జేర్తువో
యాలోచించి వచింపవయ్య సరదా! యానందతేజోమయా!

మ. మనుజుం డై జనియించినందులకు దుర్మార్గంబునన్ బోక పా
వనచారిత్రిముతోడ భ్జానమయుఁ డై నర్తించి నిక గొల్చినన్
మును దాఁ జేసినపాతకం బెడలఁగా ముత్తం డగున్ జుమ్మి యే
యనుమానంబును లేదు దీన నిక నో యానందతేజోమయా!

శా. నాకర్మంబు బలీయ మాకతన సాద్రం బైనయాపత్తు నన్
సోకన్ బాధ సహింప లేక మదిలో శోకించుదున్ మాధుతన్
జీకా కొందుచునుంటి దానిఁ దొలఁగం జేయంగదే పొప్ప నై
యాకార్యం బన నెంత నీకు విను వెఱాయానందతేజోమయా!

మ. మితి లే కున్నవి చెడ్డకార్యము లహో మే లంచ నేఁ జేసినన్
వెతలన్ మున్నుదుఁ జింతతోడను సదా వేసారి వేసారి యే
గతి లేమిన్ జెడిపొదుఁ గానఁ గొలుతున్ గాపాడి దుర్బుద్ధులన్
హతమున్ చేయుదుఁ జిక్కు దీర్చు గదవే యానందతేజోమయా !

కా. నాకోర్కెగల నవంబ శాంతగుణమే నా కున్న నెంచేని భూ
చక్రింబంబున శత్రువులకు గలఁడా? స్వామి! యపాయంపురా
వోకోర్కెగల బెడలించి శాంతగుణ మీయం జూడుమా ప్రాప నై
యాకరించెన దాని కేసు సదయా! యానందతేజోమయా!

మ. లఘు వేషాటలచేర మిమ్ముట్లముగా లాలించి విశ్వాస మెం
తో ఘటిల్లంగను సంచరించి తుదకుఁ దోహం బొనర్పంగఁ బొం
చి ఘృణా దూరము చేసి మానవుల గాసిం బెట్టుదుర్దార్థ లో
యభిమానా! పర మందఁ గల్గుచురాకో! యానందతేజోమయా!

కా. ఈపాపిష్టపుజన్మముకొ మొదట నా కి వ్రుంద నేఁ గోరుదుకొ
నీపాదంబుల నాశ్రయించితి నొకో నిష్కల్యమే! చెప్పు నా
కీపా ప్లేటికి తెచ్చిపెట్టితివి నీ కేయిగ్ధ గావింపలే
దాపాపిష్టినచెట్టి బాపఁగదవే యానందతేజోమయా!

మ. గణుతింపకొ శతనర్మముల్ మితిగఁ బల్కుకొ విందుమా చూడఁగకొ
క్షణ మైనకొ సర మందు నమ్మఁ జన దీజన్మంబు; పాటించి ప
ర్ణామంబు దిందుకబాధి చూపక సదా రుద్రునితో నుండి ని
న్నణుమాశ్రయింబు తలంపఁబోరు చెనువా రానందతేజోమయా!

కా. నీకుకొ జెప్పెడి దేమి లే దయిన నానిర్భాగ్యదిత్తంబు తా
రాకాసిం బలె పట్టు నట్టి యిడుమల్ రానీమమా యంచు నికొ
లోకాధీశ్వరు వేడఁగా దొడఁగె నాలోపంబు మన్నించి నీ
వాలోర్కెకొ నెరవేర్చి కావఁ గదవే యానందతేజోమయా!

మ. పతితుకొ ధార్మికుఁగా నొనర్తు నేనుచునొ బల్కుంగ నాలించి స
మృతితో నీపదదాస్య మే నెపుడు నేమం బొప్పు గావించు స
ర్వతిఁ జూపించి మువంబు నింది కృపతోఁ గాపాడు మోరక్షకా!
యతిదీనుండ నుపేక్ష నేయకు సుమీ! యానందతేజోమయా!.

కా, నే ముం దించుక సర్వధం బెఱుగకే నీచప్రస్థుండ నై
 తేమం దించుక లేక మిక్కుటముగాఁ జింతించుచున్ భీతిచే
 స్వామీ! కావవె యంచు మొట్ట లిడ నాశ్వాసింపి యాత్తుండ నై
 యామోదం బిడుచున్ భయం బుడుపవా! యానందలేఖోమయా!

మ, వడి గారామున నిన్ భజించి కృపకై వాంఛించుచున్నట్టి నేఁ
 గడగండ్లం బడి చింతతో మిడుకుచున్ గాపాడు దీ వం చహా!
 కడు నాసన్ బడియుంటి నీ విఁకను నిష్కారుణ్యమున్ బూసుచో
 నడలు న్నాప నిఁ కేదివిక్కురి జనకా! యానందలేఖోమయా!

కా, వేలున్ లక్షలు కోట్లు గల్గుకొలదిన్ విశ్లేంబు సౌఖ్యంబుగాఁ
 గాలంబున్ గడుపంగఁ జూడఁగ నృథాకాంతృపదేవోజ్వల
 జ్జాలం బడ్డగ బంధముకొ బడెడునాస్వాంతంబు సంతృప్తి యి
 మ్మూలంబించి తరింతు సాధనముగా నానందలేఖోమయా!

మ, ధరలో నాబ్రతు కుండునంతవఱకున్ దారిద్ర్యమాల్సివో
 కరుణోపద్రవబాధలం గడపుచున్ గాపాడి యంత్యంబునన్
 స్థిరసౌఖ్యంబును బొందఁ జేయుటకు నాచి త్తంపుఁజాంచల్యమున్
 హరియింపించి విముక్తిఁ జూపఁగదవే! యానందలేఖోమయా!

కా, కోరిధం దించుక లేక మేలు ప్రజకున్ గూర్చంగ నే రెండు, రా
 మేధావంతురె చిక్కులం బడుదురా మే లింతయున్ లేక, యే
 సాధుప్రజ్ఞయై లేనిమాగరి యిఁకన్ శంకాకళంకంబె గా
 యాధారం బయి జేవ! కావఁ గదవే! యానందలేఖోమయా!

మ, కడలిన్ బోవుచు యానపాత్రి నడుచున్ గాన్గిల్లుచుక గాలిచే
 నుడిగుండంబునఁ జిక్కి ముంపఁబడునాశోకన్, జగంబుండు నేఁ
 జెడకప్రంకులలోన ముగ్ధ మిగులన్ కేటొండి యున్నాడ; నా
 జ్ఞానమున్ బాపి శుభంబుఁ గూర్చఁ గదవే! యానందలేఖోమయా!

కా. ఏమాత్రంబును రెక్కపార్శ్వ పెడపకే యెల్లప్పుడుం బిల్లలం
 బేమన్ బెంచెడుకుక్కుటంబువలె, న న్వీడ్పాటుగా నియ్యకే
 మోమోటంబుగ లోఁగొనెన్ బ్రక్కతి యాము ప్పింక దాటింప వ
 య్యా! మాయన్ విడ జివ్వి; బాధఁ బడలే నానందలేజోమయా!
 మ. తనువే నిత్యము గా దటం చెఱిఁగియున్ దాల్చిన్ దిగన్ దోరిసి సా
 ధనసంపత్తిని జేర్చి పామరతచే దప్పొప్పులన్ జూడకే
 జనసంఘంబును మోసపుచ్చి పగచే సాధింపఁగాఁ జూతు రీ
 యన్మజుల్ మోసము బొందరా? తలప రే? యానందలేజోమయా!

కా. నేఁ గావం దగునాడఁ గానోవిధిగా నిత్యంబు జాగ్రత్తతో
 రాగం బొప్పఁగఁ గొల్చి కోర్కెలను గోరన్ లోభి వై కొంకి నా
 బాగున్ జూడక యున్న నేమిగతి? దేవా! తీర్చినన్ నీదుభాం
 దాగారంబు కొఱంత గల్గఁ జెడెదో? యానందలేజోమయా!

మ. నను సన్మార్గమునుండి పాపి చెఱుపన్ నాయుందియానీక మే
 మనమున్ గాసిలఁ జేసి సంతతము దుర్మార్గంబునన్ ద్రిప్పెడున్
 నిను నేవించెద నిందియాదులవెతల్ నిర్మూలముం జేసి న
 న్ననుకంపన్ గుణయుక్తతన్ మెలపవే! యానందలేజోమయా!.

కా. దాసోహం బని దోసి లొగ్గి యడుగన్ ధాతృత్వమున్ జూపవో
 నీసామ్రాజ్యము కొల్ల బో దిడఁ గడే నీభక్తు లెల్లప్పుడున్
 గ్లాసిం జెందిన నీకె లోపము గదా కాపాడఁగాఁ బూని నీ
 వాసాదింపుము; వారికోర్కు లిక నోయానందలేజోమయా!

మ. మగుజాత్యా! తలపోతకున్ గడగి నేఁ జూడంగఁ జూడంగ నీ
 జగతీచక్రిమునంధు నీమహిమలే సర్వత్ర గన్పట్టి నా
 పగ బాపెన్ నినురక్క నే నితరుఁ గొల్వం బోను జా మ్మిరక నా
 యగచాట్లం దొలగింపుమా కరుణమై యానందలేజోమయా!

- కా. భూతాత్మా! ఫల మేమి క ద్దనుచు నీబుద్ధిక్ విమర్శింపవా
దాతక్ జేదను జేసి లోభిని భనాధ్యక్షుండు గాఁ జేయుదా
నీతాత్పర్యము మార్పవేని వృథగా నింద్యుం డితం డన్న దుః
ఖ్యాతిం బొందెద పయ్య యల్పమునకై యానందతేజోమయా!
- మ. తనకౌతుక్ గణియింపఁ బో కెపుడు గోతక్ గూల్చుబాబావరెక్
దనదారిక్ బడిపోవుఁ దుందుడుకుగాఁ దర్జించి భర్జించినక్
మన సేమాత్రము లోఁగ కుండియు ననుకో మాప న్విబృంభించు నా
కనుకూలంబుగ దానిఁదిద్దిప్ప గదవే! యానందతేజోమయా!
- కా శీకశ్యాగుణాకరా! శుభకరా! సేవాకరశీకరా!
లోకాధార! పరోపకార! సుకృతీ! లోకోత్తరా! యీశ్వరా!
యాకారాదివికారభావహితా! యన్యక్! యాద్యంతశూ
న్యా! కార్యనిధీ! సనాతనవిభూ! యానందతేజోమయా!
- మ. సతతంబుక్ బహుబాగరూకతను సేఁ జచ్చించి యోజించినక్
బ్రీతియంశంబున శంక దోఁచి కలఁపక్ భావంబు భీతిల్లు నా
గతి తబ్బిల్లును బొందఁ జేయక యెటక్ గాపాడ ని న్నిప్పుడే
నతిదీనంబుగ వేడెదక్ మనుపవే! యానందతేజోమయా!
- కా. జేలై యుండు మాని జీవులకు సేవేశక్ దయాబుద్ధిలో
మేలున్ జేయుచు భేదమున్ విడచి తా మేధావి యై యుండు
మూలాధారము సర్వభక్త్యముల కాపాంత న్ననుం జేర్చవే
యాలస్యం బగు సేని మోస మగు నోయానందతేజోమయా!
- మ. వినుచుక్ బల్కుచు నీతిబోధలను దా నేహరు నుంలేనియున్
దనచాంచల్యముఁ బాయవే దిరిగి సంతాపించెడున్ బిమ్మటక్
మన సిం కెట్టు సేఁ బరంబు గనుటల్ మన్నించి సన్మార్గమం
దనయంబున్ జరియింపఁ జేయఁ దగవే! యానందతేజోమయా!
- కా. నీనం బైనపదంబునక్ నడచినన్ నింకింతు రన్నట్టిసం
కోచం బింతయు లేక యే తిరుగుటన్ గోల్పోయితిన్ మేలు సే
నాచర్యన్ గొన ముక్తి యబ్బటయై లేదంచున్ వినన్ విచ్చెనా
యాచింతుక్ నిను మంచి నియ్యవలె నం చానందతేజోమయా!

మ. సదయా! లోపము లేనిమర్త్యనిఁ గనన్ జన్మింపఁగాఁ జేయ నే
ముదమున్ బొందితి నంగసౌష్ఠవమునన్ ముం దైన రా నీకుమా
కొరువన్ నా కని నిన్ను నే ననయమున్ గొండాడుచున్నాఁడ నా
యదరున్ దీరఁగఁ జీసి నా కభయ మి మ్రానందలేజోమయా!

కా. పొయిర్యం బగుబాధ లేనిమిష మాపాదింతువో తేట గా
దీచర్యం గడుఁ జిక్కులం బడిన నీ కేఘా వినోదంబె యా
నా చూడంగను ఘూషంబునకుఁ బ్రాణం బూడుటల్ పిల్లి కా
రా చర్లాట లటన్నరీతి తగునా! యానందలేజోమయా!

మ. అవనీనాటక నూత్రాధార్యుడవు నీ వాడించిన ట్లాడుమా
నవలోకంబున కేల గూర్చితివి హీనం బైనపొర్రబృతా
లనమం దెంచుల కెంతకాల మిటు లాలాపింపఁగాఁ జేయు ది
ట్లనమానించుట మంచి గాను వినుమా! యానందలేజోమయా!

కా. వాతం బిండుక వీచినం గదలు దీపం బట్లుగా వ్యాకులం
బై తూగాడుచునుండి చిత్త మనయం బాయాసమున్ బొందుచుకొ
భీతిన్ జింతిలుచుండు దానివెఱపున్ దీర్ఘం నే ర్వున్న నీ
నాతోడ్పాటును జేయఁ బూనుకొనవే! యానందలేజోమయా!

మ. వడచే శోషిలునట్టిమానవునకుం బానంబె పొర్ర పొనటుల్
వెడసంసారములోనఁ జిక్కి వెతతో వేసారుచుం దూలుచు
దడబా టొందెడుప్రాణికోటకును నీదాక్షిణ్యధాటిన్ భనం
బడఁగుం గావున జూడు మట్లు కృపతో నానందలేజోమయా!

కా. నీ లోనంతకు పొంచి నిల్చియు సమీపింపన్ బకం బల్లనన్
మీలన్ బొట్టును బెట్టుకొన్నగతిఁ దా నేర్పొప్పుగా మృత్యు వా
లీలై మృంగుచు నుండు శల్లకను జాలిం బొంది రక్షింప నీ
చేతబాదించి యకృత్యమున్ గెడపవే! యానందలేజోమయా!

మ. చదువున్ నేర్చినయంత నే గలుగునా సత్యం బుదారత్వ మా
చడ దప్పించేడుబుద్ధి కాంతతయు విశ్వాసంబు సారస్యమున్
సదయత్వం బివి రెనివారిగతి యొసర్వేశ! యెట్లున్నదో
యిది నీకే విశదం బెఱుంగఁ రొయి లో యానందలేజోమయా!

శా. సామీప్యంబునఁ జేరి పుత్రులకుఁ జాతేకన్ వీడ్చి వేడునో
నానూరామును దీర్చుతల్లగతి ని న్నాడించి యేవేళలన్
నీమం బొప్పుగఁ గొల్చి కోరుననుమల్ నిశ్చేష మానల్లుగా
నావెల్లాదంబున నిచ్చి కావగదవే యానందతేజోమయా!

మ. తినుచున్ మూర్ఖునుచున్ భరించుచును నృద్ధిన్ బొందుచున్ జూచుచున్
వినుచున్ శౌఖ్యము నొందుచున్ మురియుచున్ విజ్ఞానసీనుండు తాఁ
దనియున్ నిత్య మటంచు నవ్వి, యది నిత్యం బైనయానందిమాః
యనువర్తించిన మంచికర్మయె సుఖం బానందతేజోమయా!

శా. నీసృష్టిం గలనాదికేశతరువే నీర్వర్జ్యునన్ చెంచినన్
వేసంగిన బ్రజకోట్క దీర జలతృప్తిం జేయుచుండెం గదా
గాసిం జెందినవారు నికొ గొలున నీకారుగ్గా మీఁబాల నే
లా? సంకృప్తి ని జేసి కానఁ గదవే యానందితేజోమయా!

మ. చెవులున్ గన్నులు పాటనం బుడిగినన్ క్షీణించినన్ గర్జనున్
జనసత్వంబులు రూపు మాసినను వీసంజేనియెన్ మాన్యుఁ జెం
దత్త లోభంబును కామమోహములు కోర్కెం బింక వేఱువాని; యీ
యవయోగంబును మాన్ప నికొ గొలతు నే నానందతేజోమయా!

శా. నీచుం డై చెడు నంచు నెంచి నుతునిన్ నిత్యంబు జాగ్రత్తతోఁ
జూచున్ సత్పథమందుఁ ద్రిప్పఁ బిత; యాజోకన్ బ్రమితుండ నై
యేచిక్కున్ ఒడ కుండ నుండుటకు సదృష్టికొ బ్రసాదించి యి
మ్మాచంద్రాగ్రము నిన్నుఁ జేరి మననా నానందతేజోమయా!

మ. ఎర యించున్ గబళించి గాలమున మీ నేరీతిగాఁ జిక్కున
ట్లరయన్ బ్రాజ్ఞతలేమి నొందుచును నే నాశింతు నేత్య మే
దురితం బైనను నందునకొ జెడుదు నిగ్గోషంబుగాఁ ద్రిప్పమా
పారువొమాన్యునందు మేలు గన నే నానందతేజోమయా!

కా. న్యాయంబందున దృష్టిగల్గునరులే యాపత్తులన్ మున్దగా
హేయం బైనయకృత్యముల్ నెఱపువా రేకృత్యమున్ బొంద; రీ
వేముద్దేశముచేతఁ జేసితివా యీయేర్పాటు లీరీతి న
న్యాయం పొ నిది తీర్చి కావఁగదవే యానందతేజోమయా!

మ. అనుపాకోకిలకూజితంబులను దా మాలించి కాకంబు లో
ర్యనిరీతిన్ నిను మోక్షదాయకుని భావంబునుఁ జింతించునో
నెనువెరటన్ విషయాభి చుట్టుకొని న స్వేనించు మాన్పింప; నీ
యనరున్ బాపుము నిన్ భజింతు శుభ మా నానందతేజోమయా!

కా. ప్రిమించున్ సుఖ మన్నఁగగప్త మనినన్ బెగ్గిల్లు నామానసం
బేమా? సైఁపఁగఁ గల్గఁ గప్తము సుఖంబే యార యభ్యాసికిన్
సామాన్యంపువిపత్తు లోర్వఁగలయోజన్ మాకు నేర్పింపవే
యాపార్థంబున పచ్చి చేరునుము ని న్నానందతేజోమయా!

మ. బలమున్ విద్యయు బుద్ధి కాశలము సద్భావంబు సంపత్తియున్
గలవాఁ డయును కార్య మానుకొన నీకారణ్యమే లేనిచోఁ
దొలఁగున్ సాధ్యము గాక యం చెటిఁగి నీతోద్బాటుకై కొల్తు న
న్నలయం జేయక తోడునీడ యగుమా యానందతేజోమయా!

కా. నాతండీ! గుణ మించఁ బోక సతతం బాసక్తితో స్వాంత మెం.
తో తుచ్చం బగుకోర్కి గోరి విడ; దాదుర్బుద్ధి మాన్పించి యే
లా తెల్లంబుగ మేలుకీడులను దెల్పం జూడవో దీనర
షా! తప్పన్ సవరింపు పూర్ణముగ నోయానందతేజోమయా!

మ. చిలుకల్ పుష్పితకాల్మలిన్ గని భ్రమన్ జేరంగ నం దేమియుకొ
ఫలముల్ చేపడ కుండినన్ విడువకే వర్తించునారీతి నే .

నిల భోగంబుల నమ్ముచుకొ విడువలే నేమాన మేతెంచునో
దొలఁగాలున్ దొలఁగించి కావఁగదవే యానందతేజోమయా!.

కా. ఓభవ్యాత్మక! నీదునామభజనం బొప్పారంగా జేయుచో
 శోభించుకొ గడజాతివాఁ డయినఁ దేజోమానసీయాత్మఁ డై
 నీధత్తప్రభ నీచబుద్ధిఁ గెడపకొ నిక్కంబు ముమ్మాటికొ
 నాభాగ్యం బిడి చేరఁ దీసికొనవే యానందలేజోమయా!

మ. వడిగాలిన్ బసుదూది రైసఁ దుద కేహర్ష్యంబునందో త్రితిన్
 బడురీతిన్ మనుజుండు కర్మనశతన్ పత్తిమయి దాననే
 పడయున్ నీచపుజన్మ మట్టిగతి మాన్పకొ ద్రిప్పి రక్షింపు మే
 యడలుకొ గల్గఁగనీక ని న్నొలతు నే నానందలేజోమయా!

మ. ఘనుఁడౌదేవుఁ డొసంగు ముక్తి యని దుష్కార్యంబులకొ జేసి ధో
 పున నామాన్యని గొల్వ లాభ మగునా? పొందంగ సర్వర్థనన్
 దనయంతం గృహి చేయ పాఠాపడి మోడల బొప్పగా వాంఛితం
 బనుసంశ్చింతు గాని యూర కిడుదే? యానందలేజోమయా!

అ భి ప్రా య ము లు

రాజమహేంద్రవరమునఁ బాఠపాఠశాలలో వ్యాయామశాస్త్ర బోధోద్యోగము నందు నున్న ము॥ శ్రీ॥ మారాబత్తుల సూర్యనారాయణగారు రచించిన శతకములలో నానందశతకము పరిశీలించి చూచినాఁడను. వీరు బాల్యనయఃప్రభృతికవితారచనయందు నభిరుచి గలిగియున్నవారు. సర్వదా పండితాశ్రయగతత్వము లై నర్థమానచంద్రాస్థిని వర్ణించుచున్నవారు. కావుననే వీరు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములను బోధించునట్టియాపాత్రంబును నింత సరసంబుగా రచించుటకుఁ గారణం బని నేఁ దలంచెదను. ఇంచుమించుగా నింద్రుని ప్రతిపద్యంబును లోకానుభవప్రసిద్ధం బైనదృష్టాంతంబులతో నిండి యుండి యుపమాద్య లంకారంబుల భూషింపఁబడి యున్నది. ఇయ్యది చదివినచదువరులకు నానందమ్మును గలి గించుచు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యమాగ్రత్రయంబును గరతలామలకంబుగఁ గనఁబఱచు ననుట కెంత మాత్రమును సందియంబు లేదు. రచనాశైలి సమస్తజనులకును నుబోధం బగునట్లులు శోభిల్లుచున్న యది. కాబట్టి సదుపదేశంబులకుఁ గోశాగారం బైనయీకోశము సజ్జనసమాద రణీయం బై యుండు నని నే నెంచెద.

రాజమహేంద్రవరము }
12 అక్టోబరు 1912 }

కల్పాః వేంకటరామశాస్త్రి
ఆర్చ్యకాలేజీ, ఉభయభాషాధ్యాపకపండితుఁడు

ఆనందశతకము—ఇది రాజమహేంద్రవరము లోకస్కూలునందు వ్యాయామ శాస్త్రోపాధ్యాయుఁడుగా నున్న శ్రీ మారాబత్తుల సూర్యనారాయణగారచే మృగుమధుర శైలిన్ రచింపఁబడిన నీతి, భక్తి, జ్ఞానశతకములలో నొకటి యగు భక్తిశతక మై ప్రతి పద్యరసాస్పద మై తనరారుచున్నది. ఇందు నేవేని కొన్నిస్వల్పరోషము లున్నను బెక్కుపద్యములు స్తోత్రపాత్రము లై పాఠకులన్ భక్తిపరఃకులం జేయఁ జాలు నని తలంచెదను. ఇదివఱలో సరసకవితాధురంధరులు కొందఁ టిట్టి శతకములు కొన్ని రచించి యున్నవారు. అట్టిప్రాధికృతులగ్రింథముల కీబాలకవిగ్రింథ మెందును దీనిపోవక మిన్న యొ యున్న దని వ్రాయుట కెంతయు సంతసించుచుం బరమేశ్వరుఁ డాయన కాయా రాశోగ్యము లొసంగు గాత—

మ. నిగమంబు ల్వినుతింపఁ జాలవు గదా నిక్కంబుగా నీకథకొ
జగతీచక్రములోనిపండితులకున్ శక్యంబై నట్టింప నేఁ
దగ నం చెంచక చెప్పఁ బూనితిని నాతండ్రి! యుపేక్షించి తో
యగఁ బో కట్టాడ నన్నుఁ బోవుఁ గదవే యానందతేజోమయా!
అని పార్థింపు నుజువిధేయుఁడు.
శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి.

శ్రీ మహర్షి జేపేంద్రనాథ తాకూరు.

మహర్షి దేవేంద్రనాథచరిత్రము.

వంశ ప్రశంస.

దేవేంద్రనాథుని పూర్వులు చిరకాలమునుండి 'తాకరు లేక టాగోరు' అనుచు రుతుఁ బిలువఁబడుచుండిరి. టాగోరున నది నాయకపదతల్ప మై మిక్కిలి ఘనత పొందినవారి కీయఁబడి యమితగౌరవచిహ్న మై యుండెను. ఇప్పుడు నుపసర్గినిచ్చి జేరిన శ్రీమహారాజ సర్ జ్యోతీంధ్రమోహనటాగోరు కె. సి. యస్. ఐ. గా రీషంశస్థులే. వీరిపూర్వులు చిరకాలముక్రిందట జెన్నేరుమండలములో నివసించుచుండిరి. అష్టాదశ శతాబ్దారంభమునఁ బంచాననటాగోరు తననివాసస్థానమును విడిచి ఫోర్టుక్లీయమునకు వచ్చి యచ్చటనే నివాస మేర్పఱచుకొనెను. ఆరేణిమారుఁ డగు జయరామటాగోరున నతఁ డిర్వది నాల్గుపరగజాల కధికారిగా నుండి యమీ ననెడిమహాపదము నంది మిగుల కీర్తి పడసి పాత్యుస్థుఁడై యొకదినమునందెనును గట్టించి 1762వ వత్సరమున మృతిఁ జెందెను. అతనికి నల్లురుపుత్తు గల రెండు ద్వితీయుఁ డగు నీలమణిటాగోరు ప్రసిద్ధిఁ జెందిన ద్వారకనాథటాగోరుతండ్రి యగు రామలోకనటాగోరుతండ్రియే.

పాశ్చాత్యులచే రాజా ద్వారకనాథటాగోరుని మన్నింపఁబడునీతని నాకాలములో భరతఖండమున మించినవా రెవరును లేరు. ఇప్పుడు సద్రాష్టవ్యుపాంతసంభూతుఁ డైనను, నితనిపూర్వు లొకరు మహమ్మదీయులచే సంబంధింపఁబడెను. నవప్రయత్నముగాఁ జెలియక వాసనచూచినమహాదోషమునకై తద్వంశస్థు లందఱును వెలివేయఁబడిరి! అయినను, ఈకాలములోఁగాని యేకాలములోఁగాని వెలి భాగ్యసంతులకడఁ జనఁబట్టుత్వమును జూపనేరదు గదా! ద్వారకనాథుఁడు కోటికిపడగై న యమితధనసంతుండై యుండెను. అతఁడు న్యాయవాది. ఇందుమూలమున వచ్చెడియాదాయమే గాక యతఁ డిరువురుపశ్చిమదేశస్థులతోఁ గూడి విదేశవ్యాపారము చేయుచుండుటచే దాని నీలనఁగూడ మితములేనిధనము ప్రతివత్సరమును వచ్చుచుండెను. భాగ్యమునకుఁ దోడుగా

సతనిపాండిత్యమును, దేశాభివృద్ధికరము లగునభిప్రాయములను, సువాసన యభివృద్ధి మతంతరీని సంపాదించెను. సహగమనమును మాన్పటయందును, హూంక కలాశాలలీతిని విద్య నేర్పుహిందూకలాశాలను స్థాపించుటయందును శ్రీరాజారామ మోహనరాయలకుఁ దోడ్పడిన దితఁడే. వేయేల? సంఘవిద్యార్థిత్వకలారాజకీయవిషయములలో నీతనిపేరు లేని దాకాలములో లేనే లేదు. రామమోహనరాయలచే స్థాపింపఁ బడినపరమధార్మికసమాజమునుకూడ నితఁడు కొంతకాలము నడపుచుండెను. శ్రీరాజారామమోహనరాయలు మొట్టమొదట నీమకుఁ బోయి యచ్చటనే యస్తుమించినవెనక, 1841వ వత్సరమున ద్వారకనాథుఁడును నీమ కేగి బిస్మిలునగరమున గతించినతనశ్రియ మిత్రుని కొకగొప్పసభూధిని గట్టించి, యటనుండి ఘోర్నదేశమునకుఁ బోవఁగా నీహిందూదేశస్థనిఘనతను విని యాదేశాధిపతి, మహారాజుల నాహ్వానముఁ జేసినట్లు రావించి తనదర్శన మిచ్చుటయే గాక యతనికి గొప్పవిందును జేసి బహూకరించెను. అప్పుడు పారిసునగరములో విద్యాభ్యాసముఁ జేయుచున్న మోక్షమూలరుభట్టాచార్యు లీతనిని మహారాజువలె జీవించినవానిగా నర్జించెను.

ద్వారకనాథుఁడు 1842 వ సంవత్సరములో హిందూదేశమునకుఁ దిరిగివచ్చి మఱల 1845వ వత్సరములో నీమకుఁ బోయి యచ్చటనే లండనునగరములో మఱుసటి సంవత్సరమున మృతఁడైచెను.

బాల్య ద శ .

లోకైకపరిసిద్ధి నందినయీద్వారకనాథునకు మువ్వరుతనయులు గలరు. అందు దేవేంద్రినాథుఁడు పంథమపుత్తుఁడు. అతఁడు 1817వ సంవత్సరము మేనెలలో జనన ముండెను. బాల్యమునుండియు నతఁడు తనకితామహిచే నెంతో గారాజముతోఁ దెనుపఁ బడెను. ఆమె మిగుల భక్తురాలయియుండి తాను నేవించినయాత్రలన్నిటికిని బాల దేవేంద్రినాథునికూడఁ దోడ్కొనిపోవుచుండెను. పూర్వాచారపరాయణురా లగుతన తండ్రితల్లివలెనే యతఁడును శైశవమున ననేక దేవతారాధనను, విగ్రహపూజను

లోనయ్యెను. రాజారామమోహనరాయలచే స్థాపింపబడినయొక చిన్న పాఠశాలకుఁ బంపబడి యతఁ డక్కడ బంగాళీసంస్కృతభాషలు నేర్చినపిదపఁ బదునాల్గువత్సరముల వయసున హిందూకలాశాలలోఁ జేరి హూణపారసీకభాషల నభ్యసించి చక్కనిజ్ఞానమును సంపాదించెను. బ్రహ్మసమాజమును స్థాపించినరామమోహనరాయల నితఁడు కనిపెట్టకయుండలేదు. ఆమహానుభావునివిద్యచారిత్రమును విని నిత్యమును సాయంత్రన వేళ న్నతఁడు నివసించుతోటలోనికిఁ బోయి దైఃజ్ఞానమును మతావేశమును గలిగించెడు నతనిసంభాషణమును బాలదేవేంద్రీనాథుఁడు వినుచుండువాఁ డని తెలియవచ్చుచున్నది. ఒకనాఁ డతఁడు తనగృహములో మహాత్మ్యముతో దుర్గపూజ జరుగుచుండఁగా రామమోహనరాయలను దానిని జూచుటకై రమ్మని యాహ్వానముచేయఁబోయెను. అప్పుడాయన యితనివార్యములు విని యసమ్మతిని దెల్పుకంతస్వరముతో, “ఏమి ఁత్సా! దానికి న న్నేల పిలువవలెను? నాకడకుఁ గాదు. నానోదరునికడకుఁ బోమ్మ.” అన నాబాలదేవేంద్రుఁడు రామమోహనరాయలకుఁ గిగిహారాధనపైఁ గలదిగననభావమును గ్రహింపఁజాలకపోయెను గాని, యంతటిపరిసిద్ధిజెందినమహాపండితుఁ డీవిగ్రహపూజ యన్నతోడనే యేవింపును జూపుటకు హేతు వే మని మాత్ర మిందుక వితర్కించెను. తరువాత దేవేంద్రీనాథుఁడు మున్నుందు గొప్పవాఁడు కాఁగలఁ డని కొన్నికొన్నియంశములవలన రాజారామమోహనరాయలు గ్రహించినట్లు తెలియుచున్నది. అందుచేతనే యతఁడు సీమ కేసునపుడు దేవేంద్రీనాథుని బిలిచి ప్రియవాక్యములతో నతనికిడ సెలవు పుచ్చుకొని నల్లనెట్ట! ఆగర్భ్యమింతుఁ డగుదేవేంద్రుఁడు మహారాజభోగములోఁ బాట్టి పెరిగె నని స్పష్ట మగుచు నే యుప్పుకొకదా. తనబాల్యకాలముగూర్చి యతఁడే యీకిందివిధమునఁ జెప్పియున్నాఁడు.

“భాగ్యవంతు లగుతల్లివండులిను జనించి, మహాధనవంతు మై పరిసిద్ధికెక్కినగృహములోఁ బెరిగి మిత్రలేనినై ధముతో మహారాజభోగ ముభవించుచు భగవంతుఁ డన్న నేమాత్రము నభిప్రాయము లేకయే నేను పెరిగితిని. జనులందఱు న న్నతిగౌరముతోఁ జూచుచు సమస్త సౌఖ్యములును గల్గించుచుండిరి. నాపనులను నెఱవేర్చుటకై లెక్కలేనినవకలు పిలువకుండఁగనే వచ్చి నాకు రవ్వంతయైనను గట్టము తోఁపకుండునట్లు చేయుచుండిరి. నాదగ్గఱ ధనము లేక, నే నిబ్బందిబడఁబోవునపుడు, ఎడతెగనిగముద్ర తరంగములవలె మితములేనిసామ్రాజకడను వచ్చి పశుయూడెడిది. నాహృదయములోఁ

గోరిక జనించుటయే తడవుగా సర్వకార్యములును నశ్యంతవేగముతోఁ గొనసాగుచుండెడివి. విశ్వవ్యమును, సుఖజీవనమును, నన్ననేకదుష్కార్యములకుఁ బురికొల్పుగాఁ జేసెను వానికి సులభముగా వశమగుచుండువాడను. తాత్కాలికసుఖమే నా కష్టదుష్కార్యముగా నగపడుచుండెను గాని ముందుమాట యెన్నఁడుఁగాని నాపూర్వయములోఁ జొచ్చెడివికాదు. పార్శ్వపంచికఃపయము లెల్లను నన్ను మోహపెట్టి యాకర్షింపఁగా జేసెను వానికి బానిస నై లోబడిపోతిని. నే నిందియలోలత్వమునఁ బూర్ణముగా మునిగిపోయితిని. అంతరాశ్రమ దానియున్నతపదక్షనుండి దిగిలాగి యాస్థానమునఁ జందలమైనచిత్తమును నివ్వెతిని.”

ప్రథమ ప్రబోధము.

ఇంతటివిషయాసక్తుఁడై యున్నను దేవేంద్రనాథునిస్థితి యాప్రకారమే సర్వకార్యమును నిలిచియుండలేదు. కాలగతిచే మార్పులు సహజముగాఁ గలుగుచుండునుగదా. ఇట్లుండఁగా నతనిపూర్వచరిత్రమునంతను దుక్కిరింపు చేశుడియొకసందర్భ మతనిగృహములో జరిగినది. ఇతనిని బెంచి పెద్దవానిని జేసినపితామహికి దుర్వ్యాధి సంభవించుటచే నామె యొక జీవింపనేర దని నిశ్చయించి యప్పటిదేశాచారముచొప్పున నామెను గంగానదీతీరమునకుఁ దీసికొనిపోయిరి. ఎవ్వరికైనను సహసానకాలము సమీపించునప్పుడు వారిని గంగయొడ్డునకుఁ గొనిపోయి మృతినైచునప్పుడు పాదములను గంగలో నుంచిన పక్షమున వారికి మోక్షము కలుగు నని పూర్వులు తలంచి, యొకను బ్రాణ ముండఁ గనే వ్యాధిగ్రస్తలను దీనికొనిపోయి హోరున వాన గుఱియుచున్నను, లేక మందు దట్టి ముగాఁ బడుచున్నను గంగాతీరముననే చిన్నకుటిర మేర్పఱచి యక్కడనే మృతినందువలనను గాఢావకామకొనియుండువారు. ఇట్లే దేవేంద్రనాథునినాయనవృత్తును సంభవించెను. ఆమెను నప్రతిహత మైనరుగ్మత కలిగినతోడనే యామెనెంటనే మరణించునని యెంచి యెల్లవారును గూడి నదియొడ్డునకుఁ దీసికొనిపోయిరి గాని యామె మూఁడు నాశ్వరమును మృతినైచినదేను. ఆమె మిగుల ధనవంతురాలని చెప్పి యెక్కడ లేనిబ్రాహ్మణులును వచ్చి మంచిసంభావన దొలకు నని చూచును జేరి వేదమంత్రములను

• జనువుచుండిరి, వేదాంశకొందఱు హరిసంహితములఁ జేయుచుండిరి.

అప్పుడు రాత్రివేన్నెల పుచ్చపువ్వువలె బ్రకాశించుచుండెను. అచ్చటికనదహన భూమి భీకరముగా నుండు నని సాధారణజనులు భావించినను, ఆసమయమున నిశ్శబ్దముగా నుండి చీత్త శాంతిని గలిగించుచున్నచంద్రిక లేల్లదలను ప్యాపించియుండుటచేతను, నదీప్రవాహముపైనుండి వచ్చెడిశీతలహితపోతములు హాయిని గలిగించుచుండుటచేతను, నదీజలము కరగించినస్వచ్ఛమైనవేడివలె ప్రకాశమాన మై పాటుచు నేత్రప్రవృత్తముగా నుండి యమితానందదాయక మై పాటుచునుండుటచేతను, మనోహరముగా నుండె ననియే చెప్పవచ్చును. దేవేంద్రనాథున కీపుడు పదునెన్నిదివత్సరములపాపాయము వచ్చినది. తన్నుమితనురాగముతోఁ జెంచినతండ్రితల్లి తోకాంతర్గతురా లగుచున్నదికదా యని విలపించుచు నామెపక్కను గూరుచుండి, యక్కడ సంగీతము పాడెడువాక్యము లతనిహృదయములోనికి జొచ్చి జీవ మస్థిరముకదా యని యతఁడు లలపోయుచుండఁగా నతనియెదుట నద్భుతముగా జ్ఞానలోకము పొడకట్టెను. గౌతమసిద్ధార్థునకును, మహర్షి దయానందసరస్వతికిని నిట్టిసందర్భముననే ప్రబోధచేంద్రోదయ మయ్యెను. అప్పుడు తనహృదయములోఁ గలిగినమూర్ఖవిషయమై దేవేంద్రనాథుడే యట్లు పొరికినియొన్నాఁడు. “ఆహించితరుణమున నే నిదివఱ కెన్నడు నెఱిగియుండనిప్రాపంచికవిషయముల యస్థిరతనుగూర్చినయద్భుత మైనజ్ఞానము నాహృదయములోఁ బ్రవేశించెను. అప్పుడు నాపూర్వస్థితి యతరయుఁ బూర్తిగా మఱిపోయెను. నేను రెండవజన్మ మెత్తినట్లు నాకుఁ బొడకట్టెను. సంపదలపై గాటు మగుననవ్యాము జనించెను. ఆసమయమున నేను గూరుదొండియున్నచుండుకొద్దురు పేళ్ళచాపయే సాకర్ణ మైనయాసనముగాఁ గాన్పించెను. తివాసులును వెలగలరత్నకంబులైన సౌ కంతోఁజూపూర్ణముగాఁ గనఁబడెను. ఇంతకుముఠ దెన్నఁడు ననుభవించియుండనియానందము సాహృదయమున నుద్భవించెను. అంతవఱకును న్వేచ్ఛావీహారమునందును నుభయలోతత్వమునందును నేను మునిగియుంటచే నేనాఁడుగాని ముత్యజ్ఞానవిషయ మై వీచారించియుండలేదు. మతమన నేమి? ఈశ్వరుఁడన నేమి? యని నే నెప్పుడూను వీచారణ చేసియుండలేదు. నిశ్శబ్దముగా నున్నయాశ్చక్రానపాటిక మిక్కిలిస్వభావనిర్ధ మైనయందమును వహించి హృదయకర్షకముగా నుండెను. అతరుణమునఁ గలిగినయానందమును నేను పట్టఁజాలనైతిని. అనుభవించినదానిని నే నెట్లు వర్ణింపఁగలను? భాష మిగులదుర్బలముగా నున్నది. ఏతర్కశాస్త్రము చదువునపు డట్టియానందము కలుగును? ఆయనమాన మైనసంతోషముచే మనహృదయమును నింపుటకు భగవంతుఁడు తరుణముకొఱకు వేదించుండు ననియు సరిగా యుక్తసమయముననే యాబ్రహ్మనందమును దేవుఁడు కరుణాశీలఁడై నాకుఁ బ్రసాదించె ననియుఁ జక్కగా ననుభవముపై గ్రహించితిని.” వేటొకవొట వీరప్రహ్మ

నందానుభవమును దేవేంద్రీనాథమహర్షి యిట్లు వర్ణించెను. “మహాతేజస్వరూపుఁ డగు పరమేశ్వరుఁ డాతరుణమున నకస్మాత్తుగా నాహృదయమునెదుట సాక్షాత్కరించి నాయాత్మను బలవత్తరముగా నాకర్షించి సంతోషామృతముచే నాయాత్మను నత్యంత మాధుర్యముగా నొనర్పఁగా నేను క్రొత్తవఱకును సంతోషపారవశ్యముచే నానందాబ్ధి సోలలాడుచు నీశ్వర తేజములో సంపూర్ణముగా మునిగిపోతిని. బాహ్యలోకమును, సంతర్లోకముకూడ నీశ్వర తేజముచే దేదీప్యమానముగాఁ జేయఁబడి మాధుర్యముగను స్వచ్ఛముగను గావింపఁబడినదివ్యనదీప్రవాహములో స్నాన మాచరించుచున్నట్లు నాకు గనఁబడెను. ఈకనఁబడిన దేమి? అదియే సత్యతేజము. అదియే ముక్తిదూత. నాకు గాన్పించినది మనఃకల్పిత మై భృమాపాదిత మైనస్వప్న సందర్శనమాయన్న నది కాదు. మఱేమది? నిర్వికారస్వరూపుఁ డగునీశ్వరసాక్షాత్కార మనుటకు సందేహ మేమి యుండును? నేను దానిని జూచితిని. నేను దానిని స్పృశించితిని. అది నన్ను జ్ఞాన మునకుఁ బురికొల్పెను. నిస్సంశయముగా నది యీశ్వరునికరుణాభూత్యమయొక్క ప్రత్యక్ష మే. మధ్యాహ్న వేళ నువ్వుత్తరములు స్పష్టముగాఁ గనిపించునట్లు, పరబ్రహ్మ మయొక్కదయను నే నందు విస్పష్టముగాఁ గాంచఁగలిగితిని. నన్ను రక్షించుట కై చాచినయీశ్వరహస్తములను స్పృశ్యమువలన నేను గ్రహించితిని. దిక్కులేనిదీనులను రక్షించువాఁడును, పాపులకు గతియైనవాఁడును, సర్వరక్షకుఁడును, నాతఁడియుఁ డల్లియు నైనయాపరమేశ్వరుఁడే నాపైని గరుణించి తనదివ్యతేజముతో నాయాత్మయొడుటఁ గాన్పించినది. పాపిని, దుష్టవర్తనుఁడను, అజ్ఞానాంధకారనిమగ్నుఁడను, నగు నాయప విత్ర మగుహృదయములోఁ దననిస్తులదయాభూత్యముచే నామహామహుఁడు సాక్షాత్కరించినతోడనే, నే నంతటిదయకుఁ బాత్రుఁడను గా నని తెలిసికొనుటచే నాయొడలు వడఁకజొచ్చెను. పేదకు బెన్నిధానము దొరికునపుడు హృదయ మట్లే యుండునుకదా. అమలుఁడును, పవిత్రీస్వరూపుఁడును, దయామయుఁడును, అయిన యంతటిమహానుభావునిసమీపమునకు నాదుష్టహృదయముతో నేఁ జేరలేకపోతిని. కొన్నినిమిషములవఱకును నాయనతో నైక్య మై యానందములో మునిగిపోతిని. ఆమోక్షానందమును నే నత్యాతురతతోఁ గోరిలునపు డైహికవిషయములుగాని, చింతలు గాని న న్నాయనుభవ మునుండి యడ్డుచెట్టక దూరముగాఁ దొలగిపోయెను.”

మనఃకుఠోభము—ఈశ్వరాన్వేషణము.

దేవేంద్రీనాథునకుఁ గలిగినప్రబోధమునకును, గౌతమబుద్ధుఁడు మొదలుగాఁగల మతకర్తలకుఁ గలిగినప్రబోధమునకును జాలభేదము కాన్పించుచున్నది. లోకము పాప భూయిష్ట మనియు, గష్టభాజన మనియుఁ దోచి పారి కందఱకును వైరాగ్యము కలిగినది. దేవేంద్రీనాథున కట్లుకా దని స్పష్టపడుచున్నదికదా. ఇతనికిఁ గలిగినప్రేరేపణ వాచామగోచర మైనసంతోషము. ఈశ్వరగ్రహణమువలనఁ గలిగినప్రేమ. అసమయమున దేవేంద్రీనాథునకుఁ గలిగినయానందము కాశ్వత్తముగా నతనిస్మృత్యములో నపుడు నిల్వలేదు. అది వెంటనే పోయి యతనిహృదయములో విచారమును మినోఃకల త్వమును జనింపఁజేసెను. తరువాత నతనిహృదయస్థితినిగూర్చి దేవేంద్రీనాథమహర్షి యే యిట్లు చెప్పికోసెను—“నాపితామహి చనిపోయిననాఁటిపూర్వపురాతని నాకుఁ గలిగిన యానందమును తిరిగి సంపాదించుటలే నని నే నెంతయనను బ్రయత్నముఁ జేసితిని గాని నా కది మఱల లభ్యముకా దయ్యెను. అప్పుడు ధైర్యము నన్ను వీడిచిపోయినమీదట నైహికవిషయములపైని వైరాగ్యము న న్నానహించుకొనెను. అపుడు నాహృదయము లోఁ గలిగినవిచారమునకుఁ బరిమితి లేదు. అన్నిదిక్కులును సంగకారబంధురము లే చూపఁజేసెను. విషయానన్తులు నన్నుఁ దమబలము చూపి యాకర్షించుట మానివేసెను గాని యీశ్వరజ్ఞానముమాత్రము నాకు సమీపముగా నుండలేదు. అపుడు నాకుఁ గలిగిన దే మనఁగా నైహికసౌఖ్యమును బరలోకసౌఖ్యమును రెండునుకూడ లేకపోయెను. జీనము కృశించెను. లోకము శృతానమువలె నయ్యెను. ఎక్కడను నాకు సంతోషమును, ఆత్మశాంతియుఁ గలుగలేదు.” ఇట్లు వికల్పముఁ జేసినమదితో నతఁ డేరితినో రెండుసంవత్సరములు గడపెను. అడిగినవారి కెల్లను విలువగలనస్త్రిములను, వస్తువులను నిచ్చివేసెను. ఇంగ్లీషుతత్త్వశాస్త్రముల నెల్లను దుదముట్టఁ జదివెను. అతఁ డనుభవించినయానందము మఱి దొరకలేదు. ఇట్టిస్థితియందుండిదేవేంద్రీనాథుఁ డొంటరిగాఁ బ్రాంతికాలమున లేచి వెళ్ళి యారామములోఁ గూర్చుచుండి నిమిలితమై తుండై ధ్యానము చేయుచుండెను. ఎంతపొందెక్కినను సతః జచ్చటనుండి కదలుట లేదు. అతఁ డీలోకమునే మఱచిపోయి నడిమింటికి నూర్చుకొని వచ్చినను నట్లే ధ్యాన సమాధిలో మునిగియుంటఁ జూచి యతనినేవకులం వచ్చి యెంత తగులకుండునట్లు గొడుగు

మహర్షి దేవేంద్రనాథచరిత్రము.

గుల సతనిపై బట్టుచూడితి. నుఖనిద్రాపరచును దైవవానివలె సతఁడు లేచివచ్చి యెప్పు డేకార్యము జేయుచున్నను నేనో దీర్ఘచింతను దగిలినవానివలెనే యీతఁడు కన్న ప్టుచుండును. ప్రతాపచంద్రముజుందారు డీయనచరిత్రమును వ్రాయుచు నీసందర్భమున నిట్లు నాసరిచ్చియున్నాను. ఈశ్వరగుర్వాయు, నీశ్వరసకును జీవునకును గలసంబంధమునుగూర్చియు సతఁడు (దేవేంద్రనాథమహర్షి) మిక్కిలి స్వభావసిద్ధము లై సత్యము లైనయూహలను సంపాదించెను. ఈయభిప్రాయము లన్నియు సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, శుక్రత్రములు మొదలగుభావ్యాలోకములనుండియు, దల్లి తనబిడ్డపై జూపు ననురాగమునుండియు, బడనవానికేకనుండియు గ్రహించినవే ఇవన్నియు సతనికి బరమాత్మగ్రహణమును, శక్తిని, ప్రేమను, అనంతత్వమును నెల్లజేచేసెను." ఇందలిపడవ హరికేకనుగూర్చి యొకకథ గలదు. "దేవేంద్రనాథుఁ డొకప్పుడు తనజమీన్ దారిలో నుండి పన్నులను వసూలుజేసికొని యింటికి వచ్చుచుండెను. అప్పుడు సాయంకాలము భయపడెను. దేవేంద్రనాథుఁడు తాను దాటవలసినదయొద్దనునను వచ్చురప్పటికే నొక పెద్దకుపాను పొరంభించుచున్నది. హోరున గాలి వీచుచుండెను. వానచినుకు లప్పు డప్పుడే చిటపట మన జొచ్చెను. మేఘములు భీకరనిశావములతో నల్లడలను పృథ్వియ గుటకు మొదలుపెట్టెను. ఇట్టిసంక్షోభమున సతఁడు పడవవాండ్రో నేలు దాటింపు మనియు; గావలసినసా మ్మిత్తు వనియు నడుగఁగా వా రెవ్వరు నిట్టియపాయకర మైనపని కంగీకరింపరైరి. ఎట్టికేల కొకనావికుఁడు తాను దాటింపు నని చెప్పి దేవేంద్రనాథు నెక్కించుకొని తక్కినపడవపాం డ్రందఱును ఎలరు వల దని వారించుచుండఁగనే యా మాటలను లేక్కనేయక తెరచాప నెత్తి వాయువేగమున నావలియొడ్డునకుఁ బోసా గెను. నదీపుష్కరాన కేసుసరికి ఝుంఝునూరుతము భీకరభీకరమై, తీరంగములు తాళప్రమాణము లై, యొక్కపెట్టున నావ గొట్టునఁ దిరిగి తలకొండై నీటను గగిముక్తిమ ముగా మునిగిపోజొచ్చెను. నావికుఁడును దేవేంద్రనాథుఁడునుకూడ మునిగిపోవు చున్న పడవభాగమును బట్టుకొని నీటిపైఁ గొట్టుకొనుచుండిరి. ఈతరుణమున పోవల దని వారించిననావికులలో నొకఁడు కంత మెత్తి "భయపడకుండు. భయపడకుండు. భయ పడకుండు" అని కేక వైచి యొక్కక్షణములలో దననావను దీసికొనివచ్చి వారి నెక్కిరింపుతొని సురక్షితముగా వారియొడ్డునఁ జేర్చెను.

మహాద్వీ దేవేంద్రనాథచరిత్రము. HANNAH-BUDD 0349

దీనినుండి దేవేంద్రనాథముహర్షి చక్కనిజ్ఞానమును సంపాదించగలిగెను. దిక్కు లేక
సదీమధ్యమున మునిగిపోవుచుండగా నావికుడు భయపడవల నని యభయమిచ్చి తన్ను
రక్షించినట్లుగా నీశ్వరుడు తన కేల యభయ మియమందును? త న్నేల రక్షింపకుం
డును? అని తనలో భాను విత్కించి “ఓపరక్షాత్మా! నాకు నీ వెవ్వడు భయపడవల
దని. యభయ మిత్తువో; అప్పుడే నేను ధన్యుడ నగుదును. దయామయుడ నగు
నోతండ్రి! న న్నియజ్ఞానభయమునుండి విడిపింపుము. అజ్ఞానాంధకారములో మునిగి
పోవుచున్నయాదీనున కభయమిచ్చి కాపాడుము. నీశరణముచక్క నాకు ఖేటుగతి లేదు.”
ఇట్లగుడు పరమేశ్వరుని బాగ్ధించుచు గాలమును గడపుచుండెను. బ్రహ్మముతో
వైక్య మై శాశ్వతానందము ననుభవించుటకు బూర్వ మతః డెన్నెపుయ్యెములఁ జేసి
యెన్నికట్టములు పడి యెంతసాధనము. చేసెనో, యెల్లవారును దెలిసికొనుట ముఖ్యము
గావున జ్ఞానదాహకము లగునతనివాక్యములే యాకింపఁ బొందుపఱచుచున్నాను.

“అత్యాభివృద్ధికొరకై యాపకారముగా నాయాశ్రమలోఁ బెద్దసంతోభము
పుట్టెను. కరుణాళుఁ డైనయాశ్వరునిదన్యసాన్నిధ్య మొక్కటియే సామసంక్షోభము
నడచి నాకుఁ దృప్తిని గలిగించి కాంతిని సమకూర్చుటకు శక్తి గల దని నేను దృఢనిశ్చ
యుడ నైతిని. ఇదియే సాజీవితముయొక్కముఖ్య మైనలక్ష్యమును గవ్యుస్థానము
నయ్యెను. దీనిని బొందుటకే నాయెల్లకోరికలను నిర్వీ, సాయావచ్ఛత్తులను వినియోగ
పఱచితిని. దినములును వారములును నెలలును సంవత్సరములును వేగముగాఁ బరుగెత్తఁ
జొచ్చినవోలెడి, సాహ్యనయములో నంతరాత్మకు మనోవికారములకును, జ్ఞానలేజము
కకు నజ్ఞానాంధకారమునకును పెద్దముద్ధముల పరిబలి తుడకు నాయాశ్రమ భీకరరణరం
గము కాసాగెను. సాజీవితమును పవిత్రముగాఁ జేసికొని నేను చిరకాలమునుండి రేచక
ధ్యానముతోఁ గోరుచున్న శాశ్వతానందపదవి సంపాదకై యనునగుశక్తిని రక్షణమును
దయనేయు మని హృదయపూర్వకముగాఁ దద్దయుఁ బాగ్ధించుచుంటిని. ఏకాగ్రతఁ
జెందినదృష్టితోడను; అన్వితము మైనసంకల్పముతోడను; అంతరాత్మమాలముగఁ బోధిం
చెడియాశ్వరునియాజ్ఞల ననుసరించి నేను చరించితిని. ఏకాగ్రముఁ జేపట్టినను సంకలము
కాఁ జొచ్చెను. నాలోపములనుండియుఁ బాపములనుండియుఁ గగ్రముగా నేను
తొలగిపోయి ఘంచిహర్షమునఁ బడుచుంటి నని గ్రహింపఁజాలితిని. అపరమేశ్వరుని

పవిత్రసాహాయ్యమువలన నేను బాల్యమునఁ దెలియక చేసిన దట్టముగాఁ జెరిగియున్న పాపములనుండి నాయాత్మను మెల్లగాఁ దప్పించి, నామాధ్యములో నద్భుతముగాఁ బ్రతిబంధకములై పడియున్న కష్టతములను జయించి, యెన్నిచిక్కుల నైనను బెట్టుకొనెయ్యాకర్షకములనుండి విడివడి యెన్నరానియిక్కటలకు లోనగుచుఁ గ్రామకృమముగా జయమును బొంద సాగితిని. నాదుస్వభావము లన్నియు లొంగదీయబడెను. అరిష్టాద్యము యొక్కతీవ్రత యణింపబడెను. అంతరాత్మ తనయెప్పటియున్నతపదణియం దుంచబడెను. ఐహికవిషయములు బలవంతముగా నాకర్షించుట మానెను. పరమాత్మయే నాకు పౌఖ్యము నానందము నొసంగుపూరి పయ్యెను. ప్రియమతవలె బ్రాహ్మగర్వము నాసత్యగర్వమును నాకు నేర్పి మానవశిథిని బోధించెను. ఈశ్వరునిదయయే, మనుజుఁడు చేయవలసినయర్హకృత్యము లేవి యున్నవో వానిని నే జేయుటకు బురకొల్పెను. అదియే నాకార్యములలో నా కత్యంతసహాయముగా నుండెను. ఆయీశ్వరునిప్రేమయే సత్యమైనయీశ్వరభక్తులగుమిత్రులను సమకూర్చుగా వారిసంఘమే నాకు సంతోషదాయకమై కార్యాచరణమునకుఁ దగినశక్తి నీయఁగా వారితోఁ గూడి మాయంపటితండ్రియు నైన సర్వేశ్వరుని సంఘముగాఁ జేరి యానందములో మునిగి పార్శ్వనఁ జేయుచుంటిని. నాహృదయ మెంతో యెక్కువగా మాతిపోయెను. సత్యమును నేను కనుగొంటిని కదా యని నాహృదయములోఁ గలిగినయానందమునకు మేలి లేదు.”

ద్వి తీ య ప్రి బో ధ ము .

ఇ ట్లుండఁగా దేవేంద్రనాథమహర్షిని సత్యాప్రేమణుల కై మేలుకొల్పిన వేటొకసంగతి జరిగెను. స్వభావసిద్ధముగా నేదియో తలపోయుచు నొంటరిగాఁ గుర్చీలో నతఁడు కూరుచుండి యుండఁగా, వాయువశమున నొకసంస్కృతగ్రంథములోనిచినిగి పోయినపుట యెగిరిపోవుచుండెను. అం దేమి యున్నదో యని చూచుట కై దానిని బ్రే కెత్తి చూచి దానియర్థమును బూర్ణముగా గ్రహింపఁ జాలక తనగృహాచార్యున కిచ్చి సాయంత్రము తాను వచ్చులోపల నర్థము వ్రాసి యుంచు మని చెప్పెను.

దేవేంద్రనాథుఁ డిప్పుడు తనబ్యాంకులో సహాయకోశాధిపతిగా నుండి వడ్డీవ్యాపారము చేయుచుండెను. ఇప్పటి యాతనివయస్సిర్యదియొక్కవత్సరములు. నాఁడు భదిగంటల కఠిండు తనపనినిమిత్తము బోయి సాయంత్రము వాడుకవేళకుఁ బూర్వమే కోశాధిపతిగా నున్నయతనిపనితండ్రి యగుమహారాజారామనాథటాగోరు సి. యస్. ఐ. అను నాతనికడ సెలవుఁ గైకొని వెంటనే తనపండితునికడకుఁ బోయి దానియర్థ మడుగఁగా నాతనికి బోధపడలే దనియు, బ్రహ్మసమాజకార్యదర్శి యగుపండితరామచంద్రవిద్యావాగీశునికడ కరిగిన సర్వమును నులభముగాఁ దెలియఁ గల దనియుఁ జెప్పఁగా నాతని కడకుఁ బోయి దేవేంద్రనాథుఁడు పశ్చింపఁగా రామచంద్రవిద్యావాగీశుఁ డది చూచి ఈకోపనిషత్తులోనిశ్లోకము లని వెంటనే తెలియఁబఱచి వానియర్థమును స్పష్టముగాఁ దెలియఁ జెప్పి యాశ్చర్యతత్వమును నవి బోధపఱచు నని పలికెను. అందు మొదటిశ్లోక మిక్కిందిది:—

శ్లో॥ ఈశావాస్య మిదగ్ సర్వం యత్క్రించ జగత్యాం జగత్

తేన త్యక్తేన భజ్జీహాకి మాగృహః కస్యస్విధనమ్.

[జగత్తునందలిసర్వము నీశ్వరునిచే వ్యాప్తమై యున్నది. దానియందు మమత్వమును విడిచి యానందింపుము. ఎవరిధనము నపేక్షింపకుము.]

ఈశ్లోకార్థములు దేవేంద్రనాథునిహృదయము నాటెను. వెంటనే యతఁడు సంస్కృతవిద్యను జక్కగా నేర్వ నారంభించి యింతటిజ్ఞానధనముతో దులదూఁగుచున్న యుపనిషత్తులను సంపూర్ణముగా గ్రహించుకోరికతో రేయింబవట్టు మితిలేనివ్యాసంగముఁ జేయ మొదలుపెట్టెను. దేవేంద్రనాథుఁ డిదివఱకే పశ్చిమదేశతర్కశాస్త్రముల సారమును గ్రహించి యుండి, యుపనిషత్తులు వేదములతోలిభాగములవలెనే యనేక దేవతారాధన మంగీకరించు నని భావించి వానిని జూచుటయే మానివేసెను. ఇప్పుడన్ననో రాజారామమోహనరాయలచే స్థాపింపఁబడినబ్రహ్మసమాజమున కాచార్యుఁడుగా నున్నపండితరామచంద్రవిద్యావాగీశులయనుగ్రహముచే నుపనిషత్తులు బోధించి చెప్పినజ్ఞానములో మునిగిపోయి, యంత్యకాలమువఱకును వానిని జుచ్చుటయే జ్ఞానదాయకముగా నెంచి యతఁడు కాలముఁ బుచ్చెను. ఇది యంతయు జరిగినవత్సరము 1888.

ప్రయత్నము.

దేవేంద్రనాథుఁ డిప్పటికే దైవావేశము గలమహానీయుఁ డనియు, సత్యమతబోధకుఁ డనియు నెల్లవారితో నంగీకరింపఁబడి ప్రిసిద్ధి కెక్కినను, 1839 వ సంవత్సరములో నతఁడు తత్త్వబోధినీసభ యనునొకసమాజము నేర్పఱచెను, ఇందు నిత్యమును పత్తి కలఁ జనువుచుండుటయు, ప్రతివారమును నాచములు సల్పుచుండుటయు, నెల కొక సారి యీశ్వరప్రార్థనము జేయుచుండుటయు జరగుచుండెను. మొట్టిమొదట దేవేంద్రనాథుఁడును, అభిబాల్యస్నేహితులు తొమ్మిండుగురు గలిసి యొకచిన్నసమాజముగాఁ జేరి దేవేంద్రనాథునిగృహములోనే యొకగదిలో సమావేశ మగుచుండిరి. అయినను కొలఁదికాలములోనే ఘనులు సంపన్నులు నగుప్రిసిద్ధపురుషు లీసమాజోద్దేశములు విని యుండుఁ జేర మొదలుపెట్టిరి. అందు వర్ధమానమహాఠాబాధిరాజబహుదూరు, నాఁడ్విష రాజా శ్రీశచంద్రారాయలు, భూకైలాసపురీపరిపాలకు లగుశ్రీరాజా సత్యాశ్రమిణుఁ డాలో మొదలగువారు ముఖ్యులు. ఆసమాజోద్దేశములను సర్వజనులకును చెలియఁబఱుచుటకై యతఁడు తత్త్వబోధినీపత్తిశ్రియనుదానిని బంగారీభాషలో నధుపసాగెను. అది యిప్పుడు సైతము మాసపత్తిశ్రిక గా నడుపఁబడుచునే యున్నది. ఇట్లుండఁగా నాసమాజమహాత్మ్యము మొదట 1842 వ వత్సరమునఁ గాని జరుగ లేదు. అప్పటియు ద్యోగస్థుల కందఱకు నాహ్వానపత్తిశ్రిలఁ బంపినప్పుడు కలకత్తానగరమున తత్త్వబోధినీసభ యనునొకసమాజము కూడ నున్నదా యని యాశ్చర్యపడఁ జొచ్చిరి. వా రదివఱకు దానిపేరే విని యుండ లేదు. ఈచిత్రమును వేడుకతోఁ జూచుట కైనను ననేకులు వాఁటిసభ కేగి యుండిరి. అప్పటినుండియు సభ క్రమక్రమమున స్పృధి యయ్యెను.

కార్యారంభము.

ఈసంవత్సరముననే దేవేంద్రనాథటాగోరు ప్రప్రథమమున బ్రహ్మసమాజమును నందర్పించెను. అప్పుడు బ్రహ్మసమాజము బలియ మగుసంఘముగా నుండలేదు. ప్రతి వారమును వేదమంత్రములను గలిసి వడుపుటకును, ప్రార్థన చేయుటకును మూర్తియు పొందులు కూర్చునుండి. ఇప్పుడ సమాజమున కేగి యచ్చటివాదములను, వేదపారాయణ

ణమును, ఉపన్యాసములను వినుచుండెడివారు. అందు జేరినవారికి బోయిన జేమియు లేదు. ఏవిధ మైనప్రమాణములు గాని నిబంధనలు గాని లేవు. అప్పుడు సమాజమునకు వచ్చెడివారిలో జాలముంది తమయిండ్లకడ విగ్రహారాధన చేయువారుగానే యుండిరి గాని సత్య మైనయోశ్వరోపాసనను గ్రహించి యుండ లేదు. ఇట్లు పరిస్థితు బ్రహ్మసమాజముతబోధకుఁ డగు శ్రీపండిత శివనాథకాస్తిగారు, ఆకాలమునందలిబ్రహ్మ సమాజస్థితిని గూర్చి వ్రాయుచున్నారు. మొట్టమొదట శ్రీరాజారావుమోహనరాయలు బ్రహ్మసమాజమును 1828 వ పత్సరములో స్థాపించి రెండుసంవత్సరములవెనుక నొక మందిరమును గట్టించెను. అప్పటినుండియు నతనిసహాయగా నున్న పండితరామచంద్ర విద్యావాగీశుఁడు తనశక్తి కొలందిని బాటుపడి దానిని నిలువబెట్టెను. ఆతఁడంత ప్రయత్నించినను సమాజము చురుకుఁదనము లేక యేకేటను హీనదశను బొందుచుండుటచే నెంతయు విచారించుచున్నయవసరమున, దేవేంద్రనాథుఁడు వచ్చి బ్రహ్మసమాజమునఁ జేరి తనవర్తనమును దానియధీనము జేసి తనయావచ్చుకొని వినియోగించి సమాజాభివృద్ధికై బాటుపడెన నని వాదనాము జేసినప్పుడు విద్యావాగీశునకుఁ గలిగినయానందమునకు మితము లేకపోయెను. మతావేశమును, ధీరచిత్తమును, సత్వభావమును, శాంతి, హృదయమును, గాంభీర్యమును, పాండిత్యమును గలప్రసిద్ధి జెందిన దేవేంద్రనాథ టాగోరు సమాజమున నెప్పుడు చేరెనో, యప్పుడే యది బాగుపడిన దనుటకు సందేహము లేదని విద్యావాగీశుఁడు తలంచెను. అంతకు ముందు బ్రహ్మసమాజ మున్న దనియే నల్ప రకును దలియకపోయినను, తత్త్వబోధనీసభకును, బ్రహ్మసమాజమునకును గూడ విద్యావాగీశుఁడే ప్రధానాచార్యుఁడుగా నుండుటచే దేవేంద్రనాథునికి దానివిషయము తెలిసి పోయి మాడ్చగ నే, తత్త్వబోధనీబ్రహ్మసమాజములకుభ్రోద్దేశము లన్నియు సమముగానే యుండినట్లు స్పష్టము కాఁగా నారెంటిని నతఁ డేకము చేసి తానే దానికి నిరంకుశాధికారి యై, కార్యనిర్వాహకుల నేర్పఱచి, తానే స్వయముగా నన్నివిషయములను బరిశీలించుచు, ముఖ్యకార్యముల నెల్ల నిర్వహించుచు, నెంతదశము కావలసినచిన్నను దానే దానిని భరించుచు, మానవత్తికి ను నైతము తనయాజమాన్యముకిందనే నడపించుచు, నీతిధర్మముగా సర్వవిధముల బాటుపడసాగెను. అప్పటిబ్రహ్మసమాజము మిక్కిలి యుత్సాహముతో నుండె నని యిదివఱకే వ్రాయఁబడి యున్నది కదా! దేవేంద్రనాథ

మహర్షియే యిట్లు వాసియుండును. “నేను మొట్టమొదట బ్రహ్మసమాజములో జేరి నప్పుడు, చరిత్రబద్ధవారమును గ్రహముగా సమాజమునకు వచ్చువారిలో నివ్వరు గాని విగ్రహారాధనమును విడిచిపెట్టుటకుఁ దగించియుండలే దని నాకుఁ దెలియవచ్చెను. ఇంతే గాక, సమాజవిధిప్రకారముగాఁ దమతమయిండకడ నీశ్వరోపాసనఁ జేయువారును నాకు గనబడ లేదు” అలోపములను సరి చేసి బ్రహ్మసమాజమును జక్కనిపునాదిపై నిర్మవఁ దెట్టుటకై యతఁడు 1848 వ సంవత్సరములో నీక్రింది బ్రాహ్మికప్రమాణపత్రికను నిశ్చయముగా స్థాపాజకుఁడుగా నుండఁ దలఁచినచరిత్రవానిచేతను సంతకము చేయించెను.

ఓం

నేటికి సరి యైన—వ సంవత్సరము—వ నెల—వ తేదీని నే నిందు మూలమున బ్రాహ్మమత మవలంబించుచున్నాను.

(1) సృష్టికర్తయు, రక్షకుఁడును, నాశకుఁడును, ముక్తిని ప్రసాదించువాఁడును, సర్వజ్ఞుఁడును, సర్వవ్యాపియును, అనందమయుఁడును, నిరాకారుఁడును, అద్వితీయుఁడును, అనుభవమేశ్వరుని ప్రేమించుచు, నతనికిఁ బ్రీతికరము లగుకార్యములు చేయుచు, వారాధన చేయుచుండును.

(2) సృజించబడినయేవదార్థమును గాని సృష్టికర్తగా దలచి నేను పూజింపను.

(3) నాకు దేహములో వ్యాధి కలిగి శక్తి లేక యున్నపుడును, లేక రోది యేని విచక్తు సంభవించినప్పుడును దప్ప, నేను చరిత్రదినమును, చరమేశ్వరునిమీఁది ప్రేమ గొఢపము గలహృదయముతోఁ బ్రార్థించక యుండను.

(4) సత్కార్యములను, జేయుటకుఁ బ్రయత్నింతును.

(5) నీతిబాహ్య మైనపాపకార్యములను వర్జించుటయందు నేను జాగరూకతఁ గలిగి యుండును.

(6) విషయప్రాబల్యముచే నే నేపాపకార్యముల నైనను జేయునపుడు పాప విమోచనముకొఱకై పశ్చాత్తాపము పడి యింక ముందట్టిదుష్కార్యములను మఱలఁ జేయ కుండుటకై ప్రయత్నముఁ జేయుదును.

(7) బ్రాహ్మమతాభ్యుద్ధికై ప్రతివత్సరమును బ్రహ్మసమాజమునకు శక్తికొలఁ దిని దానము చేయుచుండును. ఓయాశ్వరుడా! ఈబ్రాహ్మమతధర్మముల ననుసరించి చరిత్రంబుటకుఁ దగి శక్తిని నాకుఁ బ్రసాదించుము.

టం ఏ క మే వా ద్వి త్రి య మ్.

మొట్టమొదట దేవేంద్రనాథుడును, అతనిపియమిత్రులు పందొమ్మడిగురును ఈప్రమాణపత్రికపై సంతకముఁ జేసిరి. వీరందఱును పండితరామచంద్రవిద్యావాగీశుఁ డాచార్యుఁడుగా నుండఁగా బ్రహ్మసమాజమున నూతనపద్ధతులమీఁదఁ జేర్చుకొనఁ జూచి నాటిచరిత్రను గుఱించి పండితశివనాథశాస్త్రిగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు:—
 “బ్రహ్మసమాజ మీశ్వర ప్రేరిత మైనయన్యోన్యసోదరభావము గలపౌరమాధికసమాజముగా జేయఁబడుట కిదియే ప్రథమప్రయత్నము గావున 1843 వ వత్సరము మిగుల ప్రసిద్ధి నందిన దయ్యెను. నాఁ డీయరుదినామాజికులను, తత్ప్రవీర్ణసమయమున కర్హ మగుదుల భరించి, యాచార్యుని సమీపించి, భక్తి పూర్వక మైనభయముతో శాప్రమాణపత్రిక లోనిపవిత్రవాక్యముల నొక్కొక్కరుగా నేగివదించుచుండఁగా, వృద్ధుఁడైనయా యాచార్యునిపనులు కరగి, వర్ణనీయును కానిలోనియానందము పొంది పారలిపోఁగా దానిని పట్టఁజాలక బాలునిరీతిగా నతఁడు కన్నీరు పాటుచుండఁగా విలపింపసాగెను. అందుచే నతఁడు తా నాదినమునఁ జెప్పఁ దలచుకొన్న మతవిషయకోపన్యాసము నెంత మాత్రము చెప్పఁ జాలక, వెక్కిరిచిక్కి యాకర్షించించుచు మతమియుఁ బలుక లేక, ఆరామమోహనరాయలే యాదినమున నుండియున్న నెంతసంతోషముగా నుండును!”
 అని మాత్ర ముమహానుభావుఁడు పండితరామచంద్రవిద్యావాగీశుఁడు వాపోయెను! ఈతరుణమున ‘రామమోహనరాయలు’ అన్నతోడనే మే నెల్ల జుదరించుచున్నది కదా! తనసోదరు లందఱును విగ్రహారాధనలో మునిగి యుండి సర్వ మైనయాశ్వసుని మఱచి పోయి యజ్ఞనాభిలోఁ బడి యుండఁగాఁ జూచి విచారించి తనమాతృదేశమును వేఱు పురు గై దొలిచి వేయుచున్న యీవృత్తిమారాధనను నిర్మూలము చేయుటకై యహోరా త్రములు పాటుపడి, బ్రహ్మసమాజ మనెడిసద్బీజమును మాత్రము నాటి పిన్న మొలకను గావించి దానికి జిన్నతనములో నమస్త విధోపచారములును జేయుమహాభాగ్యముఁ బొంద వుండఁగ నే యారాజారామమోహనరాయలు విదేశమున నస్తమించెను. ఆమహా మహుఁడే యీసమయమున నున్నచో దేవేంద్రనాథునియొక్కయు, విద్యావాగీశుల యొక్కయు సత్ప్రయత్నములఁ జూచి తాను వసినమొక్కను పెంచెడిదఱులు కలిగిరి కదా యని యెంత సంతోషించి యుండును! అది నాశము కా వుండునట్లు మిక్కిలి యపేక్షతోఁ బాటుపడి పెంచి తనవార్ధక్యమున బాలదేవేంద్రనాథున కొప్పగించి క విద్యావాగీశుని మనము వేనోళ్ళు బొగడినను తీరదు కదా!

ఇట్లుండగా 1844 వ సంవత్సరములో దేవేంద్రనాథటాగోరు వేదాంతము చేప్పుటను, ఉపనిషత్తులసార మగునీబాహ్యముతమును బనులకు బోధించుబోధకుల కభ్యాసము చేయించుటను శత్రువోధినీపాతశాలలో నొకదానిని స్థాపించెను. మఱు గుటిసంవత్సర మతఁడు నల్లగువిద్యార్థులను జేరియొకవేదమును బూర్ణముగాఁ బఠించి, శత్రువాస్త్రమును గలతొట్టకై కౌశిపురమునకుఁ బంపెను. ఇంతయునుండఁ జరిపినసంగతుల నన్నిటిని బట్టి యంతఃపుటను బ్రహ్మసమాజము పూర్తిగా వేదము ననుసరించునది యని స్పష్టపడెదొన్నది కదా. ఇప్పటిప్రహ్మసమాజ మన్ననో ధారాళ మై, యనేక మతములనుండి వాస్తవముల నేర్చి కూర్చినది యైనను మైయున్నది. ఇంతశత్రువాస్త్రము నకు పోతు విప్పటివా రంధపాఠ్యముగా నేవీయో యొకమతగ్రంథము దోషరహితమై యమోఘ మైన దని తలంచుటయే. ఈయభిప్రాయము దేవేంద్రనాథునిహృదయము నుండి తొలగించి నైచెనుననుయమును తెంటనే సంపాదించి మద్యెను.

ఈవిషయ మిట్లుండగా నాకాలములోఁ బశ్చిమదేశములనుండి యీదేశమునకు వచ్చియున్నక్రైస్తవమతబోధకులు తమయాచచ్చత్తులను వినియోగించి హిందువులను దమమతస్థులనుగా మార్చులెనని విశ్వప్రయత్నములను జేయుచుండిరి. ఇట్లు తమకార్యమును వారు కూశితనమునఁ గొడు జంకు లేనివారై చోకిరాచకృత్యములకు మైత మొసగిట్టి నీతివిమూరులై హిందూబాలకులను బాలికలను గూడ వారి పాతి తల్లిదండ్రులయనుమతి లేకయే యెత్తుకొనిపోయి, ధనాదీకములను జూపి యాశ గొల్పి తమమతములోఁ గలుపుకొనుచుండిరి. ఒకసాఁడు రాజేంద్రనాథసర్కార్ ను శతఁడు దేవేంద్రనాథునికడ కరిగి తనభార్య పోద్యులమునఁ గ్రైస్తవమతములోఁ గలుపుకొనఁ బఠిన దనియుఁ దనకుఁ గలిగినవిపత్తును గూర్చి తెలియఁబడచి కన్నుల నీరు జొటజొట రాల విలపింపఁగా సహజకోమల మగుహృదయము గలదేవేంద్రనాథునిమనసు కరఁగఁగా హిందూసంఘమునకుఁ గలుగనున్నయీపత్రిత్యక్షక్షయరోగమును తీతము గావింప నాతనికి వెంటనే దృఢనిశ్చయము కలిగెను. ఈక్రైస్తవదౌర్జన్యములను నిర్మూలించుటకై యతఁడు హిందూబాలకుల మిషనరీపాతశాలల కంపుచున్నంతకాలము నీదురస్థి తొలగి పోనేర దని యెంచి 'హిందూహితాధివిద్యాలయ' మనుపాతశాలను స్థాపించుటకై పెక్కుజమీందారులసాహాయ్యమునఁ జాల ప్రయత్నములు చేసి కిక్కురికములోనే యాకార్యమును గొనసాగించెను. ఈసందర్భమునఁ బూర్వ మతనిమతాభిప్రాయములను జూచి పరమశాస్త్రవసమాను లైనపూర్వోచారపరాయణు లందఱు నీరని కమితసహాయ మొనర్చి రని తెలియ పడుచున్నది.

క్రైస్తవదౌష్ట్యములనుగూర్చి జనులకు బోధించుటకై దేవేంద్రనాథుడు గొప్పసభలను జేసి హిందువులు క్రైస్తవులగుటచే సంభవింపఁ గలనష్టములను విప్పి చెప్పి నారంభించి, మనయువనిపక్షములో నెట్టిమతము చెప్పఁబడి యున్నదో గంభీరముగా నన్నియోటుల నుపన్యసించుచు నెల్లవారును దిమితమిట్టలను గాపాడుకోఁ దగినసమయము వచ్చినదని హెచ్చరించుచుండెను. అట్టియాపత్కాలమున బ్రహ్మసమాజీకులు చేసినమహోపకారమును మఱియఁ జూలక, యదివఱకు గన్యముగాఁ జూచినబ్రహ్మసమాజమును స్వదేశోద్ధారణమునకై జన్మించినదానిని గా భావించి సంగదేశస్థులందఱును దమయాదరణయుఁ జూప సాగిరి. ఇన్నివయనిమిదవయేటనే, యనన్యసామాన్య మైనకత్తితో దేవేంద్రనాథు డీఘనకార్యములను నిర్వహించుచు జనులచే విమతిఁ బడయు చుండఁగా 1845వ సంవత్సరమున నాతనితండ్రి యగుద్వారకపాథులగారు సీమలో వృత్తి కెందె ననుకతీరవాన్త విసవచ్చెను.

ఈశ్వరదత్త గ్రంథమంతోధనము.

చతుర్వేదపఠనమునకై దేవేంద్రనాథుడు నల్వరువద్వారకల గాఢికాపురమునకు బంపె నని తెలిపి యుంటిమి కదా! అట్లు పంపఁబడినవారు:—పండితఆనందచంద్ర వేదాంతవాగీశుడు 2 పండితరామనాథుడు 3 పండితశర్మరుడు 4 తారకనాథభట్టాచార్యుడు ననువారు. అందు మొదటియతఁడు వేదాంతశాస్త్రమును, ఏబదిరెండుపనిపత్తులు గలయధర్మవేదమును స్థముతోఁ బరింప నాజ్ఞాపించఁబడెను. తరువాతివారు మువ్వరును ఐదుసగా ఋగ్వేదసామములఁ గూలంకపముగాఁ బరింప నియమింపఁబడిరి. వేదాభ్యాసాంతరము వారు బ్రహ్మసమాజాచార్యులుగ నియమింపఁబడిరి.

ఇట్లుండఁగా బ్రహ్మసమాజస్థులకును క్రైస్తవపులకును పూర్వమువలెనే పెద్దకలహములును వాదప్రతివాదములును పొసఁగెను. క్రైస్తవు లెన్ని తెలింగుల బ్రహ్మసమాజ మతమును ఖండించుచు వచ్చినను దానిబల మెంతమాత్రమును తగ్గక క్రమక్రమముగా నున్నతస్థితీకే వచ్చు చుండెను. అయిదుసంవత్సరములలో సామాజీకులసంఖ్య 63 నుండి 573 వఱకును పెద్ది యాటఁ జూడగా దేవేంద్రనాథుఁ డెంత పాటు పడి యుండునలెనో నుల్లభముగాఁ దెలియ నగును. అయినను క్రైస్తవు లొకవిషయమున బ్రహ్మసమాజమున కెంతో మేలు చేసి రనియే చెప్పవలసి యున్నది. ఇంతవఱకును బ్రహ్మ

సమాజములు వేదములు దోషరహితము లై యమోఘము లైన వనియే నమ్ము చుండిరి. క్రైస్తవమతప్రచారకుఁ డగు డాక్టరు డెఫ్ దొరగారు బ్రహ్మసమాజములు వేదముల నీశ్వర దత్తము లని నమ్మి యవి దోషరహితము లని చెప్పెడిగుర్జివేదాంతము లని హేళనము చేయుచు నొకపత్రికలో వ్రాసినప్పుడు, బ్రహ్మసమాజములో వేదము యెడల మగునా కాదా, అందు చెప్పబడిన వన్నియు సత్యము లగునా కానా, యనుశంకలు కలిగి, వాదములు ముదురుసాగెను. వేదములను బరిశోధించి మిగులప్రసిద్ధి కెక్కిన అక్షయ కుమారదత్త పండితు డీవఱకే వేదములలో సర్వవిషయములును పరమప్రమాణముగా నంగీ కరింపఁ గూడ దని వాదించు చుండెను. దీనికిఁ దోడుగా దేవేంద్రనాథునిహృదయ ములోఁ గూడ ననుమానము కలిగి చతుర్వేదములను బఠించి యున్న వైనఁ బేర్కొనఁ బడినపండితుల నొక్కసంఘంఁ గూర్చి వేదములయొక్కసత్యమును గూర్చి చాలకాలము వాదములు సలిపి పిదప నట జేరినపండితులయభిప్రాయము నడుగఁగా, పరస్పరవిరుద్ధము లై, సత్యమునకు దూరము లైనయెన్నోయంశములు వేదములలోఁ గానవచ్చుచుండుట చేత మనము వానిని పరమప్రమాణములుగా నంగీకరింపఁ జన దని యొకకంఠ్యముగా న్యాయైకదృష్టితోఁ దమహృదయమును నెల్లడించిరి. ఇది జరిగిన 1850వ సంవత్సరములో దేవేంద్రనాథుఁడు వేదములపై దనకుఁ గలప్రామాణికబుద్ధిని వదలివేసి యం దెంతఱకు సత్య మున్నదో యంతఱకే మనము గ్రహింపవలెను గాని మనయంతరాత్మబోధముల కును హేతువాదములకును బ్రత్యక్షవిరుద్ధములుగా నున్నపక్షమున మనము వానిని విసర్జింపవలసినదే యని వక్కాణించెను.

ఆసంవత్సరముననే యెల్లరచేతను మిక్కిలి కొనియాడఁబడిన “బ్రాహ్మసమైక్యము” అనుగ్రంథమును దేవేంద్రనాథుఁడు రచించెను. అది హిందూధర్మశాస్త్రముల నన్నిటి నుండియు నేర్చి కూర్చినరతనాలహార మని చెప్ప నొప్పును. అక్షయకుమారుఁడు వార్యు యుండఁగా దేవేంద్రనాథునిచే ననగళధారగాఁ జెప్పబడి మూడుగంటలకాల ములో గ్రంథము ముగింపఁబడెను! ఆగ్రంథము నొక్కసారి చూచినవారి కందఱకును మహర్షి యొక్క విద్యావ్యాసంగమును, అమితజ్ఞాపకశక్తియు నెల్లడి కాక మానవు. హిందూమతసారి మంతయు నందులో వడగట్టి దింపఁబడినది. మొట్టమొదట సంస్కృతము లోను బంగాళీలోను బ్రయోగింపఁబడి యాగ్రంథముయొక్కప్రాశస్త్యమును గనుపెట్టి యెన్నిభాషలలోనో దానిని బ్రకటించి యున్నారు. అది తెనుఁగునైతము ప్రక

టింకుబడి యున్నది. ఆగ్రంథముయొక్కయనబంధములో బ్రహ్మసమాజమతమున కీక్రిందివి ముఖ్యగ్రంథము లనీ పోయిబడి యున్నది.

బ్రాహ్మధర్మబీజము

(1) బ్రహ్మ నాచీక మిద మగ్గి అసీ నాన్యతో కిచ్చనాసీ త్తదిదం సర్వ మస్మజత్ అనగా బ్రహ్మ మొక్కటే యాదీయం దుండెను గాని వే తీదియు లేదు. ఆబ్రహ్మమే యీసమస్తమును సృజించెను.

(2) తదేవ నీత్యం జ్ఞాన మనంతం శివం స్వతన్త్రం నిరయన మేక మేవాద్వితీయమ్ సర్వవ్యాపి సర్వనీయన్త్రౌ సర్వాశ్రయి సర్వైద్ సర్వశక్తిమత్ ధునిం పూర్ణ మప్రతిమమ్.

అనగా ఆబ్రహ్మము నీత్యము. జ్ఞానస్వరూపము. అంతము లేనిది. మంగళ స్వరూపము. స్వతంత్ర మైనది. ఆనయవములు లేనిది. రెండు గాక యొక్కటి యైనది. ఆంతటను వ్యాపించి యన్నింటిని నియమించునది. అన్నిటి కాశ్రయ మైనది. సర్వజ్ఞతయు సర్వశక్తియుఁ గలది. కాశ్వత మైనది. పూర్ణ మైనది, సమానము లేనిది.

(3) ఏకస్య తస్యై వోపాసనయా పారతిరిక మైహికాచ్చ శుభ వృక్షతి.

అనగా ఒక్క ఆబ్రహ్మమునే యుపాసించుటచేత నైహికాముష్మికనుభవముల కలుగుచున్నవి.

(4) తస్మిన్ప్రీతి స్తస్యప్రియకార్యసాధనంచ తదుపాసనమేవ.

అనగా నాబ్రహ్మమును ప్రేమించుటయు, తస్మిన్ప్రీతికరము లైనకార్యములఁ జేయుటయునే దానిని పొందించుట యగును.

గీ. ఒప్పుగా నీతు లెన్నెనిఁ జెప్పనచ్చుఁ

జెప్పినట్లులె 'కార్యముల్' చేయ నగునె?

లోన జైతును నొకరీతిగానె నడుచు

వాడె లోకైకపూజ్యుఁడు, వాడె ఘనుఁడు.

అనాథాభ్యుదయము.

ప్రథమరంగము—శయశయందీరము.

(ఒకవిర్రవీరుడు ప్రభాతకాలమునఁ గన్నుల నులుముకొని లేచుచు)

చ. అనదను నాకు దిక్కగుట కన్య లేఁ కెవ్వరు లేరు భాగమే.

ల్లరు భవదీయపాపయుగశంబున నిచ్చలు నిల్చి మొండినై

లేనువున నిట్లు ప్రాణములఁ దాల్చి చరించుడుచుంటి నయ్య నే

గను కృపఁ జూచి నాడుకడగండ్లఁ దొలంగఁగఁజేయు మీశ్వరా!

అక్కటా! యెంతటిదలవంతముగా నిద్రింతు నన్నను నిద్ర పట్టకున్నయది. హా! జీవితమా! సంతోషాంబుధి నోలలాడఁదగునీవు నేఁడు శోకపిష్టాని బాల్పడి కృశించ నలసివచ్చెను గదా! సకలైశ్వర్యంబుల ననుభవించుచు మహాదాస్థ నుపొంగఁ దగునీకు నేఁడు కడుపొర భుజింపక కన్నులార నిచ్చింపక మనసార సంతసింపక కాలంబు పుచ్చుట తప్పింపెను గదా! అయ్యో!

సీ. సుమత్యలను జేరి సుఖియింపఁ దగు మేను బండనేలల నిట్లు పండలనె

సరసస్థలాపముల్ సలుపఁదగినజిహ్వ యాగ్త నాశంబుల నాగ్ధ్వలనె

పతిపాదనేషలఁ బచరింపఁదగుకేలు కఠినవ్రతంబులఁ గండవలనె

చెలువునిమన్ననఁ జెల రేగునెలప్రాయ మొరులదూషణముల నొందవలనె

అతులసౌభాగ్యవైభవోన్నతులఁ దనరి

సౌఖ్యవాంఛిఁ దేరెడుజన్మ మిట్లు

బూదఁ బోసినపన్నీటిపోక్కి యయ్యె

కాల మొకరీతి నుండదుగాదె జగతి?

హా! క్షారమా! నీ నెప్పటికైన నుపశమింతు వేమో యని తలంచుచున్నకొలది నయ్యె మా నానాటికి వృద్ధి యగుచుంటివి. అయినను నిన్నన నేల? నేనే నిన్ను వీడఁజాలమంటిని. కట్టా!

సీ. ఆటపాటల నాడి యార్తి నీడెద నన్న, తోడివారలు నన్ను గూడ రారు
మాటలచేత నారాట మణితో నన్న, నోరు లెవ్వరును నాడుదకి రారు
శుభకార్యముల కేగి శోక మార్చెద నన్న, నందుల నాకు నష్టతల నీరు
బండుగులమ జేరి వంత బాసెద నన్న, నెలమి వారలు నన్ను బిలువబోరు

గోరుచుట్టుపై రోకటిల గుమ్మనట్లు

సంఘమందలి యీదురాచారసమితి

వాయవస్థకు దోడయి నాదుద్యుఖ

మంతకంతకు నభివృద్ధి నందజేయు.

హా! సంఘవ్యాఘ్రునూ! మాబోటిదీసురాండ్రును హింసించుటచేసి నీకుకీ కట్టి
సంతుష్టి కల్గు? ఏమీ!

చ. పురుషుడు భార్య పోవునెడ మూడవనాడె పునర్వవాహుడై

తదుణిని గూడి తా గడుముదంబున నుండగ ధర్మశాస్త్రములో

పరి యను గాని, బాల్మయున బానకు నాఘుడు వోవు నేనియున్

బరమనిషేధమా? కరముపాపమా? నెండియుఁ దెండ్లి యైనవోన్

అక్కటా! హైందవసంఘమా! అంతపక్షపాతము నిన్నిపుడు వదలనేరకున్నను
మా కంతస్వేచ్ఛ నీ విప్లు దొంగజాలక యున్నను, ముమ్మల నొక్కింత గౌరవింప
నైనను రాదె? మే మంతకనిష్ఠుల మైతిమా? అంతకొఱగానివారల మైతిమా?

సీ. పాణిప్రియుం డగుభర్త గతించినఁ, బడతికి సర్వైకభర్త లేడె?

శుద్ధమామంగళ సూత్రంబు వోయినఁ, దుడుకికి ధర్మసూత్రంబు లేదె?

భాగ్యభోగైకసంపత్తి యుండకయున్న, భామకు నుగూసంపత్తి లేదె?

చెరువంపుకుంకుమతలక ముండకయున్న, లలనకు మానతిలకము లేదె?

యవని బాగ్రిపంచసౌఖ్యంబు లందకున్న

నాతికి ఘనమనుష్యజన్మంబు లేదె?

విధికృతంబున నక్కటా! విధవ యైన

వనితకు నీ యటంచును వినుతి లేదె?

కావున వీనిచే నైన నిమ్మానాతు లొక్కొంత మాననీయలు కారే? అయినను విద్యావిహీనవై స్వాధ్యపరాయణతానీతవై ధనాపేక్షాపరగృహనై యున్న నోసంఘమా! నిన్నన నేల?

(గణియఁ దీసినగర్వని విని యులికిపడి) అదే! తెల్లవారినదా యేమి? మాయవ్వు వీధిలపు దీముచున్నది. ఇంకను నెంతయో రాత్రి! యున్న దనియెంచుచుంటిని. విచారసాగరంబున మునింగియుంటుంటేసి నావీనులకుఁ గోడికూత యైన వినఁబడలేదు. ఇంక లేచి యింటిపనుల నిర్వర్తించుకొనుచు నైన నాదుఃఖభారము నడంచుకొందును గాక!

(అని లోనికిఁ బోయి నేపథ్యమున) హా! పొరపాటున వచ్చితి. పొరపాటున వచ్చితి. తండ్రి! నన్ను తుమింపుమా. (అనుచు మఱలఁ బ్రవేశించి) హా! తండ్రి! ఈదురదృష్టవంతురాలిని జూచి యే మనుకొంటివి?

ఉ. “ఏమె దరిచుగిరాల! యిటు లింకను తిన్నగఁ జెల్లవారకుం

డేమి మునింగిపోయినటు లీ వెగులైతి? యెట్లుమెన నీ

మోమును జూడనయ్యె మునుముందుగ నయ్యయె! నేడు నాకుఁ గీ

డేమి తటస్థమానొకద! శ్రీహరి! శ్రీహరి! పాహి పాహిమాం”

అని నన్ను దిట్టుచు నీభావిస్థితికై విచారించుచు దైవమును స్మరించుచు మోమటు వెట్టుకొని పోయితివా? అక్కటా! తిర్యగ్జుతువులకంటెను మే మెట్లు మైతిమా? కలకటా! ఇతరులవలెనే మేమును పుట్టితిమి కదా! ఇతరులవలెనే మేమును మానవులమా కదా! మ మ్మంతనీచముగఁ జూడ నేల?

(శ్రీహరి మభినయించి) హా! ఏమీ! మఱల నెవ్వయ్యెవాక్కులు వినవచ్చుచున్నవి. కర్ణకశోరంబు లగుజనకునివాక్కులె నాహృదయమును భేదించుచుండ, పిడుగుపంటి మాజననివాక్యంబులుగూడ విననయ్యెడివి. జననీ! ఏ మనుచుంటివి?

ఉ. “ఓసియభాగ్యురాల! యరుశోదయమై యొకజాము దాటె, నీ

వీసరి కైన లేచి గృహకృత్యములన్ జరియింపవైతి వే

మే! నుకుమారముల్ బలిసి నే? యవి యెల్లను మున్నె చెల్లెగ

డే! సరిలే! పనుల్ సలుపు, మింటను నెట్టిది యట్టె యుండఁగా”

అనియా? హా! తలిదండ్రులారా! మీ కానందము గల్గించుటకు మాటుగ దుష్టామును కోర్కెమును జనింపజేయుచు మీకు హృదయశల్యమై జీవించియుండుటవలన ఫలం దేమి? హా! బంధుగులారా! మీకు మానసియను కాఁజాలవిదానను మనినను ప్రియోజన మేమి? హా! సంఘమా! నీకు దూర్మ మైనదానను బ్రతికియుండియు నుపయోగ మేమి? హా! లోకమా! నీకు నిష్ప్రియోజనకారి నగుదానను ప్రాణయుక్తనై యున్నను గార్హ మేమి? మిమ్ముల నందఱు నింక నేమన్న నేమిలాభము?

సీ. నాపాపకర్మంబు లీపంట లీయంగ, జనవిరో! నిను నింద సలుప నేల?
నాపాలిభాగ్యంబు లీపగిదిని నుండ, జనకుఁడా! నిను నింద సలుప నేల?
ఈనుదుట విధాత యీవాశ్రిత వ్రాతయంగ, సంఘమా! నిను నింద సలుప నేల?
నాబాతకము దుష్టభాజనందై యుండ, సర్వేశ! నిను నింద సలుప నేల?

మిమ్ము నిందింప నేమిఫలమ్ము దక్కు?
తెగువజేసి యెట్లెట్టో యీ దేహమందు
వాంఛ బోనాడి మున్నె యీప్రాణములను .
వదలకుండుట నాదియే మొదటితప్ప.

అయిన నిష్కమమార్గము మించిన దేమి? (అనిగొంతున కురి వోసికొని)

న. పొలతికి భర్త వోవునెడ భూతలమం దినుమంతగౌరవం

బలవడనేర దయ్య పరమాత్మ! కృపాకర! దీనరక్ష! ని

ష్ఠులమగుజీవనంబు గడపంగ నిఁ కేటికి? నిన్ను జేరఁగాఁ

దలఁచితఁ జేరదీసి నను ధన్యంగఁ జేయుము వేగ మిత్తఁకన్ .

(అని దిగించుకొనఁబోయి) అయ్యో! కంఠము నొప్పియొత్తుచున్నది. కరము లేలాకో వెనుదీయుచున్నవి. దిగువు నడరాచున్నది. ప్రాణము తనువును బాయుట కిచ్చగించుట లేదు. ఓజీవమా! నీ కింకను నేపై నఘనకార్యముల నొనర్ప వాస యున్నదా యేమి? లేకున్న నీ కీదేహముపై నింతకాంత యేల? అవును. కా కేమి?

ప్రథమ రంగము.

ఆ. వె. తుదజింతు వైన ఊణితలంబున

స్త్రీయధగ్మ మెంచి జీవనంబు

సలుపుచుండ మనుజుజన్మ మెత్తియు నేను

బ్రదుకువైన నాన వదల నగునె?

సీ. అఖిలశాస్త్రంబుల వధ్యసింపఁగఁజాలు సేనమాన మైనమానసముతోడ

సృష్టిచుహేమల గని శృప్తి నొందఁగఁజాలు కమనీయ నేత్రయుగంబుతోడ

సర్వోత్తము లగుచరితముల్ విమటకు నలరారుకన్గద్యయంబుతోడ

వరమపావనములొవాక్కుల స్మరియింప నగునట్టిజిహ్వోందియంబుతోడ

తనరుచుండెడునుత్కృష్టతనవునందు

నాశ్రయో! నిన్ను గూర్చుట యరసిచూడ

నెన్నిఘనకార్యముల నీవు పృథివిపైని

జేయఁ బరమేశ్వరుండు సృజించెనొక్కొ!

మఱియుఁ బరమసంస్తవనీయం బగుమానుషజన్మం బెత్తి జన్మంబు వృథం బని నేనే తలంతునేని సృష్టిలోనితక్కుంగలజంతువు లెల్లు భావింపనగు? కావున నాకష్టంబు లెల్ల మూచి నాజన్మంబు సార్థకం బగునట్లు చరించుచు నుత్సాహంబు గాంతు. నావల నుపడినంతవఱ కీలోకయున కుపకారిణి నగుదు. సామాన్య స్త్రీలపోల్కి కుటుంబభారంబు కాని గేహనిర్బంధంబులు గాని దేహవాంఛలు గాని నాకు లేమి నాయందు గలసహజ శక్తుల నెల్ల వినియోగించి వారికంటె నెక్కుడుప్రయోజనకారినిణి, కాంగల్గుదు. కావున నామనంబున నేఁ దుదయించిన యీశవశ్యోతిని ప్రజ్వలింపఁజేయుచు,

గీ. నెమ్మనమ్మన స్వాధ్యకత్వమ్ము విడచి

కడువిసుద్ధతే లోకసంగిహముపొంటె

బాటువడి సర్వ మీశ్వరార్పణ మొనర్చి

జీవితము సార్థకంబుగఁ జేయుదాన.

మఱియు నేను చేయఁదగుకార్యంబులు నామనంబున నిష్పడె యొక్కటొక్కటిగఁ దట్టుచున్నవి. ఆహా! వాని నెరవేర్చుచున్నందులకూడ వేనవేలు కన్నట్లువున్నవి.

అ నా ధా భ్య ద య ము .

సీ. భావల నసమానప్రజ్ఞ సంపాదించి చిటుతవారికి విద్య గఱపుదాన.

వైద్యశాస్త్రమునందు హ్రోషీణ్యమును గాంచి నేన వ్యాధితులకు జేయుదాన.

సకలకళలయందు సంపూర్ణత వహించి నెలతల కవిరొల్ల నేర్పుదాన

సర్వమతంబులసత్యంబు గ్రహించి పామరులకు బోధపఱచుదాన

స్వానుభవమున నేర్పెడియంశములను

జగమునకు సత్వరింబుగఁ జాటుదాన

స్వీయదేశాభివృద్ధికై చేయఁగలుగు

కార్యములఁ బూనికై మై చేయఁ గడఁగుదాన

నేను నాయావచ్చక్తిని వినియోగించి కార్యముల సానుకూల్యములుగ నొనర్చుటయే కాక, లోడిచేషీయల కందఱకు న్నాయభినవోద్దేశంబుల నెఱింగించి వారలంగూడఁ బోత్సహపఱచు. కట్టా! నావలెనే తమజన్మములు నిర్ధకంబు లనుకొనువారును, ఓగ తోత్సహ లైనవారును నెందఱునీ యుండియుండురో కదా! మఱింద టింద్రియ వాంఛలకు లోనై యవినీతిమార్గంబుల సంచరింపుచు దమకును దమబంధుగలకై కాక స్త్రీసంతతికిని దేశమునకుఁగూడ తీరనితలవంపుల నాపాదింపుచుండిరో. కదా! కావున వారల కందఱు కేసు బోధించి వారిని నాతోఁ గార్యభారము వహించునట్లు చేయుదు. మఱియు సంఘములను సమాజములను సమితులను గార్యాలయములను నిర్మించి దేశమం దలిదైన్యంబు బాపెద. హా! మాతృదేశమా! నీ కెట్టిగతి పట్టినది?

సీ. ఆత్రేయి భారతి మైత్రేయి గార్తి లోపాముద్ర మొదలైనప్రాజ్ఞులకును

ద్రౌపది సావిత్రి దమయంతి యనసూయ జానకి మున్నగుసాధ్వీలకును

శిల కర్ణాటి విజ్ఞక నీత మొల్ల వెంగమ మొదలగుకావ్యకారిణులకు

సత్యభామాదేవి సంయుక్త దుర్గావతీదేవి మున్నగుధీరలకును

జన్మభూమి వంచు సత్కిర్తి వడసిన

భరతమాత! నీకు ధరణి నేడను

జ్ఞానహీనలకును మానహీనలకును

నిలయ మున్న డేరు కలిగెఁ గాదె!

అందునకుఁ గారికులు స్త్రీల మగుమేమే కదా! కావునఁ దట్ల! నీ కాయఁజీర్తి
బాప స్త్రీజాతిని మేలుకొలిపెద. నీనేనకై నాశక్తి నంతయు వినియోగించెద. మఱియు
నోదేశాభిమానులారా! స్త్రీయాన్నత్యాభిమానులారా!

గీ. స్వాగతపరిత్యాగినుల్, సత్యవతులు,

దేశ సేవానురక్తులు, ధీరమతులు

నైనసాక్ష్యములు మీరు బూనుకార్య

ములకు దోడయి సత్కీర్తి బొందుఁగలరు

నెంచియు, మ వ్యవధా తలంచు నోసోదరసోదరీమణులారా!

నీ. తరమున సోగిలై చెలువారుకురులకు, నరీకంబు నెలయించు తిలకమునకు

మేను సిగ్గరింప మేలి. స్త్రీములకు, గన్నుల నీటగుకాటుకకును

తనువునఁ గై నేయు గొనబుఘాపలకును, భుజియింప రుచిఁగొల్పుభోజ్యములకు

హాయిగా నివిరింప ననునైన సజ్జను, భోగ్యయోగ్యము లగుభాగ్యములకు

నేరి నర్హులుకా రని యెంచుచుందు

వారి నే సర్వవిద్యావిశారదలుగ

గరిమ దేశాభివృద్ధిసంస్కారిణులుగ

నంచితచరిత్రులుగ నింక యెంచుకొనుఁడు

అ! ఏమీ! నే నేకాయుధుల నొనర్పకుండఁగనె యిట్లు శపథంబులఁ బలుకు
చుంటిని? కా కేమి? సంకల్పించిపెడిదపఁ జేయనేరనికార్య ముండునె? ఘనకార్యనిర్వ
హణ మన్నను, లోకోపకార మన్నను నాకింతయుత్సాహము వొడముచుండ, తత్సాక్ష్య
మైననో నెంతధన్యురాల నగుదునో కదా! ఓపరమేశ్వరా! గగనమండలమును సుధాకరు
నిచేఁ బ్రకాశింపఁజేయ పరిభాకరరాహిత్యముగ నొనర్చునట్లు, నీవు కతిపయస్త్రీలను
దేశ సేవాధరంధరత్వమునఁ గీర్తి నడయఁ బఠివిరహితలగ నొనర్చెదవుగావోయి. కావున,

సీ. పదునాల్గుభువనముల్ భరియిరవఁగాఁజాలు పరమేశ! నీచ నాపతి నటించు
వివిధవిచిత్రసంభృత ముఖ నీదు బ్రహ్మాండంబె నానిలయ మ్మటించు
భవదంశమందు సంభవముజెందినయట్టి ప్రజ లెల్ల నాకుటుంబమే యటించు
సత్యమార్గంబు నూచననేయున్నట్టి నీయమలవాక్యములె నా కాఙ్గ లంచు

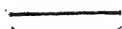
మదినిఁ దలపోసి స్వీయధర్మంబు నెఱపఁ

బయన మగుతుంటి నీపయి భార ముంచి

భక్తమువార! ఆశీస్సపారిజాత!

చోడు గాఁయ్య ననుఁ గృపఁ జూడు మయ్య!

(నిష్క్రమించును)

ద్వీ తీ య ర ం గ మ్మ :

[పురపీఠిని సంచరించుచు వితరతువు ప్రవేశించును.]

మ: ఘనకార్యంబులఁ బూన్కితోడఁ సలఁపఁగా నెంచుటే కష్ట, మెరి
చినవానికొ సమకూర్చుమార్గముల నీక్షింపఁగఁ గట్టంబు, రెం
డును జేకూఁపిన దానికిం బరులు తోడుం జూపఁ గట్టంబు; కా
వున నమ్మాడును కార్యసాధకుల కేపార్థిద్రుక గడుక ముఖ్యముల.

వానిలో నెద్ది లేకున్నను ఫలసిద్ధిఁ బడయుట దుస్సరంబు. సామనంబునఁ బొడ
మినవ్యోద్దేశములకు నామిత్రు లెల్లరు సాహాయ్య మొనర్తు రనియు, వా రందఱు
న న్ననుసరింతు రనియుఁ బుట్టెదానతో నుంటిని. కాని తొల్లి ప్రగల్భంబులు వచించిన
పాఠ రల్ల రొక్కరొక్కరె యిప్పుడు వెనుదీయుచున్నవారలు.

సీ. “పరులపాలనమున బ్రతికెడునబలకుఁ జిక్కునే యట్టినుస్థిరయశంబు?
చంచలమతితోడ జరియించుజవరాలి కబ్బునే యట్టిమహాన్దవంబు?
మాధ్యంధకారనిమగ్నురా లగుముగ్ధ కందునే యట్టివిద్యాధనంబు?
గృహకృత్యములు నేయ సృజియింపఁబడున్తీర్తికఁ గల్గునే యలకళాకాశలంబు?”
అనుచు సఖు లొక్కరొక్కరె యరసి నన్ను. నేను ముదమున వాక్కువచ్చువానికెల్ల
నెదురు చల్కుటే కాని నామదికి ధైర్య మించుకొంతయుఁ గొల్పఁగ నెంచ రకట
నాతోఁ గలసి మెలసి నామనం బెఱిగినతోడిచేడియలె యిట్లనుచుండఁ బఱ
తెఱవల నెంచ నేల? నాయుద్దేశంబుల సంతూర్ణముగ గ్రహింపకయె; దారిని నేఁ బోవు
చుండ, నన్ను జూచినయమృతక్కులు.

క. “ఇది విద్యుల నేర్చుట నట! యిది నీకులఁ గఱపు నట! యింతియో! వింకే!
యిది సభలఁ బక్కు నట! యి యిందె దేశము నుద్ధరించు నట! గనుఁగొంకే!”
అని గుఱగుజను వోవుచు నన్ను జూచి దిసంతులు గొట్టసాగిరి. మఱియుఁ గొందఱు
క. “ఇత్తరుణి నేయుకార్యము! లెత్తెఱుగున మాతృదేశవృద్ధి నొనర్చుక?
తిత్తిరిపోతము దనకా! లెత్తి నమాతాగ్రన గగన మెందు నిలచునే?”

అనుచు నన్నెక్కనక్కము లాడ దొడంగిరి. అక్కటా! ఇట్టిసంఘజలధిలోఁ బడి దరిఁ జేర నీదులాడువారి క్షోభయుఁ గష్టము గదా! అట్టివారికి ధృతి యనునామయో యాధారము. దైవ మనుగాలియె పొప్పు. అయినను నే నిప్పు డొనర్పఁబోవునది సంఘ దూష్యంబు కాదు. నీతిబాహ్యంబును గాదు. మతనిస్సిద్ధంబు కాదు. లోకవిరుద్ధం బును గాదు. తద్విషయంబున నీస్త్రీ లింతభీతి నొంద నేల? ఒకవేళ దీని నొనగూర్చు పద్ధతు లననంబనియములు కా వని తలంచి రేమో? అందునకు నేఁ గూర్చినపద్ధతికూడ పరీక్ష్యతము నుకరంచే. తీర్థయాత్రాపరులవలెఁ గొందఱుస్త్రీలు బ్రయులువెవలి యా యాదేశంబుల నున్నవిశేషంబుల నారయుచు నక్కడక్కడ గొన్నిదివసంబులు వసించుచు నేయేవిద్యులయం దెవ్వరి కెయ్యవి యుత్సాహము గొలుపునో వారు పాని నేర్చికొని తిరిగి వచ్చి యావిద్యుల నులభసాధనంబుల నెల్లడిచేయుచుండఁటయె నాయాశయము. దీనిఁగూర్చి యింతదనుక నాచెలులలోఁ జాలమంది నడిగితిఁగాని వారిలో నొక్కరును,

క. ఇదె నీతో నే నరుచెం! చెద, నీమాగ్ధంబుఁ బూనఁ జెల్లు నటంచుకె

ముచమున సంసిద్ధం బగు! ముదిత యొకర్తుకయు నాకుఁ బొడనూపదుగా!

అయిన నీస్త్రీల నాడ నేల? వారి నజ్ఞానవతులుగ నొనర్చినపురుషుల ననవలయు.

సీ. విద్యాధురీణ యావెలఁది గృహంబునఁ గరము నొప్పారుఁ జాక్కానికరణి

విద్యాధురీణ యావెలఁది నాధునియండఁ బొలుపొందు దిక్షిణభుజముకరణి

విద్యాధురీణ యావెలఁది యాత్మజాలకుఁ బచరించు భస్మకల్పకముకరణి

విద్యాధురీణ యావెలఁది దేశంబున దీపించు మాణిక్యదీప్తికరణి

సంచుఁ బూరుషుఁ డాత్మలో నరయలేక! పడతి నజ్ఞానవారిధిఁ బడఁగఁదోచి

నిజగృహంబును దేశంబు నిఖిలధరణి! సంధకారబంధురంబుగ నందఁజేయు

కావున నిట్టిపురుషులయనుమతిం గొని నాయుద్యమంబునకు స్త్రీ లెట్లు తోడు పడఁగలరు? (అని యొకగృహమును సమీపించి) అయినను నిన్న నీగుణవతి నామార్గము ననుసరించెదఁ నని వచించినది. కావున నాపే నరసెదఁగాక! (అని తలుపుఁ దట్టుచు) చెలీ! గుణవతీ! గుణవతీ! (అని పిలిచి) ఏమీ! సిద్ధముగ నుంటివా? మీవార లంగీకరించిరా? సంతోషము! పరమసంతోషము! నేఁడు గదా నుదినము!

(అనుచు గుణవతి తలుపుఁ దీయ లోనికి నిష్క్రమించును.)

తృ తీ య ర ం గ మ్

[వేటొకపురమున నొకసత్రముందు విశంతువు పరివేశించును.]

మ. కడుఘోరం బగునాత్మహత్య నపుడేకావించి బీజంబుల గో

ల్పడఁగన్ బాల్పడియుంటి నేని యిటు లీనైనెన్ద్రముల్ గాంతునే?

కుడయన్నేర్తునె స్వపుస్తకలన త్రుజ్ఞాననైదుష్యముకొ?

నడపంజాలుదునే స్వసమ్రవిధులన్ నాకోర్కె లీడెఁగన్?

అహా!

నీ. దేశదేశంబులఁ దిరిగి వచ్చితఁ గాని, తిరిగినకొలదిని తిరుగుటకును

నతివిచిత్రంబుల నరసి చూచితఁ గాని; యరసి చూచుకొలదిని నరయుటకును

సద్వ్రంధరాజముల్ చదువఁగల్గితఁ గాని, చదువఁగల్గుకొలదిఁ జదువుటకును

నిఖిలపరిశ్రమల్ నేర్వఁజాలితఁ గాని, నేర్వఁజాలకొలది నేర్చుటకును

నాన లెదలోనఁ గగ్రముగా నధిక మగుటె! కాని సంతృప్తి నినుమంత గాంచ నైతి

సదమలజ్ఞానఫలంబులఁ జవులుగొన్న! మానసంబులు సంతృప్తఁ గానఁ గలవె?

అయినను, జ్ఞాన మెంత సముపార్జించినను,

క. తనజ్ఞానము లోకమునకుఁ బనిపడే బోధింపకున్న ఫలముగ గలదే?

యనుభవమున వెచ్చింపని! పినుఁగు గడుం గూడఁజెట్టుపిత్తం బరయన్

నేను మొదట బయలుదేరినప్పుడు నావెంట గుణవతి యొక్కతెయె వచ్చినది!

ఇప్పుడు క్రమక్రమముగ నాతో వచ్చినవారిసంఖ్య యెంతయు వృద్ధి యయ్యె. వార

లెల్లరుఁ దాము నేర్చినవిద్యలఁ బ్రపూర్ణ లై సిద్ధమునొరఘ్ లైరి. ఒక్కఁఁబోడే

వీధ్యాంసురా లై యుపాధ్యాయనిపదవి కర్హురా లై యొప్పుచున్నది. వేటొక్కలతాంగి

యాయుర్వేదం బెల్ల నేర్చి భిక్షుణి కా నలరారుచున్నది. మఱొక్కఁనతారత్నము

గానశిల్పచిత్రలేఖనాదికర్మంబులఁ బ్రజ్ఞానిధి యై వానిని నేర్ప సంసిద్ధురా లై యున్నది.

ఇంకొక నారీమణి గృహనిర్వాహకత్వము శిశుసంరక్షణము మున్నగువానియందు బ్రహ్మజ్ఞుడై

తోడివారల కాదగ్గము కానున్నది. ఒండులలనాలలామము మహాపాశ్చాత్యురిం గాంచి
తనయసమానపరిజ్ఞావిశేషమును భోజమునకుఁ బ్రదర్శింప నున్నది. నేనును సకలభాషల
సమగ్రముగ నభ్యసించి యఖిలవిద్యాపారంగత నై దేశసంచారము గావించుచు నా
చెలులు నేయుకార్యముల నతినిపుణతోఁ బరికించుచు నచ్చటచ్చట స్త్రీసమాజముల
స్త్రీవిద్యాలయముల బతనమందిరముల విశేషములకలయముల నెలకొల్పుచు స్త్రీజనోద్ధా
రణమునకై నాయోహినికొలింది పాటుపడ సంసిద్ధురాల నై యున్నదానను.

ఆహా! కార్యసాధకుల కెప్పుడు దైవము తోడ్పడుచునే యుండునుగదా! కావు
ననే మాయుద్యముల నెఱిగి మాకుఁ బ్రోత్సాహము గల్గింపఁ బురుషు లనేకవిధంబుల
వివిధోపకారంబులఁ జేయుచుండిరి.

సీ. వైద్యుల నొకండు వాత్సల్యమున నిల్పె ఘనుఁ డొక్కరుండు రోగార్తలకును
విద్యాలయం బొండు నెలయింట్లఁ జేసెను పరిభ్రాతఁ డొక్కఁడు బాలికకు
కర్మభవన మొండు కట్టించి యిచ్చెను మానసీయుఁ డొకఁడు మానిసులకు
శరణాలయం బొండు కరుణతో నెలకొల్పె ధన్యాత్ముఁ డొకఁడు వితంతువులకు
మతియుబురహందీరంబొండువలజేసె నెలమి మహనీయుఁ డొక్కఁడు నెలతలకును
ఘనులు సంఘములను బరీక్షలను బతన! మందిరంబుల నిలిపిరి మహిళలకును

నా రందఱును దమమకార్యంబుల నిర్వహింపఁ దక్షురాం డొగ్గుస్త్రీలఁ బంపు
మని నాకు జూబులు వ్రాయుచున్నవారు. మాయభిప్రాయము నదియె కావున నీదిన
మున మే మెల్లఱము నొకసభఁ గూడి మాకార్యభాగముల నిరూపించుకొని పారిపారికి
నిగ్మయింపఁబడినప్రదేశములకుఁ బోవ నిశ్చయించుకొందుముగాక! తమతమధర్మముల
వహింప నుత్సాహముతో నాచెలు లెల్లరు నీసరోక సభాస్థలము నలంకరించెద రని
యెంచెద. కావున నే నింక తడయరాదు.

ఉ. ఏ మెడబాసి యెంటి బరియించెద మింక నటంచు నొక్కడనో

మామకమానసాబ్జమున మాననిచేత జనించుచుండెడికో

మేము గ్రహించువిద్యులను మేదినియం దిక్కఁ బాటునుంటచే

నామనమందె యొక్కడ ఘనంబగుసంతస మగ్గరించెడినో.

అనాధాభ్యుదయము

చతుర్థరంగము

[ఒకభవనము—విశంతువు పోవేళిందుచు]

క. ఈనాటికి వినఁ గల్గితి

వీనులకుఁ మీదు గాఁగ వెలఁదులు హిందూ

స్థానంబున ఘనకార్యము

లూని కృతార్థతను గాంచ నుండి రటంచున్.

అహా! నా కుత్సాహంబుఁ గొల్పుచు మత్స్యోదరీమణులు వివిధస్థలంబులనుండి
నా కంపినయీరేఖలం జూచుకొలంది నానందము డెందంబునఁ గ్రొందుకొనుచున్నది.

(అని యొకయుత్తరమును విప్పి)

అహో! గుణవతీ! బాలికోన్నతపాఠశాలాప్రధానాపాధ్యాయినీ! ఏ మన
పొరిసితివి?

“నెచ్చెలీ! ఈపాఠశాల బాలేందురేఖలీల దినదినాభివృద్ధిం దనరారుచున్నది.
పురుషులు నిశ్శంకతోఁ దమబాలికలను బడికిఁ బంపుచుండిరి. గరిత లెట్టియరమరలును లేక
విద్యలఁ గఱచుచుండిరి. అచిరకాలములో నీయ్యది నిరుపమాన్నత్యముం గాంచి నురుచిర
కీర్తితో విలసిల్లును.”

కా కేమి? గుణవతీ!

చ. అలఘువీచేకముం గని మహాతతకీలవీశోభితాఢ్యై

వెలఁదులె పాఠశాలలను విద్యల నేర్పుచు నుండఁ, బూరుషుల్

వెలఁదుల నంపఁగా నెటుల వెన్నుకుఁ దీసెడువార? లింక న

వ్వలదులు మాత్ర మేగతని వేన్నుకుఁ దీసెద రేగుదెంచఁగన్?

(మఱియొకజాబుం గొని)

కళాపతీ! కళాశాలాప్రబోధిణీ! ఏ మని యంపితివి?

“సహోదరీ! ఈభవనంబునకుఁ బెక్కుమందియువకు లనుదినంబునూ దమకు వలనగు సమయంబుల నరుదెంచుచుఁ బనుల గేర్చుకొనుచున్నవారలు. అనేకులు తమకుమారీ రత్నంబుల నిందుఁ జేర్చుచున్నవారు. దీనివిషయ మై సవిస్తరముగా మఱియొకజాబునం దంపెద.”

చెలీ! నజము.

ఆ. వె. తీతీక యగువేళ నూతక కొఱగాని

నాడువులకొ బలుకుచు గడపుకంటె

కళల సేర్పు టొండె గ్రంథపఠన మొండె

కలిగి యుంట సతికిఁ గరము పేలు.

(మఱియొకజాబుం గొని)

ఆహా! అవ్వీణీ! వైద్యశాలాప్రభావభిషజ్యుణీ! ఏ మని పల్కుచుంటివి?

“సోదరీమణీ! ఈద్యశోద్యమంబు ప్రప్రథమం దైనను సత్యాశ్చర్యంబుగ యశస్సుఁ గాంచుచున్నది.

సీ. ఎవ్వేళ వలసిన నవ్వేళ వినువక రోగులయిండ్లకు నేగుకతన

నెద్దాని నడిగిన నద్దానికిని మాతృభాషనే వారితోఁ బలుకుకతన

నేరీతివ్యాధుల కారీతి ననుకూలము లగుమందుల నీయఁ గలుగుకతన

నెవ్వారు నచ్చిన నవ్వారలను బీరితి గలసి మెలసి యెట్లు మెలఁగుకతన

గీ. మే మొనర్చెనైద్యంబె మే లటంచు

మే మొసంగెడుమందులె మెచ్చుకొనుచు

స్త్రీలు బాలురు నీ వైద్యశాలయందె

యౌషధంబులఁ గొనుచుందు రనవరతము.

మఱియు నోసభీమణీ! సంగీతము, చిత్రనస్తుప్రదర్శనము మున్నగువానిచే రోగాదుల కార్తిని నివర్తింపఁ జేయు చున్నారము.

అప్పుడప్పుడు గృహంబుల కరిగి స్త్రీలకుఁ బాఠశుద్ధ్యము, శిశుపోషణము, శుచి, మున్నగువానిని గూర్చి బోధించు చున్నారము. కొలఁదికాలములో దీని కుపకాఖిల నెలకొలిపి యొక్కడుపనిఁ జేయ నున్నారము.”

అట్విసి! నీచర్య నుతింప వాతరంబు కాదు. మన మనుకొనినదానికంటె నధికంబుగ బని చేయుచున్నదానవు.

(అని మఱియొక బాబుర దీసి)

ఓహో! గంభీరవాణీ! వాక్సుధానిధీ! ఏ మని వాక్సుచ్చుచుంటివి?

“సహోదరీరత్నమా!

ఈ పల్లెలు గాగ్రముల మఱియుఁ బట్టణముల దగ సంచరించుచుకొ

డల్లుల కేను బోధన సతంబును సల్పుచు నుంటఁ జేసి పా

రుల్లము రంజిలంగ మనయుద్యమములో గ్రహియించి “యవ్యు! మే

మెల్లర మింకఁ తోడ్పడుదు మిందుల” కంచు వచించి రెంతయుకొ.

మన మొనర్చుకృషి యంతయు మనము ముందు స్థాపింపఁ బోవుసంఘమునకుఁ బునాది యొ యొప్పుఁ గలదు.”

సఖీ! నేనును నీజాబునకే యెదురు చూచుచుంటిని, త్వరలో నిన్నుఁ గలసి మాటలాడెద. మనము స్థాపింపఁ బోవుసంఘమును గూర్చి నేఁడు సభఁ గావించి తీర్మానింప నుంటిని.

అహో! నేటికే గదా మాకోక్క లీడర నున్నవి!

అహో! తమజన్మంబులు నిరర్థకంబు లని మనఁబులఁ గుండుచు దుఃఖాంబుధిని మునింగినయనదలజన్మంబులు మాతృదేశోపకారకరంబు లయ్యె. కొఱగానితలఁపులకు నెలవు లగుమూర్ఖచిత్తలచిత్తరంబు లుత్తమోద్దేశంబుల కాస్థానంబు లయ్యె. వంతల నంది కడలేనిచింతలఁ గాసీలి యందుకాంతులకు మఱింతవంతఁ గొల్పునవివేకతులు పతుల కనువగుయోజనలం గూర్చుచు ధైర్యం బొనఁగూర్చు దిగినవార లై చితుతపాయం బెల్ల సోమరితనంబున వ్యర్థపుష్పబాలికలమానసంబులు జ్ఞానపీకసితము లయ్యె. మాధ్యం బున మునింగి యందునంగనల, దేశోద్ధారకు లగుపురుషులకుఁ దోడ్పడఁ దగువీరాంగన లైరి. వేయేల? పనితలు తమస్వీయధర్మంబుల నెఱింగి దేశమునకు నాని తే నర్హురాం దైరి.

అహ! దయా సింధూ! జగన్మంధూ! నీదయచే,

—ఈ తాళానా ము—

సత్యుని విద్య కేల్చి సకలసద్గుణములఁ జెలఁగుచున్
బతుకమన్ననలను బీరితిఁ బడసి, కాంచి భవ్యసం
తతిని భారతఖండమునకు యవళయకముఁ దెచ్చి సం
తతము సర్వదేశవినుతిఁ దనరుచుందుఁ గావుతన్

(నిష్క్రమించును.)

స్త్రీలయెడ మనము గావించు

పంచమహాపాతకములు.

“క. కులకాంతలోడ నెప్పుడు

గలహింపకు నట్టికప్పు ఘటియింపకుమి

కలకంఠకంఠి కన్నీ

రొలికిన నీరి యింట నుండ నోల్లదు నుమతీ.”

భూర్వము మనహిందూసంఘము లోడిసంఘములకంటె నత్యున్నతపదవి ననుభవించుచు సర్వసౌభాగ్యములతోఁ దులతూగుచుండెడిది. అట్టియుత్తమసంఘ మిప్పుడు కాలవశమున దురాచారముల కాకరమై యుగణితముగు పాపజాలముల కాలచాలమై యున్నది. అజ్ఞానాంధకారముచే మనజ్ఞానతేజము కడవఱకు నడుగంటఁ బాపపంకమున మునింగినవారమై, తుదకు వనకు ప్రయతములను ప్రాణపదములు నగువారియొడ నయితము చెప్పరాని పాపము లొనరించు నంతటిదుస్థితికిఁ బాల్పడినారము. సోదరులార ! నే నిట్లు చెప్పట యతికయోక్తి యందులేమా ? మనశరీరములకు కారణభూతలగు మాతలయెడలను మనయరాంగులగు భార్యలయెడలను మనతనూజాతలగు పుత్రులను మనము భూమిమను సవచారములఁ జేయుచుండుటలేదా ? మన మొనరించు పాపకారపరింపరలకు బలియయి మనస్త్రీ లతిహీనదశకులోనయి యీక్రిందివర్ణనమున కణుమూతము దీసిపొవుదురా ?

“House hold stuff

Live chattels, mincers of each other's fame,
Full of weak poison, turnspits for the clown,
The drunkard's foot ball, laughing stocks of time,
Whose heads are in their hands, and in their heels,
But fit to darn, to knit, to wash, to cook,
To tramp, to burnish, and to scour,
For ever slaves at home, and fools abroad’

నీ. తేనెబూసికత్తి, తోనయుండెడి మిర్చి, దోవజాలంబుల తోలురిల్లి, ముగళా పనిముట్లు, మగదాల తలకట్టు, త్రాగుబోతులు కాల దన్ను చెండు, మగలపాలిటి బూచి, వగలగొట్టు పీకాచి, ముంగళముల మూరి, భంగకారి, మచ్చముల కీకత్తి, మచ్చముల కలవు, మేరువులమీద నడుపుచున్న,

గీ. నారి, పొచిపనుల నారి తేరినదియు,
మూలఁ గూలుచు స్తోలుచు మూల్లనదియు,
పొరుగువారలఁ జేరుచు పొరునదియు,
గడపలోపల దాసి, రాకొని యనల.

మనము నిజముగ స్త్రీలను బానిసలవలెఁ జూచుచుండుట లేదని చెప్పనట్టిరేమో! అట్లయిన మనము వారికి గావించుచున్న అసురవివాహముల కేమి చెప్పెదరు? అయ్యో! అడుదానిజన్మ మెంతనిరర్థకమగుగతికిఁ గొనితెచ్చితిమి? ధనవంతులు కట్టుములిచ్చి ధనము గోలపోవలసివచ్చునని పుత్రికోదయము శుభాస్పదమనీ తలంపరు పుత్రికోదయమున కెదురుచూచు నిటుపేదలు కూతును తెగనచ్చి నిజమాంసవిక్రణమున కొడిగట్టెదరు. ఎటు చూచినను మనము స్త్రీజాతియెడ న్యాయముగ వర్తింపుచుంటిమేమో పరకింపుఁడు. పుట్టిన మొదలు గిట్టువఱకును వారిని మన మెట్లు కడగండఁ జెట్టుచుంటిమో చూడుఁడు.

1. శై శ వ ము .

అయ్యో! మనశిశువునకు కొన్ని నెలలైనను తిన్నగ వచ్చినవో లేవో, అప్పుడే మనము వారిని పసులవలెఁ బట్టి హింసింపఁ దొడరితిమి. కటకటా! లేతతామరరేకులఁ బోలు వారిచేవులయందును నాసికఁబుందును శూలములవంటి సూదులఁ గ్రుచ్చి కట్టుకుట్టించినపు డానెత్తురుకందు లగు శిశువు తెంతయలముట జెందెదకోకదా! అప్పుడానోరులేని పసికూనలు దుస్సహమగు నావేదనకుఁ దాళఁజాలక తమచిటురొమ్ముల నెగవైచుచు, నుక్కిరిబిక్కిరిగ నగద్గుచు, కాలుసేతుల విలవిలఁ దన్నికొనుచు గన్నుల జొటజొట నీరుగార వెక్కిరివెక్కి యేడ్చుచు, నొందెడివంత యింతియంత యని చెప్పనలవి యగునే? సహజకోమలములగు వారియంగకములఁ గఱకుసూచికలఁ జొనిపి చుఱుకుచుఱుక్కున వొక్కొకపోటు పొడిచినప్పుడెల్లను, మిన్నమన్నన నెట్టిదో యెఱుంగని వారిచిన్నికన్నులనుండి యొక్కొక్కన్నీటివెల్లువ పొరలిపొరలి వెడలుచుండ చూచువారియుల్లుములు జల్లుమనకుండునె? మున్నందు మాతలు కాఁజాలు నాబాల లప్పుడొందెడి బాధ యెటు లుండునో తెలిసికొనుటకు మీలో నేరైన నప్పు హాభాగ్యము నొకసారి యనుభవించి నిచ్చగించెద. కాలిలో ముల్లు గ్రుచ్చుకొని నంత మాత్రాన నాబాధ సహింప నేరమన, తిన్నగఁ గన్నులైనఁ దెఱవని చిన్నిపాపతయవయవములలో పదులకొలఁది తూంట్లు పొడువఁబడుచుండ, నమ్మహోత్సవమును కన్నులపండువగఁగ దిలకించుచున్నారము.

ఇట్లు మనము కిరాతులనలె వారిని హింసించుట యేటికి? కొఱగాని నగలకు గాక యింక నెంచునకు? గోరుచుట్టుపై తోకఁటిస్తాటు చందమున, వారికరీరముల రంగ్రములు పొడుచుటయేగాక, అందు లోహపుముద్దలనెక్కించివిలాసార్థమువ్రేలఁగట్టుగము. ఈయలంకారములూశిశువులకుఁగలిగించెడి యలంకారమాతలిదండ్రులకతెలిచునలయును, కానియవిశగలో. సగలో సొమ్ములోవమ్ములో, భూషణములోదూషణములో నాకుఁ దెలియకున్నది. అహ! మన మెంతయశ్శిశులమని గర్వించుచున్నారము? సర్వజ్ఞుఁడగు నీశ్వరనకె పంగనామములు పెట్ట సాహసించుచున్నారము. ఒకవేళ నీనగలఁ దగిలింపటచే వారిశరీరముల కొకవిధమైన శోభ గలిగించునెడ, సర్వావయవముల నిర్మించు యాసృష్టికర్త కాపాటిదన్నకన్నములఁ గలిగించు వెఱపు తోఁచలేదు కాఁబోలు. లేక యీవఱకుఁ గల్పించిన నరరంగ్రములకె యాతఁ డలసట నొంది తక్కినవి పూర్తిగా విందులకు మనకు దిగివిడిచి యుండును. అవును, సృష్టికే బ్రహ్మసృష్టి సేయఁ దొడరిన బుద్ధికుశలుల మగు మనకు జరించిన యీయాలోచన రిత్తియై యుండఁ జనదు. ఈనగల వలని యందముమాట యటుండ నిచ్చి, వీనినలనఁ బ్రయోజనము లేమేని యుండు నేను యింక కయోచింతము. ప్రయోజనములలో నొకటియు నామందబుద్ధికి గోచరించుచుండుట లేదు కాని, అనర్థము లనంతములుగఁ గన్నట్లుచున్నవి. గిల్లిన పాలు చిందెడి వారిచెవులకును ముక్కులకును! అభరణము లఁనెడి యా భరముల వ్రేలఁగట్టినను, హారము లనెడి భారముల వారిపెడలపై దిగవేసినను, కడియము లనెడి సంకెలలను మృదువులగు కాలుసేకుల దిగించినను, యవయవములు నవకమునెడి కొంకిరి బింకిరి వోవును. వేయేల! సొమ్మన కాసింది మ్రుచ్చులు శిశువులఁ దెగఁ జూతురు. నగలవలనఁ గలుగు నీలుగు లింకను చెప్పఁ బూనినచో నిట్టిపాత్రములవంటి విక పది యగును. చూచితారా? ఆభరణములవలని ప్రయోజనపరంపరలు. ఇట్టినిచకృత్యముల నొనరించుట కింకను మనము సిగ్గు పహింపకున్నారము.

చీ! ఇదియా మనమానుషత్వము? ఇదియా మననాగరికత? ఇదియా మనమనుగడకు సార్థకము? ఇదియేనా మనము వీద్య నేర్పినదాని సత్ఫలము? ఇది యంతయు నాచారపితాచమయొక్క విచేష్టితము. అముదుసలిరక్తసి శాపిదకకలశము గరమున ధరింపించి మంత్రఁపునీశులఁ జల్లి, భరతఖండ మంతయు నొక్కప్పుడి భస్మీకృత మగు నటుల శపియించి, తనసన్మాహనాత్రిముచే మనయుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానమును పోఁబెట్టి మనబిడ్డలను మనమె యకార్యకరణములఁ దలపెట్టు మహాశక్తి ప్రయోగించుచున్నది.

మనశిశు విప్రుడు కొంచె మెదిగి పుడమిపైఁ దప్పటడుగు లిడుచు నడయాడు యీడునకు వచ్చినది. ఈయీడున నెగధా పసిబిడ్డలు తమవిడ్డములచేతను ముద్దులుగు.

అను సుద్దులచేతను మరిపెములచేతను మందహాసములచేతను తలిదండ్రుల నాశంపవా
రిధి నోలలాడించెదను? కాని యిప్పుడయినను మనహింస మనము మానితిమా? మనబిడ్డ
లాడుకొను తీ రెంతజాలికగనుగ నుండునో మనము చూచుచుండుట లేదా? తరువుల
చివురుజోంపములు కన్నులకు బండువునేయ, పులుగుల కిలకిలారావములు చెవులకు
విందు గొలుప, ఈశ్వరనిర్మితమగు పచ్చనిలివాచియొ యనునట్లు వెలయు బచ్చికబయ
లుల దాని నెన్నఁడైన విచ్చలవిడి విహరింపఁ బుచ్చితిమా? కుక్క, పిల్లి తక్కు
తక్కినవ్యగములం దొకదానినైన నది తిలకించుచుండునా! పెంపుడుచిలుక యూర
పిచ్చుక తక్కు తక్కినపక్షుల వాములైన నది పేర్కొనఁ జాలునా! తగుకు తగుకుమని
యాకసమున మెరయు చుక్కల నెవ రలంకరించిరో, చూచినమాత్రిని కన్నులకు
మిటుమిట్లు గొట్టుచు దేదీప్యమానమునఁ దేజరిలు సూర్యుని కాప్రకాశ మెవ్వరను
గ్రహించిరో, తనపండువెన్నెలచే నెల్లజీవులకు హాయి గొలిపి మైమఱుపఁ జేసెడి జా
బిల్లి కాచల్లఁదన మెవ్వరు ప్రసాదించిరో, ఎటు జూచినను కుప్పలతిప్పలుగ వెలయు
తక్కిన సృష్టివైశిష్ట్యములకల్ల సంధాయకుఁ డెవరో, మన మెన్నఁడైన దానికి నేర్పి
యుంటిమా? అది నిరంతరము చూచుచుండు వస్తువు లెయ్యవి? దాని దృష్టికిఁ జూపు
మేరదూర మెయ్యది? పంజరములోని పిట్టవలె తనచిన్నగుడిసెలోని నాలుగుగోడల
వసమను అది యెప్పుడు బంధింపఁబడి యుండదా? అటు యన నెట్టిదో యెఱుంగక
అడుకొనుట కీడుజోడుచెలిమికలైలు లేక, యల్లాసమునకు నోచుకొననిదై, అది యెల్ల
పుడు తనయరుకుగదిలో చిందులువొక్కచు, నుండదా? పూవులకుఁ దావియుంబోలె,
బిడ్డల కాటససాజము కదా! చిలుకవారికి నవ్వుచు గేరుచుగంతులు వైచుటకన్నవినోద
మేమి కలదు? చూడుఁడు. తనకరములచే పద్మినీకాంతను గిలిగింతలుపెట్టి పకాపక
నగించుచు బాలమార్తాండుఁ డెట్లు క్రీడించుచున్నాడో! పిల్లవాయువులను చెలిమి
కత్తియ లూచుచుండ, పువ్వులగుత్తియ లను నుయ్యలలపై నవలీల వాలి జుప్తుని రొద
లుసేయుచు దుమ్మెద లెట్లు చెలరేగుచున్నవో! మనపూర్వకపులు తనుప్రబంధముల
యందు బాలికల ఫలనముల నెట్లు వర్ణించియుండో యరసితిరా?

సీ. పేర్వర బొమ్మల పెండ్లిండ్లు సేయుచు నబలలతోడ వియ్యంబు లందు;
గుణైనిగూళ్ళను గొను రొప్ప వండించి చెలులకు బెట్టించు జెలుపు మెఱసి,
రమణీయమందిరారామదేశంబుల బువ్వదీగలకును బోవెట్టు;
సవతులమణిమయ సౌధభాగంబుల లీలనో భర్తజోలికల నూగు;

శీ. బాలికలతోడఁ జెలరేగి బంతులాడు, కారికాకీరపంక్తికిఁ జదువు నెప్పు,
బర్హిపంథుములకు మరిపములు గజపు, మదమరాశములకుఁ జూపుమందగతులు.

స్త్రీలయెడ మనము గావించు

పంచమహాపాతకములు.

2. విద్య.

స్త్రీవాత్సల్య మహాప్రబంధముయొక్క ప్రథమాశ్వాస మింతటితో ముగిసినది. మన శిశు విస్వ డాడుకొను యీశు గడచి విద్య నభ్యసించు వయసునకు వచ్చినది. కాని చదువు చెప్పించుటకై యామెను మనము బడికి బంపించుచుంటిమా? ఇప్పుడు మనదేశము నందలి బాలికాపాఠశాలల సంఖ్య యెంత? ఎక్కడనో పెద్దపట్టణములయందు తక్కితక్కిన గ్రామములయందు బాలికాపాఠశాల లేల లేకపోవలయును? ఆపాఠశాలయందు సైతము బాలికలను జీతములు లేకయే చదువు చెప్పబడును గావున బంపబడుచున్నారు. ప్రతిబాలికయు మానవుని కొకయణా జీతము చెల్లించిన గాని పాఠశాలకు రానిచ్చుట లేదని పాఠశాలాధికారు లొకకాసనము చేయనిండు. మఱునాడు డొక బాలికయైన బడికి వచ్చు నేమే చూతము. కాని ప్రతిబాలుడును ఇప్పుడు చెల్లిండుచున్న రూపగ్రామములకొలది నున్న జీతమును రెట్టింపు చేయ నిండు, మఱునాడు బాలురపాఠశాల యేమైన తగ్గనేమో? ఈవిధేద మేల కలుగవలయును? మన బాలికలకు పాఠశాలలలో జీతములు గైకొనకయే విద్య నేర్పుటయ కాక, వారికి పుస్తకములు పలకలు కలములు కాకతములు కూడ రేపేల యుచితముగ నీయవలయును? బాలికల విద్యాభ్యసనమునకై యొకపైస యైన మన మేల వెచ్చింపకూడదు? మన బాలికల కాత్తలు లేవా? కన్నులు చెవులు లేవా? కరచరణాద్యవయవములు లేవా? ఇంద్రియములు బుద్ధి జ్ఞానములు లేవా? మనబిత్తరులు శృంగార మను రజమున కరుణ యను సుధారసమును మేళవించి కరచి పోసిన మెఱుపు తీవలు కారా? మన నారీమణులు,

“కార్యేషు దానీ, కరణేషు మర్త్రీ! రూపేషు లక్ష్మీక, త్సమయా ధరిత్రీ!

స్నేహేషు మాతా, శయనేషు రంభా! షట్కర్తయుక్తా కులధర్షపత్నీ”

అని మనపూర్వకవులచే వర్ణింపబడి యుండ లేదా? మనకిప్పుడు సావిత్రీ సీతలు లేరా? గార్గి మైత్రేయిలు కణ వయిరా? దమయంతీ చంద్రమతులు గగనసుమములైరా? విమలా సంయుక్తలు గ్రంథములలోని వారై యైరా? మానవసముదాయములో నర్థభాగ మిట్టి కీనదశయం దడంగి యుండ, మనసంఘ మెన్నటికిన సన్నతి గాంతునా? ఇందు గూర్చి యొక యాంగ్లేయకవి యెట్లు వచించెనో వినితిమా?

“The Woman's cause is Man's, They rise or sink
Together Dwarf'd or God-like, bond or free”

“ద్వి. వనిత సేమమే మగహాని సేమంబు,
వనజాకీ యభివృద్ధి ♦ వానికి వృద్ధి;
పడతి యాన్నత్యంబు ♦ బడయక యున్న,
పురుషుఁ డేగతిఁ బెంపు ♦ పొందంగ నేర్పు?
మనకార్యము లానర్పఁ ♦ జ్ఞానంబుఁ గూర్పు,
స్వచ్ఛందవృత్తి జీవనమును నల్పు
పరిపూర్ణమైనట్టి ♦ స్వాతంత్ర్య మామె
పురుషుని చందానఁ ♦ బొందంగ వలయు”

స్త్రీలు విద్య నేర్వక పురుషులు మాత్రము సమగ్రముగ నభ్యసించిన, లోకమున
కేమేని ప్రయోజన ముండునా?

“చ. పురుషుఁడు విద్యయందు పరిపూర్ణత నొంది, వెలంది విద్య నే
మెఱుంగక యున్నఁ, గాపురము నే మనవచ్చును? బండికాడికిన్
దురంగము నొక్కవైపునను దున్నను వేటొకవైపు గట్టినన్
బరుగిడ నేర్పునే సరిగ? బండిని బద్దలుగాఁగ నీడ్చెడున్.”

అనునది సత్యము కాదా? అట్లయ్యును నీబాలిక యభివృద్ధికై యణుమాత్రము
శ్రద్ధ గొనవ దెల? నీగత్తస్పర్శ గలిసినవారి యెడలనె నీవు త్యాగము నూననియెడ, నిక
నేమి చెప్పవలయును? అదిని పరిత్యాగమే లేనినాఁడు జగదుత్పత్తికి నిమిత్తముండునా?
నీకు ఉపనిషత్తులయందును భగవద్గీతలయందును పరిపూర్ణవిశ్వాసము గలచేని, యవి పరి
త్యాగమును గూర్చి వేనోళ్ల నువ్వుపించుచుండవా? “భగవత్కార్యములకు తమశరీరముల
కైంకర్యము చేయనివారు భగవత్కృపకు పాత్రులు “కారు” ఇది సర్వమతసమాధరణీయము
కదా! జీవకోటి యంతయు భగవంతుని యపరిమితపరిత్యాగము వలన జనిం
చిన దని నష్టువారును, నిఖిలచరాచరవస్తుజాలములందును ఈశ్వరుని దివ్యమహిమలఁ
గనుగొనుచు తమజీవితముల మహాయజ్ఞములుగ నొనర్చినవారును అగు ఆర్యుల సంతతివార
మని శర్వించు మనము, మన కొమరితల విద్యకై యొకయకా వెచ్చింప వెనుదీయుచు
న్నాము. ఇదియే గదా మన స్వార్థపరిత్యాగము! ఇదియే కదా మన సంఘసంస్కార
భూతంబు! ఇదియే కదా మన నశనవాగరికత!

వం చ మ హా పా త క ము లు.

3. వివాహము.

దీనితో నంతయు నైనదా ? మనపాతకము లింతతో నాగినవా ? అగిన బాగుగనె యుండును. మన పాతకములలో నెల్ల ఘోరపాతక మొకటి మన కథానాయిక యొకను విద్య చేర్చుకొను వయసు గడవక మున్నె—యొకను అడుకొను యిడునైన దాటక మున్నె, దానిని భర్తకుఁ గట్టిపెట్టి నాయికగఁ జేయుచున్నది. కొన్నియెడలఁ దిన్నఁగఁ రెండేండ్లైన నిండకుండఁగనె మన పసిబాల వధు వగుటయు, విధ వగుటయుఁ గూడ యందఁడు జూచుచునె యున్నారము. మనదేశ మంతయుఁ గూడ నిట్టిదుర్దశ కింకరు బాల్పడలే దని మనము కొంత సంతసింపవలసియై యున్నది. కాని మన బాలికలకు మిక్కిలి చిన్నతనముననె పెండ్లి చేయుచుంటి మనుట మాత్రము మన మొప్పుకొనవలసి యున్నది. అతిబాల్పవివాహమునకు బలి యయి శరీరపటిమను గోలుపోయి, కీరని రోగములకు లోనయి, తమ చునుగడ తమకే యేవగింపు గాఁగ, బ్రతికియున్నంతకాల మెల్లరిచేతను రోతలం బకు నిల్లాండ మన మొందరిని నిత్యమును జూచుచుండుటలేదు ?

చూచితినరా, మనశ్రీల ప్రస్తుతన స్థితి ? అజ్ఞానాంధకారము కన్నుల నావరింప తమ దురవస్థ తామె గుఱ్ఱులుగఁ జూచివారై, తమైనరైన నుద్ధరింప నెంచినచో, వారికి తప్పుఁ గట్టఁ (ద్రాళ్ళు) తామె తెచ్చి యిచ్చుకొను నంతటి హేనదశయందు వారు ముఁగియున్నారు. దక్షిణఅమెరికాలో నుత్తరదక్షిణదేశములకు యుద్ధము పొసఁగి నపుడు, కొందరు మహనీయులు బానిసలను విక్రయించు క్రూరాచారమును మాన్పింపఁ దలంప, బానిసలు తమచుస్థితిఁ దొలఁగింప శ్రమపడ నుక్కిరియలే దనియు, తమ ప్రస్తుతావస్థయె తమకు సౌఖ్యవహముగ నున్నదనియు, మొఱివిడ లేదా ? వారి కప్పుడు బానిసత్వము బానిసత్వము వలెఁ దోచనంత దౌర్భాగ్యము వారిని గప్పియున్నది. అట్లులే, మన శ్రీలును దురాచారసిచాచముచే నావేశము నొందినవారై, తమ సౌఖ్యవార్ధికి తామె యడ్డకట్టలై నిలచి యుండు నంతటి దురవస్థకుఁ బాల్పడినవారలు. మన శ్రీ లిట్లు దురాచారహూపమునఁ బడి మునిగిపోవుచుండ, మనము వారిని బైకి లేవనెత్తుట యటుండ, వారితోఁ గలసి మనమును అఘోగతి పాలుగుచున్నారము. శరీరకాస్త్ర మున్న నేమియో యెఱుంగక, యెఱింగియు దానినిబంధనల నతిక్రమించుట పాప మని తెలిసికొననేరక, మీదుమిక్కిలి యాశాపము మనలను మనసంఘమును బట్టి లీల్చి పిప్పిచేయుచున్నను, దానికి దాగులమై దోసిలి యొగ్గుచున్నారము.

మా నవ నేవ.

ఓదురాచారశిశువమా ! ప్రభావము నేమనవచ్చును ? జనులు ని న్నొకప్పుడు
 ఆశ్రయించిన వెనుక, వారి నిఁకన్నఁటికిని నీవలగా వైచిక్య కీలుబొమ్మల వలె
 నీలుచ్చ వచ్చినట్లే వారి నాడించి క్రీడించుచుండువు గదా ! అప్పుడు నీవన్నిఁటికిని
 అభేద్యమవై బ్రజ్జకవచము దొడిగికొని కూరుచుండువు. అప్పుడు నీయెదుట శ్రుతి
 శ్రుతికలుపుగ నుండును. స్మృతి స్మృతి డప్పియుండును. పురాణము పురాణ మగును.
 ఇతిహాసము పరిహాస మగును. జ్ఞానము శూన్య మగును. యుక్తి శక్తిలేని దగును.
 ప్రకృతి వికృతి నొందును. స్వభావము అభావ మగును. అభిభావము అభావము
 అనార్య మనియు, అనాచార మనియు, అవారోగ్య మనియు, అనర్థనామక మనియు
 అపవిత్ర మనియు, అస్వభావ మనియు, వేదములు వాదించుచున్నవి ; స్మృతులు
 ఘోషించుచున్నవి ; ప్రకృతికాస్త్రములు చాటుచున్నవి ; వైద్యకాస్త్రములు మోటు
 వేట్టుచున్నవి ; లోకజ్ఞానము ప్రకటించుచున్నది కాని యది యన్నియు మన కరణ్య
 రోదనములైనవి ; చెడిపోయిన ముందర శీఘ్రారావము లైనవి. బాలికలకు చిన్నతనముననే
 పరిణమ మగుటచే వారు తోడిచేడియులఁ జూచి వారివలె తామును తమ భర్తలతోఁ
 గలసి యెప్పుడు సుఖంతుమా యని యువ్వెక్కురుచుండు రనియు, నందుచే
 వారికి తలఁపుట చెలరేగి వలపులు తలకెక్కి, తరుణవయసు రాకమున్నె రజస్వల లగుట
 బ్రష్ఠించుచున్న దనియు, పుష్పవతులై సంతమాత్రమున నవయవవికాసము సంపూర్ణముగ
 లుగకుండు ననియు, నట్టిసమయమున వారికి నిషేకము గావించినచో శరీరపటుత్వము
 ధైర్య పలురోగముల పాలగుదు రనియు, నట్టియెడ వారికి చూలు నిలుచుటయె దుర్లభ
 సనియు, నొకవేళ నిలిచినను తల్లికొ శిశువునకొ లేక యిరువురకునో ప్రాణాపాయము
 సంభవించు ననియు, ఒకవేళ గండము గడచి శిశువులు బ్రతికినను ఎల్లకాలము దుర్బల
 రిరులై కృశించుచుండు రనియు, వైద్యకాస్త్రములు ఘంటాపథముగఁ జెప్పుచున్నను,
 పసము వారిమాటలను బెడచెడి నిడుచు తృణప్రాయముగఁ జూచుచున్నారము. వైద్యుల
 గాయము న్యాయస్థానములందును దేహారోగ్యవిషయములందును మన కక్కఱకువచ్చునే
 గొని, మనకొమరితల వివాహకాలనిర్ణయము చేయుటలో వారిజోలి మన కేల ? అయి
 ను పూర్వకాలమునుండి వంశపరంపరగ వచ్చుచున్న అతిబాల్యవివాహసదాచారము
 న మిప్పు డేల విడువవలయును ? కావున అతి బాల్యవివాహ మవశ్యాచరణీయము.
 ముహూర్తమున దీక్షవహించి మన పసిబాలల పశువులుగ నరిచేసి పుణ్యముల నార్జిం
 చును. కాని ధర్మరక్షణపరాయణుల డగు భగవంతుండే యొకఁ డున్నయెడల, మనము
 గనిన పాపములకు మన మొప్పుకొన్నను లేకున్నను మనల శిక్షింపక మానను. కాని
 నిప్పుడైనను మన పాపములు మనలఁ గట్టికుడుపక విడుచుచుండుట లేదు. అపాప
 భక్తములు నీతిజ్ఞానము లకు కూకటివేళ్ళను మొదలంటు కొరికివైచుచు హిందూసంఘ
 ము మహావృక్షమును గాకనము చేయుచునే యున్నది.

స్క్రిప్టుయెడ మనము గావించు

పంచమహాపాతకములు.

4. సంసారము.

“చ. తనుఁ గని పెంచి నట్టి తల్లిదండ్రుల సోదరసౌఖి వీడి నా
ధన కెనలేదటంచుఁ దమతో సుఖదుఃఖము లొందు కాంతలన్
జనవునఁ జేరఁదీసి ఘనసౌఖ్యము లీయక వేచుచు న్నవా
వనటలఁ దోయువారె కద • భార్యలపాలిటి మృత్యుదేవత.”

ఇప్పుడు మన స్క్రిప్టుయెడ మహాపాతకములలోని చతుర్థాశ్వాసమునకు వచ్చి
‘సారము. దీనితో మన కథానాయిక యొకయిటి యిల్లాలైనది. శైశవమున స్వేచ్ఛఁగ
నాడుకొననీయక కాలుసేతుల బంధించి, బాల్కమున విద్య నొసఁగక కన్నులకు గంఠ
గప్పి, యుక్తవయసు రాకమున్న వివాహ మను గుదిగట్టను మెడకుఁ గట్టిపెట్టి, యిప్పు
దామెను సంసార మను మహానాగరమునఁ బడఁదోసి, అత్త యను మొసలిపారికి
నప్పగించిసారము. ఇంక యామె పడు పాట్లు దైవమునకె యెఱుక. గండకత్తెగ యగు
అత్త నొక్కడులం బడి యామె కడలేని కడగండఁ గుడుచుచుండ, మన మెన్నడేని
యాయుషుమల నుడువ నొడికట్టియొంటిమా? అత్తల కత్తెసరువెట్టు గయ్యాగిగంప లగు
కోడండ్రు ఎచ్చటైన నొక రిరువు రుండిన నుందురు గాక ! కాని ఆ తల్ల యడుగు
లకు మడుగులిడుచు వారికనుకన్నలఁ బనినిచు వారిపెట్టువోతలకు దోసిలియొగ్గుచు
నూడిగములఁజేయు కోడండ్రె యొక్కడ జూచినను లెక్కకు మిక్కిలిగ నున్నవారు.
వారి నీకత్తికోతలనుండి తప్పించుట మనచేతిలోనే యున్నది. మన మించుక కనుగలిగి
చల్లనిపలుకులతో మందలించుచు మెలకువతో జోక్యము గలుగఁజేసికొంటిమేని యిహ
రును మాపఁగలిగియుందుము. కాని మనహృదయములు మొండికెత్తి బండలేరినందున
మనయింటిలోనిపోరు మనకు గా దనుకొని దాని నెడలించుటకై మనవేలైన నెత్త
కున్నారము.

ఇదియే కదా మనము మనసతుల వాదరించు తీరు ! కని పెంచి పెద్దవారినిఁ
జేసి యరచేతిమానికములుగఁ జూచు దలిదండ్రులను అత్యంతప్రేమతో గారవించు
సోదరీసోదరులను సఖీజనమును విడనాడి, యెన్నఁడును ముక్కుమొగ మెఱుగఁగ

భర్తలు తప్పేనా యుద్ధరింతు రని నమ్మి, వారిని దమ్మదైవతములుగ భావించి, వారితో డిడె తమలోక మని యెంచి, వారిసుఖదుఃఖములు తమవిగనె రలపోసి, తమ ప్రాణమాన మానసముల వారికె యర్పించి, నేవినపవచ్చిన యర్థాంశుల మన మిట్లు చుట్కనజేయుట చెల్లునా? స్త్రీ లెట్లు గౌరవింపబడవలయునో మను విట్లు వ్యాసీయున్నాడు.

పితృభిర్ భాతృభిశ్చైతాః పతిభి ర్దేవైః స్తథా
పూజ్యా భూషయితవ్యాః పహుకల్యాణ మిప్సుభిః
యత్ర నార్యస్య పూజ్యంతే రమంతే తత్ర దేవతాః
యత్రైతాస్తు నపూజ్యంతే స్వాప్రత్యా ఫలాఃకీయాః
శోచంతి జానుమా యత్ర వినశ్యత్యశు తత్కులం
నశోచంతి యత్రైతా వృతే తథి సర్వదా
జామయోయానిగహాని శపంత్యప్రతిపూజితాః
తానికృత్యాహతానీవా వినశ్యంతిసమంత్రితః.

మను స్మృతి.

శుభముగోరు తింహిలును సోదరులును భర్తలును ముండలును స్త్రీలను గౌరవించి పూజింపవలెను.

ఎక్కడ స్త్రీలు గౌరవింపబడుదురో, అక్కడ దేవతలు సంతోషింతురు. ఎక్కడ గౌరవింపబడరో, అక్కడ సర్వకర్తములు నిష్ఫలము లగును.

స్త్రీలు ఎచ్చట దుఃఖింతురో, ఆసంసారము నశించును. ఎచ్చట సంతోషింతురో ఆవంశము సదా వృద్ధిజెందును.

స్త్రీలకు గౌరవము జూపమిచే వారు శపించినయెడల, వాసంసారములు మంత్ర హతము లయినట్లు నిర్మూలము లగును.

మనము మనస్త్రీల నిట్లు గౌరవించుచుంటిమా? మనము ప్రతిదినము పగటియందు మనభార్యలతో నెన్ని గడియలు గడపుదుము? మనకుక్కకును గుఱ్ఱమునకును గడపు కాలుము వైనను ఆమెయెడ మనము వినియోగింతుమా? కందుకకీడలయందును కేళి విలాసములయందును మనము వినోదింపు వేళలో సగభాతైన నామెతోఁ జెల్లింతుమా? వృన మవలీలగఁ బొద్దులు బుచ్చవలయు నన్న సెన్నియొ వేడుకలఁ గల్పించుకొందుము. ఆమె కేపైన ముచ్చటలఁ గొలుపుదుమా? మనయాత్మిల నభివృద్ధిపరచుకొనవలయు నన్న నశేకసద్గ్రంథములఁ బఠింతుము. ఆమె యేమి చదువఁగలదు? విలాసినీమంతిని యుగంఠినిసంతి మనమతగ్రంథములనెల్లఁ ద్రచ్చి త్రచ్చి యందలి యమృతసారమును

తనివోవ రెండుచేతులతో జాబ్బవచ్చును గాని మనస్త్రిలు తద్రసము నిండుక చవిచూచుట కేని యనర్హు లట! స్తోదరులారా! మీధర్మపత్నులయెడ మీరు నెఱపవలసిన ధర్మముల నెఱపుచునెయుంటి మని మురియుచున్నారేమి? అట్లెంతమాత్రము మీ రాచరించుట లేదు. ఎంతకాలము వారు నీతిమతసాంఘికవిషయములయందు మనతో సమమగు నభివృద్ధిగాంచుటకు దగిన యవకాశములను గల్పింపక, వారిని గృహకల్లోలముల యందు ముంచియుంచుచునో, యంతకాలమును వారియెడ మనవిధాయకకృత్యముల నెఱవేర్చుచుండుట లేదనియె చెప్పవలయును.

ఇంతతో నూరకుంటిమా? మనము చేసిన పాపములె పండి ఫలించినవో యను నట్లుగ, మనకథానాయిక యిప్పుడు గర్భముఁ దాల్చినది. శారీరశాస్త్రమును సరకుచేయక సంగమనియములఁ బాటింపక తుచ్ఛసుఖములకు లోనై చట్టముప్రకారము శిశ్నామృగు నేరములుగఁ బరిగణింపఁదగిన నీచకృత్యముల నాచరించుటకు సిగ్గు వహింపకున్నారము. కాని శిశ్నాస్పృశి చొప్పున శారీరసాంఘికనిబంధనల యతికృమణము నేరముగ నెన్నుబడగుండినను, దానిశిక్షల నది స్వయముగనే నిధించుచున్నది. అట్లామె గర్భవతియై మనసాపములకు ప్రతిఫలముగ దుర్భరప్రసవవేదనల గానిలుచుండ, మన మిప్పుడైనను జాలినొంది యాబాధ నివారించుటకై తగినవైద్యుల నియమింపక వారిని మంత్రీసాను లను తంత్రీఽప్రభోనుల పాలుసేయుదుము. నిరక్షరకుత్సులగు నీమంత్రీసానులు శిశువులపాలిటి మానణమంత్రములై శరీరతత్వమును గుఱైఱుంగక తమ మిశిమిడిజ్ఞానమును బ్రయోగించి మేలుసేయుటకు బదులుగ పలుమాఱు ప్రమాదములకు లోనై తీరని వ్యాధుల నాపాదించుచున్నారు. ఇన్ని గండములు గడచి పిండము బయటపడినపిదప నాశిశువు అడుదియె యొకచో నిక తల్లిపాలు చెప్పవలసినదె లేదు. తమభాగ్యులు సారె సారెకు తమజాతిశిశువులనె గనుచుందు రను నపరాధము నారోపించి వారిని తోగిసిరాజని పునఃపరిణయము లాడు పురుషపుంగవులు కూడ అందఁడు గలరట. ఇట్లు హింసకు నన్యాయమును అన్యాయమునకు మానహానియుఁ దోడుపరచి స్త్రీజాతియెడ ఘోర దురాపచారముల నొనరించుచు వారి నధోగతిపాలు చేయుచున్నారము.

మనయథాంగు లగు నంగనల నిట్టు లధోగతి పాలుపరచి మనము ఉత్తమగతిఁ గాంచఁగలుగుదుమా? చేదతోఁ గలసి త్రొక్కును నూతఁ బడును గదా! వారి నజ్ఞానవతులుగఁ జేసి మనము జ్ఞానవంతులము గా నేర్తుమా? ఒకగదిలో నొకభాగము నందకారముగఁ జేసి మఱొకభాగము ప్రకాశవంతముగఁ జేయ నెవరికి శక్యము? శరీరమున నొకయవయవమునకు బాధ గలిగిన తక్కినయవయవములు గూడ బాధ నొందునట్లును,

ఒకబండిచక్కను వక్కిమైన రెండవచక్కను కూడ వక్కితనొందునట్లును, ఒక కావశికుండ భిన్నమైన రెండవకుండకూడ భిన్నముకొందునట్లును స్త్రీలు దుర్గతి నొందిన పురుషులును దుర్గతినొందక తప్పదు. వారు మన యర్థాంగలక్ష్యులనియు సహధర్మచారిణులనియుఁ దలచి మనతో సమముగ విద్యావివేక స్వాతంత్ర్యముల నొసంగి గౌరవించితిమేని, వారప్పడు,

“గీ అఖిలముఃఖిరోగార్తున ♦ కావధంబు

సురుచిరంబుగ భార్యమొ ♦ మావె యెందు

నొను భార్యాసమేతుడై ♦ యున్నవాని

కెట్టియాపదలయ్యును ♦ నెఱుకపడవు.”

అను భారతవచనమును సార్థకదరచి మనసంసారము స్వర్గతుల్యముగ నొన రింతురు. అట్లుగాక వారి నజ్ఞానాంధకారమునఁ బడవైచి దుఃఖముల ప్లాలుసేయుదుము యేని,

“మ నరకద్వారము, సాహసాకరము, పుణ్యస్వర్గవిఘ్నంబు, దు

స్తరమాయాశతపేటి, దంభనిధి, దోషస్థాన, మపశ్రయమో .

త్రైసుక్షేత్రము, కాలకూట, మమృతాకారంబు, స్త్రీయంత్రమునో

ధర నెవ్వఁడు సృజించెఁ బూరుషగళోద్బంధకీయాపాశమున్.”

అను భర్తృహరిసుభాషితము నవ్వర్థము చేసి మనసంసారము నరకతుల్యముగఁ గావింతురు. కావున,

సంతుష్టో భార్యమా భర్తా, భర్తా భార్యా తదైవచ

యస్తిన్నేవ తులే నిత్యం, కల్యాణం తత్రవై ధుర్నివమ్.

ఏగృహమునందు భార్యవలన భర్తయు భర్తవలన భార్యయు సుఖపడుదురో, ఆగృహమునందు నిత్యకల్యాణము అగును.

అను మను స్మృతివాక్యము ననుసరించి మనగృహముల సౌఖ్యవంతముగను మంగళప్రదముగను నొనరిండుకొని నిత్యానందమున నోలలాడుదము.

స్త్రీలయెడ మనము గావించు

పంచమహాపాతకములు

5. వైధవ్యము.

ఇప్పుడు మన స్త్రీహత్యామహాప్రబంధమునందలి మహాపాతకములలో నత్యంతసంతాపకర మగు పంచమపాతకమునకు వచ్చితిమి. శైవమున స్వేచ్ఛగ నాడుకొననీయక చెఱపాలయందు బంధించి నగలను పంకలలఁ దగిల్చి, బాల్యమున విద్యయొసంగక చీకటికొట్టునఁ బడవైచి, వివాహ మను జన్మభయిదు వేసి పుస్తెయను బిళ్ళను మెడకుఁ గట్టి, సంసారమును ప్రవాసవాసమును గల్పించి యంతతోఁ దనివి నొందిక యిప్పుడు మనకథానాయికకు వైధవ్య మను ఘోరకాంతారవాసమును విధించుచున్నారమి.

ఇంతతో మనకిత్య లాగినవా! ఓపురుషరాక్షసులారా! వీనియన్నిటి కంటెను క్రూరతర మైన కిత్తును మీరు స్త్రీలకు విధించియుండలేదా? ఆమానుష మును నశిదారుణమును నత్యంతఘోరమును నైన యాక్రూరకృత్యమును దొరతనము వారు బలవంతముగ నిర్బంధించి యణచివేసిరి కాని లేకున్న స్త్రీల నందఱ నీసరికి భీకరాగ్నికేలఁ బాల్పిటిచి పుణ్యముఁ గట్టుకొనియుండరా? ఇప్పు డైన వారిని మీరు జీవములతో విడిచిపుచ్చినను నిరంతరసంతాపవాదాగ్నిజ్వాలల వారిని వ్రేల్చుచుండలేదా?

ఇప్పుడు మనకథానాయిక మన మీఠఱకు, బఱచిన సౌఖ్యపరంపరలకు మొగము మొత్తికాఁబోలు, ప్రపంచసుఖములఁ బరిత్యజించి విరాగినియై తల గొరిగించుకొని మొగముపై ముసుగు వైచికొని సహషణముల గీసివైచి నారచీరల ధరించుచు నొంటిపూట బోనతు గుడుచుచు నేలపెజ్జఁ బవ్వరించుచు న్రతోప వాసములఁ బ్రొద్దులు పుచ్చుచున్నది.

ఓపురుషనామధారులారా! ఇప్పుడైనను మీ రామెపై జాలి నొందుచుంటిరా? ఇంక నైన నామెస్థితి మీకు దయనీయముగఁ దోచుటలేదా? ఏ మని యెనను? ఆనిత్యములు తుణభంగురములు నను ప్రాపంచికబంధములఁ దగులుచి తుచ్చములైన విషయసుఖములఁ దేలియాడుచు, దుద కథోగతి పాలగుట కంటె నిర్మలవైరాగ్యము నవలంబించి నిత్యమును నిష్కలకమును నగు మోక్ష సామ్రాజ్యమును బడయుటయే మానవజీవితమునకుఁ బరమార్థము కావున, మోక్ష

సాధనమగు వైరాగ్యమునె యామెకుఁ బ్రసాదించితి” మని వచించుచుంటిరా? అవును. మీరు వచించినది యదార్థమే. నిక్కముగ నాశ్రమము లన్నిటిలో సన్యాసాశ్రమ ముత్తమమైనదే. కాని, ప్రపంచ మన నేమియో యెఱుంగక తిన్నగఁ గన్నులైనఁ దెలువక వివాహ మన నేమియో భర్త యన నేమియో యెఱుంగనికాలమున మీచే బలవంతముగ నేముక్కుపచ్చ లారని పసిబాలునతో, లేక కాటికిఁ గాళ్ళు చాచుకొనియున్న యే మూఁడుకాళ్ళి ముదుసలితో కట్టబడి, విధివశంబున భర్త గలింప, నిర్బంధవైధవ్యమాహర్ణవమునఁ దలుమున్నలు వేయుచున్న పసిబాలకు వైరాగ్య మన నేమి తెలియును? పరమాత్మతత్వము నెట్లు గుఱ్ఱింపఁగలుగును? సంసారగుళిసాగరమునఁ గుఱ్ఱకబంటిగఁ దొప్పవోగి, సమస్తైశ్వర్యములఁ దేలియాడి, మనుమల మునిమనుమల నెట్టి గడ్డములు మీసములు కిరోగములు నెఱసి యేకులబుటవలెమొగ మొప్పార, శరీరము కృశించి వాడి వత్తయి యూసరవెల్లిచండమున బీణవరాలు దోసి, “ఊరు పొమ్మన కాదు రమ్మనుచుండ” దుఁదకు చావఁదీరిక లేనిసమయమున నైనఁ, దమభాగ్యుల గలింపఁ, బునఃపరిణయములు పునఃపునఃపరిణయముల నాడ నించుకేనియు వెనుకయక తగుదు మని సిద్ధపడెడు పురుషపుంగవులు. సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించి తమజన్మములఁ బావముల జేసికొన నొల్లరు, కాని ప్రపంచ సౌఖ్యముల నించుకేనియుఁ జవిచూచి యెఱుంగక యొకచెక్కు గిల్లిన పాలును నొక చెక్కు గీతిన నీరును గాఁడిబాలవితంతువులు సన్యాసాశ్రమస్వీకారమునఁ దమ మనుగడల సార్థకపఱుపవలయునట! ఆహ! ఏమి, మీధర్మనూత్కములు! ఏమి మీపరమవేదాంతరహస్యములు!! సన్యాసిను లనఁ గన్నులు తెఱవనియాఁజేండ్ల పసిబాలును, గృహకు లనఁ గన్నులు మూఁతలుపడిన యెఱువదేండ్ల ముసలిపెండ్లి కొమరులునా? పాప మింతవఱకు మనపూర్వ రీయనాథలకు నగముకడుపు కాల్చినను నొక్కపూట యైన నిన్ని మెతుకులు కుడువబెట్టి, యేముతుకగుడ్డనొకట్టనిచ్చి, యే కఱ్ఱనేల నైనఁ బండుకొననిచ్చి, యింట నొకమూలఁ దలఁ దాచుకొన నిచ్చుచున్నారు.

“సీ. ఓర్పుమై నుప్పిండి యుపవాస ముండనీ, మగనాలి సరిపోల్పఁ దగదు విధవ
సద్భక్తి దేవతార్చనము సల్పంగనీ, మగనాలి సరిపోల్పఁ దగదు విధవ
తిరిగి నానాపుణ్యతీర్థంబు లాడనీ, మగనాలి సరిపోల్పఁ దగదు విధవ

గీ. నిద్ర మేల్కొంచి రేపాడి నియమపరతః నపినుభానునివీక్షింప కటకమున్న
తగదు వీక్షింప ననునకు దల్లి వదిలె నత్తగారిని దప్పించి యన్యవిధప
జీవముతోడ బాసి యనుచిత్వము బొందిన మేను కుంభనో

గూఁవబ్బిరాధిపేకము సహస్రసూటంబుల నాచరించినన్
బావన మానె? యట్ల పడి బాసి వితరతుత నొందినట్టి రా
జీవదానాయతాక్షి యశుచిత్వము నాయదు వేతెబంగులన్

గీ. ప్రియుము గలిగిన నంగీకరింపవలదు ముండువన రేపాడి మోము జూచి
బ్రెసిమాలిన పరమనిర్భాగ్యురాలు విధవ, దానియాశీస్సును విషసమంబు

అని కాశీఖండమున వరింపఁబడియున్నది. ఈశిక్షలే దుర్భరముగఁ
దలఁచుచుండ, నిక మీరొ వారికి సన్యాస మిప్పించి యిదివరకు బెట్టుచున్న
పట్టెనుమెతుకులు నెగ బెట్టి దేశముల పెంట బిక్షుల నారగింపుఁడనియు, పంచసుండి
పారఁదొలి యేనెట్టునీడనో గూత్రయింపుఁడనియు శాసింపనున్నాను. ఓ
యపూర్వనాగరికాగ్రగణ్యులారా! ఇంతట నైన మీకు తృప్తి కలుగునా? లేక
యింక మైన నుతపశిక్షలఁ గల్పింతురా?

అయినను మీ మృతవలసిన పని యేమున్నది? మీ మృత్రయించిన దురాచార
పితాచము నరవలయు సుమస్తాప్తముల నభ్యసించి గొప్పగొప్పపరీక్షలం దేటి
యున్నతపదవు లంది ప్రాపంచకజ్ఞానసంపదచే దులతూఁగుచుంటి మని గర్వించు
మహామహులను సయితము నావహించి నెట్టిశివము లాడించుచున్న ప్రజ్ఞావంతురా
లగు నోదురాచారపితాచమా! ఎన్నివేల వితంతువుల నీపొట్టఁబెట్టుకొన్నను, ఎన్ని
లక్షల గర్భత్రావములచే దప్పితిచ్చుకొన్నను, మఱి యెన్నికోట్ల నెత్తురుకంద లగు
శిశువులను దిగమ్రుంగినను, నీయాంక్షలి చల్లారినదికాదుగదా! చీ! చీ! చండాళీ!
నీవే రూపమూని నాయెదుర నిలువఁబడినచో దొరతనమువారి శిక్షాస్ఫూతికి లోఁ
బడినను నొక్కప్రేటున నిన్ను దెగనరికి మాత్రుదేశమును గాపాడుకొనియుందును.

ఓసోదరులారా! మీ రించుకనేపు మీ మృత్రయించిన పూర్వాచారము
నానల నుంచి యీశ్వరప్రతిపాదిత మగు మీమనస్సాక్షితో చిరకాలసముపార్జిత
మైన జ్ఞానజ్యోతిసహాయమున నిశ్చలమనస్కులై యోజించి, మీసంఘము
నందలి వితంతువులయెడ మీరు న్యాయముగ వర్తించుచుంటిరేమొ వచింపుడు.
వారికి మీరు వివాహములు చేయకున్న మానె గాని, వారు సంఘమునకు భార
ముగా కుండునట్లైన జేయుఁడు.

ప్రజన్యమునకు వివాహ ముక్కడియో ముఖ్యదర్శము కాదు. స్త్రీలు వివాహములు చేసికొనకున్నను, వీరికి నియమమునకు గట్టువడి యుండగలరు. వారియొడఁ గల దురభిమానముచే బురుషులు, „స్త్రీకాం.....కామం చాప్తునంభవేత్”.....„కామ మెప్పుడుకా! రమణునికంటె నెన్నిదిగుణం బులు కాదె లతోంగి కారయిజ్జ” అను శాస్త్రప్రమాణములఁ జూపినఁ జూడదురు గాక! కాని పురుషులవలె స్త్రీ లంతగ విషయగుఱములఁ దగులువడియొర. రనుటమాత్రము నిక్కువము. కామాంధకారమునఁ గన్నులు,గానక యిచ్చవచ్చి నప్పుడెల్లఁ దమతుచ్చకోరికలఁ దీర్చికొన సమయనియతుముల నైనఁ బాటించు భార్యల బలవంతపరచువా రీపురుషులకుపులే. స్త్రీలు రజస్వలలై యంటకళ్ళ సమయమున నున్నను, నిండుగర్భవతులై దరిఁ జేరరాని సమయమున నున్నను, పిగ్గెగ్గులఁ దెగఁగోసి వారి నపవిత్రతరుప నుంకించెడివా రీపురుషుకారాకులే. ఈవిషయముల స్త్రీలను వారిదారిని వారిని బోనిచ్చినయెడ, వారు పవిత్రమైన ప్రకృతిధర్మములఁ పాటించి శమసహజధన మగు మానముచే గట్టువడియుండు. కావున స్త్రీలు వివాహమాడుటకును బిడ్డలఁ గనుటకును విధవ లగుటకునే నిర్దేశింపఁబడి రని యెంచుకుండు వారు పురుషుల సుద్ధరింప నవతఃంచిన కులదేవత లని భావింపుండు. వారి నజ్ఞానాంధకారమునఁ బడియుంచక జ్ఞానశేత్రమును వికసింపఁజేసి వారివలన సంఘమునకును సంఘమువలన వారికిని ప్రయోజనములు గలుగునట్లు చేయుండు. అప్పుడు వారు మనకు సహకారులై సహధర్మచారిణులై యర్థాంగులై తోడ్పడునీడలై చేడోండువాడోండులై కొంగుబంగారములై విలసిల్లఁగలరు. అప్పుడు మనము పంచమహాపాతకములనుండి విముక్తులమై యాశ్వర్యకృపకుఁ బాత్రుల మగుదుము. సర్వేశ్వరుండు తనకృపామృతరసముచే మరపాపపంకములఁ గడిగివైచి మనముర్థాంగు లగుస్త్రీలయొడఁ గనికరము గలిగి పుర్తింపునట్లు మనఁ ననుగ్రహించుఁ గాలే!

క బీ రు.

భక్తమాల

కవీరు.

ఆ సన్మానమునందు సంచరించుచున్న నాంధ్రకౌరవమునఁ బడి పౌరలుచున్న జనసా
మాన్యము నుద్ధరించుటకై తమజీవితములను ధారవోయ నుత్తరహిందూస్థానమున నుద్భ
వించిన పరమభాగవతోత్తములయిన మతసంస్కర్తలలో కవీరుదాసుని మించినవారు
వేటొకగు లేరని నిస్సందేహముగాఁ జెప్పవచ్చును. కవీరుకాలమునాటి హిందూదేశ
స్థితినిబట్టి చూడఁగా, పరస్పరవైషమ్యములతో జేగగుచున్న హిందూమహమ్మదీయులకు
మతమాలమున వైకమత్యమును గూర్చుటకై ధీరవృత్తితోఁ బ్రయత్నింపఁగల మహనీ
యుఁ డొకఁడు పుట్టుట యావశ్యకమైయుండెననియు, మనుష్యకోటియొక్క యభివృ
ద్ధికియి నిరంతరము ప్రసహించుచుండిన యీశ్వరకృత్యము విశేషముగా నవతరింప
వలసిన యవసరమప్పుడు వచ్చియుండె ననియు, స్పష్టముగా దెలియఁగలదు. పతానుపరి
పాలకులు చండశాసనులై మతసహన మన్నమాటలేక విమతస్థుల నెందఱిని జంపించిన
నంతకీర్తి సగపాదించుచుంటిమని గర్వించుచుండిరి. పరిపాలనముకట్టుదిట్టముగాలేకయుం
డుటచేతను బలవంతుఁడే సర్వాధికారము కలవాడైయుండుటచేతను, అందుచే ధిల్లీపా
లకులలో నెప్పటికప్పుడు మాగ్గులు కలుగుచుండుటచేతను, పట్టణములందును పల్లె
లందును గల తురకప్రజలు తామే యధికారులుగాఁ జరించుచు తోడి హిందువులను
ద్వేషించి పలుతెఱంగుల హింసించుచుండుటయు, హిందువులు తమ విగ్రహారాధన
మును మానవలయునని తుఱకలు కఱవీపద్ధతులను బూని గావించినకొలదిని పట్టుదల
వహించి మేచ్చులపై విద్యేషమును పెంచుకొని మఱితయొక్కవగా తమపద్ధతుల కం
టియుండుటయు, సంభవించుచుండెను. ఇట్లు దేశము పరస్పర కలహములతో నిం
డి గుండఁగా దండేశమును స్వాధీనముచేసికొనుటకు సమయమెప్పుడు దొరకునామని
యోచించుచున్నప్పుడు హిందూనాయకులు తొంగి తొంగి చూచుచుండిరి. అ
ట్టికట్టకాలమున కవీరు జన్మించి దేశమునందలి విగ్రహారాధకుల మనస్సులను ఏకేశ్వరుని
వైపునకు మరల్చి హిందూమహమ్మదీయుల వైకమత్యమును నెలకొలుపవలయునని ప్రయత్నించెను.

కబీరు జీవచరిత్రమును గుఱించి పలువురు పలువిధములుగా చెప్పించుచుంటుంటే అందేది సత్యమో మనము మరిగూ నిర్ధారణచేయజాలకున్నాము. పరిజ్ఞానదేశమునందు నీక్కుచుండును స్థాపించిన గురునానక మహాశయియు తనయొక్క రోపాసభక్తములను కబీరుదాసుని గలసికొని సంభాషించిన తరువాతనే బాగుగ పాడుకొలుపుకొనియున్నందున, అనీక్కు మతవేదమున యాదిగ్రంథమునందు కబీరుదాసుని చరిత్రమును ఆతని బోధనలను విపులముగా జేర్చబడియున్నవి కాదు. ఇందులకి కబీరుగూర్చిన సంగతుల నెకములు మనము అలిసికొన గలుగుచున్నాము. కబీరునే యొక మతకర్తనుగా నెంచి యాతని మత మవలంబించుచు కబీరుపంథులనుపేర 'బిలునబడుచున్నవారు మనదేశమునందు దాదాపు తొమ్మిదిలక్షలమంది యున్నారు. వారు తమమతకర్తను గూర్చి చెప్పెడి కథలును అనంతములుగానున్నవి. ఈయన్నిటినిబట్టియు కబీరు మహాభక్తాగ్రేసరుడయినట్లును గొప్ప మతసంస్కర్త. నీట్లును గ్రహింపవచ్చునుగాని యాతనిగుఱించి సరియైన చరిత్ర వ్రాయటమాత్రము సాధ్యముకాదు.

కబీరు జన్మమునూర్చియు, అతని జన్మదండ్రులనుగూర్చియు, కథ లనేకములు వాడుకలో నున్నవి. బాల్యమునందు కబీరు ఒక తురకసాలెవానియింట పెరిగినట్లుగా కబీరుపంథులు చెప్పుచున్నారు. నీక్కుచుతగ్రంథమైన యాదిగ్రంథమందు కబీరు తురకసాలెవాడని నానక మహాత్ముడు బయరుచక్రవర్తితో జెప్పినట్లుగా వ్రాయబడి యున్నది. కబీరుపాటలలోనే యొకదానిలో కబీరు తాను కొలఁదికాలములోనే నేతపని విడిచిపెట్టి కేరల హరినామస్తరణమునందే కాలము గడపఁబోవుచున్నానని చెప్పబడియున్నది. మఱియొకచోర లో తాను పూర్వాజన్మమందు బ్రహ్మణుడైయుండి రామభజన చేయ మానుటచేత నీజన్మమందు తురకసాలెవాడుగా పుట్టినట్లు కబీరు చెప్పికొనియున్నాడు. అయినను, అతని తల్లి బ్రాహ్మణవితంతువై యుండినట్లును, ఆమె తనతండ్రితోగలసి తీర్థయాత్రలుసేయుచు నొకసన్యాసి నిలిచియుండిన దేవళమునకుఁబోగా నత డామెభక్తికి మెచ్చి 'నీకు పుత్రునిసంతాన మగుఁగాక' ని దీవించినట్లును, అంతటి మహామభావుని దీవన మూరకే పోదు ననుక, యామె కొలఁది దినములకే గర్భవతియై లోకనివ కోడి ప్రసవమైనవెనుక తనకుఁ గలిగిన బిడ్డను బైట పాఱవేయగా నొక తురకసాలెవాని భామ దొరికి యామె యపుత్రునివతి యగుటచేత సంతోషముతోఁ దీసికొనిపోయి యాశిశువునకు కబీరు నామమునిడి ప్రేమతో పెంచినట్లును ఒకకథ చెప్పుచున్నారు ఈకథకంటె ఈక్రిందికథ అంత విచిత్రకల్పనలతో నిండియున్నది. 'అల్లా'కమునుండి దిగి 'అల్లా'కమున కబీరు అవతరించెను. కబీరు అవతరించిన తావున తామరపువ్వు వికసించుచుండిన. భ్రమరములు ఝంకారములు చేసిచే

నీ విసుగు జెందియుండెను. రాయంతును భరద్వాజములును మఱి యితర పక్షములును ఆ క సమున తమదారిని తా మెరిగిపోవుచు ఆతటాకముచుట్టును ప్రదక్షిణముచేసి మఱిపోవు చుండెను. ఆకమలాకరము మధ్యమున కమలగర్భమున కబీరు అనతరించినవేళ నుఱుము లును మెఱుములును బ్రహ్మాండమున నిండియుండెను. 'నిరూ' యను సాలెవానిని జెం డ్లియాడి యతనితో గలసి యత్యవారిటికిఁ బోవుచుండగా 'నిరూ' యను నామెకు దారిలో దాహమయ్యెను. ఆమె యాతటాకమును సమీపించి యచ్చటనున్న యాశిశు వును జూచి మిక్కిలి నీతిఁజెందినదయ్యెను. ఆశిశువునుజూచి యామె "ఎన్నతియో నా లవితంతువుయొక్క యవనానినాన కిది ప్రత్యక్ష దర్శనము కాబోలును!" అని హృ దయముతో తలపోసెను. అబద్ధమ తగుయిటికిఁ దీసికొనిపోదమని 'నిరూ' నూచించెను గాని, యట్లుచేసినపక్షమున తనిపోని లోకాపవాదము పాలవుచునున్న భయముతో నిరూ ముందుగా కొంచెము వేనుకదీసెను. 'కమలములవంటి నేత్రములుగలిగి యా త్యంత సౌందర్యముతో నలరారుచున్న యీపిన్న వానిని గన్న తల్లి యెవ్వతె?" యని య మ్మలక్క లడుగకులదురాయని వారిర్వురును గొంతసేపు తమలోదాము ఏమిసేయుటకు ను బాలుపోక శంకించిరిగాని తుదకు ఆభయములనన్నింటిని మూలద్రోసి యాశిశువుపైని కనికరము వహించిరి. వారిద్దఱును గృహము చేరినతోడనే స్త్రీలు మంగళగీతిమఱుపా డి వారిని గృహప్రవేశము చేయించిరిగాని యాస్త్రీలు ఆశిశువు కంటఁబడిన తక్షణమే యేవో చెడ్డతలంపులు గలిగి "ఈపిల్లవాఁడు దీనికి ఏలాగున కలిగినాడమ్మా!" యని తమలో తాము వితర్కించుకొనిపోయిరి. అది విని నిరూ తాను అపిల్లవానిని కనకుం డగనే సంపాదించితినని సమాధానము చెప్పగా, అప్పటినుండియు వారింట్ల ప్రశ్నల దుగ మానివైచిరి.

ఈవిధముగా కబీరు జన్మవృత్తాంతము లనేకము లనేకవిధములుగా నున్నందున నందేదియు యధార్థమని మనము వక్కాణింపఁజాలము. అయినను కబీరు శాల్యమునం దు మహమ్మదీయులయింట పెరిగినట్లుగా నన్ని కథలును ఐకతంత్రముగా నుడువుచున్నం నున మనము దానిని నిశ్చయముగా నవ్వువచ్చును. కబీరు బాల్యమున మహమ్మదీయు డైన సాలెవానియింట పెరుగుచున్నప్పుడే భక్తి యంతురించినట్లుగా చిహ్నములను గ యెరుచుచుండెనని చెప్పవచ్చు. ఆతఁడు తనతోడివాఁడైన హిందూ బాలకులలోను మహమ్మ దీయ బాలులలోను అటలాడుకొనునప్పుడు సైతము భక్తిని గనఁబఱచి యాయుభ యు మను మఱిదోషము కలిగించుచుండెను. అటలనఁజెడిన కబీరు రామ! రామ ! మనియు హరి! హరి! యనియు, శకలు వేయుచుండగా జూచి ఏడు వట్టి కా సరు (నాస్తికుఁడు) అని తురక బాలకులు అరినిని నిందించుచుండెననియు, దానికి క

కబీరు “ఎవడు చెడ్డపనిచేసిన, వాడే కాఫరు (నాస్తికుడు)” అని మాటుపలుకుచుండెననియు, ఈవిధముగానే యొకసారి సుదుట బొట్టుపెట్టుకొని మెడలో జుండెనువేసికొనగా తమయధికారమును దిక్కరించుచున్నాడని బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణులచే మహాగ్రహముతో నిందింపబడి యీక్రిందిచందమున వారికి సమాధాన మిచ్చెననియు జెప్పుచున్నారు:—

“ఇదిగో! వినుడు నామతము! నాజిహామే విష్ణువు, నానేత్రములే నారాయణుడు, గోవిందుడు నాడెందమునం దధిపనించుచున్నాడు. మీరు మృతులయిన వెనుక మీరు కావించియుండిన కర్మములనుగురించి యేమి సమాధానము చెప్పగలరు? నేను సాలెవాడను. కనుక నేను జుండెము వేసికొందును. మీరు యజ్ఞోపవీతమును ధరింతురు; గాయత్రీ పఠింతురు! దినదినమును గీతాపారాయణము చేయుదురు. కాని నాహృదయమునందే గోవిందుడు వసియించుచున్నాడు. నేను పశువును, మీరు పసులకాపరులు. పాపములతో బడకుండ మమ్ము గాపాడవలసిన విధి మీది! మీరు బ్రాహ్మణులు, నేను కాశికానగరపు సాలెవాడను. నాబుద్ధి విస్మయ! నేను హరిని ధ్యానించుచుండగా, మీరు ఎవ్వడో యొక యైహికవిభునిగూర్చి ప్రతిదినమును వెదకొందుచుండెదరు!”

ఇట్లు కబీరు తన్ను నిందించువారికి దగినట్లుగా సమాధానములు జెప్పుచు తజ్ఞానాశయమును ప్రకటించుచుచున్నను, తోడివారు మఱియేవిధమనను మాటుపలుకజాలక గురువులేనని మాట పాటింపరాదని యతనివాక్యములను తోసివేయజొచ్చిరి. అప్పుడు కబీరు తనకు గురువులేడన్న లోపమునుగూడఁ దీసివేసికొని తరువాత ప్రజల కందఱును తనమతమును బోధింపవలయునని నిశ్చయించెను. ఆకాలములో నుత్తరహిందూస్థానమున రామానందుడను భక్తవర్యుండొక్కఁడు విఖ్యాతయగుండైయుండెను. కబీరు అతనిశిష్యుఁడుగఁ గాలయునని యెంచెను. కాని తురకవాడైన తన్ను రామానందుడు తనశిష్యవర్గములోఁ జేర్చుకొని యుపదేశ మొనర్చుట యసాధ్యమున కబీరు గ్రహించినవాడై యందులక క యుపాయమును పన్నెను. రామానందమతస్థులకు రామానంద్రమే ప్రధానమైనదని యతఁడు గ్రహించి, యొక్కనాడు సాధారణముగా రామానందుడు తెల్లవాలుజామున గంగాన్నానము నేఘట్టమునొద్ద చేయునో ఆఘట్టమునొద్దసోపానములమీఁద దారికడ్డముగా పడియుండెను. ఏకటిలో మెల్లగా నడుగులుపెట్టుకొనుచు వచ్చుచుండిన రామానందునిసాదము క్రిందఁ బడియున్న కబీరుమీఁద పడఁగా రామానందుఁ డులికిపడి “అయ్యో నిష్కారణముగ నేజంతువుమీదనో పాదములువైచి బాధించితి” నని తలచి “రామ! రామా!” యని పలికెను. కబీరు రామానందుని వెంటఁబడి యప్పుడే గురూపదేశమైనది కాబట్టి తన్ను శిష్యునిగా గణింపవలసినదని వేడుకొనెను. అతనిభక్తికి మెచ్చి రామానందుడు వెంటనే యతనిని తనశాత్రినిగా నంగీకరించెను.

అంతటినుండెయు కబీరు మహాభక్త చేయుటలొకను ఇట్లెట్లతో నాచిండుటలొక
ను తాను రామానందుని శిష్యుడనని చెప్పవో కొండగనా ఇతఁడు రామానందుని
శిష్యుఁడైనాడని తిన్నతోనే తమబాటయగు పోయి విమత భువలంబించి చెడిపోయినాడ
డని మహమ్మదీయులను, మతాంతరునికి రామానందుఁ డెట్లు మృత్యుతోపదేశము చేసినాడె
ని హిందువులును, ఒక్క పెట్టున నిన్నెఱుపొలు డెరిరి. అన్న పుణ్యయతస్థులును గూడ
రామానందునికడ కలిగి విమతములొక నొకతరుక చేన్ని వానిని జేర్చుకొంటే లేమి యని
యడిగిరి. అనంతరి, తన కేమియొక దెలియనట్లు రామానందుని వలె, యాచిన్నవా
నిని తనకడకుఁ గొనగమ్మని కొరెను. కబీరు రామానందుని స్వర్ణాకరిన తోడనె రామా
నందుఁడెట్లయిగా నికతెరి వెయింఁచి తాను తోనఁ గూర్చుండె “నిన్నెప్పుడు నేను
శిష్యునిగాఁ జేర్చుకొంటిని” అని తైలునున్న కబీరు నడిగెను. మహాత్మా! కులాకము
లొ గురువులు తము శిష్యులకుఁ జెలితో నుచుదేయఁ మర్ద్రము లునేకములు. నాకరమును
గొట్టి మీరే యొకనాఁడు. రామయంద్రమును తెలియఁ జేసెతిక.” అని చెప్పినతోడనే
రామానందుడు నకుఁ జరిగిన సంగతిసంతతము జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని, యడ్డముగా వేయిది
చిన తొను త్రొనివేసి తైలికి వచ్చి కబీరుని కొలిచుకొని నిస్సందేహముగా నీవు నా
శిష్యుడ. జైతిని. అని పక్కాచిలిపఁగా నచ్చటికి వచ్చినవారిదిఁదాను భంగపొలుతో నీది
డ్లకుఁ జనిరి. కబీరును తనయింటి కేరి నేత నేసికొనుచుఁ దనయింటికి వచ్చిన యతిథివి
తి, నట్లొగతులు ఇట్లొకతొత్పన్నులతో నాదరించుచుండెను. ఎన్నఁదెన సాధు లుదెంచు
నట్లును వారికి అనివట్లకుఁ వాడియుండిన కుండలలొక గాక త్రొత్తుకుండలలొక నన్నము
కరిడిరింది పెట్టుచు, అసాధువులకు, హిందువుల వద్దతులతో నేలకుఁ జేర్చవలచి యుచి
తాననములు పెట్టుచు, వారు చిక్కు నేయులెరి తాను ఇట్లొక నెదుట నిలవఁబడుచు
నుండుట జూచి యెరి తైలయెన నిమా మిక్కిలి యసహ్యతను బూది యెరి చేష్ట
తములన్నియు కలఁచాద కరుణములుగా నుండెనని నిధిరొచుచుండెను.

కబీరు బాల్కుమునుండెయు నిట్లు సాధ సాధగత్యము చేసి, భక్తిజ్ఞానులు సఁపా
దించెను. కబీరుయొక్క యుపదేశ, వాక్యము లనేకము లీతనికి హిందూమతసాధ్రవదాఱు
ములు జాగగఁ దెలిసెయున్నట్లు ప్రబలసాక్ష్య మిచ్చుచున్నది. ఈవరిజ్ఞానము చాలవ
ల. కతఁడు పండితులతో వాదములు సలిపి సయాదిరివినదే. కబీరుకు గ్రంథపరిజ్ఞాన మం
తగా లేదని చెప్పవలయు. అయినను పరులతో మతవిషయకవి సమర్థులు. జరిపియుండుట
చేతను నూత్నబుద్ధియు. సహితభక్తియు విశేషచింతనయుఁ గలవాడగుటచేతను, అతని
పరిజ్ఞాన మనమాన ముయ్యెను.

కబీరుజ్ఞానభక్తి కేవల విశ్వసధ్యాకీర్తనములుదేగాక యాశ్వురప్రీతికరములైన
కార్యములు చేయుటయందను కల్పదీయగుండెను. అతఁడు తాను నప్రయములు సేసి.

విక్రయింపఁగా వచ్చిన యల్పధనముతోఁగొంత తనతల్లి కిచ్చి, పక్కనది సాధుల నాదరించుటయందును దీనుల బోషించుటయందును విఠ్ఠాంగపలుకుచుండెను. ఇతరు లెవ్వరు వనటఁ దూలుచున్నవా రని విన్నను వారికిఁ దోడ్పడి వారియార్థి హరింపఁజేయుటకై యీకాల మాకాల మను నియమములేక యాతఁ డిట్లనినుండి యాకస్తికముగా మాయమై పోవుచుండును.

కబీరు యావజ్జీవమును బ్రహ్మచర్యమునె నడపెనా? లేక వివాహితుఁడయి సంసారముచేసి బిడ్డలఁ గని కుటుంబికుఁ డయ్యెనా? యను విషయము పలువులు పలుకథముల నభిప్రాయపడుచున్నారు. అతఁడు లోయి యను కాలము వివాహమాడి కమాల అను తనయుని, కమాలి యను తనయను, గాంచెనని యనేకులు తలంచుచున్నారు. ఈతలంపునకుఁ గారణ మెట్టిదో, చాలకాలముక్రిందట బొంబాయినగరములోఁ బ్రదురింప బడిన కబీర్ కసాతి యను హిందీగ్రంథమునందలి యీక్రింది సంగతులను జదివినపక్షమున తేటతెల్ల మగునని యొకానొకరు వ్రాయుచున్నారు:—

* కబీరుదాసునకు ముప్పదివర్షములప్రాయము వచ్చెను. అతఁ డొకానొకదినమున గంగానదీతీరమున నడచి పోవుచు గురుదొక్క వనఖండితైరాగి వనియించు కుటీరమును సమీపించి యచ్చటికిఁ బోయి కూరుచుండెను. కొంతవడికి అతఁడునకే యిర్వదిమేండ్ల ప్రాయమున నున్న కన్నీయ యొక్కఁడు వచ్చి, క్రొత్తగా వచ్చి ప్రేమించియున్న యా పురుషుని జూచి “అయ్యా! మీ రెవ్వరు?” అని పృచ్ఛచేయఁగా, “నేను కబీరును” అని యతఁడు సమాధాన మిచ్చుటయు, నంతటితో నూరకుండక గూయుచు “మీకర్గమెయ్యది? మీకాఖి యేది?” యని మరల ప్రశ్న చేసెను. ఈరెండు ప్రశ్నలకును నాడ “నేను కబీరును” అనియే వైరీతిని ప్రత్యుత్తర మిచ్చుఁగా, నిరసనకు సాధులెందఱో యిచ్చటి కరుదెంచిరి గాని వారిలో నిట్లు తమపేరును వర్ణమును కాఖినుగూర్చి చెప్పిన వాఁక్కరును లేరని యామె వచియించెను. “నేను చెప్పినానిలో నసత్య మెద్దియు లేదు” అని కబీరు వక్కాణించెను. ఇట్లు చెప్పటలో కబీరుయొక్క యుద్దేశము స్పష్టముగాఁ దెలియుచునే యున్నది. “కబీరు” అనఁగా మహాదేవుఁడైన పరమాత్ముఁ డని యర్థము. తనకేమియు వేర్వేదము లేదనియు, మనుష్యులందఱును దేవుని నేవకులే యనియు నూచించి యావిధముగా హిందూమహమ్మదీయుల నేకమచేయుటయే కబీరు తనసందేశముగాఁ జేసికొన్నట్లుగా నిట్టికథ లనేకములు స్ఫురణమగుచున్నవి. ఇంతలో నచ్చటికి మఱికొందఱు సాధు లేగుదెంచిరి. తొడనే యాకర్షక రహస్యకథలనికొంజుని కుండఱో పాలు తీసుకొనివచ్చి యేసుభాగములుగాఁ జేసి యందఱెగు బాగములు

క్రిత్తంగా వచ్చిన దైరాసులకును ఒకపాలుకడీరునకు నిచ్చినననిమిత్త మొకపాలుంచుకొని యొరుతనకిచ్చిభాగమును కబీరు త్రాగివేయకక్రిందఁబెట్టి యుండెను. త్కొనదైరాగులు తమ తమపాలును త్రాగినైచిరి. కబీరు త్రాగకుండుటకు వారు కారణ మరయసాగిరి. గంగానది యాపలియొడ్డునండి యొకసాధువు వచ్చుచున్నాఁ డనియు, తనపాలు ఆతనికొఱ కుంచితి ననియు కబీరు చెప్పఁగా 'స్వామి! ఆసాధువు వచ్చినయెడల నాయొద్ద వలయు నన్నె యున్నది. మీపాలు మీరు గ్రహింపుము' అని యాబాలిక వేడుకొనియెను. "నారినామమే నా కాహారము" అని కబీరు కలికెను. ఇంతలో నవ్వియొడ్డునుండి యొక సాధు వచ్చిటికి విచ్చేయఁగా, కబీరు తనవంతుపాల నాతని కిచ్చివేసెను. అట్టి నిర్లభస్రదేశమున నొంటరిగా నుండుటకు హితువే మనియు, తల్లిదండ్రు, లెవ్వార లన యు, నంత నాకాశము సాధువు లకుగ సాగిరి. అందున కామె తనతల్లిదండ్రులు జీవించి యుండ లేదనియు, తన్నొక్కసాధువు పెంచి పెద్దఁ జేసెననియు, అంతకు ముందు కొంత కాలముననే యారేఁకును లోకాంతరగతుడైనందున తానొక్కతమ్మ యుండుట తటస్థించినదనియుఁ దెలియఁ జెప్పెను. అంతటితో వారు తృప్తి నొందక తక్కిన యుదయ మంతయు వినఁ గుతూహలము కలకారై 'అమ్మా! ఆసాధువురుఁడెవ్వఁడు? ఆతనున్నఁ బెంచుటెట్లు కలిగె.' నని మఱల నడుగుటయు, నామె యిట్లని యుత్తర మొసంగెను. "ఆసాధువురుఁడొకవనఖండి పైఠాంగి. లతఁ దోక్కి యావుపాలు మాత్రమే త్రాగి జీవించు వాఁడు. నాపూర్వ చరిత్రమును గూర్చియిలెట లాతని నడుగు నప్పు డిట్లు చెప్పుచుండెను. 'నేనొకనాడు గంగాతరంగిణిలో స్నానము చేయు చుండఁగా నొకతట్ట కొట్టుకొనివచ్చి నాకుఁ దగిలెను. అది పైకేఁ దీసి చూచినతోడనే యాఁడుశిశువు కనబడెను. అప్పు డాశిశువును కుర్రీరమునకుఁ గొనివచ్చి యావుపాలతో ముంచినవత్రితోఁ బెంచితిని. మొదట నాకు తట్టలో దొరకినప్పు డీదిడ్డ దుప్పటిలోఁ గప్పి యుండుఁబడియుండుట చేత 'లోయి' (దుప్పటి) మనుషేరు పెట్టితిని. ఈవిధముగా నన్నుఁ గూర్చి యాస్వామి సాధులతోఁ జెప్పుచుండఁగా నేను వినియుంటిని.'

కబీరు యొక్క సాధుస్వభావమును గురులక్షణమును గాంచి లోయి యాతని నుద్దేశించి "స్వామి! నాకు చిత్తశాంతిని ప్రసాదింపఁగల సదుపదేశము చేయుఁ, డని కలికెను. అబాలిక భక్తివిశ్వాసములు దీపింప, చిత్తశుద్ధి యెసంగ, నిట్లు వేడికొన్నం దులకు కబీరు సంతోషతరంగితస్వాంతరుడై "నిత్యమును సత్యవాచమును స్మరియింపుము. సాధుసేవ గావించుకొనుచుఁ గాలము గడపుము,, అని యుపదేశించుటయు, లోయి యా వాక్యములఁ దలఁ దాల్చి, యైహికవిషయచింతనమును దెగనాడి, వారణాసికిఁ బోయి, సాధుసేవ యొనరించుచుఁ బ్రార్థులు పుచ్చ సాఁగెను. ఇట్లు కబీరు తనతో

భక్తి మాట

నీకాంతను కాకిం గొనివచ్చుట చూచి యతఁ డామెను చేపట్టినట్లుగా భ్రమపడి
 “నిమా, యాతనిని గని యిట్లనియె,” బిడ్డా! లోయితోఁ గాపురము చేయక జేటుగా
 నుంటివి కదా? ఇంక నీవామెను పెండ్లియాడిన ప్రయోజనమేమి?” ఇట్లే పలువురు కబీరు
 వివాహితుఁ డైనట్లు భావించి తేని పోని కథ లల్లఁ జొచ్చిరి.

లోయియును కబీరును భార్యభర్తృసంబంధము కలవారని లోకము భ్రమపడు
 టకు మఱియొక యంగము కూడ తో డయ్యెను. ఒకనాఁడు కబీరు వేటాక భక్తునితోఁ
 గలిసి గంగానదీతీరమున నడచుచుండఁగా, నదిలోఁ గొట్టుకొని పోవుచుండేన యొక శిశువు,
 కానవచ్చెనట! అసహచరుని కోరికపై కబీరు ప్రవాహములోఁ బడి కొట్టుకొని పోవు
 శిశువును పైకిఁ దీసి, యాశిశువు చెవిలో భగవన్నామము స్మరియించి బ్రతికించి, తోడ
 గొనివచ్చి లోయి కేచ్చి పెంపవలసిన దని చెప్పఁగా నామె మక్కువతో నాశిశువును
 పెంచి పెద్దవానిం జేసి నట! అశిశువు సౌందర్యాతిశయముఁ జూచి నప్పుడే కబీరు
 అబద్ధునికే “కమాల” (పరిపూర్ణాకపదము) అను పేరుపెట్టెనట! ఇది చూచి
 కొందఱు కబీరు మృతు లయిన వారిని బ్రతికింపఁగల మహాత్ముఁ డని నమ్మసాగిరి. మఱి
 కొందఱు అబద్ధుఁడు కబీరును లోయి వలనఁ గలిగినవాఁడే యని యూహించిరి.

ఇట్లుండ మఱియొక్కనాఁడు కబీరు ఒకరి గృహములో నుండఁగా వాఁ
 యాఁడుశిశు వైకృత మరణింపఁ దల్లింపెనట! మరణించిన బిడ్డను గనీ తల్లిదండ్రు
 లాక్రందనము సేయుచుండఁ గాంచి కబీరు తన కామృతశిశువు నీయవలసిన దని
 యడుగుటయు, అంతకు మున్ను తన దివ్యమంత్రప్రభావముచేత కమాలును బ్రదికించిన
 మహానుభావుఁ డని విని యున్నది కావున శిశువుతల్లి యందుల కంగీకరించె నట!
 అనంతరము కబీరు దివ్యశబ్దపునశ్చరణము చేసి యా శిశువును పునరుజ్జీవింపఁ జేసి, కమాల
 యను నామ మొసంగి యాయాఁడుపిల్లను గూడఁ బెంపవలసిన దని లోయి కేచ్చివేసెనట
 ఇట్లు కబీరుచే బ్రతికింపఁ బడిన పిల్ల లిద్దఱును వయాసు వచ్చినతరువాత కబీరును తాము,
 “స్వామి! స్వామి!” యనిపిలుచుచు నాతని గృహమునందేయుండి వస్త్రములు
 శేయుటలో నాతనికిఁ దోశుపకుడుండి నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. అందుచే పిల్లదండఱును
 కబీరువాసునకుఁ గలిగిన బిడ్డలే యని లోకులు తలంప సాగిరి.

కమాలి యొక్క తరువాతి చరిత్ర! సంగ్రహముగా నిట్లు చెలుపవలసియున్నది.
 అది యాననవతియై యిర్పదియేండ్ల వ్రాయుము వచ్చియున్నప్పుడు ఒక్కనాఁడు
 కబీరువాసు గృహము చెంత నున్న నూతిలో నీళ్లుతోడఁకొనుచుండఁగా, మార్గాయాసముచే
 గడ్డు డస్సి పిపాసాపీడితుఁ డైన యొక బ్రాహ్మణపండితుఁ డాదారిని బోవుడు, నీరుపట్టు

పేర్చుకోవలయునని యాకారతంత్ర కేతెంచి యిన్ని నీళ్లుచేడి పోయు వని యడిగెను. అపండితుడు కమాలి కృపాయత్త చిత్తమతో దోడి యిచ్చిన చల్లని జలముల మనసారా ద్రావి, యనంతరము “కాంతా! నీ కెవ్వరి కుమార్తెవో గాని భస్మ్యరాలవు సుమీ!” యని యామె యుదంతమును గొంత తెలియఁగోరెను. కాని, యామె తురక సాలెవాని తనయు నని తెలిసినతోడనే గుండెలో తాయిపడి “వాకొంప ఓనీ నాకులముఁ జెటిచి నన్ను వల్లభఱ్ఱు జేసితివి కదే!” యని యెంతయు వాపోవఁ దొడంగెను. అ పురుషుఁ డిట్లు క్రోధావేశపరవళ్ళుడై దురంతచింతాక్రాంతుఁ డగుటకుఁ గారణ మేమి కానోపునో యూహింప నేరక, కమాలి యాతనిని వచ్చి కక్షితో గంభాపించి పొమ్మని కోరుటయు నీమాటలువిని కబీరు ఈక్రింది చందమున సమాధానమిచ్చెను:—

“ఓబ్రాహ్మణా! జలసానమునేయటకు ముందీయశ్రమలను గుఱించి విచారించునది. హైలవశట యన వేమి చేపలు, తాళ్ళు కత్తము, ఉప్పు కత్తి, చెదారము, మృతక శబ్దములు, — ఇవన్నియు నీటఁ దడసియుండ ను. కాలవశమున లక్షోపలక్ష జనులు మృతు లగుచున్నారు. నీవు ముందునకు పెట్టి నట్టి యవశగడగనకును ఎన్నఁదో మృతుఁ డయిన యెవ్వని దేహము మీద నుండియో ప్రోక్తి-కొనఁతు పోవుదున్నావు. అట్టి మట్టితో జేయఁబడిన పాత్రములతోవే కదా నీవు నిత్యమును నీరు త్రాగుచున్నది? హైల కలుగు నన్న భీతితో భోజనవేశ కట్టుకొనఁజూచులఁ ఓసికైచి సాలెవాచే నేయఁబడిన దోవతుల మేనెల్లఁగప్పకొనుచున్నావే కాని, మరినపదార్థముల మీదినుండి యెరివచ్చి యీగలు నీవు భుజింపఁబోవు నాహారము మీద వ్రాలుచుండుటను గనఁజాలకున్నావు. దీనిని నీ పెట్టు లడ్డపెట్టగలవు నెపుమా? అట్టి వట్టి భ్రమలను మనినుండి పోదోలి వేదములఁబఱించి, రాముని శరణు జొచ్చుమా!” ఈవాక్యములను విన్న యాబ్రాహ్మణుడు తనలో నా తురకసాలెవాఁడు నిశ్చయముగా మహాత్ముడై యుండవలయు నని తలంచి, యింకను తనకు జ్ఞానబోధన చేయు మని భక్తిపూర్వకముగా వేడుకొనియెను. కబీరు అందుకు సమర్థించి యాశ్చర్యగుణగణములను గూర్చియు, ఏకేశ్వరారాధనావశ్యకతను గూర్చియు, తనయభిప్రాయములఁ దెలుపుచు నుపదేశించెను. ఆయుపదేశము చేసినతోడనే యందలి సత్యమును దెలిసి యాబ్రాహ్మణుఁ పండితుడు కబీరుమహాశయుఁ డుపదేశించిన సద్గర్భముల నన్నింటిని స్వీకరించెను. స్వీకరించిన సద్గర్భము స్వాచరణమునందు సువ్యక్త మయినప్పుడే శోభఁకొండ్లి యుపయుక్త మగునుకదా! ఆబ్రాహ్మణుని యంగీకారమును బడసి, కబీరు తనమెప్పుడు కూర్తురైన కమాలి నిచ్చి యాతనికి వివాహము చేసెను. ఈవిధముగా కబీరు సత్యబోధనము విజయము గాంచుచు, బహుదేవతారాధనపరులై విగ్రహపూజానిరతులై

బాతివిద్యోగపూరితులై యుండినవారిని, ఏకదైవతోపాసములుగాను సమదర్శినులు గాను క్రమముగా మార్చగలుగుచుండును.

సామాన్యఁడను, గ్రంథపరిజ్ఞాన మంతగా లేని వాఁడను, అయిన యీతని బోధనలు ఇట్టి మహత్తరశక్తి కల వస్తువు శేమి రహస్యమున్నది? వేదము లయిన పండితోత్తములు, శాస్త్రపరిచితి గల విజ్ఞులు, కలీరుతో వాదింపజాల కుడిది. అతని సత్యబోధనప్రభావము నెదుట నన్యుల ప్రజ్ఞలు తమతమ తలలు వాంచుచుండెడివి? దీనికి గారణ మేమి? సకల సత్యములకును మూలమైనవాఁడను, అలఘు దుర్జ్ఞానతిమిరములకు నెల్ల నమోఘప్రభాకరుఁడను అయినవిశ్వేశుని కలీరు తన హృదయమునఁ గనఁ జాలెను. అట్టి సర్వశక్తిమయుని ప్రాపు నమినప్పడు అట్టి వానికి మఱి కొంత యుండును? భక్తిప్రభావముచే తనకట్టి యానందము, అట్టి మహత్తరశక్తి, కలిగినవని గ్రహించినవాఁ డగుట చేతనే, తోడి మానవుల నీశ్వర సాక్షాత్కారము నుండి మఱుగుపఱుచుచుండిన ఒహదేవతారాధనఘ్న వ్యర్థకర్తాచరణ పరిత్యము, ద్వేషము, మాలిన్యము, మున్నగు వాని నన్నింటిని తీవ్రతరముగ ఖండించుచు దేశదేశముల గ్రామగ్రామములుతిరిగి జనసామాన్యము ఏకదైవమోపాసనావశ్యకతను గ్రహించి, యసన్వార్థమును నిడు నట్లు చేయవలయు నని యతఁడు బోధించుచుండెను. కలీరు బోధనపద్ధతి విక్రిలి యద్భుతమైనది. అతఁడు విగహార్చనమును ఖండించు నట్టియు, వ్యర్థకర్తమున నున్నానను వ్యర్థముచేయు నట్టియు, బ్రహ్మజ్ఞానమును బోధించునట్టియు, నీతివర్తనమును గఱపు నట్టియు, స్వకీయములయిన భగవత్కీర్తనలను పాడుకొనుచు, కిథుల వెంబడి నూరూరుతిరిగి పోవుచుండును. జనులు గుంపులుగా వచ్చి యీతని పితబోధ యాలిండుచుందురు. జనులు సాధారణముగా నజ్ఞానవిమోహితులై విహికజీవనమే శాశ్వతమనియు, విహికసౌఖ్యములను పొంద ప్రయత్నించుటే మనుగడ యొక్క సార్థకత యనియు, నమ్మి నిత్యానిత్యవిచారములేక వర్తించుచుండురు. అట్టి వారందఱును నిత్యసౌఖ్యప్రద మైన భగవత్సేవను చేయ మఱవవల దని యాతఁ డుపదేశించెను. చాలమంది యీశ్వరతత్త్వమును గ్రహించ నేరక ఒహదేవతలను నమ్మి తొలను అప్పలను గొలిచి వెట్టిసంతుప్తి నందుచు, నీశ్వరారాధనము వలనఁ బొందవలసిన యానందమును బలమును బొందనేరక కుగ్గతుల పాలుగుచున్నారు. అట్టి పామరజనాధి శక్తి దేవు డొక్కఁడే సమస్తజనసంసేవ్యుడందనియు, భగవద్భక్తికి పరమకృత్రువు అయిన స్వాధ్యపరత్వము, దురహంకారము, ధనకాంక్ష, విషయలోలత, మున్నగువానిని తరిత్యజింప వలయు ననియు, ఒక్క పరమాత్ముని గొల్వఁగాఁ గలుగు వానందముతో సహాకములతో సంపన్నుత్వాదులడే గలుగు తాత్కాలిక సౌఖ్యము లెవ్వియును.

తుల్యము కానేర వాయు, నాతడు తెలిపెను. ఒక్కడే భగవంతుడను పరిజ్ఞానమును విడనాడి తమలో తాము మతభేదములను వర్ణభేదములను కల్పించుకొనుచుఁ జెడువారి దుస్థితిని జూచి యాతడు నిజముగా శోకించుచుండును. మతభేదముల వలనను, జాతి విద్వేషముల వలనను, కలిగిన మహాయుద్ధముల వలనను, కలుగుచున్న బ్రజల విరోధముల వలనను, మానవసంఘ మేరీతి దుర్గతులఁబడుచుండెనో యాతడు బాగుగ గ్రహించిన వాఁ డగుటచే సంఘాభివృద్ధి కవి చేరువురుగు లో పలుమా టుద్ధోషింప సాగెను. ఈశ్వరుని సమీపించు నట్టి యధికారమునకు వారు పీ రను నంతరము లేక యెల్లవారును సమలే యనియు, వివేకమును విడనాడి పృథివీపూర్వాచారమునకును దాసులై యుండు టయు మతసిద్ధాంతములను గూర్చి కేవలవాదాపేక్షతోఁ దగవు లాడుచుండుటయు, నెవ్వారికి దగ దనియు, భక్తివిశ్వాసముల చేతనే గాని కేవలకర్మాచరణముచే ముక్తిచేకూరనేర దనియు, సంపూర్ణభగవద్భక్తి సమస్తభయములను భంజింపఁజాలు ననియు, నాతఁ డుపదేశించిన యుపదేశములు మిక్కిలి యుత్తమములైయున్నవి.

కబీరు జనుల కుపదేశించు పద్ధతిని బాగుగఁ దెలుపుటకై యొకటి రెండు కథలను దెలిపెదను. హిందువులు కొన్ని నదులను పవిత్రముగా నెంచి యచ్చటికిఁ దీగ్ధయా త్రాలు సేయుచు, అందు స్నాన మాచరించినందుననే తమ కావించిన సమస్తదోష ములను హరించు నని విశ్వసింతురు. అట్టి వారి కడకుఁ బోయి కబీరు సత్యజ్ఞానమును గీతములతోఁ దెలుపుచుండెను. ఒకనాడు బ్రాహ్మణులు కొందఱు చేరి గంగాజలము పావులను పవిత్రులను గాఁ జేయ సమర్థులు కల దని యుగ్గడించుచుండిరి. ఆమాటలు విని కబీరు తోడనె తన కమండలువు నిండ గంగాజలమును దీసికొని వచ్చి వారి నా నీరు త్రాగవలసినదని యడిగెను. అధమజాతివాని చేతి నీరు త్రాగుట యన్న తోడనే మిక్కిలి యేవపడి వారంగల కంగీకరింపరైరి. అంత కబీరు వారినవలొకించి “అయ్యా! గంగానదీజలము నా పాత్రమునే పరిశుద్ధము చేయఁజాల నష్టము అది నాపాపముల నెల్ల హరించి వేయఁ గల దని యెట్లు నమ్ముదును?” అని బుద్ధివచ్చునట్లు పలికెనట. ఈ సందర్భమున నాతని యుపదేశములు కొన్ని యుదాహరింపవలసి యున్నది.

“కబీరు చెప్పుచున్నాడు.—నా కేమియుఁ దెలియకున్నది? తీర్థమెక్క-వా? హరిదాసుఁ డెక్క-వా?”

“జలము సమీపముననే యున్నది కాని యందులోనే నడచిపోవుచు పశువులు దానిని త్రాగకున్నవి. తఱుచు హరినామస్తరణము సేయుచున్న పక్షమున జలము పొంగి రాఁగలదు. ఆజలమే పరిశుద్ధమైనది. ఇది కబీరు వాక్కు.”

“వాని హృదయములో కల్పచ మున్నది. తీగము నొద్ద స్నాన మాచరించినను వాడు మోక్షమును పొందఁడు. జనులకు నమృత మున్నంత మాత్రము చేత నేమియు జరుగదు. రాముడు తెలివి తక్కువ వాడు కాఁడు.”

ఆకాలములో విగ్రహారాధనము, పృజలమై జనులను సన్యస్త వివేకులగుఁ జేసిన దనియు, అట్టి నీచస్థితిలో నున్న వారి నుద్ధరింపవలయు నని కబీరు గట్టిగా సమకట్టె ననియు నింతకు ముందే నూనింపఁబడినది.

ధర్మదా సమ సైశ్వర్య దోకఁ డుండెను. అతఁడు మిగుల భాగ్యవంతుఁడై నిత్య మును సాలిగ్రామపూజ గావించుచు, భాగవతులను భైరాగులను సత్కరించుచు, భగవ ద్గీతాపారాయణ మొనర్చుచు శీక్ష్మిష్ణుని గొనియాడుచు, అత్తశాంతికొఱకై పుణ్యక్షేత్రముల నెల్ల మెట్లుచుండును. అతనికి కొక్కనాఁడు కాశికానగరమునందు కబీరుదాసు దర్శనము ప్రాపించెను. ధర్మదాసుని యుదంతము విన్నతోడనే కబీరు విగ్రహార్చనమును విడనాడి మనస్సు నేకేశ్వరుని వైపునకు మరల్చవంతకాల మతనికి 'నిక్కమైన శాంతి చేకూరనేర దని బోధించెను. తర్వాతఁ గొంతకాలమునకు ధర్మదాసు బృందావనమునందు కబీరు కంటఁబడఁగా, నాతఁ డింకను విగ్రహపూజను బరిత్యజింపలే దని విన్నతోడనే, ఖండితముగా నతనితో నది కూడ దని వక్కాణించి యాతఁడు పూజింపు సాలిగ్రామ మును గైకొని కబీరు దానిని గంగలోఁ బారవైచెను.. మఱికొంతకాలమునకు మఱల వారిరువురును గలసికొన్నప్పుడు సైతము అతఁ డింకను తాలఁ గొలుచుట మానలే దని తెలిసికొని కబీరు ఇట్లనియె;—“ఓయీ! ధర్మదాసా! నీవు నీవ్యాపారమునం దుపయోగించు తూనికత్రాళ్లు వేనితోఁ జేయఁబడినవో వానితోనే చేయఁబడిన విగ్రహములను నీ వెట్లు దైవతములని పూజింపనేర్తువో యాశ్చర్యకరముగా నున్నది. ” ఈవాక్కులు ధర్మదాసుని మనస్సున జక్కఁగా నాటెను. అప్పటినుండి ధర్మదాసు ధర్మపత్ని సమేతముగా కబీరుమార్గము నవలంబించి మించెను. మతమహావృత్తమునకు వేరుపురు గనందగిన విగ్రహారాధనమును రూపుమాపి యెట్లయినను పృజల జ్ఞాననేత్రము విప్పవలయు నని కబీరు మిక్కిలి యభిలషించుచు, అందుకొఱకై నిరంతరము విచారింపు స్వభావముకలవాడయినట్లు ఇట్టి కథలే గాక యాతనిచే నుపదేశింపఁబడిన ధర్మములును స్పష్టముగాఁ దెలుపుచున్నవి. “ఓసాధులారా! లోకము పిచ్చిమార్గమునఁ బడిపోయినది. నేను సత్యమును చెప్పితి నేని లోకులునన్ను చంపుటకై నామీద పడవత్తురు. వారు కేవల సత్యమునే విశ్వసించురు. క్రమము దప్పక నిత్యమును స్మారకకాలమును స్నానములుచేయు భక్తిప్రపత్తి సంపన్నులను నే నెదఱిజో చూచియున్నాను! కాని వారు భగవంతుని వర్జించి

తాలను భజింతురు. వారికి నిజముగా వివేకములేదు. వారు రాగిబొమ్మలను రాళ్ళను పూజించి నామము చేసి, తమ తీర్థయాత్రలు చేయుచుంటి మని సంతృప్తిమై గర్వించుచున్నారని వారికి భ్రమ. వారు భరించి, వాచుములు టోపీలు చక్కాంతములు పూని తమకు చేసినట్లను వ్రులించి కీర్తించుచు కాలము గడపుచున్నారు; వారు భగవంతుని స్మరించిన నామ, తాలను పూజించినందువలన నోక్కిని ఈశ్వరసాక్షాత్కార మయ్యెడు పక్షమున, నేను మహాపర్యతము నొకదానిని పూజించెదను. ఈతాతి విగ్రహములకంటె ఇంకను మనుష్యులు బిమ్మము విసరుకొను తిరుగలితాళ్లు నయము. తమ పాదముల మీఁద సైతము పడి కన్నులనీరు గారునట్లుగా నే నెంత ప్రార్థించినను హియవులు విగ్రహారాధనమును విడువకున్నారు; మహమ్మదీయులు తలబిరుసుదనముచేత తమమూర్ఖతను బాయకున్నారు.” ఇట్టి యుపదేశవాక్యములు కబీరు చెప్పినవి యనేకములు కలవు.

ఈధముగా కబీరు ధీరచిత్తుడై హిందూమతలోపములను మహమ్మదీయుల దుర్మర్మములను బహిరంగముగా ఖండించుచుండుటచేత ఆయుభయులందును గూడ నతనికి శత్రువుల నేకులు బయలుదేరిరి. తురకలలో గొందఱు ప్రముఖులు బయల్పెడలి కబీరు భగవంతుని కున్న లక్షణములు తానే కలిగి యున్నట్లుగా చాటుచున్నాడనియు అందుచేత మహమ్మదీయ మతధర్మము ననుసరించి యాతడు తిప్పక వధ్యుడనియు అప్పుడు చక్రవర్తిగా నున్న సికందరులోడీ కడకుఁ బోయి మొట్టపెట్టుకొనిరి. అప్పుడు కబీరును పట్టి బంధించి తనయెరుటికిఁ గొనిరావలసిన దని చక్రవర్తి యుత్తరు హియగా భటులు పోయి కబీరును గలసికొని సంగతి తెలిపి సాయంకాలమునకు గాని యాతని నొప్పించి చక్రవర్తి సన్నిధికి దీసికొని రాజాలరైరి. ఉదయముననే రావలసినదని యుత్తరు హియగా సాయంకాలము వఱకును తడసిరాకుండుటకు హీతు వేమని చక్రవర్తి కబీరు నడిగెను. ఇంతలో కబీరు చక్రవర్తికిఁ జెప్పెను. “మొక్కకుండుటనుజూచి యచ్చటి యాచార్యుఁ డొక్కఁడు ‘ఓరీ కాఫరా ! (నాస్తికుడా) చక్రవర్తికి నీ వేల మొక్కకున్నావు?’ అని యడుగ, ‘అన్యులబాధల నెవ్వఁడు గ్రహించునో వాఁడే మీరు ; అట్లు చేయఁజాలని వారే కాఫరులు’ అని సమాధానమిచ్చి, చక్రవర్తిని జూచి, తాను వచ్చుచుండఁగా నొకచిచిత్రము కనఁబడి తనదృష్టి నరికట్టినందున తా నంతవఱకు నాలస్యము చేయఁబలసి వచ్చె నని యుత్తర మిచ్చెను. చక్రవర్తియొజ్జల నైత ముల్లంఘింపఁ దగినంతటిది యేమి కనఁబడిన దని మరల చక్రవర్తి యడుగ, నూతిబెజ్జముకంటె సన్నముగా నున్న యొక పిగిలో నుండి గుంపుగుంపులుగా నొంటెలు పోవుచుండఁగాఁ జూచితి నని కబీరు

చెప్పెను. అది కేవల మసత్య మని చక్రవర్తి యనెను. అంత కబీరు ప్రభువరా! ఆకస మునకును భూమికిని మధ్యనుండెంతిదో మున్నదో కొంచె మాలాచింపుము. సూర్య చంద్రులమధ్యను దున్న స్థలములో నసంఖ్యము లయిన యేనుంగులను లాట్టియలును ఉండవచ్చును ; అన్నీయుఁ గూడ నూదిభజముకంటె సన్నముగా నున్న కంటిపాప గుండఁ జూడవచ్చును గదా! యని వ్రేత్తుత్తర మీయఁగా, దీనితో సంతృప్తిపొంది చక్రవర్తి యాతనిజ్ఞానము గ్రహించి, కబీరును విడిచిపెట్టెను. చక్రవర్తి యిట్లు ఆతనిని విడిచిపెట్టినందులకుఁ దమలో దాము గొలుగుకో సాగిరి. తరువాత, బ్రాహ్మణులును కబీరు అనుమానాస్పదమైన వర్తనముగల స్త్రీతో వర్తించుచున్నాఁ డనియు, రామదా సను మాదిగవానిని భక్తుని జేసి యాతనితోఁ గలిసి తిరుగుచున్నాఁ డనియు నిందింప జొచ్చిరి. కబీరు తనమాధరములను చక్రవర్తికిఁ దెలిసినట్లును, చక్రవర్తి ప్రజలపక్షమునే వహించి కడకు కబీరును చంపివేయవలసిన దని యుత్తరు విచ్చినట్లును, కబీరు తనమహిమ చేత పలుమారు మృతిని దప్పించుకొని చెక్కుచెదరక పైకి వచ్చినట్లును, అంత చక్రవర్తి యాతనిమహత్త్వమును గ్రహించి తానుచేసిన యకార్యములకై తన కేమి శిక్ష విధించెద వని యనుగఁగా కబీరు సజ్జనుఁ డెప్పుడును తనపాదములక్రింద ముండ్రను జల్లువారి పదములక్రింద పూలు చల్లవలయు నన్న సద్ధర్మమును దెలిసినట్లును, ఒకకథ చెప్పుదురు, కాని యది యెంతవఱకు విశ్వసించదగినదో మనము చెప్పఁజాలము.

కబీరు మృతిఁజెందులోపలఁ జేసిన మహత్తరకార్యము లెన్నో చెప్పబడుచున్నవి. కాని యవి సత్యము లయినను కాకపోయినను ఆతని సత్స్వభావమును భక్తివైరాగ్యము లను ఆయన్నింటివలనను సువ్యక్త మగుచున్న దన్న యంశ మొక్కటి మనకుఁ జాలును. అవసానదశ ప్రాపించునాటికి కబీరు మిక్కిలి వార్ధక్యములో నుండెను. అతఁడు కాశిలో నివసించుట మాని కడదినములను బూఘారుపట్టణమునందుఁ గడపెను. తొల్లింటివలె కర్ణరసాయనముగ మధురగానముతో భగవత్కీర్తనములు పాడుచు చిత్రార్థపై వాయింకుటకు వీలులేకుండునట్లుగా చేతులు పడిపోయెను. కాశీనగరమునందు తన్నుఁ జూడవచ్చి తనతో భగవద్ధ్యానము నేయు భక్తులును మిత్రులును నేడు తమమేము చూపకుండిరి. ఇట్లు తా నొంటరిగా కాలము గడపుచున్నను కబీరు తన కేకాంతవాసము శరిగిన దని యెన్నుంచును దుఃఖింపలేదు. తనప్రాణనాథుఁ డైన పరమేశ్వరుఁడే తన చెంత నుండఁగా మత్సవ్యరు లేకున్న నేమి యని యతఁడు నిశ్చింతతో పరమసంతుష్టితో నుండెను.

ఈచిందుమన మాఘూర్ పురమునందు కబీరు నిశ్చింతతోఁ దశయంత్యదినములను గడుపుచున్నను, అతని శిష్యవర్తము మోత్ర మతఁ డచ్చట నుండుట సమ్మతింపలేదు. నీని కొకకారణము కలదు. కాశిం జచ్చినవా రందఱును అనాయాసముగా కైవల్య ముందుదు రనియు, మాఘూరులో మరణించినవా రందఱును మఱి నీలోకమునందే గార్లభజనము నెత్తువలసినవా రగుదు రనియు, అందుచేత పుణ్యక్షేత్రమైన కాశికయందే మరణించువఱకును నిలిచియుండుట మంచిదనియు కబీరునకు వారు హితబోధచేసిరి. ఈవాక్యములను విన్నతోడనే వారివిశ్వాసరాహిత్యమునకు కబీరు నిందించి శివనివాసమైన కాశీనగరమందుఁ గాక వేటొక గోట తనభక్తుఁ డొక్కఁడు ప్రాణములు విడువ నిచ్చగించుచుండఁగా వానికి విముక్తి నియ్య జాలనంత యత్యల్పముగా నున్నదా యేమి శ్రీరామమహిమ? యని వక్కాణించెను.

గీ॥ క్షీతిని మాఘూ రదేమి? కాశిక యదేమి?

చావలేదు మాఘూరునఁ జచ్చునతఁడు

తనర రాముండు వానిచిత్తమున నిలువ;

నిట్లు లెంచక పెరిగోట నెవఁడు జచ్చు

వాఁడు రాముని నవకీర్తి పాలునేయు.

అని కబీరుదాసుఁడు అట్టి యవసయందే యొక్క కీర్తనము చేసెను. నీనింబట్టి భగవంతుఁడు సర్వవ్యాపియై సమదర్శియై యున్నాడన్న విశ్వాసము స్వానుభవసిద్ధమై కబీరుని హృదయమునం జెంతదిటవుగా నెలకొనియున్నదో స్పష్టమగుటయేగాక, దుర్భరమైన వార్ధకబాధ యతిశయించి, లోకము లోని యేవిషయములును చిత్తశాంతిని కలిగింపనేరక, యెట్టి మిత్రబాంధవులును అంతరంగమున కూఱి కలిగింపజాలక, యున్న యవసరమున నాతని కంతటి మహత్తరశాంతి నిలిచియుండుటకు రహస్య మేదిగా నుండెనో కూడ వెల్లడియగుచున్నది.

కబీరుమృతినిగూర్చి యాశ్చర్యజనకములైన కథ లనేకములు చెప్పుచున్నారు. అతఁడు సిద్ధిపొందిన తోడనే మహమ్మదీయులు చేరి యతఁడు తమమతస్థుఁ డగుటచేఁ దమమతాచారము చొప్పున ఖననముచేసి గోరికట్టవలయు ననియు, హిందువులు వచ్చి యాతఁడు తమమతస్థుఁడే యగుటచే దహ

నమే చేయవలయు ననియు, తమలో తాము పోరాడుచు శవముకొఱకై మిక్కిలి పెనఁగులాడఁకొచ్చిరి. ఇట్టియుభయుల వైరములను దురంతములై మిన్నముట్టుచుండఁగా కిబీరే వారి కప్పుడు ప్రత్యక్షమై వారిని వారించి తన మృతశరీరముపైఁ గప్పబడియుండిన వస్త్రమును తొలఁగింపుఁడని యాజ్ఞాపించుటయు, వారట్లు చేసిచూడఁగా, లోనుండిన శవ మద్భుతముగా మాయమై పోయి, కొన్నిపుష్పములు కూత్ర మాతావున నుండెనట! ఈపువ్వులను గొన్నిటిని హిందువులు చేకొనిపోయి కాశీనగరమందు గంగానదియొడ్డున యధావిధిగ దహనముచేసిరట! తక్కినవానిని మహమ్మదీయులు గైకొని మాఘాదనందే ఖననముచేసి గోరీ నిలిపిరట!

ఈకథ విశ్వాసపాత్రమైనదైనను కాకపోయినను, ఒక్కకబీరునుగుఱించియే కాక మహాత్ములైనవారందఱి చరిత్రములను సంబంధించియు కొన్ని గొప్ప సత్యములను దెలుపుచున్న దనుటకు సందియము లేదు. ఈలోకములో నేమహాత్ముఁడు కాని సాధారణముగాఁ దనకాలమునందే లోకముచే గౌరవంపబడఁడు. ఒకమహాత్ముఁడు జనసామాన్యముయొక్క దుస్థితిని గ్రహించి వారి సుద్ధరించుటకై యున్నతసందేశమును గొనివచ్చినప్పుడు వారు దానిని తెలియఁజాలక వ్యాధిగ్రస్తుఁడగువాఁడు మిత్రవైద్యుఁ డీఁబోయిన మందును ద్రోచిపుచ్చునట్లుగా, మొట్టమొదట నాయుపదేశములను వెగటుగాఁ జూచి కొంతకాలమైర వెనుక వానియావశ్యకతను గ్రహింపఁగల్గుచుండుట లోకసామాన్యమైయున్నది ఇందు మఱియొక గొప్పవిశేష మున్నది. మహాత్ము లెప్పుడును ఒక్కజాతివారును గాక, ఒక్కమతమువారు గాక లోకమే కుటుంబముగను సకలలోకైకనాయకుఁడైన భగవంతు నొక్కనినే నమ్మి యచంచల విశ్వాసముతో భజించువారందఱును నొక్కమాటలోనివారుగను విశ్వసించి వర్తించుచుండురు. అట్టివారిని జూచి యల్పబుద్ధులు పీ రీమతమువారనియు, వారామతమువారనియు, తమలో తాము కయ్యములాడుకొందురే కాని యా మహాత్ము లవలంబించిన మతస్వభావమునుబట్టియే వారు సర్వసము లనియు, సత్య మేమతమం దున్నను వారి కాదరణీయమే యనియు, ఒక్కఁడైన భగవంతుని నమ్మనివారికి బహుమతములు కాని నమ్మినవారికనేకములు లేవనియు అట్టి మహాత్ములను ప్రత్యేకమతసంఘములకు బంధింపఁజూచుట తమయజ్ఞతయే కాని వేటొక్కటి కా దనియు, తెలిసికొఁజాలకున్నారు. కబీరుదాసుని మరణా

నంతరము కబీరు మావాడు మావాడని హిందూమహమ్మదీయులు పోరాడుట చూడగా, కబీరుమతము సర్వసాధారణమత మైనట్లులు లోడ నె గ్రహింపవచ్చును. ఆతడు చేసిన యుపదేశము లన్నియు నీ యంశమునే నిర్ధారణ చేయును. ఆతడు నమ్మిన రాముడు లోకాభిరాముడైన పరమాత్ముడే కాని వేటొకడు కాడనియు, శానునామమును లోక సామాన్యమును జేసి, సకలమతములను సమ్మేళనము కావించి, మతవైషమ్యముల నడుగంటఁ జేయుటయే ఆతని యుద్దేశమైనట్లును ఆతని బోధన లన్నియు ప్రబలసాక్ష్యము నిచ్చుచున్నవి. ఆతని కీయద్భుతపరిజ్ఞాన మంతయు కేవలభక్తిప్రభావముచేతనే కలిగినది. అదియే మధ్యయుగమునందు మహాంధకారములోఁ బడియున్న యార్యావర్తమును తేజోవంతముగఁ జేసిన మహాపురుషగ్రేసరులలో నాతని నొక్కనిగాఁ జేసినది. అట్టి బాహియోద్ధార్థుని మహాోపదేశములను విస్మరించి నవభారతీయుఁ డెవ్వఁడును ప్రోన్నతి నందఁజాలఁ డని నిశ్చంకముగా వని యింపవచ్చును. మన దురదృష్టవశముచేత, ఆచుహనీయుని సత్యచారిత్రము మఱుఁగుపడియున్నను, మన యభ్యుదయమునకు ముఖ్యముగాఁ గావలసిన యాభక్తాగ్రేసరుని సదుపదేశములు నీదోయొకవిధమున, గ్రంథస్థములై నిలిచియు న్నందులకు మన మానందింపవలసియున్నది. ఆతనిచరిత్రనుగూర్చి తెలియని సంగతులను పెంచివ్రాయుటకంటె సమ్యహనీయుఁడు చేసిన యుపదేశములను గొన్నింటిని, అమృహాశయుఁడు తెలిపిన మతాభిప్రాయము లన్నియు సత్యము లని సాక్ష్యమిచ్చునట్టి యాతని సుభాషితములను గొన్నింటిని, ఇందుఁ గ్రిందఁ బొందుపఱుచుచున్నాను.

ఉపదేశములు.

1. ఈలోకములో మనుష్యుడు జన్మాదినుండియు కేవలము పాప వర్తనుడై యున్నాడు. వానిదేహము „నాది, నాది” యని గ్రహింప సిద్ధ మగువారు ఎంత టెండతో యున్నారు. „వీడు మాబిడ్డడు, మాభాగము కొఱకై వీనిని మేము పెంచి పెద్దవానిని చేసినాము” అని తల్లివండ్రులు చెప్పుదురు ఇక భార్య యన్ననో „ఇతడు నాపెనిమిటి” యని బెబ్బులివలె వానిని పట్టుకొఁజూచును మఱి పిల్లలందఱును వానిమీఁద చూపునిలిపి మృత్యుదేవతవలె నోళ్లు తెరిచుకొని గట్టుకై ప్రవ్రీక్షించుచుండును. రాబందులు కాకులు చేరి వీఁడెపుడు చచ్చునా యని కనిపెట్టుకొనియుండును. పండులు కుక్కలు శృకానవాటికకు లామును వెంబడించుటకై వీని శవమును ఎప్పుడు తీసికొనిపోవుదురా యని రాజమార్గముమీఁద వేచియుండును „వీనిని పూర్తిగా భస్మము చేయునటకు నేను విడిచిపెట్టువాఁడను గాను,” అని అగ్ని హోత్ర మనుచుండును. భూమి „వీనిని నాపాలు చేసికొందును” అని చెప్పుచుండును. వాయువు వానిని తీసికొనిపోవలె నని యాలోచించుచుండును. ఓజడమతులార! ఈదేహమును మీదేహముగా చూచుకొనుచున్నారు. ఎప్పటికప్పుడు మిగొంతుక పిసుకవలె నని వేనవేల శత్రువులు కనిపెట్టుకొని కూర్చుండుట మీకు తోచుట లేదా! ఐహికమోహము కన్నుగప్పటచే నట్టిదేహమును మీది యని భావించుకొనుచున్నారు. అంతమంది చేరి మీదేహమున పాలుగొనవలె నని చూచుచుండుట చేత యావజ్జీవమును మీ కేదోయొక కష్టమే గాని సుఖ మనుమాట లేక యున్నది. ఓవెట్టులార! మీరు మేల్కొని యీ సంగతి తెలియనొల్లదు గాని యిది నాది యిది నాది యని మాత్రము విరామము లేక చెప్పుచుండురు.

2. రామనామ మను ధనమును పోగుచేయుడు. అధన మెన్నడును నశించునది గాదు. అగ్ని దానిని దహింపలేదు. మారుతము దానిని కొట్టి కొనిపోఁజాలదు. దొంగలు దానిని సమీపింపలేరు.

3. బంగారముతో కొనఁదలచినయెడల రాముడు దొరకఁడు. హృదయమూల్యమున కతఁడు చిక్కును.

4. భక్తి లేని జీవనము వ్యర్థము. భక్తసమాజమునఁ జేరి భగవంతుని పూజింపనిపక్షమున ఎవ్వనికిని సౌఖ్యము నిలువఁజాలదు.

5 కాలనర్పము హృదయములో నున్నది. అందఱియాత్మలయందును నది విహాసలమును గ్రక్కినది. సునకపూర్తిగా ఎవ్వరు నిక్కమైన యీశ్వరుని పూజింతురో వారు కొందఱి తేలికము క్తి నందఱగులుగదురు.

6. ఓహత్సహిమా! చిన్న బావియందు పల్లెవాఁడు అపవీలగా వలను పన్ను చున్నాఁడు. అట్టి బావినుండి తప్పిందోయి నుట నీకు సాధ్యముకాదు. పాతల శుహార్ణవము మాట జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చికొని దాని నాశ్రయింపుము.

7. దుర్మహంకారమునందు దుస్థితి యున్నది. పాపమునందు బాధ యున్నది. కారుణ్యమునందు నిలుకడ యున్నది. అపరాధక్షయమునందు దేవుఁ డున్నాఁడు.

8. నాని నీచ ఒకటే రక్తము. ఒక్కప్రాణమే ఒకయిద్దఱియందు చలించు చున్నది. ఒకతల్లి గర్భమునుండియే యీశ్వర ముద్భవించుచున్నది. పానలో పన కడము కలిగించుచున్నది యిది యేటి భావము?

9 ఒక్కదేశమునుండియే అందఱును వచ్చినారు. ఒక్కఘట్టముకడనే యందఱును దిగినారు. కాని యీయైహికదుర్వ్యయము లన్నియు చేర పునఁగిను అసంఖ్యాకములైన శాఖలగునట్లు గా విడదీసినవి.

10. బ్రహ్మ యెక్కువా? అని వెవఁడు పుట్టించినాఁడో వాఁ డెక్కువా? వేద యెక్కువా? అది యెవనివలన వచ్చినదో వాఁ డెక్కువా?

11. నీ వేది చూచుచున్నావో యది సశించిపోవుచున్నది. నీ వెవ్వని చూచుటలేదో వానినిగూర్చి నిగంతరము చింతనచేయుదుము.

12. చక్కగా వేసిన బొమ్మ గొప్పవలన కలదే సందేహము లేదు. బొమ్మను విడిచిపెట్టి చిత్రకారుని స్మరియింపుము.

13. ఓ పుండరుద్ధి! నన్నెవ్వరేయిటకు పుణ్యక్షేత్రము లనేకము లున్నవి. అర్చించుటకు విగ్రహములూ వేనవే లున్నవి. కబీరు చెప్పిన దేవునఁగా “ ఈ లాగు మోక్ష మెన్నటికిని ప్రాప్తింపదు. మోక్ష మన్న హరిసేవయందే యున్నది.

14. నీవు పడునట్టి చిక్కులన్నిటియందును ని న్నెవ్వఁడు భరియింపఁగలడో అట్టి నిక్కమైన ప్రభువు నొక్కనినే యనుసరింపుము. ఆప్రభువు దశరథుని యింట జన్మ మెత్తలేదు; లంకాపతిని హింసింపనులేదు. యశోద యాతనిని తన యొడ్డి నిడికొని లాలింపలేదు; అతఁడు కేవలీగర్భమున ప్రవేశింపను లేదు; అతఁ డీలోక

మును విధ్వంసము చేయలేదు; భూమి మోసపుచ్చుటకై యతఁడు పాతాళమునకు దిగలేదు. అతఁడు వరాహరూపమును ధరింపలేదు; క్షత్రియులను పరిమార్చును లేదు. అతఁడు తన ప్రేమికొనమీద గోవర్ధనపగ్గవ్రతము నెత్తలేదు; అట్టవీవాటికల యందు గోపికలతోఁ గూడియుండను లేదు. అతఁడు సాల్వగ్రామము కాదు. పుణి యేతాయాయు కాదు. అతఁడు పుత్ర్యము కాదు. సూర్యము కాదు. జలచ రములైనవి యివ్వెన్నియును గాదు. అతఁడు ద్వారావతియందు నిర్మాణము చెంద లేదు. జగన్నాథమునం దాతని శవము ఖననము చేయబడను లేదు. కబీరు లోకమునకు ప్రకటించునది యేమనగా:—

“ఈలాటి బోధనల నెవ్వఁడును అనుసరింపవలదు. ఎవ్వనిని స్థూలమును భౌతికమును వైక యుపాదానము కలవానినిఁ గా భజించుచున్నారో, వాఁడు బహుసూక్ష్మధర్మమును కలవాఁడు.”

15. కాఁబోలొ కాపురముచేయుచుండిన కివునితోఁ గూడ బ్రహ్మ అప్పుడే చచ్చిపోయినాఁడు. మధురానగరమునందు గొల్లవాఁడైన శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రాణములు విడిచినాఁడు. దశావతారము లన్నియు నిదవఱకే గతించినవి. పుత్రేంద్రనాథుఁడు, గోరకనాథుఁడు, దత్తాత్రేయుఁడు, వ్యాసుఁడు ఈ యందఱిప్రాణములును పోయి చాలకాల మైనది. కబీరు ఉద్ఘోషించునది యేమనగా:—

“ఈ సనుష్యు లందఱును గూడ పృథ్వివు వలలోఁ బడిపోయినారు.”

16. అన్ని సంగతులును పునఃపునఃకుఁ దెలియును; తెలిసియుండియు పాప ము లాసర్యచున్నది. చేలిలో దీప ముండియును నూతిలోఁ బడినప్పుడు, ఇంక నాదీప ముండిన ప్రయోజన మేమి?

17. మాతృగర్భమునం దుండినప్పుడు బాళియు లేదు, వర్ణము లేదు; బ్రహ్మ బీజమునుండి సృష్టి యంతయుఁ గలిగినది. ఓపండితుఁడా! బ్రాహ్మణు లెప్పుడు సృష్టింపబడినారో చెప్ప! “నేను బ్రాహ్మణుఁడను” అని చెప్పకొన్నందువలన నీపతము నీజీవము నశించుచున్నవి సుమా! నీవు బ్రాహ్మణస్త్రీవలనఁ గలిగిన బ్రాహ్మ ణుఁడవే యైన పక్షమున నీవు వేఱుమాగ్ధమున నేల పుట్టవైతివి?

ఎవ్వరివాడవు నీవు? బాపనివాడవా? నే వరివాడనెను? శూద్రపువాఁ డనా? నే నెవరిరక్తమువలన పుట్టితిని? నీ వెవరిక్షీరములవలన జనించితివి? కబీరు సూక్తి యేమనగా: బ్రాహ్మమునుగూర్చి యెవ్వఁడు చింతనసేయునూ వాఁడే నాచేత బ్రాహ్మణుఁ డని పిలువబడచున్నాఁడు. వర్ణమునుండి వర్ణము బయలు

దేరుచున్నది. అయినను విచారించి చూడగా తన్నియు నొక్కటే. ప్రాణమున కేమివల్లమున్నది? దీనినిగూర్చి చక్కగ యోచింపుము.

19. ఓ బ్రాహ్మణులార! అన్యులను అంటినంతమాత్రాన మీరు మైలపడితి పని తలంచుచున్నారు. మిమ్ముల నెక్కప్రేక్ష పడుగనిండు! మీకంటె నీచుఁ డెవ్వఁ డున్నాడు? దురహంకారముచేత మీరు విజ్ఞప్తిగచున్నారు. గర్వాతి శయము ఎన్నడును ప్రప్రయోజనమును గలిగింపఁజాలదు. గర్వభూయిష్ఠు లగువారిని అడంచువాఁ డని పేరుగన్న యాతఁడు మీఁపొగురు చూచి యెట్లు సహింప నేర్చును?

20. ఎవ్వనివాక్కునకు అడ్డమేదియు లేనో, వానిహృదయములో సత్యము లేదు. అట్టివానితో పొందునేయకు. వాఁడు నిన్ను బహిరంగముగా మార్గములో పట్టు పెట్టును సుమా!

21. నాదైన దేదియు నాలో లేదు; ఉన్నదంతయు నీదే. నీదైనదంతయు నీయాధీనము చేసిన తరువాత, ఇంక నాది మిగులున దేమున్నది?

22. సప్తసముద్రముల నన్నిటిని నేను సిరాగాఁ జేసినను వృక్ష సంతతు లన్ని టిని కలములుగా జేసినను భూతలమునంతను కాగితముగాఁ జేసినను హరిప్రభావమును వర్ణించి వ్రాయుట యసాధ్యభుగను.

23. దైవభీతి యుండుచున్న తోనే యితర భీతి యుద్దమించును. ఆభీతి యంతయు దైవభీతిలో పుగ్నమై పోవును. దైవభీతి క్షీణింపఁజొచ్చెనా, పాటల భయము పునుఘ్య న్నాశయించును. పునుఘ్యనకు దైవభీతి నశించి నప్పుడు హృదయములో భయ ముద్భవించును; అదే వానికి పుణ్యము.

24 లోకమంతయు నేనిపేగు విన్న భయావేశపరవశపూగునో, యట్టి పృథ్వివు నాపానస్సనకు ఆనందము; పృథ్వివువలన నే పరిపూర్ణానందమీతయు లభ్యపగుచున్నది.

25. నే నేదినమున పరగించితిమో, యాదినమున హహానానంద ముపొందివచ్చినది. ప్రభువు నాకు దర్శనమిచ్చెను. గోవిందుఁడు తన నెచ్చెలిని మన్నించుట సహజమే కదా!

26. గ్రంథపఠనమువలననే మే లాదవునని నే నెఱుంగుదును; కాని గ్రంథ పఠనము కంటే ధ్యానము శ్రేష్ఠతరమైనది. లోకులు నన్నెంత నిందించినను సరే రాముని యాశ్రయమును నే నెప్పుడును విడుచువాడను కాను.

27. ఈ లోకముయొక్క స్థితిని జూచి నేను కన్నీరు విడిచితిని. పుటి యెవ్వఁడును నాతోఁ గలసి దుఃఖించినవాఁడు లేఁడు. భగవన్నాహు మెవ్వఁడు గ్రహించుమో, వాఁడే నాతోఁ గలసి యశ్రుకణములు రాల్చి సహర్షుఁడు.

28. అందఱును దేవునిగుఱించి ముచ్చటించువారె; కాని, నానునస్సులో సుకశంక పొడముచున్నది. వారు తమకుఁ దెలియని దేవుని ప్రార్థించుటకె యెట్లు గడంగుదురో తెలియఁగూర్చున్నది.

29. పండితులు వేదములు చదివి తప్పదారిలోఁ బడియున్నారు. వారికి ప్రపంచజ్ఞాన మావంతయు లేదు. ఎంతయు నియమముతో క్రమము తప్పక, ఉదయమునను సాయంకాలమునను ఆయాకర్మములను ఆచారములను వారు నడపు చుండుదురు. నాలుగు యుగములందును వారు గాయత్రిని పఠింపఁజేసివారు. ఆ లాగుచేయుటవలన పాపమునుండి యెవనికి ముక్తికలిగినదో వారిని చెప్పవలయును. ఇతరులను ముట్టుకొన్నందువలన తాము మైలపడితి పని వారు భావించుచు న్నారు; తమ కంటే నీచు లెవ్వరున్నారో నాని చెప్పవలయును.

30. తరువునకొఱకే ఫలములు బూనుటలేదు. ప్రవాహము తన నిమిత్త మే జలముల గ్రహించుటలేదు. ఇతరులకొఱకే సాధుజనుఁడు దేహధారి యగు చున్నాఁడు.

క బీ రు .

క బీ రు సాక్ష్యములఱి.

చ॥ ఇరులు తొలంగు భానుఁ డుదయించిన, మానవదుష్టచింతనల్
విరియు మహాత్ము సద్గురు వివేకము వ్యాపనమైనతోనె; యీ
సరణి నే సద్గుణాగుణ విచారము పాయు దురాశచే; నహం
కరణముచే నశించు నధికంబగు నీశ్వరభక్తి ప్రేల్పిడిన్.

1

గీ॥ సన్నయావగింజంత నూత్నంబు గాదె
భక్తిమాగ్నంబునకుఁ గల్గు ద్వార మరయ!
గర్వమునఁ జేసి యేనుంగు కరణిఁ దోచు
దెంద మక్కటా! నరుఁ డెట్లు లందుఁ జొచ్చు?

2

గీ॥ గురువునకు నెద్దియైనను గొంక కీయ
సిద్ధుడై యుండవలయును శిష్యుఁ డెపుడు;
నెద్దియును శిష్యుఁ డీయ గ్రహింపఁజనదు
గురువు; గురుఁవ్యధర్మంబు తెరువు లిదియ.

3

గీ॥ అందినట్టి మానవదేహ మందరాదు
మాణుల నరునకు నెన్నండు మానసుదీక్ష;
జెట్టుపండును జెట్టుతోఁ జేర్పరాదు
పుడమిఁ దొరఁగిన నెకమాటు తొడిమ పిడి.

4

గీ॥ కాలమెల్లను వృధా యోచుఁ గడచె నకట!
యాజ్ఞఁ డనురక్తి భజియింపఁడయ్య హరిని;
నెంతయును వెన్నఁ గుందంగ నేమిఫలము
పక్షు లెల్లను గడతేర్పఁ బంటలెల్ల?

5

చ॥ వ్యసనము నందఁబోకు, మనయంబును జింతను దక్కియుండు, మిం
పెనఁగ సృజించినట్టి కిధియే నకలం బిడు నంచు నెంచుచున్;
బగులకుఁ గీటకంబులకుఁ బక్షులకుం గన నెందు నేని వె
క్కసముగఁ బెన్నిదుల్ గలవె? గాఢతరంబుగఁ గల్మి యున్నదే?

6

చ॥ కమళము గ్రుడ్డులం టాదివి కాచుగదా పదిలంబుగా నురో
జములును లేకయే, పెనుచు సాధనకోటి లేఱం గెఱింగి; యా
క్రమమున జీవరాసుల జగంబుల సృష్టి యొనర్చినట్టి దై
వమె సమకూర్చుచు బ్రేషమున వస్తువులన్, దగు జీవికాదులన్. 7

గీ॥ సుత్తి దొంగిలించి నూది దానముచేసి, లేరు వచ్చునంచు జూరు నెక్కి
చూచువానిపగిది, నుంత సత్త్రియ చేసి, యజ్ఞాదుబ్బు మోక్ష మబ్బు నంచు. 8

గీ॥ నమ్మలై కడు నెందఱు నడుచువారో, వాగలందఱు మోక్షంబు బడయువారు.
అగ్రజన్ముల వంచు గర్వోగ్రు, లగుచు, ద్రుళ్లువార లధోగతి దెల్లువారు. 9

గీ॥ అధికులకె తోడుపడ నెంతు రరద తెచటం; గాని యల్లుల కెవ్వరుగానరారు;
దవమునకు గాడ్పు తోడ్పడి రవుల జేయు, నదియె దీపంబు నింతలో నాల్పివేయు.

గీ॥ పూలతోటలోనికి దోటమాలి యరుగ, బల్కు బూమెగ్గ లీరితి 'వానిజూచి.
'పుణకబడియెడు వికసించు పూలు నేడు; ఎల్లిమావంతు వచ్చెడు నిది'నిజంబు.'

గీ॥ జాతి యేది యనుచు సాధు నడుగ నేల? దానిజ్ఞాన మరయ మలయుం గాని;
కత్తిపిలువగూర్చి కడంగి యోజించువో, నొజనుగూర్చి పెద్దయూహ యేల? 12

గీ॥ ఉర్వి బెద్దయై, యేమి ప్రయోజనంబు? తాళవృక్షంబు మిగుల బెద్దదియ కాదె?
దానినీడను గూర్చుండ దలచు నెవడు? దానిఫలములు వన కందరానివెకద?

గీ॥ బాధపెట్టకు మెవని దుగ్ధులు డటంచు, నతని హాహరవంబుల హననశక్తి
కలదు నుమి; ప్రాణమేలేని కొలిమితిత్తి, చేత గత్తియు రూపఱజేయబడదె?

గీ॥ జల్లెడను జూడు! పొల్లును సంగ్రహించి, సారహాగింజలను గ్రింద జూఱివిడుచు;
నవ్విధంబుననే యజ్ఞాడైన నరుడు, సారమును ద్రోసి, పూను నసార మిలను. 15

గీ॥ తమకొఱకె పూన వంబువుల్ ధరణిపదులు, స్వాదుఫలముల్ భరింపవు పాదపములు
సాధుజనము యైహికజన్మమిట్టు, లంచితపరోపకృతిని గావించుకొఱకె॥ 16

